

DÁL PŘECE NEJDEME SAMI

OD STVOŘENÍ

K JOSEFOVI

KATECHETICKÁ PŘÍRUČKA 2015–2016

• • • • •

OBSAH

- 5 Dál, přece nejdeme sami...
- 7 Jak s přípravkou pracovat (*Marta Sedláčková*)
- 11 Vyprávění a co s ním... (*Marta Sedláčková*)
- 17 Děti a bohoslužba – poznámky k zamyšlení a inspiraci
(*Marta Sedláčková*)
- 24 Dál přece nejdeme sami (*Lenka Ridzoňová*)
- 33 Na počátku mluvil Bůh (*Jiří Bureš*)
- 45 Stvoření člověka (*Jiří Bureš*)
- 59 Pád člověka (*Jiří Bureš*)
- 71 Kain a Ábel (*Rut Brodská*)
- 77 Potopa (*Rut Brodská*)
- 84 Stavba bábelské věže (*Gabriela Horáková*)
- 94 Víra podle Abrahama (*Drahomíra Dušková Havlíčková*)
- 106 Abram a Lot (*Drahomíra Dušková Havlíčková*)
- 119 Zaslíbení a narození syna (*Drahomíra Dušková Havlíčková*)
- 130 Přece bys to neudělal! (*Kateřina Frübauerová*)

- 138 Darovaná budoucnost (*Kateřina Frübauerová*)
- 149 Rebeka, žena pro Izáka (*Jana Hofmanová*)
- 158 Izák hledá své místo pro život (*Jana Hofmanová*)
- 169 Jákob usiluje získat požehnání (*Lenka Ridzoňová*)
- 177 Jákob na útěku (*Lenka Ridzoňová*)
- 183 Jákob u Lámana (*Lenka Ridzoňová*)
- 190 Jákobův návrat (*Lenka Ridzoňová*)
- 196 Josef a rodina (*Ludmila Míchalová Mikšíková*)
- 204 Josef jako superhrdina (*Ludmila Míchalová Mikšíková*)
- 212 Josef a odpuštění (*Ludmila Míchalová Mikšíková*)
- 223 Rejstřík probíraných biblických textů

© Rut Brodská, Jiří Bureš, Drahomíra Dušková Havlíčková,
Kateřina Frübauerová, Jana Hofmanová, Gabriela Horáková,
Ludmila Míchalová Mikšíková, Lenka Ridzoňová, Marta Sedláčková, 2015

Tento pocit zažívalo mnoho poutníků a poutnic, kteří se vydali v různých časech a místech na cestu víry. „Dál přece nejdete sami, dál Pán tu zůstává s vámi, dál cestu určil svým dětem, dál tímto světem...“, zní slova známé písně. „Dál přece nejdemo sami“, tak se také bude jmenovat nový dějepisný seriál, který nás bude provázet v nedělních školách následující čtyři roky.

Všechno to začalo stvořením. Už tam cítíme, že nejsme sami, že celý svět je chtěný, krásný, Bohem stvořený. Ať náš svět, příroda, lidé vznikli jakkoliv, v Bibli nám o tom zní krásná píseň, že to bylo z lásky. Je to ten první vzkaz, který pro nás Pán Bůh má – dál přece nejdete sami, dál já tu zůstávám s vámi – v ráji i mimo něj, v poušti i v Egyptě, v zaslíbené zemi i v zajetí.

Od září do června ujdeme s dětmi velký kus cesty – od stvoření světa až po Rút. Budeme s dětmi zkoumat, jak ten Boží příběh s námi lidmi vlastně začal, kdo v něm kdy hrál hlavní roli, jaké byly kulisy a obsazení a hlavně se budeme snažit s těmi starými biblickými příběhy „propojit“. Vždyť propojování je pro naši dobu tak typické!

Když jsme přemýšleli, jak to všechno znázornit (třeba i ve vaší nedělní škole), vyrostl nám před očima strom. Strom, jehož kořeny jsou propojeny s posledními lístečky ve vrcholku. Strom, jehož kořeny drží a vyživují kmen i větve, strom, který má nespočetné množství listů a teprve dohromady tvoří korunu. Tak snad to budeme umět – propojit se s našimi kořeny – Abrahamem, Izákem, Jákobem, se Sárrou, Rebekou, Ráchel, Mojžíšem, Jozuem, Gedeonem, Samsonem, Rút a mnoha dalšími. A také s Ježíšem, který je pro naše spojení s příběhy Izraele zvláště důležitý. Vždyť všechny příběhy Božího lidu se k němu nakonec sbíhají. A on je otevírá nesmírnému množství národů, které doposud stály mimo Izrael, tedy i nám. Kéž se nám spolu s dětmi podaří prožít příběhy biblických postav a propojit je s tím svým příběhem, s tím, co prožíváme, co nás těší i trápí, tady a teď.

Nejsme na to sami. Je s námi Bůh a celý ten zástup svědků a jejich příběhy. A to je velký cíl biblické dějepisy: vyprávět příběhy, které tvoří náš svět, obohacují ho a prohlubují, dávají mu nové barvy a rozměry. Právě o biblické příběhy, které děti v nedělkách (i jinde) uslyší, budou potom jejich životy

bohatší. Jeden z hlavních úkolů cyklu „Dál přece nejdeme sami“ je předat právě tu kontinuitu, propojenost. Předat nejen jednotlivé příběhy, ale Boží příběh s námi lidmi jako celek. To je přece velká věc, že to začalo stvořením a námi to nekončí, ten příběh se píše dál a my, malí i velcí, můžeme být jeho součástí. Dál přece nejdeme sami...

*Tuto jistotu a Boží požehnání vám za autory přeji
Drahomíra Dušková Havlíčková, Lenka Ridzoňová,
Jiří Bureš a Marta Sedláčková*

Letos začínáme první rok čtyřletého dějepravného cyklu. První dva roky se budeme věnovat starozákonním příběhům, další dva roky novozákonním. Starozákonní část stojí na základech, které postavila kniha *Cesta Božího lidu* a cyklus *Pozvání na cestu*. Přináší to tu výhodu, že k většině úloh máte k dispozici na webu katecheze.evangelnet.cz starší variantu. Některé úlohy ale byly v novém zpracování koncipovány jinak, rozděleny, zkráceny apod. (Novozákonní úlohy budou rozvrženy rozdílným způsobem než v *Pozvání na cestu*. V prvním roce přijdou na řadu synoptická evangelia, v druhém roce to bude evangelium podle Jana, výrazně ubude Skutků apoštolských a přibudou témata z epištol.)

V přípravce nejsou obsaženy sváteční úlohy – Vánoce, Velikonce, apod. Pokud byste je potřebovali, máte na výběr několik lekcí na katechetickém webu (katecheze.evangelnet.cz).

Pokud jste již používali přípravy z minulých let, snadno se zorientujete v její struktuře i letos.

Pro vaše první setkání s úlohou slouží *Název*, *Téma* a *Cíl*. Toto trojí vyjádření vám má pomoci, abyste se rychle zorientovali, o co v úloze půjde obecně, jaká je pointa (téma) a čeho konkrétního s dětmi můžete dosáhnout (cíl). Vaší pozornosti doporučuji především cíl, který pro veškerou práci může být dobrým vodítkem – více k určování cíle také v článku *Jak vyprávět*.

Oddíl *Pro učitele* je tu pro vás a pro pochopení vykládaného textu. Uváděné *biblické texty* jsou buď přímo základ vyprávění, nebo také texty doplňující. Ne vše, co se nachází ve *vykladových poznámkách* je nutné a možné předkládat dětem – často slouží poznámky k tomu, abyste jako učitelé měli dostatečné znalosti, ale pro přímou práci s dětmi je nevyužijte. Pozornost věnujte *úskalím*, občas upozorňují na různé stereotypy, které se pojí s tradičními příběhy a kterým je třeba se vyhnout. *Odkazy* vás nasměrují na jiná zpracování příběhu, literaturu k tématu, pracovní listy nebo různé další činnosti. Všechny internetové odkazy obsažené v přípravce jsou v přehledné podobě k dispozici na adrese <http://goo.gl/FWV5kz>.

Pracovní listy pro starší děti ke starším úlohám (*Pozvání na cestu*) je možné v tištěné podobě objednat přes katechetický web (katecheze.evangel.cz), najdete je pod záložkou *Publikace* → *Pracovní listy* (<http://goo.gl/zFwvNz>).

Upozorňujeme, že se někdy hodí, jindy počítají s jiným cílem, než který vybral letošní autor úlohy.

Na katechetickém webu jsou k dispozici v elektronické podobě další pracovní listy (<http://katecheze.evangel.cz/pracovni-listy>), většinou ve variantě pro mladší i starší děti. Doporučujeme následující postup, díky kterému je možné si pracovní listy stáhnout okamžitě:

1. Zřídíte si na katechetickém webu sborový účet, heslo sdělte všem učitelům vaší NŠ.
2. Předplaťte si částku (*kredit*), kterou hodláte využít (jeden list stojí 10 Kč, takže kdyby to bylo pro každou neděli a varianty pro mladší i starší, bylo by to cca 800 Kč na rok a sbor, ale využijete pravděpodobně spíš méně).
3. Pokud se učitel rozhodne list využít, přihlásí se sborovým jménem a heslem, list si stáhne, automaticky se zaplatí ze sborového kreditu.
4. List vytiskne tolikrát, kolikrát potřebuje.

Oddíl *Pro děti* obsahuje zpracování pro tři věkové kategorie – předškoláky, mladší školní a starší školní. Snažili jsme se, aby práce byla přizpůsobena charakteristikám toho kterého věku, ale ve vaší konkrétní práci záleží na tom, co je vám vlastní, co funguje, na co děti reagují. Svobodně si vybírejte, kombinujte a tvořte ze všech věkových kategorií tak, aby vám to vyhovovalo.

Pokud máte smíšenou nedělní školu s výraznými věkovými rozdíly, v oddíle pro starší školní děti často najdete úkoly, které lze řešit částečně samostatně tehdy, když se věnujete mladším dětem.

Další inspiraci najdete v *přesahu*, některé hodiny lze využít jako podklad pro bohoslužby celého sboru.

Dějepravný cyklus zve ke zdokonalení schopnosti vyprávět – přečtěte si kapitulu *Jak vyprávět*, inspirujte se zařazenými vyprávěními, najděte si svůj styl.

Oddíl *Liturgie* obsahuje *písně*, *biblický text* k zapamatování a *modlitbu*, které můžete využít přímo při hodině.

Upozorňujeme jednak na *rituál* – příběhy jsme rozdělili na čtyři nerovnoměrné celky, které spolu tematicky souvisí (pradějiny, praotcové, exodus,

Jozue a soudci), ke každému jsme přiřadili píseň, kterou je možno zpívat (skandovat) na začátku hodiny v nedělní škole, ještě v bohoslužbách, apod. Plní funkci známého, opakujícího se, spojuje příběhy, které k sobě patří. Využijete především refrén nebo první sloku.

Varianta: Vymyslete si vlastní písně na známé melodie nové texty, nebo využijte písní z benešovského sboru a jeho táborů (viz <http://goo.gl/lyfSER>).

Za druhé vaši pozornost směřujeme k *Okénku do bohoslužeb* – snažili jsme se v něm vyjít vstříc všem, kdo se snaží propojit bohoslužbu dospělých a dětí. Nejčastěji navrhuje impulzy k rozhovoru s dětmi v bohoslužbách, které je motivují nebo nějak připravují na příběh, který uslyší v nedělní škole. Rozhovor s dětmi může vést farář/ka, ale také učitel/ka NŠ. Doporučujeme zahrnout do rozhovoru celé shromáždění, cílem je rozhovor všech, ne zkoušení znalostí.

Další otázky a možnosti práce s dětmi v bohoslužbách najdete v kapitole *Děti a bohoslužby*.

Plakát

Pro znázorňování jsme letos vybrali symbol stromu. Strom roste nahoru, do výšky, ale jen díky kořenům, díky tomu, co vyrostlo „před námi“. My sami snad také budeme součástí toho stromu pro ty, kdo přijdou po nás. I my se můžeme stát tím, co nese. (Jako strom se také zakreslují rodokmeny – ty většinou nepracují se znázorněním kořenů a začínají se základní dvojicí na kmeni. Naše znázornění je trochu volnější, nejde nám tolik o posloupnost, ale o vědomí našich kořenů.)

Se stromem můžete začít pracovat již v úvodních bohoslužbách nebo v úvodním setkání, kde ho začnete *zaplňovat shora*, od vrcholku koruny *posilováním fotek nebo jiných portrétů dětí*, případně dalších členů sboru. V průběhu dalších nedělí se strom bude *plnit zdola, od kořenů*. Je na vás, zda budete s dětmi vytvářet portréty biblických hrdinů, nakreslíte si zjednodušené postavičky nebo na strom připevníte (přilepíte) lístek se jménem postavy, když se poprvé objeví na scéně.

Pokud vyrobíte strom dostatečně veliký, může vás provázet celé čtyři roky. Starý zákon pak budete zaznamenávat převážně na kořeny, nový do větví, koruny.

Inspiraci (a tiskovou předlohu) pro výrobu plakátu najdete na adrese <http://goo.gl/FWV5kz>.

Varianty

- Portrét dětí může být ve tvaru listu nebo květu či plodu.
- Účast dětí se může zaznamenávat okolo jejich portréту — vybarvovat části listu, za každou účast jeden okvětní plátek, apod.
- Strom je možno nakreslit přímo na zeď pomocí tabulové či magnetické barvy — jména či portréty postav budeme připínat pomocí magnetu nebo kreslit křídou. Existují i samolepící tabulové tapety.
- Můžeme ho také vystříhnout z tenké korkové tapety a nalepit na zeď — strom pak poslouží jako nástěnka. Podobně by se dal využít strom našitý či nakreslený na látku a zavěšený např. na smetákovou tyč, atd.

Cyklos přípravek pro letošek a další tři roky je vystavěn „dějepisně“. To znamená, že příběhy budou přicházet většinou tak, jak jdou za sebou v Bibli. Na rozdíl od minulých dvou let, kdy jsme probírali v NŠ ještě jiné texty (Desatero, Krédo, Otčenáš) nebo další témata (liturgický rok), máme před sebou „jen“ příběhy. Nabízí se proto zaměřit pozornost na zlepšování své schopnosti vyprávět. I když budete pracovat všemi dalšími způsoby, které jsou vašim nejrůznějším temperamentům a nadáním vlastní, je vyprávění biblických příběhů přirozeným východiskem. Nemělo by to být ale jakékoliv vyprávění, ale „dostatečně dobré“ vyprávění, kterému jste věnovali čas a péči. Následující řádky vás mohou inspirovat.

Prvním z důležitých momentů přípravy vyprávění je stanovení cíle. Vyprávění v NŠ totiž plní jak úlohu čtení Písma, tak kázání, proto je ve vlastním vyprávění již přítomen výklad – něco zdůrazníme, rozvedeme do rozhovoru, jiné záměrně vynecháme.

- Proto si na začátku ujasníme, čeho chceme dosáhnout, co si mají děti z NŠ odnést (nejde jen o název nebo téma, např. o modlitbě, o Abrahamovi a Lotovi, ale cíl, tedy: děti povzbudíme k modlitbě, děti uslyší, že požehnání je spojeno s úkoly a pomocí).
- Příběhy obsahují různé myšlenky a témata. Když je připravujeme pro děti, musíme si vybrat jednu, které se budeme věnovat. Víc cílů a myšlenek spíš děti zmáte. Stanovení cíle je pro učitele „bod na horizontu“, podle kterého orientuje svou práci a vyprávění.
- Příběh vykládáme dnes a pro teď, proto nemusíme mít obavy z toho, že neobsáhneme veškerou jeho hloubku. Ne vše, co je biblicky a teologicky správné, je právě teď vhodné pro děti. Je třeba být věrný nejen biblickému příběhu, ale také dětem.
- Cíle mohou být různé pro každou věkovou kategorii, nebo stejný cíl můžeme dosáhnout jiným způsobem vyprávění.
- Cíle naznačené v přípravce vám mohou být vodítkem.

Úvod neboli motivace je mostem mezi světem dětí a světem vyprávění. *Formou* úvodu nebo motivace je většinou rozhovor s dětmi.

- Při něm jim klademe otevřené otázky (takové, na které se dá odpovědět i jinak než ano–ne, nemají jednu předpokládanou odpověď).
- Někdy může daleko lépe fungovat nastolení situace, kdy například uvedeme nějaké tvrzení (např. paradoxní: Poslouchat, to nám všem jde. V tom jsme mistři. Co že se tak uculujete...?).
- Začneme vyprávět malý ilustrační příběh. Část úloh letošní přípravy s takovým příběhem pracuje – zasazuje čtení biblického příběhu do reálií současných dětí, rozvíjí nad Biblí rozhovor ve fiktivní rodině apod. – například úloha o stvoření, Kainu a Ábelovi.
- Rozhovor se může odvíjet také od obrazu či předmětu.
- Motivace musí přímo souviset s následným vyprávěním, a to nejlépe s jeho výchozí situací. Ve starších přípravkách se někdy rozhovor s vyprávěním úplně míjel, vinou dvou rozdílných autorů poznámek (i motivace) a vyprávění. (Rozhovor, který se týká situace, která nastává na konci příběhu, je vhodný situovat až po vyprávění.)

Co je obsahem úvodu? Díky úvodu nebo motivaci můžeme *naznačit cíl* (ne vyrazit pointu), skrze dětské zážitky umožnit identifikaci. Někdy také potřebujeme *vysvětlit neznámé*, potřebujeme, aby děti chápaly nějaký termín, pojem – i to patří do úvodu.

Jak spojit úvod s vyprávěním? Je třeba navodit očekávání. „A teď vám povím o jednom člověku, co ho nesežrali lvi...“ – věta říká příliš. „Povím vám příběh o víře...“ – moc abstraktní, neurčité. Lépe: „Povím vám o člověku, který se dostal do velkého nebezpečí...“ „Povím vám o slepci, který zažil něco velkého...“

Některé z motivačních rozhovorů se dají vést s dětmi ještě ve shromáždění (může to dělat učitel nebo farář), místo, ve kterém jsou propuštěny děti do NŠ je právě tady, ve chvíli, kdy jsou v očekávání, o čem to dnes bude, co se dozvědí. I rodiče mají možnost na tento rozhovor doma navázat. „Okénko do bohoslužeb“ právě s takovým úvodem často pracuje.

A jak tedy vystavět vyprávění? Emanuel Jung, který v minulém století psal příručku pro švýcarské nedělní školy, říká, že dobré vyprávění tvoří tři prvky: *jednoduchost, napětí a názornost*.

Vyprávění bude srozumitelné tehdy, když se vědomě omezíme na jeden úhel pohledu.

- Každé vyprávění lze vidět očima různých aktérů, jako dospělí to máme rádi, vidět to ze všech stran, přeskakovat z místa na místo, dokážeme se orientovat v těch různých „a on řekl“ a „oni šli“, ale děti se brzy ztrácí.
- Je dobré si vybrat jednu postavu a z jejího úhlu příběh vyprávět. Události, které postava nezažila, jí musí někdo vyprávět nebo o nich podat zprávu. (Např. Vyprávíme-li z hlediska Josefa ve faraonových službách, jen úzkostlivě čekáme, jestli se bratři vrátí, nevíme o jejich setkání s Jákobem než to, co nám vypráví. Vyprávíme-li z hlediska bratří, nevíme nic o Josefovi, dokud se nám nedá poznat.)
- Postavu pro vyprávění si vybíráme podle toho, jestli zažila podstatnou část příběhu, nebo jestli dobře slouží cíli. Někdy mohou být vhodné i vedlejší postavy, služebníci, ba dokonce zvířata (viz např. úloha Potopa).
- U nejmladších je na toto pravidlo jednoho úhlu pohledu dbát poměrně přísně, pro starší je možno zařadit více úhlů pohledu, učitel by si toho měl být vědom a vědět, že a proč to dělá.
- Je možno si také pomoci různým znázorněním – pokud např. používáme postavičky nebo loutky a jejich pohyb v prostoru, je jasnější, kdo mluví, kdo se kde nachází.

Napínavost

Napínavost není jen v obsahu, ale také ve stavbě vyprávění. Ve výstavbě příběhu si můžeme pomoci čtyřmi fázemi příběhu: zápletky, obrazy, pointa (vrchol), závěr.

- *Zápletky*: Na začátku musí děti něco zaujmout tak, že se začnou ptát po tom, jak to dopadne. Je tu nastolen problém, představen hrdina, vyjeveno téma. Zápletky k příběhu o zvěstování Marii by mohla vypadat takto: „V Nazaretu žila pěkná mladá dívka. Jmenovala se Marie. A ta dívka měla moc dobrou pověst. Všichni ji měli rádi a mysleli si o ní jen to nejlepší. Ale tahle Marie měla starost...“

- *Obrazy*: Příběh rozvíjíme scénu za scénou, dáváme pozor, abychom neodbočovali, nevraceli se, aby se nám nepřetrhla nit. Odhalujeme postupně celý příběh.
- Tak se blížíme *k pointě*. To je partie příběhu, kde napětí dosahuje vrcholu. Sem vyprávění směřuje, to je jádro celé hodiny. Existují příběhy, kde je možno zvolit různý vrchol vyprávění. Je však třeba zvolit podle cíle jen jeden vrchol, jednu pointu. Podle toho je podána i zápletka. Např. Uzdravení chromého (Mk 2,1–12) – vrchol může být tam, kde Ježíš říká: „Tvé hříchy jsou ti odpuštěny!“, anebo tam, kde muž vstává a odchází zdravý. Pokud bude vrcholem odpuštění hříchů, musí být zápletka podána tak, že to, čím nemocný trpí, jsou jeho hříchy, jeho svědomí. Uzdravení je pak jen přídatek. Ale pokud je hlavní věcí uzdravení, pak bude zápletka v tom, že ten člověk trpí svou nemocí a rád by se uzdravil.
- *Závěr*: Po vrcholu pozornost opadá, příběh uzavíráme. Zápletka je vyřešena, příběh krátce doznívá. I u příběhů na pokračování by měl příběh končit v místě, kde je určitý klidný bod.
- Při výstavbě příběhu se lze samozřejmě dopustit různých *zmetků*: příběh vlastně nikdy nezačne. Jiné příběhy nedokážou skončit („a kázal a kázal a kázal...“), další mají vrchol moc brzy (raketově vystartují a skončí v prostředku), ještě jiné se ztratí v samých kličkách a vracení se.
- Příběhy v Bibli nejsou vždy *ohraňeny* tak, aby byly vhodné pro vyprávění dětem – někdy musíme krátit (viz úloha o Gedeonovi, kde odpadlo např. hledání znamení s rounem), jiné příběhy v Bibli jsou vlastně jen pointou, proto konstruujeme při vyprávění to, co se dělo předtím i potom.

Názornost

Určitým protipólem napětí je názornost, je třeba příběh vykreslit, učinit ho živým, barevným. Když vyprávíme, „jdeme pěšky“, máme čas vnímat vše, co se v příběhu děje. Pro názornost jsou tu určité prostředky:

- *Vžijte se do děje*, děti musí mít pocit, že postavy před nimi stojí živé a nablízko (obrazně řečeno, „závod sledujeme přímo u trati“).
- *Jednotlivosti*: Děti nemají v lásce obecné pojmy, konkretizujte (ne ptáky a ryby, ale vrabce a kapry – viz příběh o stvoření pro předškoláky), abstraktní pojmy by měly mít konkrétní, příběhové vyjádření.
- *Protiklady*: Tam, kde se to nabízí, zdůrazněte protiklady (řvoucí dav – tichý Kristus; Saul se zlými úmysly – David milosrdný v jeskyni, atd.).

- *Přímá řeč!* Pokud to jen jde, používejte přímou řeč, nechte mluvit aktéry příběhu.
- *Vnitřní pohnutky a dění je třeba zviditelnit*, vyjádřit tělesnými projevy, posunky, výrazem (David leží na zemi, dokud jeho syn nezemře; Jidáš odchází do tmy; Petr hořce pláče).
- *Časová lupa:* Tam, kde jde o něco důležitého, vyprávění zpomalí, všímá si jednotlivostí, je podrobnější; nedůležité věci probíráme stručně.
- *Vykreslit, ale nepřehánět.* Fantazie je ve službě cíli. Zdůrazníme-li vedlejší věci, překryje pointu rušivý šum. Pozor, i příliš zajímavá aktivita či hra může překrýt zvěst, je třeba pečlivě vybírat.

Stojím před dětmi – co teď?

V přípravce je vždy vyprávění pro vaši inspiraci. Jednou z variant je *příběh přečíst*. Máte pak jistotu, že příběh předáte přesně, nic důležitého nevynecháte, nemusíte se snažit zapamatovat každou podrobnost. Knížka v ruce vám dodá větší sebejistotu. I tak je třeba předčítání trénovat – nahlas, také před zrcadlem. Sledujte svůj hlas, svůj výraz. Čtení musí znít jako přirozená mluva. Trénujte také to, že se dokážete na děti dívat. Je také dobré si text upravit, aby vám šel „do pusy“, případně si napsat vlastní.

Když vyprávíte *z paměti*, má to zas jiné výhody – navázete a udržujete snadněji oční kontakt, lépe odhadnete, nakolik příběh děti zajímá a podle toho reagujete, lépe děti do příběhu vtáhnete. Vyprávění z paměti může být výhodou pro ty, kdo mají s čtením nahlas problém. Vyprávění z paměti ale znamená, že je třeba více trénovat – paměť, mluvení i řeč těla.

Pro vyprávění z paměti si můžete vytvořit také různé *pomůcky* – můžete před sebou mít *osnovu vyprávění* (je lépe, když si ji napíšete a promyslíte sami, než když ji máte hotovou v přípravce – už tím se do příběhu „dostáváte“ a zapamatováváte si ho). Jednotlivé obrazy či body vyprávění můžete mít také na malých *kartičkách*, když jednu dovyprávíte, vezmete druhou. Při přípravě příběhu si *kreslete* mapu, graf, obrázek, který si při vyprávění vybavíte a s ním to, co chcete říct. *Pohybujte se*, pokud vám to pomáhá. Dvojitý užitek může přinést vyprávění *pomocí obrazů* – dětem dává určitou představu, vám jistotu ve vyprávění.

Použitá literatura:

JUNG, Emanuel: *Sonntagschule als Kindergottesdienst*. Basel
 ALLISTONOVÁ, Ruth: *Jak vyprávět příběhy*. Praha: Samuel, 2005.

Bohoslužba je centrem života sboru — je místem, kde se sejdou všechny věkové skupiny, aby se setkaly s Bohem a oslavovaly ho. Vyřadit vědomě či nevědomě nějakou skupinu jen kvůli věku není přijatelné. Teologicky (Ježíš nikoho nevyklučuje) i prakticky (zas takové množství nás do sborů nechodí). Proto děti do bohoslužeb patří. Ukazuje se, že děti, které se účastní bohoslužeb (alespoň někdy) se snáz začleňují do bohoslužebného života jako dospělí, na rozdíl od těch, které znají jen nedělní školu. Otázkou je, jak budou děti na bohoslužbách přítomny — vnímáme je v našem sboru skutečně jako vítané?

Děti na bohoslužbách jsou subjektem, nikoliv objektem našeho snažení („připravíme program pro děti“). Jsou, stejně jako my, těmi, kdo slaví bohoslužbu. Jsme na stejné lodi, nikdo není divák. Chceme slavit společně bohoslužbu s *děťmi*, mládeží, s dospělými. Tento úhel pohledu považuji za zvlášť významný. Je třeba brát děti jako ty, které samy chtějí a mohou přicházet před tvář Boží, svým specifickým způsobem, se svými schopnostmi a pohledem. Nepotřebují náš „překlad“, naše předporozumění — potřebují, abychom je brali vážně s jejich potřebami.

Z toho vyplývá, že *každé bohoslužby, které slavíme, by měly být „rodinné, dětské, pro malé i velké“*. Neznamená to infantilitu nebo upadnutí „pod úroveň“, ale promýšlení toho, co můžeme udělat pro srozumitelnost a přístupnost, pro to, aby se děti chtěly a mohly svým vlastním způsobem na bohoslužbách podílet, aby nemusely jen čekat, až odejdou (v lepším případě do NŠ, v horším prostě vůbec).

Jednou ze základních potřeb je *potřeba smysluplnosti*. Pokud se dítě v kostele nudí, není potřeba ho pobavit, ale pomoci mu v tom, aby vnímalo smysl jednotlivých součástí bohoslužby, i jejího celku. Nemusí se tak dít jen vysvětlováním (např. úvodní písní chceme Boha oslavit a přivítat ho ve shromáždění), ale také přizpůsobením dětskému vnímání (např. volba písně, kterou děti spontánně Boha oslavují i jindy). Je podstatné, že smysluplnost musí dítě vnímat *právě teď* — nelze říct „jednou to pochopíš“. Je však zřejmé, že do některých poloh bohoslužby dítě teprve doroste, později uvidí její mnohohrstevnatost, nebo už teď pochopí, že např. kázání je tu většinou pro rodiče.

Další potřebou je *potřeba zapojení*. Mnoho věcí začne dávat smysl právě tehdy, když se do nich mohu nějak zapojit, když do nich proniknu. V bohoslužbách by měli všichni zřetelně vnímat – jsem tu důležitý, mám tu své místo. Potřebují mě. Nemám jen vyhrazenou lavici pro nedělní školu, ale mohu přinést i něco ze sebe. Když se dítě smysluplně zapojí, dokáže vydržet i části bohoslužeb, které jsou určeny především pro dospělé.

Abychom mohli bohoslužby nebo jejich části přizpůsobovat dětem, *musíme bohoslužbám sami rozumět*. Jde o to pochopit věc do hloubky. Pokud známe obsah, může být forma přizpůsobena potřebám našeho společenství. Pokud přebíráme jen formu, může vzniknout šaškárna nebo nesmysl. Měli bychom rozumět i dětem – hovořit s nimi a ptát se jich na jejich prožívání a porozumění. Cenné podněty získáme, když si vzpomeneme na své dětství.

Bohoslužba je dobově podmíněná. Čas od času je vhodné zkoumat, zda její forma vyhovuje potřebám scházejícího se společenství. Nejde o to, co je zrovna v módě, ale o to, zda starobylá forma nezastírá obsah. Na druhou stranu starobylost a vytříbenost časem může právě velmi silně promlouvat do současnosti.

V dnešní době je praxe ve sborech většinou taková, že děti po úvodní části bohoslužeb, kdy jsou přítomny ve shromáždění s dospělými, odcházejí do nedělní školy, která jim nahrazuje druhou část bohoslužeb. V mnoha sborech mají děti před odchodem do NŠ „svou chvíli“, rozhovor s farářem, vyslání, modlitbu. Mnoho farářů to činí s radostí, pro jiné je to noční můra. I pro děti to nemusí být snadné, pokud stojí před sborem a mají odpovídat na záludné otázky. Někdy jako rodiče nebo učitelé či faráři cítíme, že to, jak se to (ne)děje v našem sboru, není úplně to nejvhodnější, že by to možná šlo dělat lépe nebo jinak. Mám tu několik tipů, jak se dostat ke způsobu, který bude vyhovovat všem.

Obecně

- Vezměme vážně, že *lidé jsou rozmanití*, mají různé vlohy, způsoby, schopnosti, dary – ale i omezení. Každý (učitel i farář) by měl mít možnost pracovat takovým způsobem, který je mu vlastní, ve kterém je dobrý. V bohoslužbách by se lidé měli cítit dobře, pohodlně.
- *Rozmanitá jsou i společenství*. Je rozdíl mezi takřka rodinným kruhem v malé modlitebně a stočlenným shromážděním ve velkém chrámu. Máme různé typy zbožnosti. Scházíme se v různých prostorech. To vše ovlivňuje to, jak bude vypadat začlenění dětí do bohoslužeb.

- *Je mnoho dobrých způsobů*, jak je možno děti zapojit do bohoslužeb, není jen jeden správný.
- S dětmi v bohoslužbách *může kromě faráře pracovat/hovořit učitel NŠ* nebo jiný určený člověk. Zapojení více lidí do bohoslužeb by mělo být vítané.
- *Vnímání každých bohoslužeb, se všemi jejich částmi, jako bohoslužeb pro všechny* by mělo zmírnit tlak na jednu „správnou“ formu zapojení dětí, případně na „zábavné rodinné bohoslužby“ jednou za měsíc. Jestliže např. farář nechce hovořit s dětmi před shromážděním nebo děti zatvrzele odmítají tuto snahu, může to být volba písně či doprovodu, prostá a krátká slova úvodní modlitby, služba dětí čtením atp., co zapojí nejmladší členy do shromáždění a oslavy Boha.
- *Je dobré bořit hradby mezi skupinami*: Pokud hovoříme s dětmi, je dobré stejně hovořit i s dospělými, vystavit je také otázkám, zvat je ke čtení textů, před stůl Páně apod. Pokud to v žádném případě s dospělými nejde, je třeba zvážit, zda to má jít s dětmi (budeme děti nutit do něčeho, do čeho bychom dospělí nikdy nenutili?). Někdy jsou však děti těmi, skrze které může být sbor k aktivní účasti na shromáždění pozván.

Konkrétně

Přemýšlejte nad bohoslužbami. Půjde to nejlépe společně, např. při právě učitelů NŠ, v setkání střední generace, na biblické, při tematickém sborovém odpoledni. Otázky jsou „rozehrávky“, určité vás napadnou další a konkrétnější.

- Zkuste *otázku po smysluplnosti* upřímně položit sobě! Jsou pro vás bohoslužby se všemi svými částmi smysluplné, nebo některé přecházíte s tím, že doufáte, že jsou smysluplné alespoň pro ostatní? Vzpomeňte si na své dětství, co vám dávalo v bohoslužbách smysl? Proč jste začali do kostela chodit o své vůli?
- Dívejte se na děti při bohoslužbách – co vidíte?
- Jestliže děti zůstávají na část bohoslužby, jak zohledňuje právě tato část jejich potřeby, jak jim můžeme pomoci vnímat její smysl? Jestliže se koná „rodinná bohoslužba“, je to bohoslužba pro všechny (i starší, ne-rodiny)?
- Je dětem jasná struktura bohoslužby – co, jak a proč?
- Bohoslužba je dialogem mezi Bohem a jeho lidem – jak se to konkrétně projevuje u nás ve sboru, jak se do toho zapojují/mohly by zapojovat děti?
- Jak by mohly děti sloužit celému shromáždění?

- Jsou zpěv a jeho doprovod v části bohoslužeb, které se děti účastní, přiměřené dětem?
- Cítíte se *osobně zapojeni* do bohoslužby, podílíte se na ní, připadáte si tu důležití? Co se má změnit, abyste si důležití připadali? Prožíváte (jak) společenství s druhými? Jestliže prožíváte společenství jinde, mimo bohoslužby, šlo by to nějak přenést do bohoslužeb?
- Jaké vaše schopnosti jsou zapojeny do bohoslužeb? A které nejsou? A mohly by?
- Dívejte se také na děti a jejich očima: Co se od dětí při bohoslužbách vyžaduje, co potřebují a chtějí děti samy, co jsou schopny zvládnout?
- Projděte kostel a dívejte se na něj z výšky, jako by vám bylo pět (cca z výšky pasu) – co vidíte, co vás omezuje? Nejsou právě taková omezení někdy důvodem „zlobení“ (např. vysoké lavice, padající podušky, žádný výhled apod.)? Co se dá udělat pro zlepšení?
- Projděte bohoslužbu a u každé části zkuste vymyslet, jak by se mohly zapojit děti (nezapomeňte na vysluhování svátostí) – fantazii nekladte meze, neříkejte si dopředu, že by to nešlo. Je to především cvičení – ne vše bude realizovatelné, ne vše využijete. Některé nápady ale mohou být s vašimi bohoslužbami naprosto slučitelné.
- Je bohoslužba zakusitelná všemi smysly?
- Kde zůstal pohyb, tolik dětem vlastní?
- Mohou děti v bohoslužbách mluvit? Může to být spontánní mluvení, nebo jen správné odpovědi na položené otázky?
- Děti mají rády opakování. Mají k tomu v naší bohoslužbě možnost?
- Jak dáváme/dáme dětem najevo, že jsou rovnocennou součástí našeho shromáždění?
- *Rozumíme a chápeme*, o co v jednotlivých částech bohoslužby jde? Kde potřebujeme jít do hloubky, formulovat si smysl, vysvětlit?
- Co uděláme pro to, aby děti rozuměly části bohoslužeb, které se účastní?
- Pokud dojdeme k možnosti nějaké změny, *jak budeme mluvit s ostatními členy sboru*, abychom i je pro ni získali? Nepřehlídíme nějakou potřebu ostatních, starších členů sboru? Jsme naše nadšení schopni formulovat?

Můžete se inspirovat, ale vaše vlastní řešení bude vždy víc přiměřené a lepší, než instantní návod (tento oddíl čtete nejlépe až poté, co se prokoušete výše položenými otázkami):

Pohyb, fyzické, smyslové zapojení:

- Příchod s farářem, průvody po kostele, když je k tomu příležitost (příhodný biblický text).
- Přinášení potřebných věcí: Bible, zpěvníky, voda při křtu, dary k večeři Páně.
- Vybírání sbírky v bohoslužbách.
- Vítání a loučení s ostatními členy sboru u dveří (podávání ruky).
- Při svátostech (křest, večeře Páně) přítomnost nablízku, i když se osobně neúčastní, nepřijímají.
- Možnost se hýbat při písni — tanec, ukazování apod.
- Modlitba Otčenáš společně u stolu Páně — v kruhu, za ruce.
- Gesta: pozdravení pokoje, sklonění, pokleknutí, modlitební gesta a postoje, vzkládání rukou při žehnání, dotek.
- Zapalování svíčky na stole Páně, svíček na adventním věnci, zapalování svíček u každé přímluvy.
- Používání symbolů a obrazů — kámen, květina, obraz, fotografie atd. — ke kázání, jako ilustrace přímluv, k meditaci/zamyšlení.

Muzika, písně, doprovod:

- Dětem přiměřené písně — dětem známé, textově srozumitelné, kratší, opakovací.
- Jakékoliv oživení písní — střídání chórů (např. děti/dospělí; muži/ženy), předzpěvák a sbor, různé doprovody jednotlivých slok. I kostelní písně mohou být oblíbené, často záleží na formě, např. žalm 136 jako dialog, kdy zpěvák zpívá text, děti jen opakují „milost jeho předrahá, věky věků přesahá“ apod.
- Doprovod dětem bližší: to může být piano, kytara, tahací harmonika...
- Vlastní zapojení: rytmické nástroje (nejmladší je možno takto zapojit i do písní doprovázených na varhany, je třeba promyslet rozdávání a sbírání nástrojů), přede hry a doprovod na nástroje, kterými děti vládou (flétny, housle, klarinet, harmonika atd.).
- Nacvičená píseň pro shromáždění. Možnost takto učit nové písně shromáždění — děti slouží ostatním.

Mluvené slovo:

- Čtení biblického textu: Text, který čte dítě, by měl být krátký, dítě by mělo rozumět tomu, co čte (slova, obsah), je třeba nacvičit hlasitost, srozumitelnost a artikulaci, případně zvláštnosti mluvy do mikrofonu.
- Vytváření (např. předem v NŠ nebo biblické pro děti) i přednášení modliteb ve shromáždění. I zde platí nutnost nácviku.
- Jiné části bohoslužeb – např. introit nebo poslání – děti čtou nebo říkají nazpaměť biblické texty, mohou se opakovat (stále nebo po určitý čas).
- Modlitební texty jsou formulovány s ohledem na děti, existují i takto formulované modlitby k večeři Páně (eucharistické modlitby) – prostý jazyk, dětem srozumitelné formulace, navazování na jejich zkušenosti.

Dialog:

- Liturgické odpovědi – amen; pokoj Páně ať je s vámi – i s tebou; Pane smiluj se; při přimluvách např. prosíme tě, vyslyš nás; zpívané odpovědi např. kyrie.
- Dialogické zpívání, modlitby.
- Spontánní rozhovor – s dětmi ve shromáždění. „All people talk“ – rozhovor se všemi, všech – nejen dětem jsou kladeny otázky, ale celému shromáždění.

Služba dětí:

- čtení, písně, modlitby, introitus, poslání;
- vítání a loučení;
- služba u kávy po bohoslužbách.

Jsem vítán, ač jsem dítě:

- Usmívají se tu, vnímám slavnostnost, ale i humor.
- Zdraví mě stejně jako dospělé, berou mne vážně, myslí na mne, modlí se za mě.
- Jsou tu slavnosti přímo pro mě – začátek a konec školního roku, vánoce; i jindy vnímám, že na mne při bohoslužbách myslí.
- Prostor pro mne: Přiměřeně velké nebo upravené lavice pro NŠ (co udělá např. vyšší stupátko!), přiměřený nábytek v NŠ, koberec a hračky pro batolata, biblická leporela, atd.
- Kromě kávy a čaje je tu na pití i šáva.

Propojení NŠ a bohoslužeb:

- Stejný výběr biblického textu pro děti i dospělé, výběr textu s ohledem na děti.
- Píseň ve shromáždění je dětská, resp. vztahující se k příběhu, který děti probírají (letošní přípravek má pro každý blok vybranou jednu – viz rituál), nebo stále stejná, „vysílací“ do NŠ, může se hodit např. nějaká píseň z Taizé.
- Motivace k příběhu se koná již ve shromáždění (okénko do bohoslužeb s tímto často pracuje). Motivací může být rozhovor nad otázkami, situacemi, předměty.
- Dětem je možno ve shromáždění něco předat, to si odnášejí do NŠ – pravidelně: Bible (např. obrázková, jiná dětská, která ležela od začátku bohoslužeb na stole Páně), lucernička zapálená od svíce na stole Páně jako symbol světla Kristova a spojení s dospěláckým shromážděním, nepravidelně: předměty, loutky, postavičky, které budou potřebovat v NŠ apod. Symboly je třeba v místnosti NŠ dát na důstojné místo, nejlépe doprostřed stolu, pracovat s nimi s vážností.
- Modlitba s dětmi (prosba o Ducha svatého) a/nebo požehnání dětem odcházejícím do NŠ.
- V bohoslužebném prostoru přítomná připomínka – nástěnka NŠ, nějaký symbol, artefakt vytvořený dětmi, atd.
- Děti se vrací do bohoslužeb s příběhem, mohou o něm mluvit.

Na závěr cituji čtyři body Sarah Douglas, The Spiritual Child Network, která formuluje otázky nad bohoslužbami pro celé společenství. Mohou vám posloužit jako opakování nebo další impulz:

- Jaké příležitosti se nabízí dětem, mladým a dospělým, aby se mohli zapojit do bohoslužby?
- Jak se stará naše bohoslužebné shromáždění o spiritualitu dětí, mladých a dospělých a přivádí je blíž k Bohu?
- Vidíme děti jako součást naší bohoslužebné komunity? Jak k tomu můžeme přispět?
- Jak nabízíme dětem obohacení znalostí a porozumění křesťanské víře, včetně biblických příběhů, a jak jim pomáháme na jejich cestě víry?

Školní rok může být zahájen rodinnými bohoslužbami, které otevřou téma nového cyklu nedělní školy. Název cyklu je Dál přece nejdeme sami. Věříme, že nás na cestě doprovází Hospodin. Dovídáme se o něm z Bible. Otevírají se před námi příběhy lidí, které Pán Bůh zavolal, doprovázel, mluvil k nim, pomáhal jim. A oni mu věřili, spolehli se na něj. Někdy. Někdy taky ne, žili si po svém. Bible je knihou svědectví o lidech a Pánu Bohu.

Je dobré znát ty dávné příběhy. Nejsme na cestě víry sami, máme kořeny. Poutem společné víry jsme spojeni se svědky, kteří žijí teď i kteří už zemřeli. V Bibli se mluví o oblaku nebo zástupu svědků, kteří nás obklopují (Žd 12,1).

Používáme slovo rodokmen. Jak vypadá strom našeho rodu, rodu víry? Kde nebo kdo jsou kořeny, ze kterých čerpáme sílu a které nás kotví k zemi? Co je tím kmenem, který roste vzhůru a nese korunu? Vytváření nebo spíš poznávání takového stromu víry bude náplní nedělní školy v následujícím období.

Dál přece nejdeme sami, zpíváme. Věříme. Kde se ta víra bere a čemu nebo komu vlastně věříme, budeme hledat v příbězích. K tomu vás zveme!

DÁL PŘECE NEJDEME SAMI**TÉMA**

Pán Bůh je s lidmi a se světem od začátku až dodnes.

CÍLE

- Děti otevrou Bibli.
- Dětem dojde, že je souvislost mezi Starým a Novým zákonem i mezi dávnou dobou a dneškem.
- Ideálně se dětem propojí jejich příběh, aktuálně např. vzpomínky na prázdniny, s příběhy biblickými. Stále nás doprovází ten stejný Pán Bůh.
- *Cíl pro celý cyklus nedělní školy:* Děti hledají (a nacházejí) v biblických příbězích kořeny stromu, jehož jsme součástí.

.....

1.1 PRO UČITELE

Biblický text: Lk 24,13–36 (Cesta do Emauz)

Proč je vybrán na začátek roku tento text

- Důležité je *rozpomínání* na příběhy, postavy, situace... spojené s vírou v Pána Boha – proto také chodíme do kostela a nedělní školy. Název letošní přípravy je: Dál přece nejdemo sami. Kdo jde/šel/půjde s námi? Pán Bůh. Je neviditelný. (Ostatně učedníci cestou do Emauz vzkříšeného Ježíše taky nejdřív nepoznali.) O Pánu Bohu se dovídáme z příběhů o lidech, kteří ho nějak zažili, šli/jdou po cestě víry.
- Jako křesťané čteme Bibli „od vzkříšení“, proto je zde tento oddíl jako předznamenání textů starozákonních.
- Jdeme dopředu – ale pro víru je nezbytný i *pohled zpátky*.

- *Symbol stromu:* Roste nahoru, do výšky, ale jen díky kořenům, díky tomu, co vyrostlo „před námi“, my sami snad taky budeme pro ty po nás součástí toho stromu (toho, co je nese).

1.1.1 Výkladové poznámky

- Asi stará legenda: Emauzy – těžko určit, kde byly, Kleofáš je neznámý učedník, jméno druhého není uvedeno.
- Vzkříšený Ježíš už je jiný než byl pozemský. Může být najednou v Emauzích (v. 31) a Jeruzalémě (v. 34); i dnes se můžeme setkat s Pánem Ježíšem na různých místech...
- Ti dva zklamaní reprezentují lidi vůbec, podle Lukáše hýbe otázka naděje s každým.
- O Ježíši mluví poutníci jako o Proroku: „prorok mocný slovem i skutkem před Bohem i přede vším lidem“.
- Pouhá zpráva o vzkříšení nestačí, je potřeba vztah k živému křesťanskému sboru, který autenticky slaví večeri Páně, jinak by se velikonoční poselství mohlo stát jen subjektivní představou.
- Víra nevznikne jen ze slyšení zprávy, uvěření je dílem Božím, dílem Ducha svatého; těmto dvěma mužům zapálil srdce a otevřel oči Ježíš, on jim dal víru.
- Ježíš se k lidem na cestě přidal, začali spolu mluvit. Už to není jen hovor o něm, ale s ním. Tuto možnost máme taky: můžeme mluvit „o Bohu“ a/nebo „s Bohem“, to je modlitba.
- Mesiáš musel trpět – říká ten neznámý. Podobně už to říkal pozemský Ježíš (už od Lk 9 čtenář ví, že sláva Ježíše jako Pána je spojena s utrpením; odkaz na Iz 53,12 [Byl započten mezi zločince]).
- Židovská bible se křesťanským čtením už pozvolna stává Starým zákonem, který připravuje příchod Mesiáše.

V. 28–31: muži zvou Ježíše, aby zůstal – náznak epikléze, prosba o Ježíšovu přítomnost při stolování (epikléze je název prosby o přítomnost Ducha svatého při slavení večere Páně).

- Večer: Čas večere, ale taky je vystižena časnost a ohrožení lidského života (den se schyluje); slova prosby „Zůstaň s námi, den se schyluje“ jsou prosbou

večerní, příp. prosbou o Boží doprovázení v něčem těžkém nebo při umírání; známe ji jak píseň Zůstaň s námi, Pane, když se stmívá.

- Při večeři se host stává hostitelem.
- Přítomnost vzkříšeného Ježíše je možno prožít při večeři Páně.
- U Lukáše je důležité „vidění očima spásy“ (Lk 2,30). Zmizel z jejich dohledu, jakmile ho poznali – i jinde je zachycena jinakost vzkříšeného.
- Verš 24,32: Hořící srdce – znamení Ducha svatého.
- Verše 24,33–35: Návrat do Jeruzaléma, setkání s ostatními, další svědectví, jak se jini setkali se vzkříšeným – ekumenicita: tito dva muži nebyli jediní, kdo se s Ježíšem vzkříšeným setkali. Podobně ani dnes nemá některá církev „patent“ na tu pravou víru, pravé poznání.

1.1.2 Úskalí

Jádrem textu je večeře Páně, které se ale většina dětí v naší církvi aktivně neúčastní (nepřijímají).

Příběh o cestě do Emauz se obvykle čte a vypráví po Velikonocích. Je to jedno ze setkání se vzkříšeným. Tentokrát s tímto příběhem zahajujeme nový cyklus nedělní školy, otvíráme jím starozákonní vyprávění. Více se zde zaměříme na to, jak Ježíš poutníkům otevírá Písma (v.32), ukazuje jim, jak ty dávné starozákonní příběhy souvisí s dneškem, jak mohou pomoci porozumět současnosti.

V nedělní škole si vyprávíme biblické příběhy. Letos budeme začínat od začátku knihy Genesis. V této úvodní hodině nebo při úvodních bohoslužbách hledáme odpověď na otázku, k čemu je dobré se s biblickými příběhy seznamovat.

1.1.3 Odkazy

POKORNÝ, Petr: *Vznešený Teofile. Teologie Lukášova evangelia a Skutků*. Třebenice: Mlýn, 1998.

Odkazy na starší přípravky a pracovní listy najdete pod příslušnou kapitolou (1.1.3) na adrese <http://goo.gl/ZRXzqo>.

Při bohoslužbách můžeme začít pracovat s plakátem stromu, začít ho zaplňovat shora (od vrcholku koruny) pomocí fotek či jiných portrétů dětí, případně dalších členů sboru – to jsme my (teď v Emauzích, když se začínáme rozpomínat). V průběhu dalších nedělí se strom bude plnit zdola – poznáváme své kořeny.

(Další možnosti, jak pracovat s obrazem stromu: rodokmen sboru; taky se kreslí strom jako dějiny církve; rodokmen každého z nás – moje rodina.)

• • • • •

1.2 PRO DĚTI

Tuto úlohu navrhujeme jako rodinné bohoslužby na začátku školního roku. Pokud ve vašem sboru nezačínáte školní rok rodinnými bohoslužbami, ale nedělní školou, můžete zvl. s malými dětmi použít zpracování úlohy podle příručky *Církevní rok* (<http://goo.gl/IsLdil>).

Rodinné bohoslužby

Text Lk 24, 24–35 můžeme číst jako první čtení, oddělit jej od kázání písní.

Kázání

Tento týden skončily prázdniny, někteří jste šli do školy nebo do školky. Nejspíš ve vás ještě pořád je kus prázdnin, vzpomínek... Na to, co se vám líbilo, a taky, jak jste třeba zmokli nebo jek byl nějaký výlet strááášně dlouhý... *(Podle možností se děti na něco z prázdnin můžeme vyptat.)*

Vzpomínáte rádi na prázdniny? Vyprávíte, co jste zažili? Co ještě ke vzpomínání pomáhá? *(Fotografie, videa, deník, upomínkové předměty, kameny... – můžeme něco takového přinést a ve sboru ukázat, také můžeme ukázat album fotografií.)*

Je dobře, když si s někým o svých vzpomínkách můžeme povídat. *(Ukážeme dětem a celému sboru velkou Bibli. Zavřenou. [Bible je trochu jako album fotografií – vzpomínek, příběhů.])*

Co je to za knihu? Co v ní je? (*Příběhy – o čem? Vzpomenete si na nějaké jméno?*)

Rozumíme těm příběhům a postavám?

Občas někdo vezme Bibli, někde ji náhodně otevře, začne číst... a moc tomu nerozumí. Abychom těm starým příběhům trochu rozuměli, chodíme do kostela a do nedělní školy. Jako by se tady před námi ta zavřená kniha otevírala (*Bibli otevřeme, listujeme*).

To je jasné, že nejde jen o to Bibli otevřít. Je třeba porozumění. A přijít, pochopení, že to nějak souvisí s námi. Tomu se říká víra. Ale k tomu se teprve dostaneme.

V kostele i u nás doma otevíráme Bibli jako křesťané. Víte, kdo je to křesťan?

Otevřeme tu Bibli skoro na konci... Je tady příběh o Velikonocích.

Co se stalo o Velikonocích?

(*Ukážeme obrázky velikonočního příběhu.*)

My jako křesťané věříme, že Ježíš vstal z mrtvých. Proto byl hrob prázdný. Ale to, že je prázdný hrob, není žádný důkaz zmrtvýchvstání. Někdo, když to uviděl, uvěřil. Někdo ne.

Ti, kdo uvěřili, šli to říct dál. Tak se zpráva šířila dál.

Ale ani tenkrát – to že někdo uvěřil, nebylo samozřejmé.

Smutek z Ježíšovy smrti trval dál. Ležel na všech jako těžká deka.

Taky ti dva, Kleofáš a jeho přítel, byli skleslí. Smutně šli, pomalu, z Jeruzaléma do Emaus, vsi, která byla nedaleko.

„Nemůžu uvěřit, že je to konec,“ říká po chvíli ticha Kleofáš.

„Já taky ne...“

Oči upřené do země, až najednou si všimnou, že s nimi jde ještě někdo. Možná už je doprovází a poslouchá nějakou dobu.

„O čem si povídáte? Co se stalo, že jste tak smutní?“

„Ty nevíš?! Ten Ježíš! Mysleli jsme si, že to je ten pravý Mesiáš, mluvil jako prorok, doufali jsme, že on přinese změnu, že s ním začne něco nového, třeba že zvítězí nad Římany. Ale – ukřižovali ho. Je to konec. Naše naděje zhasla.“

I když... Stala se zvláštní věc. Některé ženy se byly podívat u hrobu, kam mrtvého Ježíše položili, a nenašly ho tam. Hrob byl otevřený! Ženy říkaly, že byl vzkříšen. Říkaly to a zdálo se, že tomu dokonce věří! Ale Ježíše neviděly. Ne, tomu nemůžeme věřit.“

Ten muž, který je doprovázel, začal vyprávět. Staré příběhy o Mojžíšovi a Izraelcích, o králi Davidovi a o prorocích. O Gedeonovi, Deboře, Eliášovi... Znal slova žalmů a proroka Izajáše.

Díval se na ty dva muže a říkal: „Izajáš mluvil kdysi o mesiáši, který bude trpět. Král ani mesiáš není navenek vždycky úspěšný.“

Ti dva sledovali každé jeho slovo. Vždyť ty příběhy známe! Ale jak on je vykládá! Jako by tady všichni ti lidé najednou ožívali. Ale nejen ti lidé z příběhů. Dvěma posluchačům se příběhy začínají skládat dohromady. Jsou to krásné dějiny.

Mají pocit, že sami nějak patří do té řady lidí. Věřili přece Pánu Bohu... „Víte,“ říká ten neznámý průvodce, „Pán Bůh byl s těmi lidmi od začátku. Co vznikl svět. A pak Abraham, Izák, Jákob. A Josef.“

(Můžeme postupně k postavám a příběhům ukazovat obrázky.)

„Pak se dostali do Egypta a stali se otroky,“ chytá se Kleofáš.

„Ale tím to neskončilo,“ přidává se druhý. „Narodil se Mojžíš a z Egypta je vytáhl.“

Neznámý průvodce pokyvuje hlavou. Ti dva už nevypadají tak sklesle.

Objeví se první emauzské domy.

Už jsou skoro na místě. Neznámý muž se chce rozloučit.

„Ne, ještě nechoď, zůstaň s námi. Bude večer, rádi bychom s tebou ještě seděli a poslouchali.“

Zůstane s nimi. Sedají si ke stolu, muž bere do ruky chleba.

„Vezměte, jezte,“ láme a dává svým hostitelům.

Nebo — kdo jsou vlastně hostitelé? Podívají se na sebe. Vždyť je to jako tenkrát s Ježíšem. Bral ten chleba a rozdával úplně stejně! Najednou jim to je jasné.

Ježíš! Je to on!

Ale — už s nimi u stolu není.

Mají v ruce chleba, Ježíše nevidí, ale jako by s nimi byl.

Nevidí ho, ale mají radost. Mají Ježíše v srdci. Věří, že ten velký příběh neskončil. Věří, že oni jsou jeho součástí.

„Kleofáši, ty ženy měly pravdu. Ježíš nezůstal mrtvý v hrobě. On opravdu žije. Pojď, půjdeme do Jeruzaléma. Musíme to říct dál.“

„Víš,“ odpovídá ten druhý, „my do toho příběhu také patříme. K Abrahamovi a Mojžíšovi a Samuelovi a Izajášovi... Je to jeden velký strom. Kořeny má někde hluboko a dávno, my jsme na stromě nahoře. A doufám, že tam jednou budou taky moje děti a vnoučata.“

„Pojď, jdeme do Jeruzaléma.“

(Ukážeme plakát stromu, který budeme postupně v nedělní škole doplňovat, vysvětlíme, co na něm je a co tam bude. Do koruny budeme už teď vlepovat naše fotografie nebo jen fotografie dětí.)

Na začátku jsme mluvili o prázdninách a vzpomínkách, ukazovali jsme si album našich fotografií. To jsou ty naše události, rodiny, vzpomínky... Které ale souvisí s tím biblickým stromem nebo stromem víry, chcete-li. I v našich příbězích se nějak projevuje Pán Bůh, ten stejný, jaký byl už od začátku.

POMŮCKY Album fotografií, nějaké vzpomínky na prázdniny (kámen z hor, škeble od moře, plášténka jako připomínka cesty v dešti...), Bible (nejlépe velká), příp. šátek na zabalení, obrázky velikonočního příběhu a příběhů starozákonních, magnetická tabule nebo flanelograf, popř. je třeba jinak rozmyslet, kam obrázky umístíme; některé děti rády během bohoslužeb obrázky drží a ukazují ostatním.

.....

1.3 LITURGIE

1.3.1 Písně

Dál přece nejdeme sami (Svítá 39); *Zůstaň s námi, Pane, když se stmívá* (Svítá 401); *Nám pomoz, Pane milý* (HA 144, BTS 36); *Někdo mě vede za ruku* (HA 14)

1.3.2 Biblický text k zapamatování

Zůstaň s námi... Vešel tedy a zůstal s nimi. (Lk 24,29)

1.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Hospodine, jak vznešené je tvoje jméno po vši zemi* (Svítá 76).

1.3.4 Okénko do bohoslužeb

Pokud nejsou ve sboru rodinné bohoslužby, můžeme navrhovaný začátek kázání vést jak rozhovor s dětmi, než odejdou do nedělní školy. Vzpomínat na prázdniny, přinést album fotografií. Ukázat zavřenou Bibli.

Zavřená Bible – co je to? Co je to za knihu? Co musíme s knihou udělat, abychom zjistili, o čem je? (*Otevřít ji, číst, vyprávět...*)

Píše se v té knize taky o nás? Proč tu knihu otvíráme v kostele každou neděli? Otvíráte ji taky doma?

Můžeme náhodně někde Bibli otevřít a přečíst jednu větu (nebo větu nechat někoho přečíst), vytrženou z kontextu. Rozumíme tomu? O čem, o kom to bylo?

Podobně, když někdo listuje něčím albem fotografií, u mnoha snímků neví, kdo na nich je nebo co se tam děje. Důležité jsou souvislosti.

V Bibli jsou příběhy o Pánu Bohu a o lidech. Taky o nás. Čteme ji proto, abychom trochu věděli, jaký Pán Bůh je a že s ním můžeme počítat, spo-lehnout se na něj.

Ale samotné čtení nestačí, Bible je pořád tajemstvím (*můžeme ji zabalit do šátku*).

O tom, jak lidi ty příběhy znali, ale nerozuměli ji, si budou děti vyprávět... Dovědí se, kdo jim pomohl tu knihu „rozbalit“, tajemství odhalit.

Místo tohoto rozhovoru nebo po nedělní škole můžeme sboru představit plakát stromu a téma letošní nedělní školy.

1.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme za prázdniny a dovolenou, za to, co jsme zažili, jak jsme si odpočinuli, co jsme viděli... Děkujeme za lidi, s kterými jsme se setkali. Děkujeme, že jsi nás ochraňoval.

Pane Bože, stojíme na začátku nového školního roku. Budeme otevírat Bibli od začátku, od stvoření. Těšíme se na ty příběhy. Rádi bychom jim rozuměli a pochopili, že se týkají také nás. Prosíme, pomáhej nám v tom. Prosíme, dávej se nám poznat. Amen.

TÉMA

Svět je místo, které moudře založil Bůh.
Celý svět má oslavovat Boha.

CÍLE

- Prožijeme s dětmi radost z neděle, kdy máme čas na sebe, přírodu i na Boha (předškolní děti).
- Děti pochopí stvoření „v sedmi dnech“ jako dar dobrého řádu, který nemáme ničit (školní děti).
- Děti si propojí současné chápání světa s chválou Boha, stvořitele všeho (starší děti).

.....

2.1 PRO UČITELE

Biblický text: Gn 1,1–2,3

2.1.1 Výkladové poznámky

- *Doba vzniku:* Izraelci jsou v babylónském vyhnanství, Jeruzalém je pobořen, Chrám zničen. Když není o co se opřít, vzniká vyznání, že Bůh je Pánem dějin a založil celý svět. Nic se mu nemůže vymknout z rukou.
- *Stvořit:* Sloveso, které užívá Bible jen o Bohu. Nikdo jiný *nemůže způsobit, aby vůbec něco bylo*, založit vesmír z ničeho. Bůh je vlastně jediný „originální tvůrce“. Naštěstí má člověk licenci.
- *Stvoření slovem:* Bůh tvoří slovem, v Bibli je Boží (sebe)sdělení základním činem spásy (viz Janovo evangelium, 1. kapitola).
- *Struktura textu* odpovídá jeho sdělení: Stvoření je naplněno dobrým (krásným) řádem. Je dobrým místem pro člověka. Všechno má vymezeno svůj

prostor, voda i vzduch, moře i pevnina. Každý prostor je svěcen svým „živáčkům“, obyvatelům.

<i>Bůh vymezuje životní prostory (1.–3. den)</i>	<i>Bůh naplňuje prostor obyvateli (4.–6. den)</i>	<i>Bůh žehná a posvěcuje (7. den)</i>
1. den a) světlo (den) b) tma (noc)	4. den a) slunce, aby vládlo ve dne b) měsíc a hvězdy, aby vládly v noci	7. den Boží „odpočínutí“ Svatý a požehnaný den, kdy se člověk raduje spolu se svým Stvořitelem a děkuje mu.
2. den c) nebeská klenba d) vody nahoře a dole	5. den c) ptáci d) vodní tvorové	
3. den e) souš f) zeleň, stromy a byliny	6. den e) dobytek, plazi, zvěř f) člověk, který má byliny za pokrm	

- *Korunou stvoření*, jeho vrcholem je *šabat/sobota*, (hebr. odpočínutí) – ne člověk (srv. J. Moltmann). Odpočínutí není nicnedělání, je to den obnovy stvoření, jeho posvěcení, oslava Stvořitele.
- *7. den* naznačuje rytmus, opakování. Bůh žehná světu a posvěcuje ho svým Duchem stále. Nám dává každý sedmý den, abychom to směli naplno vnímat a prožít při bohoslužbě.
- *Bůh „viděl, že je to dobré“* zazní v příběhu 7× (o světle, o souši a moři, o zeleň, o nebeských tělesech, o mořských tvorech, o zvířatech, o člověku „velmi dobré“). Jsou to věci, které máme rádi, Bůh si přál svět pro člověka.
- *Bůh stvoří i temná místa*. Tma a vody nahoře a dole (ze 2. dne) nejsou označeny jako dobré. Svět má svoje propasti, které ohrožují život. I ty jsou zde z Boží vůle, ale podléhají Boží moci.

- *Světlo*. Jen o světle se říká, že je dobré, *a proto* je odděleno od tmy. Bůh si cenní světlo víc než tmu. Pravdu, život, lásku více než lež, strach a smrt. Srv. naplnění v Ježíšově příběhu („V něm byl život, a život byl světlo lidí... a tmy jej nepohltily“, J 1,4–5).
- *Člověk* je jeden kamínek z velké mozaiky stvoření, i když ten nejdůležitější, „velmi dobrý“. Má také svůj svěřený prostor, nemá tedy ničit místa určená jiným tvorům (moře, vzduch, pevninu). Člověk má mnoho společného se zvířaty, je s nimi stvořen ve stejný den (Bible tak připomíná, pro naši pokoru, že člověk je „jen vylepšený savec“). Nadání člověka je ovšem jedinečné: *být Božím obrazem* (více viz další lekce).

2.1.2 Úskalí

Věda a stvoření (pro učitele starších dětí)

Příběh o stvoření se stal v minulých desetiletích bojištěm, kde se střetává část vědců a část křesťanů o spolehlivost Písma a víry. Ohniskem sporů je přírodní evoluce nebo vznik vesmíru. Je to nedorozumění z obou stran: poctivý vědec nemůže říct nic o Bohu; křesťan zase ví, že Boží slovo nesoupeří s nějakou jinou, menší pravdou o světě. *Tématem Písma je spása člověka*, ne jaderné reakce nebo změny DNA. Gn 1 říká o vzniku vesmíru a vývoji přírody a člověka tu první a nejdůležitější věc: že veškerá skutečnost má základ v Bohu a že jejím cílem a určením je Boží oslava.

Musíme počítat s tím, že děti starší 10 let se už se spornými otázkami setkaly. Pokud o nich budeme mlčet nebo je shodíme ze stolu s tím, že „to je něco jiného“, zanecháme je v nejistotě, že řeč o víře je možná jen v NŠ, jinde se mluví jinak. Starší děti by měly mít příležitost pochopit, jak jsou fakta, která se dozvídají ve škole, o vzniku světa a života, slučitelná s příběhem o stvoření – jinak je vydáváme zmatku a pochybnostem.

K tématu se pro jeho rozsah vrátíme na web katecheze.evangnet.cz (starší přípravy Martiny Kadlecové a Michala Kitty – <http://bit.ly/1H3Dq03>, resp. <http://bit.ly/1RLRoqI>).

2.1.3 Odkazy

Alternativní úlohy

- VRIES, Tinie de: *Tím vše začíná*. Amsterdam: Nederlandsche Zondagsschool Vereeniging, 1989; s.12–13.
- EDER, Margot — MUROŇOVÁ, Eva — HAVEL, Tomáš Cyril: *Aby malé bylo velké*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2008.
- LINDEN, Nico ter: *Povídá se... podle Tóry*. Benešov: Eman, 2015; s.13–16.
- BALCAR, David — GALLUS, Petr — ŠORM, Zdeněk — FÉROVÁ, Lydie: *Dvakrát měř, jednou věř. Průvodce světem víry pro náctileté*. Praha: Českobratrská církev evangelická, 2012.
- LOOSLI-AMSTUTZ, Dorothea: *Příroda je Boží dar*. Kokonín: Česká křesťanská environmentální síť, 2014.

Odkazy na další přípravky a jiné materiály najdete pod příslušnou kapitolou (2.1.3) na adrese <http://goo.gl/NKLnVF>.

Další literatura

- VÁCHA, Marek Orko: *Návrat ke stromu života*. Brno: Cesta, 2005.
- VÁCHA, Marek Orko: *Tančící skály*. Brno: Cesta, 2003.
- STROBEL, Lee — SUGGS, Rob: *Kauza stvořitel pro děti*. Praha: Samuel, 2007.¹
- MOLTMAN, Jürgen: *Bůh ve stvoření*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999.

¹ Tento titul doporučujeme s velkou rezervou, protože mnoho věcí zjednodušuje, zbytečně zesměšňuje vědu apod. Výše zmíněné tituly M. O. Váchy jsou mnohem spolehlivější.

.....

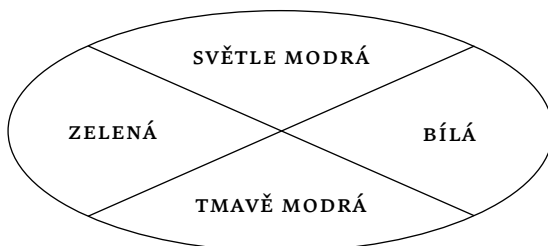
2.2 PRO DĚTI

2.2.1 Předškolní děti

Prohlédněte si obrázky. Co na něm vidíte? (*Ptáček, ryba, slunce, lidi.*) Máte taky doma nějaká zvířátka (*hračky*)? Máte i nějaké živé zvíře? Jak si s ním hrajete? Kdo o něho pečuje? Jak?

Zvířata, která máme na obrázku, možná znáte. Ta ryba je kapr, ptáček je vrabec. Zvířat je ještě mnohem víc... (*jmenujeme zvířata, která děti zmínily*). Všechna se hýbou, běhají, létají, plavou (*jmenujeme aktivity, které děti zmínily*). Všem dává život Pán Bůh.

Ale to není všechno. Zvířata potřebují své místo. Kapr potřebuje, aby měl kde plavat a převalovat se. Vrabec potřebuje, aby měl kde poletovat a shánět drobečky. Děti potřebují, aby mohly běhat a dělat kotrmelce. Pán Bůh to ví. (*Položíme na stůl papír s barevnými plochami a klademe postupně jejich obyvatele na místo.*) A tak udělal vodu pro kapry, udělal vzduch pro vrabčáky, udělal trávu a stromy pro zvířata i pro děti. Udělal také oblohu pro slunce. Všichni mají své místo. Je to moc dobré.

(*Vyzvěte děti, aby doplnily zvířata, ryby, nebeská tělesa [tj. připravené obrázky nebo figurky] vždy do toho prostoru, kde je jejich místo. Děti necháváme vybrat a rozmístit jedno po druhém. Na závěr společně pozorujeme celý obraz a pojmenováváme obyvatele.*)

Co má Pán Bůh ještě udělat? Chybí něco?

(*Přemýšlíme spolu s dětmi, co by ještě mohlo v obraze být, i když to nemáme na obrázku. Všímáme si, jak je svět krásně zaplněný živáčky, od vody až po nebe.*)

Všude je život. Pán Bůh viděl slunce, jak září na obloze, kapry, jak se převalují v rybníku, vrabce, jak poletují a shánějí drobečky. Viděl také

rodiče, jak jdou ráno do práce, i děti, jak míří do školky a do školy. Bylo to moc dobré. A přece ještě něco chybělo. Protože nikdo neměl čas, nikdo se nezastavil a nepodíval po vrabcích ani po kaprech. Všichni pořád spěchali. A proto udělal Pán Bůh ještě jednu věc:

(Zapálíme svíci a postavíme ji doprostřed [symbol zklidnění a soustředění, resp. bohoslužby]. Vhodný může být také velký a výrazný květ, symbol krásného stvoření.)

Udělal den klidu. Ať v ten den nikdo nepracuje a nechodí do školky. Ať si všichni sednou spolu k obědu, a potom se jdou třeba podívat k rybníku na kapry, nebo nadrobí chleba vrabcům. Ať na to mají čas.

My tento den slavíme dnes, v neděli. Celá rodina je spolu: maminka, tatínek i děti. Máme čas. A Pán Bůh má také čas, být s námi. Proto jdeme na bohoslužby, zpíváme písně a děkujeme mu. Neděle je vzácný den pro člověka, pro zvířata, kapry i vrabce.

POMŮCKY Větší papír (balící), rozdělený paprskovitě na čtyři barevné plochy: tmavě modrá – voda, světle modrá – vzduch, zelená – země, světle žlutá / bílá – nebe; obrázky kapra, vrabce, slunce, lidí (viz <http://goo.gl/NKLnVF>); svíce, sirky; menší vystřižené obrázky zvířat, ptáků, měsíce, hvězd, komet (z dětských her, nebo třeba stará pexesa) – vhodné, nikoli nutné.

2.2.2 Mladší školní děti

Hádanka

(Ještě před začátkem leží Bible uprostřed skupiny, otevřená na první straně.)

Erika se zarazila a ukázala na stůl. „Vy čtete Bibli?“ Bible ležela na stole pana Vetchého, jejich souseda z domu. Protože špatně chodil, Erika mu občas zanesla nákup.

„Jakpak jsi poznala, co to je za knihu?“ zeptal se.

„Znám ji z kostela. Chodíme tam s tátou v neděli,“ řekla Erika. „A to ji jako čtete celou znova od začátku?“ ukázala na rozevřenou stranu.

„Ale kdepak,“ usmál se starý pán. „Ten příběh z prvních stránek mám moc rád. Čtu ho často. Znáš ho?“ Erika zavrtěla hlavou. „A nechceš si to přečíst se mnou?“ *(Vezmeme Bibli a čteme, Gn 1,1–5.)*

„Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi. Země byla pustá a prázdná a nad propastnou tůňí byla tma. Ale nad vodami vznášel se duch Boží. I řekl Bůh: ‚Buď

světlo!“ A bylo světlo. Viděl, že světlo je dobré, a oddělil světlo od tmy. Světlo nazval Bůh dnem a tmu nazval nocí. Byl večer a bylo jitro, den první.“

(Odložíme Bibli, položíme doprostřed list s nápisem 1. dne a potom další během vyprávění – zatím volně do prostoru.)

Erika napjatě poslouchala, jak pan Vetchý čte o druhém dnu, kdy bylo stvořeno nebe a moře. Ve třetím dni přišla na řadu pevná zem, která se na Boží příkaz pokryla zelení a stromy. Ve čtvrtý den Bůh stvořil slunce a měsíc, v pátý ryby a ptactvo, potom zvířata a člověka. A právě když starý pán přečetl: „Byl večer a bylo jitro, den šestý,“ zamumlala náhle Erika: „To je ale divné“.

„Co ti připadá divné?“ zvedl hlavu starý pán.

„Ty dny jsou divné. Copak tráva a stromy vyrostou během jednoho dne? A ryby naplní moře? Navíc, ve škole nám říkali, že země vznikala postupně a strašně dlouho. A stejně i zvířecí druhy. S těmi dny je tam zmatek,“ ukázala na Bibli.

„Tak zmatek, říkáš.“ Pan Vetchý se vůbec nezlobil, Erice se dokonce zdálo, že ho rozhovor baví. „A co kdybych ti řekl, že je to přesně naopak. Že je v tom systém a že –“ Starý pán se najednou zarazil. „Vlastně bys na to mohla přijít sama. Ty dny jsou taková hádanka. Přečti si doma příběh znovu a zapiš si každý den na jeden papír.“

„A pak najdu ten systém?“ Erika hádanky zbožňovala. Položila nákup a byla ze dveří pryč.

Bůh dává místo každému tvoru

(Je možné krátce spolu s dětmi přemýšlet nad „hádankou“.)

Na druhý den brzy odpoledne už zvonila u dveří. „Mám to!“ hlásila pyšně a rozložila papíry na stůl. „Je to jednoduché. Nejdřív jsem nechápala, jaktože země vznikne dřív, než slunce? A ptáci dřív, než zemská zvířata? Ale pak mě napadlo, že slunce patří ke světlu a měsíc k noci. Ptáci k obloze a ryby do moře... Ty dny spolu souvisí!

A Erika rychle rozkládala papíry:

(Rozkládáme postupně papíry, uspořádaně.)

(1) SVĚTLO / TMA	(2) MOŘE / NEBE	(3) ZEMĚ (SOUŠ) / ZELENĚ
---------------------	--------------------	-----------------------------

„První tři dny Bůh tvoří místa. A v každém udělá pořádek a rozdělí ho. Nejprve uvolní prostor světla ve tmě. Potom rozdělí moře a oblohu. A nakonec oddělí suchou zem, která se zazelená. A teď pozor, vrátíme se na začátek. Další tři dny se v každém prostoru někdo zabydlí. Slunce vládne ve dne, měsíc v noci. Ryby ovládnou moře, ptáci nebe. Nakonec zvířata a člověk zabydlí zelenou zemi.

(4) SLUNCE / MĚSÍC	(5) RYBY / PTÁCI	(6) ZVÍŘATA / ČLOVĚK
(1) SVĚTLO / TMA	(2) MOŘE / NEBE	(3) ZEMĚ (SOUŠ) / ZELENĚ

„Takže v Bibli je svět popsán trochu jako dům. Tři prostory, každý je rozdělený na dvě části. A v každé části bydlí jiní obyvatelé a taky člověk má svoji. Tak co?“, zářila Erika, „uhodla jsem hádanku?“

„Výborně! Ten příběh nám říká, že svět je vlastně krásný systém a řád. Je to domov pro různé tvory. Každý v něm má od Boha své místo a to mu má stačit.“ Pan Vetchý si povzddechl. „Kéž by to lidi uměli, netlačit se všude.“

Sedmý den

„Ale ještě ti chybí poslední kousek hádanky.“

„No jo, ten sedmý den. Bůh už jenom odpočinul a nic nedělal. To se tam vůbec nehodí.“

„Ale hodí.“ řekl pan Vetchý. Vzal kus papíru a vystříhl z něj trojúhelník a dal ho nad „dům“. (*Položíme trojúhelník, prázdný, s číslem 7.*)

(7)		
(4) SLUNCE / MĚSÍC	(5) RYBY / PTÁCI	(6) ZVÍŘATA / ČLOVĚK
(1) SVĚTLO / TMA	(2) MOŘE / NEBE	(3) ZEMĚ (SOUŠ) / ZELENĚ

„Sedmý den je jako střecha k tvému domu. Je to vrchol stvoření, den klidu, který Bůh požehnal. Podívej: dům potřebuje střechu, aby byl celý a dobře se v něm žilo. A stejně tak svět potřebuje sedmý, Bohem požehnaný den. Pak teprve je úplný. Ty jdeš každý sedmý den s tátou na bohoslužbu. A všimni si, že tam lidé často děkují za stvoření a přírodu, nebo prosí za její obnovu. To příroda potřebuje.“

„To mi něco připomnělo.“ řekla Erika. „Mám se zeptat, jestli byste v neděli nejel do kostela s námi. Táta říkal, že vezmeme auto. Jestli chcete. Aspoň můžeme ten systém dokončit spolu,“ dodala nesměle.

POMŮCKY Listy papíru s nápisy jednotlivých prostorů a dnů (dle nákresu), nebo s obrázky (pokud nepočítáme s jejich pozdějším vybarvováním s dětmi); trojúhelníkový sedmý den („střecha domu“).

Přesah – Aktivita (po vyprávění vyberte některé z následujících):

- (Pro menší děti) pokud jsou spodní prostory pouze nadepsané, vymalujeme je spolu s dětmi. Prostory „druhého patra“ vyzdobíme obyvateli, buď z dekoračního materiálu nebo z připravených obrázků (pro logiku příběhu je vhodnější nechat prostory prvního patra volné). Můžeme také obyvatele nalepovat ve čtvercích připomínajících okna, čímž podpoříme vzhled domu.
- Spolu s dětmi přemýšlíme, které části stvořeného světa se objevují při bohoslužbě. Chléb, víno, voda (svátosti), světlo (svíce), květiny (připomínají krásu světa i Stvořitele) – můžeme je nakreslit nebo vepsat do 7. dne. Vhodně dětem vysvětlíme, že na bohoslužbách máme na prvním místě ty části přírody, které Ježíš vybral jako znamení své přítomnosti (tj. svátosti). Zbytek stvoření na bohoslužbu „přinášíme“ v modlitbách.
- Jiná možnost: Spolu s dětmi přemýšlíme, co dělají v neděli. Výsledky zapíšeme do „střechy“ domu. K aktivitám, které se nějak dotýkají přírody nebo obnovy stvoření, necháme děti dokreslit malý čtyřlístek nebo květ (vhodně připomeneme, že i pomoc lidem nemohoucím nebo s handicapem je součástí obnovy stvoření, srv. pan Vetchý v příběhu).
- Celý dům lze také nalepit na lepenku, a potom příp. domalovat okolí přírodní scénou a vnitřek nechat spíše nevyzdobený. A ke střeše domalovat kříž nebo kalich, nebo nad ni nadepsat text, který je nad vstupem do našeho bohoslužebného prostoru.

- Přemýšlíme o tom, jak se může modlitba za obnovu přírody projevit v našem jednání. Co můžeme dělat, abychom přírodu neničili? Kde zasahujeme do prostoru jiných „obyvatel světa“? Jak můžeme přírodě aktivně pomoci? Nápady napíšeme do okolí domu nalepeného na větším podkladu.
- Pro starší (nebo znalé) děti můžeme po aktivitě přidat dovětek příběhu: *Třetí den zazvonila Erika na pana Vetchého znovu. „Mám ještě jednu otázku. Kde v tom domě bydlí Bůh?“* Jak by jí děti na místě pana Vetchého odpověděly? Zkusme s dětmi odpovědi hledat. Boží místo není v kostele, ani v 7. dni, ani „všude“. Správnou odpovědí je, že Bůh je „stavitel domu“—je větší, než tento svět a nemůžeme ho ztotožnit s žádným prostorem. Upozorníme děti, že je chyba si Boha „zmenšit“ a umístit ho do jednoho z pokojů domu (např. slunce, hvězdy nebo stromy), jako to dělají někteří lidé.
- Některé z činností nebo ze stvoření, kterými děti vyzdobili dům, vhodně zahrneme do modlitby.

2.2.3 Starší školní děti

Přečtete společně text Gn 1,1–31. Čtení zahájíme sami. Pro soustředěné čtení doporučujeme číst z jediné Bible s tím, že se předem domluvíte, že vždy po slovech „Byl večer a bylo jitro, den...“, předá čtenář Bibli dalšímu (podle své volby) a ukáže mu, kde má pokračovat. Když zazní v. 31 („Byl večer a bylo jitro, den šestý“), vezmeme Bibli čtenáři a zavřeme ji. Sedmý den řekneme vlastními slovy.

Příběh, který jsme slyšeli, napsali lidé neuvěřitelně dávno, možná až před 2500 lety. Ale téma toho příběhu je dnes stejně důležité jako tehdy. Je to velká báseň o původu světa, o tom, že úplně všechno (moře, vzduch, hvězdy, stromy, zvířata) pochází od Boha — a také já, celý můj život by se nestal, kdyby si to Bůh nepřál. Jak taková báseň asi vznikala?

Věřící Izraelec se díval kolem sebe, obdivoval krásu a řád světa a říkal si, „to přece nemůže být jenom tak, to nemůže být náhoda“. A přemýšlel, kde ve světě poznává Boží autorství. A pak ten příběh vyprávěl.

My bychom takovou báseň — takové vyznání dnes napsali jinak. Máme jiné představy o světě, třeba obloha pro nás není tvrdá kupole, která zakrývá zemi. I v přírodě obdivujeme něco jiného, než tehdejší lidé. Třeba nádherně vyfocené galaxie, nebo chytrost delfínů, anebo úžasný svět pod mikroskopem. Zkuste si představit, jak by takové vyprávění vypadalo dnes, jak by ho zapsal někdo se současnými poznatky o světě.

Pro inspiraci rozdejte dětem zkrácenou báseň Vesmír je tvá svatyně od E. Cardenala, podle Žalmu 150. Můžete použít i původní delší formu (<http://bit.ly/1Gk95vE>, pod příslušnou kapitolou).

Vesmír je tvá svatyně

Chvalte Pána světa,
vesmír je jeho svatyně,
dlouhá, široká, vysoká
stamilionů světelných let.

Chvalte ho, Pána hvězd
a mezihvězdných dalek.

Chvalte ho,
Pána mléčných drah
a prostorů mezi nimi.

Chvalte ho, Pána atomů
a prázdných míst mezi atomy.

Chvalte ho houslemi,
flétnami a saxofony...
chvalte ho gramofony
a magnetofony.

Všechno co dýchá, chval Pána,
každá živá buňka.
Aleluja

Rozdělte děti do malých skupin (po 2–3) a dejte jim úkol, ať napíšíou podobnou báseň o Bohu, Stvořiteli vesmíru, kterému není rovno. Můžete dětem pomoci tím, že si do každé skupiny vyberou, příp. vylosují témata, která mají do své básně zahrnout. Cardenal používá jazyk fyziky, můžeme tedy nabídnout jiná témata: příroda, chemie, moderní hudba, geografie, technika, lidské tělo nebo lékařství, kosmické lety, přírodní zákony, virtuální realita.

Na závěr přečteme texty, v každém zkusme něco ocenit, nebo se zeptat, proč to bylo napsáno. Připustíme i to, že děti napíšíou „antipříběh“, text, který ke stvoření přistupuje s vtipem nebo ironií (např. text o Bohu, který nám dal schopnost rozrýt zemi povrchovými doly). Takové texty můžeme pochválit s vhodným komentářem. Hravým a nevážným textům se můžeme zasmát spolu s autory.

Na závěr jako modlitbu přečteme Žalm 150; můžeme jej také zazpívat (Svítá 65).

2.2.4 Přesah

Tipy pro rozhovor o vědě, víře a stvoření – viz starší přípravy Martiny Kadlecové a Michala Kitty na katechetickém webu (<http://bit.ly/1H3Dq03>, resp. <http://bit.ly/1RLRoqI>).

.....

2.3 LITURGIE

2.3.1 Písně

Žalm 8 (Svítá 75); *Chvalte Pána* (Svítá 89); *Laudato sii* (Svítá 172)

2.3.2 Biblický text k zapamatování

Naše pomoc je ve jménu Hospodina; on učinil nebesa i zemi. (Ž 124,8)

2.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Hospodine, jak vznešené je tvoje jméno po vší zemi* (Svítá 76).

2.3.4 Okénko do bohoslužeb

- Spolu s dětmi naučíme bohoslužebné shromáždění refrén písně *Žalm 8*. Na závěr zazpíváme celé, s mluvenými vstupy.
- Na shromáždění přineseme tři velmi nesourodé předměty (zelenou větvičku, misku vody, kámen nebo sůl apod.). Takové věci obvykle do kostela nepatří, ale dnes si budou děti vyprávět příběh, kde se tyto a jiné věci všechny objeví. Předměty dětem předáme, aby je odnesly do NŠ.

2.3.5 Modlitba

Zpívaná—Pane slyš náš hlas (Svítá 248).

Tuto modlitbu můžeme také přednést, čímž se zvýrazní text, který často bezmyšlenkovitě zpíváme: Pane, slyš náš hlas, chcem tě chválit zas. Za to, že máš v péči, celý svět i nás. Amen.

Bože, ty jsi nás povolal k životu a tolik dobrých věcí jsi nám dal. Děkuje za (*jmenujeme věci z výuky*). Dej, ať pečujeme o tvoji křehkou přírodu, ať nejsme lhostejní a bezohlední vůči tvému dobrému stvoření. Amen.

TÉMA

- Člověk je stvořen jako ta/ten, kdo žije pro druhého.
- Člověk je stvořen, aby komunikoval a žil v blízkém vztahu s Bohem.

CÍLE

- Poděkujeme s dětmi Bohu za to, že stvořil a chrání naši rodinu (předškolní děti).
- Děti si uvědomí, že život bez druhého člověka je neúplný a prázdný (školní děti).
- Děti se dozvědí, že je to Ježíš, kdo v člověku obnovuje porušený Boží obraz (starší školní děti).

.....

3.1 PRO UČITELE

Biblické texty: Gn 2,4–25; Gn 1,26–27; Ko 1,15

3.1.1 Výkladové poznámky

Gn 2,4–25 (předškolní a školní)

- Tzv. druhá zpráva o stvoření se liší od Gn 1 především tím, že vše je vyprávěno ve vztahu k člověku, z lidského úhlu pohledu. Zároveň je to svět, který (ještě) nepoznal lidský hřích, tj. svět, jaký by měl být.
- *Adam* není klasické jméno (jinde se jako jméno nevyskytuje a nepoužívá, až v Novém Zákoně). Toto hebrejské slovo znamená „člověk“. V *adamově* příběhu jde o každého člověka, „Adam je Kdokoli“ (Nico ter Linden).

- *Země Eden*: Ráj není kdesi daleko. Podle geografických údajů v textu (čtyři řeky) byl edenskou zahradou zřejmě míněn tehdy známý svět, tj. Přední východ. Dějištěm je celý svět, *adam* je kdokoli z nás... je to *naš příběh*.

Dva protichůdné pohledy na člověka:

- *Je prach ze země*: slovní hříčka, člověk (ádám) je utvořen z prachu země (adáma). Člověk podléhá omezením hmoty, přírodním procesům a záchvům pudů.
- *Hospodin mu vdechl dech života*: Dech nejen oživuje (v. 7b), ale ukazuje také na bezprostřední společenství: Bůh je člověku stejně blízko jako jeho vlastní dech. Tato blízkost byla narušena hříchem, ale nebyla zcela zničena; lidská duše touží po obnově bezprostředního vztahu s Bohem. *Normální* je žít z Božího dechu.

Co stvořený člověk potřebuje:

- *Domov*: *Bůh postavil člověka do zahrady*. Svět bez hříchu je zahradou pro člověka. Na zahradě nečekáme neúspěch ani ohrožení, příroda je tu v harmonii s námi. Vyhnání ze zahrady (Gn 3) je momentem, kdy člověk ztrácí důvěrný vztah ke světu jako k domovu, darovanému Bohem.
- *Práci, poslání*: *aby ji obdělával a střežil*. Na zahradě pracuje každý rád, protože tam naše úsilí málokdy přijde vniveč. Teprve kvůli hříchu adama se z práce stane dřina, kterou často podstupujeme jen proto, abychom se nějak užívali.
- *Druhého*: „*Není dobré, aby člověk byl sám*.“ Jiné tvory člověk pojmenuje, pochopí je, může je vycvičit a ovládat. Ale potřebuje někoho, kdo by pro něj zůstal otazníkem (K. Barth), potřebuje jiného – jinou. Vztah muže a ženy, který vyústí v manželství, není jedinou formou takového společenství, ale je formou příkladnou (v 24). Bez společenství (partnerství, přátelství, solidarity...) není člověk člověkem.
- *Operace kosti* ilustruje: partnerka je jiná a současně harmonicky doplňující. Právě jinakost a doplňující soulad je zdrojem nadšení muže („je to kost z mých kostí“). Tuto jinou může milovat i nenávidět, ale nikdy ho nebude nudit, nebude se cítit sám. Tato kůstka mu chyběla k úplnosti.
- „*Ať muženou se nazývá, vždyť z muže vzata jest*.“ Nepřeložitelná slovní hříčka. Muž je hebrejsky *iš*, žena *iššá*. Jako se podobají slova, tak se podobají muž a žena.

Stvořil člověka, aby byl obrazem Božím: Boží obraz není vrozená schopnost, ale pravý vztah k Bohu. Obraz komunikuje se vzorem. Stejně tak dostává člověk pověření komunikovat s Bohem, žít v bezprostředním vztahu s ním, předávat jeho obraz dál.

- „*Aby byl naším obrazem... ať lidé panují*“: Podobně jako Bůh je Pánem všeho, je i člověk ustanoven správcem stvoření.
- „*Aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu*“: Nejsme stvořeni jako jednotlivci. Komunikace a vzájemná pomoc je to, co ke stvořenému člověku bytostně patří. Proto je člověk stvořen „ve dvou verzích“.
- *Z pohledu Nového zákona*: Člověku se stále méně daří být Božím obrazem, protože hřích ničí komunikaci s Bohem. Církevní otcové mluvili o ztraceném obrazu, o zauzlované situaci celého lidstva. Ale: člověk neobnoví původní vztah tím, že se obrátí do minulosti, že bude hledat dávné schopnosti nebo přírodního člověka. Jediný pravý obraz je ten, který nakonec dává lidstvu Bůh: jeho Syn. Kristus „je obraz Boha neviditelného“ (Ko 1,15).

3.1.2 Úskalí

- Navrhujeme vynechat prozatím téma zákazu jedení ze stromu poznání dobrého a zlého, abychom se soustředili na ostatní obsahy vyprávění.
- Vyhněme se slovnímu spojení „stvořil člověka *ke svému obrazu*“ nebo „*k obrazu svému*“. Tato formulace vyjadřuje v obecné češtině „udělat si podle svého gusta“, což má zcela jiný význam, než biblický text. Můžeme tento rozdíl dětem vysvětlit, pokud by spojení použily.
- Děti pravděpodobně dávno znají příběh jako „příběh muže jménem Adam, kterému chyběla ženská“. To je škodlivý obraz. *Adam* je v příběhu člověk, který byl *rozdělen na* muže a ženu. Doporučujeme používat ve vyprávění důsledně „člověk“ namísto „adam“, pokud nechceme upadnout do tohoto povrchního stereotypu. Dětem (na dotaz) stručně vysvětlíme, že adam znamená prostě člověk.

3.1.3 Odkazy

Alternativní úlohy

VRIES, Tinnie de: *Tím vše začíná*. Amsterdam: Nederlandsche Zondagsschool Vereeniging, 1989; s.12–13.

LINDEN, Nico ter: *Povídá se... podle Tóry*.

Benešov: Eman, 2015; s. 17–19 nebo s. 20–22.

BALCAR, David – GALLUS, Petr – ŠORM, Zdeněk – FÉROVÁ, Lydie: *Dvakrát měř, jednou věř. Průvodce světem víry pro náctileté*. Praha: Českobratrská církev evangelická, 2012. (Oddíl Člověk, str. 2 a 4. – velmi vhodné.)

Odkazy na další materiály najdete pod číslem příslušné kapitoly (3.1.3) na adrese <http://goo.gl/h6HI4V>.

Další literatura

VÁCHA, Marek Orko: *Návrat ke stromu života*. Brno: Cesta, 2005.

VÁCHA, Marek Orko: *Tančící skály*. Brno: Cesta, 2003.

.....

3.2 PRO DĚTI

3.2.1 Předškolní děti

Forma: společné pozorování obrazu Stvoření od Siegera Ködera.

Kdo je uprostřed obrázku? (*Maminka, tatínek, děťátko.*) Úplně uprostřed je dítě. Víte, co dělá? (*Maminka ho kojí.*) Vy už jste větší, umíte chodit, umíte samy jíst. Ale každý z vás byl takové malé miminko. Maminka vás nosila a objímala. I my velcí, dospělí jsme byli takové docela malé děti. (*Upozorněte děti kam se maminka dívá. Je soustředěná jen na dítě, myslí na něj. Ruka, která děťátko přidržuje – komu patří? Asi mamince, je menší.*) Tak to chtěl Pán Bůh: každému člověku dal maminku, která ho objímá a pečuje o něj, Pán Bůh na nás myslí, drží nás ve své ruce. (*Zazpíváme s dětmi jednoduché*

díky, např. první sloku *Děkujem ti Pane Bože [BTS 18]*.¹ Pokud nezpíváme, text můžeme recitovat s akcí.)

A co maminka – ta má taky někoho blízko sebe? (*Tatínka.*) Co dělá tatínek? (*Objímá maminku i s děťátkem, maminka se o něj opírá.*) Všimněte si velké ruky vepředu, patří tatínkovi. Ta ruka vypadá silně, silněji než maminčina. Vypadá, že by mohla ochránit před nebezpečím, kdyby přišlo. Tatínek chrání maminku i dítě. Tak to chtěl Pán Bůh: mamince a dítěti dal tatínka, aby se o něj mohly opřít, aby je chránil. Pán Bůh na nás myslí, on nás drží ve své ruce.²

(Děkujem ti...)

Pozorujeme další věci na obraze. Co dělá pejsek? (*Poslušně sedí, hlídá, čeká na něco dobrého, nebo na rozkaz.*) Jsou tam další zvířata? (*Motýl, šnečí ulita.*) Možná máte také doma zvířata. Zvířata nám pomáhají a dělají radost (tatínkovi, mamince – a dětem nejvíc). Tak to chtěl Pán Bůh: abychom žili na světě s jinými tvory, s pejsky, motýly i šneky. Pán Bůh na nás myslí, on nás drží ve své ruce.

(Děkujem ti...)

Pozorujeme ovoce, popisujeme jednotlivé plody. Ptáme se dětí, co mají nejraději? Co se dá vyrobit z plodů, vína nebo obilí? Jablka, hrozny, banány, to všechno máme k jídlu. Tak to chtěl Pán Bůh: abychom žili na světě s pejsky, motýly i šneky. On na nás myslí a drží nás ve své ruce.

(Děkujem ti...)

Ještě jednou se podíváme na obrázek:

A podívejte se na ty velké ruce nahoře a dole. Co dělají? (*Drží, podpírají, chrání, objímají.*) To jsou Boží ruce. Maminka objímá dítě. Tatínek chrání

-
- 1 Zpěv je možné doprovodit jednoduchou akcí, např.: „Děkujem ti...“ – ruce jako mistička, „Pane Bože“ – sepnout dlaněmi k sobě jako k modlitbě, „...tak rád“, položíme si ruce na srdce, „že jsme mohli...“ – pomalu zvedáme spojené ruce nad hlavu, „... zdraví vstát“, upažíme a chytíme se v kruhu za ruce.
 - 2 Pokud jsou děti převážně 5–6leté, můžeme je tady upozornit na ruce „nahoře a dole“. To jsou Boží ruce. Bůh to všechno stvořil (horní ruce). Co znamenají ruce dole? Že to Pán Bůh podporuje, aby maminka, tatínek a dítě zůstali spolu a měli se rádi.

maminku a dítě. A Pán Bůh objímá a chrání celý svět, celou naši rodinu. On na nás myslí a stále nás drží ve své ruce.

Aktivity

- Připravíme velký papír s předkresleným obrázkem rodiny, matka, otec, dítě uprostřed. K tomu přibereme přírodní materiál (barevné listy ze stromů, okvětní lístky, jehličky, kapradiny...), které spolu s dětmi lepíme kolem dokola, tak, aby rodina byla obklopena přírodou. Můžeme obraz domalovat vodovkami.
- Přineseme si s sebou trochu ovocných plodů a zeleniny a několik misek. Vystrojíme spolu s dětmi okolo obrázku malou přírodní hostinu, kterou pak společně sníme. Na závěr opět poděkujeme za jídlo – zazpíváme „Děkujem ti...“

ПОМЪЦКЪ Barevně vytištěný obrázek Siegera Ködera (odkazy najdete pod číslem příslušné kapitoly [3.2.1] na adrese <http://goo.gl/h6HI4V>; doporučujeme zvolit co největší formát). Obrázek můžeme také promítat na zeď. Jen v naprosté nouzi jej můžeme ukázat na monitoru.

3.2.2 Mladší školní děti

Motivace – puzzle bez jednoho dílku

Jeden dílek puzzle schovejte, dejte skupině úkol: postavte to za co nejkratší dobu. (*Předstírejte časomíru, to napomůže překvapení z nesplnitelnosti úkolu.*) Na rozhořčení skupiny reagovat v klidu a vyprávěním.

Možná se vám to stalo i doma: Jeden jediný dílek se ztratí a už je to celé zkažené. Někdy si ani nepamatujeme přesně, co na tom dílku bylo, co vlastně v obrázku chybí. Co chybí tady? Jak obrázek vypadá bez dílku? (Nevíme, jak se tváří, co dělá / není to celé / není v tom klid / ruší to.) My si dnes povíme příběh o někom, kdo měl velké nadání a měl všeho dost. Ale něco mu chybělo. Potřeboval ještě něco, aby byl celý. Aby měl klid.

(Během začátku vyprávění můžeme zakrýt puzzle, kvůli soustředění. V následujícím vyprávění je vyznačeno to, co tvoří kostru příběhu. Doporučujeme vyprávět vlastními slovy.)

Naše vyprávění začíná v době, kterou nikdo nepamatuje. *Země byla jen temné skalisko, přes které se valily záplavy vody a smývaly z něj prach. Jen kámen, voda a prach.*

Ale to už *Hospodin Bůh přivádí na scénu našeho hrdinu – a to je člověk. Ten člověk je taky složený z prachu, je to jen kus hmoty, vždyť on je docela křehký!* Kdoví, jestli ho neskolí nějaká nemoc, jestli ho nespláchně nějaká povodeň? Co ten křehoučký tvor v drsném světě dokáže?

Jenže *Hospodin Bůh* tomu křehkému materiálu věří. *Vloží do něj svůj dech, a člověk je ho plný. A dýchá, mluví, směje se, zpívá, modlí se. Nádech – výdech – nádech. Cítíte tu Boží sílu a energii?*

Tak honem, kam tu energii vložíš, člověče? K čemu v životě budeš? *A Hospodin Bůh mu připraví zahradu v zemi Eden, zahradu plnou ovocných stromů. Krásné místo a v něm: krásný úkol. Obdělávej zemi a chraň ji. A člověk se diví, jak mu ta práce jde od ruky, vždyť ono to roste skoro samo. A nejen roste, ale i plodí.*

Něco chybí

Ted' už je obraz našeho hrdiny úplný. Má Boží dech. Má krásné místo k životu. Má práci, která jde dobře od ruky. A večer se nají jablek, hroznů nebo manga, na co má zrovna chuť. Takového člověka chtěl Bůh, to mu daroval. Ten se má! Nic mu nechybí.

(Odkryjeme znovu puzzle, nebo na ně ukážeme.) Jenže ono chybí. Něco mi chybí, uvědomil si člověk. Jsem sám. Tolik věcí mám, tolik jako je kostek ve skládáčce. Ale klid a pokoj v tom není. S nikým si nepopovídám. S nikým si nezahraji. Nikdo mi nepomůže.

A člověk se díval a hledal kolem sebe, ale nikde nenašel to, co mu chybělo. Louky a lesy byly krásné, ale nebyl v nich pohyb. Hvězdná obloha byla úchvatná, ale hvězdy mlčely. Nejdál došel člověk se zvířaty: psi štěkali, kočky se k němu přátelsky tulily, koně čekali na žrádlo. Ale povídat si

s nimi nemohl. Dal jim jméno, pojmenoval je. Ale oni mu jménem neřekli, neodpověděli. Jak by taky mohli?

Člověk potřebuje druhého

K dětem:³ Co byste mu poradili? Může člověk zůstat úplně sám? Možná vás už někdy napadlo, že by to bylo jednodušší, být bez těch druhých. Všechno byste měli jen pro sebe. Mohli byste si dělat, co by vás napadlo. Nikdo by vás neotravoval.

Ale takového člověka Bůh nechce. Takhle nás nestvořil. Hospodin Bůh řekl: Není dobře, aby byl člověk sám. Každý potřebuje někoho jiného, maminka tátů, sestra bráchu, kluk nějakého kamaráda. Potřebuje si s někým povídat, někoho mít rád, někomu pomáhat. Kdo žije jen sám pro sebe, tomu něco chybí, ten nemá klid. Není dobře, aby byl člověk sám.

A tak Bůh uspal člověka v zahradě. A vyjmul mu žebro, vyoperoval mu kost z boku. (*Ukážeme chybějící dílek z puzzle.*) A z kosti učinil jiného člověka. — Potom se vzbudil člověk z umělého spánku, protírá si oči, kdo to tu stojí? Je skoro jako já, ale nejsem to já. To je někdo jiný — jiná! A vykřikl nadšením: vždyť je to kost z mých kostí, to je ta část, která mi chyběla, proto jsem neměl klid! (*Vložíme dílek do puzzle.*)

Ti dva, on a ona, od té doby patří k sobě, stojí za sebou, pomáhají si, dělí se o jídlo. Teď je to dobře, konečně je ten puzzle celý. Bůh nechce, abychom byli sami, bez kamarádů, spolužáků, bez rodiny, jen pro sebe. Člověk je stvořen pro druhého.

POMŮCKY Puzzle — doporučujeme spíše puzzle s menším počtem větších dílků, aby úkol netrval dlouho. Dílek, který předem vyjmeme, bychom měli vybrat tak, aby obrázek viditelně „zkazil“, např. obličej nebo úsměv, nebo zamlžil, co se na obrázku děje. Máte-li puzzle s dvojicemi (Rumcajs a Manka, Bob a Bobek, krteček a myška), vyberte dílek tak, aby porušil partnerství.

3 V této fázi vyprávění je třeba ptát se krátce a připustit spíš jen krátké odpovědi (ano, ne, nebo jediná věta). Nebo nechat hlasovat zvednutím ruky. Jinak ztratíme nit vyprávění.

3.2.3 Starší školní děti

Být obrazem znamená předávat / komunikovat

Už jste někdy pracovali s kamerou? Anebo jste něco točili s mobilem nebo tabletem?

Když to natočíte a chcete *přenést obraz*, musí fungovat komunikace. Kamera něco nasnímá, uloží to jako informaci. Pak si to třeba vypálíte na cédéčko (nebo uložíte „na flešku“, nebo sdílíte na webu). A pak to někde jinde na obrazovce vidí druzí lidé.

Ale co když předávání nefunguje, co když se komunikace nepodaří? Když se poškrábe cd nebo když je soubor zavirovaný? Obraz je poškozený. Bez předávání, bez komunikace nemáme věrný obraz.

Dnešním tématem je *člověk* – jak ho Bůh stvořil, jak *nás* Bůh stvořil, jaké nás chtěl mít. Bible k tomu říká důležitou větu: Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem. (*Verš můžeme napsat nebo ho mít napsaný a odkrýt ho.*) To je úkol pro nás, naše poslání: být Božím obrazem. Přijímat od Boha – komunikovat s Bohem – sdílet to, co je Bůh. To byl úkol člověka od samého začátku.

Jenže hned se objeví problém, hned na prvních stránkách Bible: Porucha! Kam se ten obraz poděl? Když se podíváte kolem sebe, na (*zde uvedeme nejlépe konkrétní současné problémy, které mohou děti znát, podvody v politice, hádky v rodině, násilí ve škole*), kde je ten Boží obraz? Člověk to zkazil. Komunikace se nepodařila, spojení nefunguje. A je to ještě horší, ten soubor se poškodil, je zavirovaný. Najde se někdo, kdo ten obraz rozluští, kdo to odviruje? Kdo obnoví komunikaci s Bohem?

Hra „Kdo je X?“ aneb Kde najdeme Boží obraz?⁴

Rozdáme dětem kvízovou tabulku (případně je rozdělme do dvojic). Zkusíme teď spolu hledat takové hrdiny bibl. příběhů, kteří byli Božímu obrazu opravdu blízko. Snad se na konci dostaneme k tajemství ztraceného Božího obrazu. Zahrajeme si k tomu hru. Ke každé postavě mám hádanku.

4 Pro funkčnost hry je důležité odstupňování obtížnosti: první charakteristika musí být obtížná, jinak kvíz nudí, poslední snadná skoro pro každého. Obtížnost je třeba přizpůsobit – pokud děti nezvládají, ulehčeme jim kvíz většími nápovědami.

Přečtu postupně tři charakteristiky (co mluví PRO, PROTI a co je o postavě NEJZNÁMĚJŠÍ). Po každé charakteristice zkuste do tabulky napsat, kdo by to podle vás mohl být. Zkuste uhodnout co nejdřív!

(1)

- PRO: Muž X je obrazem toho, co to znamená „uvěřit“. Součástí Božího lidu se ale stal až ve starším věku. Byl natolik významný, že se každý Izraelec nazývá synem X nebo dcerou X. Kdo je X?
- PROTI: Největším selháním X bylo to, že opakovaně ztratil víru v Boží slib, že z něj vzejde velký národ a že získá zaslíbenou zemi. Když byl dlouho bezdětný, zkusil mít syna se svou egyptskou otrokyní. Kdo je X?
- NEJZNÁMĚJŠÍ je velký čin víry X. Uposlechl Boží pokyn a šel k místu, kde měl obětovat svého syna – ale Bůh jej na poslední chvíli zadržel, protože si nepřeje lidskou smrt. Kvůli jeho víře se k X jako k „praotci víry“ hlásíme i my křesťané. Kdo je X?

(2)

- PRO: Tato kandidátka zobrazuje radost a vděčnost. Když se Y narodilo dítě, řekla: „Bůh mi dopřál, že se můžu smát. Se mnou ať se směje každý, kdo to uslyší.“ A své dítě pojmenovala podle smíchu. Kdo je Y?
- PROTI: Y se bohužel smála už rok předtím, když potají vyslechla slib Božích poslů. Připadalo jí to jako hloupý vtip, neuvěřila, že by ve svém stáří mohla ještě mít děti, tím spíš, že se to za celý život nepodařilo. Kdo je Y?
- NEJZNÁMĚJŠÍ je to, že z jediného dítěte Y povstal celý Boží lid Izraele. Byla ženou první osoby našeho kvízu. Kdo je Y?

(3)

- PRO: Ačkoli je X postavou Starého zákona, bývá jeho příběh přirovnáván k příběhu Ježíše. Stal se otrokem a byl ve vězení, ale Bůh ho nikdy neopustil. Nazvali ho „spasitelem světa“, protože zachránil pohanskou zemi před hladomorem. Kdo je X?
- PROTI: Chyběla mu pokora. X se vychloubal svým nadáním a svým významem, bratrům i rodičům vyprávěl své sny, ve kterých se mu všichni klaněli. Bratři ho neměli rádi a říkali mu „Mistr snů“. Kdo je X?

- NEJZNÁMĚJŠÍ je scéna, kdy se bratři rozhodli X zabít a hodili ho do studně. Nakonec jej ale vytáhli a prodali do otroctví do Egypta. Otci ukázali jen zakrvavený plášť. Kdo je X?

(4)

- PRO: Příběh X je obrazem obrácení člověka k Bohu. Udělal mnoho chyb, ale v Bibli se o něm píše, že „bojoval s Bohem i lidmi a obstál“. (Z jeho synů vzešlo dvanáct kmenů Izraele.) Kdo je X?
- PROTI: Xovo jméno znamená lstivý nebo úskočný, protože se spoléhal na svoji chytrost místo na Boha. Přelstil svého bratra a podvedl i svého otce. Nakonec musel utéct z domova. Kdo je X?
- NEJZNÁMĚJŠÍ je scéna, kdy X využije toho, že jeho bratr Ezau má strašný hlad, a koupí od něj výsady prvorozeného syna za mísu čočky. Kdo je X?

(5)

- PRO: X je obrazem Boží spravedlivé vlády. Začínal jako obyčejný pastevec, ale domohl se významného politického postavení. Jeho jméno znamená „milovaný“. Kdo je X?
- PROTI: X byl vícekrát nelítostný vůči svým nepřátelům. Nejhorší věci se však dopustil na vrcholu své moci. Zakoukal se do vdané ženy a měl s ní syna. Aby se jejich vztah utajil, zosnoval X „náhodné“ zabití jejího muže ve válce. Kdo je X?
- NEJZNÁMĚJŠÍ je X pro své první vojenské vítězství. Ještě jako mladíček porazil bojovníka, který urážel Boží lid, s pomocí obyčejného praku. Bůh mu také slíbil, že z jeho rodu jednou vzejde spasitel. Kdo je X?

(6)

- PRO: Zřejmě nejlepší kandidátkou na Boží obraz je žena Y, která však překvapivě nevykonala žádný velký viditelný čin. Anděl Y řekl, že je výjimečná díky Boží milosti. Kdo je Y?
- PROTI: Je těžké najít něco, co by mluvilo proti Y. Snad jen to, že párkrát nechápala svého syna, který se připravoval na cestu, která skončila na popravišti. Kdo je Y?

- NEJZNÁMĚJŠÍ je scéna narození jejího syna. Těhotná Y nemohla najít v cizím městě přístřeší, a tak nakonec v nouzi porodila v prostorách pro dobytek. Po porodu ji místo sudiček navštívili pastýři. Kdo je Y?

(7)

- PRO: Ježíš o něm jednou řekl, že „mezi těmi, kdo se narodili z ženy, není nikdo větší než X.“ Ježíš se ovšem s X setkal pouze jednou (u řeky). Později byl X nespravedlivě popraven. Kdo je X?
- PROTI: Sám X by byl výborným kandidátem, ale tvrdil, že nemá ani na to, aby tomu pravému zapnul sandály.
- NEJZNÁMĚJŠÍ je to, co X zavedl. Ti, kdo slyšeli Xovo kázání a chtěli očistit a změnit svůj život, se nechali od X ponořit do řeky. Tuto činnost později doporučil i Ježíš, takže ji v jiné podobě konáme dodnes. Kdo je X?

(8)

- PRO: X působil veřejně jen pár let. O Bohu mluvil, jako by patřili do jedné rodiny. Nikdy o sobě nenapsal žádnou knihu, přenechal to jiným lidem. Kdo je X?
- PROTI: Proti tomu, že X je pravým Božím obrazem, se postavilo dost významných lidí. Způsobil si to sám: chodil na hostiny se známými podvodníky a odpouštěl hříšným ženám. Někdo říkal, že X má svoje schopnosti od ďábla, jiní nesnášeli jeho učení a chtěli ho kamenovat. Ale podle dochovaných zpráv X nikdy nejednal zle, dokonce ani proti nim. Kdo je X?
- NEJZNÁMĚJŠÍ je Xova cesta do Jeruzaléma. Pochopil, že, má-li být pravým Božím obrazem, musí ukázat lásku ke všem lidem, dokonce i nepřátelům. Nechal se proto zatknout, a byl popraven podle římského způsobu. Svého Otce prosil za odpuštění pro všechny, kdo se na něm provinili, i pro nás. Proto je v Bibli o X napsáno: „on je obraz Boha neviditelného“. Kdo je X?

ŘEŠENÍ Abraham, Sára, Josef, David, Jákob, Marie, Jan Křtitel, Ježíš.

Je vhodné kvíz vyhodnotit. Základní vyhodnocení počítá s tím, že A=3 body, B=2, C=1, špatné odpovědi se netrestají. Jiné rychlé hodnocení, které děti srovnává méně – kdo má nejvíce A, kdo B, kdo C.

ZÁVĚR Když chceme žít podle Božího obrazu, máme tuto možnost – naučit se to od Ježíše. Číst jeho příběh, přemýšlet, co by dělal na mém místě, dívat se na svět jeho očima. Ježíš v nás obnovuje ten ztracený, „zavirovaný“ obraz Boží.

POMŮCKY Tabulky na zapisování výsledků (viz <http://goo.gl/h6HI4V>).

3.2.3 Přesah

- Rozhovor: Kdyby do řady kandidátů patřily moderní osobnosti, koho by tam děti navrhly?
- Zahrajeme si jednoduchou hru, při které se rozdělíme do dvojic a nastavujeme si zrcadlo – obraz.
- Dětem můžeme na závěr rozdat okopírovaný kvíz, aby jej vyzkoušeli doma na rodičích.

.....

3.3 LITURGIE

3.3.1 Písně

Nejsi sám svůj (Svítá 157); *Kristus je má síla* (Svítá 166);
Žalm 8 (Svítá 76); *Díky* (Svítá 45)

3.3.2 Biblický text k zapamatování

Není dobré, aby byl člověk sám. (Gn 2,18)

3.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Hospodine, jak vznešené je tvoje jméno po vši zemi* (Svítá 76).

3.3.4 Okénko do bohoslužeb

Zazpívejme *Díky* (Svítá 45). Ocitujme poslední slova písně: „Díky, že věřím tvému hlasu, že ti patřit smím“ – to je to, o co dnes v NŠ půjde.

3.3.5 Modlitba

Bože, ty jsi nás stvořil a poslal do světa. Jsme ti vděční za Ježíše, za to, co nám o tobě řekl, za lásku, kterou nám ukázal. Prosíme tě, ať se od něj naučíme žít s druhými lidmi – bez závisti, beze strachu, bez potřeby být stále ti jediní nejlepší. Amen.

TÉMA

Co se mění s hříchem – mezi Bohem a člověkem
a mezi člověkem a člověkem.

CÍLE

- Děti si uvědomí, že poslouchat Boha je dobré a neposlouchat zlé (předškolní děti).
- Děti se dozvědí, že „hřích“ narušuje vztah důvěry s Bohem (školní děti).
- Děti si přivlastní (známý) příběh prací s biblickým textem (starší školní děti).

4.1 Pro učitele

Biblický text: Gn 3, 1–24

4.1.1 Výkladové poznámky

- *Muž a žena*: Hlavními postavami příběhu nejsou „Adam a Eva“, nýbrž muž a žena. Jméno Adam („Člověk“) bývá v dějeppravě doplňováno z Gn 5,1–2, ale tam se mluví o páru („v den, kdy je stvořil, dal jim jméno Adam (to je Člověk)“. Stejně tak žena dostane jméno „Eva“ až po selhání. („Adam“ a „Eva“ lze používat, jako zkratky, ale „muž“ a „žena“ je přesnější označení.)
- *Had*: Za pád člověka samozřejmě nemůže jakési zvíře. Had v příběhu pouze mluví, je to *hlas vzpoury proti Bohu*, ďábelský hlas. „Had“ symbolizuje: toho, kdo způsobuje smrt¹, kdo je podloudný, kdo má dvojí jazyk. Ztotožnění

¹ V soudobém eposu o Gilgamešovi had zabírá hrdinovi v dosažení stromu nesmrtelnosti.

satana s postavou hada najdeme až na druhém konci Písma: „A veliký drak, ten dávný had, zvaný ďábel a satan, který sváděl celý svět“ (Zj 12,9).

- *Zakázané ovoce*: Není tady zdroj problémů? Proč je vůbec něco zakazáno? Protože člověk je stvořen jako svobodný. Může se obrátit proti svému Stvořiteli, je možné říct „ne“ a neposlechnout. Vztah k Bohu není automatický, od samého počátku si Bůh přeje, aby jej sám člověk miloval a rozhodl se pro něj.
- *Jezení ze stromu poznání dobrého a zlého* nemá sexuální podtext. Muž a žena byli „nazí a nestyděli se“ už před selháním. Sexualita patří k dobrému stvořenému řádu, naopak po pádu je ohrožena nedůvěrou a strachem (což jsou reálné a časté zdroje obtíží v partnerské sexualitě).

Rozhovor

- *Jakže, Bůh vám zakázal...*: Hadí hlas šíří nedůvěru: Bůh prý zcela omezuje člověka, brání jeho seberealizaci.
- *Budete jako Bůh*: Sněžení ovoce není jen neposlušnost. Toto je slovo *vzpoury*: být jako Bůh bez něj, proti němu, na jeho místě.
- *Znát dobré i zlé*: Hadův slib se naplní (v 22), člověk pozná zlo, právě když ho spáchá.

Selhání vidíme v jeho různých podobách:

1. Selhání jednotlivce. Ovoce je lákavé, „slibuje nesmrtelnost“, žena sama sebe přemlouvá na cestě hříchu, lakuje budoucnost narůžovo.
2. Omlouvání zla tím, že ho dělají i ostatní: Žena nechce být sama vinna, proto dá jíst muži.
3. Pokračování ve zlém: muž si vezme od ženy. Člověk se snadněji uvolí ke zlému, které začal někdo druhý.
4. Nezvládnutí odpovědnosti: Kde byl muž, když žena trhala? Neměl čas? Zabraný v práci, jako vždy? To on dostal příkaz od Hospodina. Jeho se také Bůh ptá jako prvního.

Poznámka: Není možné označovat tato selhání za *typická* pro jedno či druhé pohlaví („muž má být ten zodpovědný“ nebo „skrze ženu přichází pokušení“). Takový výklad přidává do textu vlastní náhledy. Už první muž se tak vymlouvá: „ta žena, kterou jsi mi dal...“

Důsledkem pádu je situace hříchu:

Porušení vztahu (důvěry) mezi Bohem a člověkem...

ČLOVĚK VŮČI BOHU			
před pádem	naprosto blízký	poslouchá Boží slova	je vděčný Bohu
po pádu	ztracený, vinný (ukrylí se, „Kde jsi“)	má strach z Božího hlasu (uslyšel jsem hlas a bál jsem se)	obviňuje Boha (žena, kterou jsi mi dal)

...má ničivý dopad na vztah člověka k člověku...

ČLOVĚK VŮČI ČLOVĚKU			
před pádem	blízký, milující (přilne ke své ženě)	partnerský (není dobře být sám)	doplňují se navzájem (kost z mých kostí)
po pádu	ohrožený, zranitelný (poznali, že jsou nazí)	osamělý (měla při mě stát...)	hádají se, obviňují se (ona mi dala jíst)

...i na vztah člověka k sobě samému (*stud před nahotou* je toho obrazem).

Hřích je popsán jako kritická situace člověka, spíše než jako jednotlivý čin. Příběh zdůrazňuje *motiv odcizení*, který se projeví na mnoha rovinách: člověk se Boha bojí, skrývá se před ním jako před nepřítelem, obviňuje bližního i Boha, stydí se za sebe a své tělo.

Vyhnání znamená konečnou ztrátu bezprostředního společenství s Bohem. *Kožené suknice* dostávají od Hospodina, naznačují odpuštění. Aby člověk mohl takový oděv nosit, muselo zemřít zvíře (oběť).

Prokletí: Bůh proklíná *hada* (v. 14) a *zemi* (v. 17), ne člověka.

Prorocství o přemožení hada: Je zaslíben ten, který rozdrtí hadovi hlavu, ale on zas ho smrtelně uštkne (3,15). Křesťanská tradice vidí naplnění tohoto výhledu v Kristově kříži a vzkříšení.

4.1.2 Úskalí

- Příběh vypadá, jako by v něm o nic nešlo. Prokletí a vyhnání kvůli „krádeži ovoce“ se jeví jako přemrštěné. Příběh je potřeba vyprávět dramaticky, zdůraznit, co je v sázce, jakou důvěru člověk zrazuje, o co přichází.
- Příběh je obecně známý, což působí problémy se špatně zafixovaným obsahem a předsudky.
- Ovoce není určeno jako jablko. Tato nepřesnost není důležitá a není třeba ji zvlášť u dětí opravovat. Můžeme jablko také využít ve vyprávění, např. : „Žena se znovu zadívala na ten plod. Byl nádherný. Mnohem krásnější než všechna jablka, která kdy jedla...“
- U starších dětí stojí za to, rozptýlit představu, že „Adam a Eva museli být první dva lidé na planetě“. Tématem příběhu je to, že *skrze člověka vstoupil do světa hřích, resp. smrt* (srv. Ř 5,15–16). Otázka, kdo byl první člověk, kdy a kde se vyskytl, je málo důležitá.

.....

4.2 PRO DĚTI

4.2.1 Předškolní děti

Kdy má tvoje maminka velkou radost? Kdy se usměje? A tatínek, ten se taky někdy usmívá? A co když se ti něco povede, mají z toho radost?

Ale někdy se maminka s tatínkem taky mohou zlobit. Třeba když ti o něčem maminka:řekla: „To se nedělá!“ A tatínek řekl: „Pozor! To se nesmí.“

Ale ty jsi to přesto udělal/a. Maminka s tatínkem se pak rozhněvali. A ty jsi byl smutný a moc tě to mrzelo. Chtěl sis někam zalézt a nebýt s nimi. Schovat se a být sám. Všem bylo líto, co se stalo.

Dnes si povíme příběh o dvou lidech, kterým se stalo něco podobného.

Jmenovali se Adam a Eva. (*Položíme před děti vystřižený obrázek postavy muže a vedle něj ženy.*)

Bydleli v nádherné zahradě. Měli tam všeho dost, rostla tam jablka i pomeranče, hrášek i jahody a také spousta květin. Adam ráno natrhal kytičku pro Evu a ona mu nabídla ta nejlepší jabka. Byli spolu moc šťastní.

Uprostřed zahrady rostly dva stromy. Jeden z nich byl dobrý strom, který měl sladoučké ovoce. (*Dobrý strom.*)

Eva s Adamem z něho jedli, kolik chtěli, každý den. Ale ten druhý strom – z toho jíst nesměli. (*Zakázaný strom.*) To řekl Pán Bůh, který ten strom nechal vyrůst: Pozor! To ovoce se nesmí jíst! Kdo to neuposlechne, ten pozná, co je zlé.

Jednoho dne šli Adam a Eva natrhat ovoce z dobrého stromu. Bylo tak šťavnaté a chutné. Ale Eva se otočila i ke druhému stromu. Hmmm, to ovoce vypadá taky lákavě, jak asi chutná? Pozor! Nedělej to, Evo, to je zakázané! Jenže ona na to nechtěla myslet. Natáhla ruku, utrhla plod, utrhla další a dala Adamovi. A oba to ovoce snědli.

Co se pak stalo? To, co říkal Pán Bůh. Poznali, že to bylo zlé, co udělali. Ale už to nemohli vrátit zpět. Měli strach a utíkali se před Bohem schovat. Adam přestal mluvit s Evou, protože mu dala ovoce. Eva už nechtěla být s Adamem. Bylo jim smutno a cítili se sami. (*Postavy vzdálíme nebo dokonce obrátíme, s tím, že na druhé straně máme nakreslené smutné tváře, nebo tmavou siluetu.*)

A nejvíc smutný byl Pán Bůh. Hledal je a volal: „Kde jsi, Evo? Kde jsi, Adame?“ Hledal je, dokud je nenašel. (*Nyní obrátíme postavy zpět.*) Do krásné zahrady se už vrátit nemohli, ale Pán Bůh je neopustil.

(Podle Tinie de Vries: *Tím vše začíná*)

POMŮCKY *Nakreslené a vystřižené postavy ženy a muže* (na tvrdém papíře kvůli obkreslení), lepší jsou prosté obrázky, méně stylizované; podobně *obraz krásného stromu* (malé děti potřebují jednoznačnou symboliku) a *obraz stromu zakázaného* (nehezký); *pro aktivity* – lepidlo, vodové barvy, štětce, listí.

Přesah – aktivity

- *Postavičky Adama a Evy obkreslíme tužkou dětem na papíry (spolu s jedním stromem). Děti je mohou vybarvit. Pokud jsou děti blíže ke školnímu věku,*

- kreslíme postavičky dvakrát (z obou stran papíru). Ptáme se: Jak vypadají A+E před tím, než neposlechnou, jak se tváří? Jak se tváří potom? Necháme děti obrázky vyzdobit. Smutek/radost mohou vyjádřit také barvami postav.
- Přineseme předkreslený obraz dvou stromů na velkém papíře a podzimní listí. Děti listy nalepují. Stromy rozlišíme ovocem, které domalujeme s pomocí vodovek, ve dvou výrazných barvách. Dohodneme s dětmi, který strom je dobrý a který zakázaný. (Postavy můžeme do obrázku dolepit.)

4.2.2 Mladší školní děti (v obměně i pro starší, viz aktivity)

Motivace – střepy

Uprostřed leží hromádka keramických střepů. Vyzveme děti, aby si vybraly jeden z nich a vzali ho do ruky.

Jaký je ten střep? (*Neúplný, nepravidelný, ostrý.*) Jak asi vypadala nádoba, když byla celá?

Střepy nám vždycky připomínají, že se něco pokazilo, že se něco rozbilo. Když se porouchá nějaký přístroj, telefon nebo počítač, zaneseme ho do opravny. Ale když se něco rozbije na střepy, tak to většinou nejde opravit. Dnes si povíme příběh o něčem velmi vzácném, co se rozbilo a co půjde velmi obtížně opravit.

Kdybys člověče věděl...

Kdyby tak muž věděl, co hrozí, nenechal by svou ženu samotnou!

Měl ji moc rád, patřila k němu jako kost patří k tělu. Od chvíle, kdy mu ji Bůh dal, prožívali v zahradě šťastné dny. Jejich dům neznal hádku, lež, ani křivé slovo. Společně uléhali, společně vstávali, společně sedali ke stolu. Až do onoho dne...

V ten den je žena v zahradě sama. „Mohu se vás na něco zeptat?“ osloví ji had. „Bůh vám prý zakázal jíst ze všech stromů?“ *Kdyby tak žena věděla, co hrozí... jenže ona neví.* „Nemáme jíst jen z jediného stromu (stromu poznání dobrého a zlého). Jinak můžeme všechno.“ Ano, tak to Bůh řekl. „Z toho stromu nebudeš jíst, nebo tě čeká smrt.“

Jenže had mluví dál svým jedovatým jazykem: „Žádná smrt nepřijde. Vždyť vás Bůh jenom straší. On chce mít celé poznání pro sebe!“ A had zasyčí: „Vezměte, jezte, otevrou se vám oči, budete jako Bůh“.

Žena váhá, hledí na ovoce, jak je to lákavé, být jako Bůh, být nesmrtelná, vševědoucí... A bere a trhá. A jí. Poslechla hada, neposlechla Boha.

Potom, snad aby v tom nebyla sama, běží za mužem, milý můj, vezmi si taky. Co muž? Ten ji jistě odmítne, usadí ji, zakáže jí jíst? Neřekl nic, neřekl, že je to chyba, že dal slovo Bohu. Už jedí oba dva. Kdybys tak věděl, člověče, co jsi právě zničil...

Hřích je rozbité přátelství²

Vyzveme děti, aby položily střepiny před sebe, takže vytvoří kruh uprostřed skupiny. Podkladem může být papír, na který pak zapisujeme.

K dětem: Co vlastně muž a žena zničili? Zničili vůbec něco?

Nejprve: Čím se provinili? (Pomozte dětem s formulací, pokud je to třeba: porušili slib, jednali potají, podvedli Boha, chtěli být bohem místo něj, neposlechli, vzbouřili se...)

A když tohle někdo udělá, co se přitom zničí?

Když někdo něco slíbí kamarádovi a nesplní to? Zničí se přitom něco? (Přátelství, dobré vztahy, nevěří si, nedůvěřují si, jsou nepřátelé.)

Když někdo svým rodičům zalže nebo jim dokonce ukradne peníze?³ Co se přitom změní? (Dávají si pozor, jsou na něj přísnější, nedůvěřují mu, jsou smutní, dostane trest, je pro ně najednou víc cizí.)

Odpovědi můžeme zapisovat. Spolu s dětmi hledáme slovo, které by nejlépe vyjadřovalo, co bylo zničeno. Shodneme se na slovu/slovech přátelství nebo důvěra. Slovo můžeme napsat velkým písmem doprostřed.

Důvěra a přátelství je vzácná věc. A přátelství s Bohem je to nejvzácnější, co můžeme mít; nikdo nás nemá tak rád, jako on. Ale každé přátelství má svá pravidla a když ho zničíme, je moc těžké ho obnovit. (Ukážeme na střepy.) Je to jako když někdo rozbije hrnek nebo vázu. Nedá se to spravit. I když střepy slepíte, bude ten šrám už vždycky vidět.

2 Záměrně tu nevyužíváme tradiční biblický výraz „společenství“, protože dětem spíše evokuje církev namísto vztahu. Pokud jste si jisti, že děti „společenství“ běžně rozumí a používají i v mimocírkevní souvislosti, můžete je použít.

3 U mladších dětí můžeme zůstat u „zalže“.

Rozbité přátelství (narušenou důvěru) mezi Bohem a člověkem nazýváme zvláštním slovem: je to slovo *hřích*. To slovo popisuje, že je nám Bůh vzdálený, že se ho bojíme a dokonce ho často ani neumíme/nechceme poprosit o odpuštění naší viny. To všechno se stane, když Boha zradíme. (Někdy také říkáme „hřích“ jenom jednomu zlému skutku, ale hlavní význam je tento: rozbité přátelství a porušená důvěra.)

Vyzveme děti, aby společně s pomocí střepů „přeškrtnly“ slovo přátelství (nebo důvěra).

Hřích mezi lidmi

Jak skončil příběh muže a ženy? Smutně.

Bůh člověka volá: „Kde jsi?“

Volá ho k sobě, ale marně. Už mezi nimi stojí hřích.

„Stydím se před tebou,“ odpovídá člověk, „bojím se tvého hlasu.“ Bůh je pro něj cizí.

„Tys jedl z toho stromu?!“ ptá se Bůh.

„Já za nic nemůžu. To ona mi dala jíst!“ rozkřikl se muž. „A ty za to můžeš taky, neměls mi ji dávat, ženskou hloupou.“

A žena hned: „Co já, to všechno ten had...“

Muž a žena. Kdysi jejich dům neznal křivé slovo a teď se pořád hádají. Společně uléhali, společně sedali ke stolu, a teď si každý dělá to své. Kde člověk poruší přátelství s Bohem, tam začnou spory, obviňování a boj o to, kdo bude mít navrch. Je to jako s rozbitou nádobou: střepy jsou ostré a často nás poraní.

Ten příběh naštěstí nekončí. Bůh nás stále hledá a volá: „Kde jsi?“ Bůh přichází obnovit naše přátelství.

Přesah – aktivita

- Rozdáme dětem pracovní list s deseti obrysy stromů. Aktivitu uvedeme (například): „My nežijeme v zahradě Eden jako muž a žena, není tu strom života ani strom poznání dobrého a zlého. A přece dal Bůh člověku najevo, co má a co nemá dělat, z jakých činů má radost a co ho hněvá. Víte, kde se o tom dozvíme? (V Bibli, v přikázáních, v Desateru, u Ježíše.) – Před sebou máte zahradu s 10 stromy. Zkuste vepsat všechny činnosti, o kterých se

v desateru mluví, do kmenů/korun stromů“ (trvejme na tom, že *ne příkazy nebo zákazy, ale činnosti*, tj. „zabít“, „odpočívat v neděli“, „lhát“). Starší děti necháme samostatně hledat v textu Ex 20. Stromy rozlišíme barvou ovoce. Pod obrázek doplní legendu: červená – NEJEZ, modrá – DOBROU CHUŤ!. Pracovní list může být také společným dílem na větší papír, kde je možné mít víc stromů a napsat do nich neutrální činnosti v jiných barvách.

- Upozorníme děti na to, že rozhovor Boha s člověkem (poté, co se provinil), se v určité podobě dostal do naší bohoslužby. Říkáme mu *vyznání vin*. Vyznání tady znamená něco jako „přiznání“ – to je to, co muž a žena nedokázali, přiznat se. Ptáme se dětí, jak vyznání na naší bohoslužbě probíhá. Doplníme jejich představy⁴. Cílem vyznání vin není „přiznat úplně všechno zlé a na nic nezapomenout“. *Cílem je usmířit se s Bohem*. (Takže ne posbírat střepy, ale obnovit nádobu...) Můžeme ze střepů poskládat obraz nádoby.
- *Starším dětem* dejte z Bible přečíst J 15,14–15. Ježíš je ten, kdo přichází obnovit přátelství s Bohem. I své učedníky nazve přáteli (už ne služebníky). Jak byste vy sami popsali rozdíl mezi služebníkem a přítelem? Přečtete si znovu text: jak tento rozdíl popisuje Ježíš? Dejte příklad dvou lidí, z nichž jeden se vůči Bohu chová jako služebník, druhý jako přítel.

POMŮCKY *Střepy* (Ne skleněné – lze sehnat buď v místní keramické dílně, nebo rozbitím nepoužívaného hrnku. Máte-li v kolektivu nevypočitatelné děti [např. neklidné s LMD], které by si mohly i tupým střepem ublížit, zvažte použití nakreslené nádoby na tvrdé čtvrtce, kterou pak rozstříháte na „střepy“.); *papír* (A3+ nebo balicí) s fixami; *pro aktivitu* – pracovní list s předtištěnými stromy, Bible.

4 Mívá různou podobu: někdy v tichu přemýšlíme o svých chybách, někdy se nahlas připojíme k slovům / modlitbě faráře, např. „Pane, smiluj se nad námi“ nebo „vyznávám – věřím – odpouštím“. Na závěr vždy zazní vyhlášení odpuštění.

4.2.3 Starší školní děti

(U této skupiny předpokládáme, že příběh velmi dobře znají. Pokud ne, doporučujeme spíš látku pro mladší školní děti.)

První varianta – přivlastnění si příběhu formou převyprávění

Budeme si vyprávět příběh, který jste už asi slyšeli: O Bohu, o Adamovi a Evě, o hadovi a o stromu poznání dobrého a zlého (*nechme děti krátce zareagovat*). Dnes ale nebudu vypravovat já – vy mi s tím pomůžete (za chvíli vám řeknu jak).

Pokud si nejsme jisti znalostí příběhu u dětí, necháme někoho, aby stručně popsal děj. Dříve, než zadáme úkol, shrneme vyznění příběhu, abychom děti nasměrovali v převyprávění – např. takto:

Příběh o zahradě a snědeném ovoci je v Bibli moc důležitý: vysvětluje, co to vlastně je „hřích“ a odkud se v našem životě bere. Taký se snaží odpovědět na otázku, proč je nám Bůh tak vzdálený a cizí a proč se někdy cítíme nešťastní.

Hřích je neposlušnost a vzpoura proti Bohu – jako ji předvedli Adam a Eva, kteří porušili Boží příkaz. Taková vzpoura narušuje vztah Boha a člověka, takže Bůh je najednou někdo úplně cizí. Taký Adam s Evou se začnou hádat mezi sebou...

Rozdělíme děti do skupin po 2–3. Dáme jim Bibli a odkaz na příběh Pádu člověka (Gn 2,15–17 a Gn 3,1–24).

Úkol: Zkuste převyprávět příběh, jako by se odehrál na jiném místě než v zahradě.

Zadání: Adam, Eva a Bůh ať zůstanou jako nezměněné postavy (včetně jmen). Místo dostane skupina přidělené (losem, příp. výběrem), vše ostatní se může změnit (had, strom, čin, prostředí, slova). Upozorníme, že je důležité, aby vyznění příběhu zůstalo zachováno. Je tedy třeba přečíst si příběh v Bibli („na konci se to bude hodnotit“). Nový příběh musí skupina stručně zapsat. Stanovíme čas na přípravu, tak, aby zbylo alespoň 10 minut na čtení a vyhodnocení.

Možná místa: např. muzeum, supermarket, loď, naše město, pravěk, internet, laboratoř.

Po vyměřeném čase skupiny přečtou svoji verzi. Ostatní kontrolují věrnost příběhu a upozorňují na chyby.

Na závěr oceníme výkon skupin. Můžeme mít připravené i malé odměny: pro nejvtipnější/nejdojímavější příběh, za nejlepší zápornou postavu, za originalitu... Jako poslední oceníme ten text, kde se vyprávění nejvíc trefilo do vyznění Gn 3. S pomocí slov tohoto vyprávění na závěr podtrhneme, jak je důležité hledat nový začátek u Boha.

Druhá varianta – práce s pracovním listem

Společně přečteme příběh (Gn 2,15–17 a Gn 3,1–24).

Varianta: Příběh je velmi vhodný pro čtení v rolích (muž, žena, had, Bůh, vypravěč) – na to je ale třeba ho předem rozepsat/vytisknout v pěti verzích tak, že je zvýrazněna vždy pouze postava, která mluví. Čtení v rolích zvyšuje citlivost účastníků pro děj příběhu.

ÚVOD K PRACOVNÍMU LISTU Tomu, co se stalo muži a ženě, té neposlušnosti a hříchu Adama a Evy, říkají křesťané odedávna *Pád*.

To je dobré slovo. Když člověk spadne z výšky, často si zle ublíží, zlomí si třeba nohu a nemůže už vylézt zpátky. Anebo dokonce pád horolezce, ten ohrožuje i ostatní, může je strhnout s sebou. A když spadneme, když se dostaneme níž, než jsme byli (z vršku dolů), tak najednou hůř vidíme kolem sebe, hůř se orientujeme.

Tak je to i se vzpourou proti Bohu, s hříchem. My hřích nevidíme, často si ho neuvědomujeme, jako by nebyl. Ale jeho následky jsou v našem životě poznat, projevují se, stejně jako následky pádu.

Vyzveme děti, aby v malých skupinkách (2–3) vyplnily pracovní list. (Řešení: Bůh... hledá ztraceného člověka. / Člověk... se bojí Božího hlasu. / Muž a žena... jsou si pomoci. / Muž... má radost ze své ženy. / Člověk... se stydí za své tělo. / Svět... je pro člověka jako zahrada. / Žena... se nechá napálit hadem.)

HODNOCENÍ A DISKUSE *Společně projdeme odpovědi. Vrátime se k pravému sloupci. Ptáme se: Znáte to? Co z těchto následků pádu vidíte kolem sebe? Kde se to děje, kde to vidíte? Co proti tomu můžeme udělat? Podobně k levému sloupci: A tohle znáte také? Můžeme někde něco takového zažít?*

Asi ne vždy, ale aspoň někdy, aspoň trochu? Kdy/kde se to děje? Jak tomu člověk může napomoci?

POMŮCKY Pracovní list – viz <http://goo.gl/2jRGae>, pod číslem příslušné kapitoly (4.2.3); katecheze.evangel.cz.

•••••

4.3 LITURGIE

4.3.1 Písně

Ranní prosba (Svítá 275) [úvod]; *Chvalte Pána* (Svítá 89) [závěr];
Ježíš hříšné přijímá (EZ 693)

4.3.2 Biblický text k zapamatování

Blaze tomu, jemuž Hospodin nepočítá hřích. (Ř 4,8)

4.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Hospodine, jak vznešené je tvoje jméno po vší zemi* (Svítá 76).

4.3.4 Okénko do bohoslužeb

Zazpívat *Ranní prosbu* (Svítá 275). Můžeme upozornit na slova písně: „Ať možnost má vždy začít ten, koho zastih pád.“ O tomto pádu, selhání, nehodě dnes budou děti mluvit. Ale po každém selhání můžeme díky Bohu znovu začít, to je to nejdůležitější.

4.4.5 Modlitba

Bože, ty jsi milosrdný. Prosíme, odpusť nám, když tě neposloucháme (jako Adam a Eva). Když na tebe nemyslíme a když si nevážíme toho, jak nás máš rád. Když se chováme bezohledně k našim kamarádům a sourozencům, když se hádáme a vztekáme se, když nemluvíme pravdu. Prosíme, smiluj se nad námi a neopouštěj nás. Amen.

TÉMA

Sourozenci

CÍLE

- Všechny věkové skupiny dětí si připomenou, že žijí ve vztazích.
- Všechny věkové skupiny dětí si uvědomí, jak dobré je o vztahy pečovat.
- Mladší a starší děti si promyslí, jak je možné špatným vztahům předcházet.
- Všechny věkové skupiny dětí si uvědomí, jaké to je, když nejsou vztahy dobré a jak si je Bůh nepřeje.

.....

5.1 PRO UČITELE

Biblický text: Gn 4,1–16 (18)

5.1.1 Výkladové poznámky

- Na počátku Bůh stvořil svět, pak člověka. Nejdříve muže, k němu stvořil ženu, pomoc jemu rovnou; odted' byli dva a spolu, manželé. A spolu zplo-
dili syny. Nejprve přišel na svět jeden, po čase druhý. Tvoří se nová podoba
vztahu na zemi: sourozenci.
- Prvorozený dostane jméno Kain, což znamená stvoření. Druhorozený je
Ábel, což znamená *pára*. Když vyrostli, Kain se stal zemědělcem, Ábel pas-
týřem dobytka. Zkrátka každý byl jiný.
- Každý z bratří přináší Bohu svůj dar v podobě toho, oč se každý stará. Při-
nášejí je asi jako se tomu děje dnes při bohoslužbách díkůčinění, symbolicky.
Děkujeme Bohu částí. Ale Bohu patří celá země, jeho je veškerá žeň i celé
stádo. Jemu patří všechno.

- Bůh shlédne na Ábelův obětní dar. Tak tomu v příbězích Izraele bývá, že: první se stávají posledními, poslední prvními. Bůh Izraele obrací role: ne Ezau, ale Jákob; ne boháč, ale chudý Lazar; ne vzorný syn, ale ztracený...
- Impulsem Kainovi k tomu, aby zabil svého bratra, byly závist a žárlivost. A pak taky hněv. Zesinal v tváři, dal průchod svému hněvu a spáchal těžký zločin. Vůči svému bratru. Mezi nejbližšími se stalo něco nejhoršího. Dříve než mohl začít, skončil první sourozenecký vztah na zemi.
- „Kde je tvůj bratr Ábel?“ ptá se Bůh Kaina. (Ale odpověď na otázku zná, což není Vševědoucí?) Spíš otázkou staví člověka do skutečnosti, tváří v tvář realitě jím vykonaného. Skutku, ze kterého se není možné vymluvit, nijak ho převracet, ani před ním nikam utéct.
- Závistí, hněvem a vraždou došlo k narušení vztahu s bratrem a došlo k narušení vztahu s Bohem.
- Kain se stal štvancem a psancem na zemi. Jakkoliv bude obdělávat zemi, už mu nedá plný výnos. Tím to ale nekončí. Bůh Kaina nepřibíjí na věky na pranýř jako zločince, ale přidělí mu znamení Božího smilování.

5.1.2 Úskalí

- Když se oba synové narodí, dá jim Eva jméno. Jména i jejich významy jsou odlišné, ale nic se nepíše o rodiči vkládaných nadějí či upřednostňování staršího nad mladším synem nebo naopak. O takovém upřednostňování můžeme číst třeba ve vztahu Izáka s Rebekou ke svým synům.
- Bůh přijal Ábelovu prvotinu. Nikde se nepíše, že by Ábel přinesl Bohu obět lepší než Kain. Psáno stojí jen, že Bůh pohlédl na mladšího, a ne na staršího. (Koneckonců v jednu chvíli se můžeš dívat vždycky jen na jednu stranu, píše Nico ter Linden.)
- Proč Bůh dopustil, aby Kain vykonal tak hrozný čin na svém bratru? Proč Bůh shlédl jen na jednu přinesenou obět a byl to vlastně on, kdo způsobil rozkol mezi bratry? Tyto a jiné otázky mohou děti a kohokoliv ze starších napadat. A není to špatně. Ale nesnadno se na ně hledá odpověď. My nemůžeme vědět, proč Bůh jedná, jak jedná. (Ř 11,33; Jb 9,10)

5.1.3 Odkazy

LINDEN, Nico ter: *Povídá se...* Heršpice: Eman, 1999.

ŠORM, Zdeněk: *Kain a Ábel*. <http://goo.gl/Z612nA>; pracovní list.

5.2 PRO DĚTI

5.2.1 Předškolní děti

Rozhlédněte se po skupince: kdo tu má sourozence, tzn. bratra či sestru? A kdo ho tu nemá, ale má ho doma? Máš sestru nebo bratra? Jsou starší, nebo mladší? Někdo sourozence nemá a třeba ho někdy bude mít...

A chtěl by si to někdo z vás se sourozencem vyměnit? Být mladším/ starším?

Chtěl by někdo z vás si něco se sourozencem vyměnit? Protože má něco, co vy ne? Protože umí něco, co vy ne? Protože zvládne něco, co vy ne? Protože může něco, co vy ne?

Žili dva bratři, Kain a Ábel. Kain se jednou na svého bratra moc rozzlobil. Ábel měl něco, co on neměl.

Co to mohlo být? (*Vymyslete společně s dětmi věc/předmět/hračku, o kterou mohlo jít.*)

Kainovi se vůbec nezamlouvalo, že tuto věc neměl. A tak začal svému bratru závidět. Víte, co to je závist/žárlivost? Ábel měl něco, co Kain neměl. Jemu se to moc líbilo a chtěl to taky. To ještě není špatně. Ale špatně je to tehdy, když to tomu druhému nepřejeme. Když začneme mít zlost, že to ten druhý má a já ne. A jsme na něho zlí. Kain se dokonce tak rozzuřil, že začal Ábela bít, tlouci, až ho utloukl. Ábel zůstal ležet na zemi bez hnutí.

Vůbec to tak nemuselo dopadnout, kdyby se Kain nerozzlobil. Co mohl v tu chvíli Kain udělat jiného? (*Zeptat se, zda mu věc Ábel na chvíli půjčí; zeptat se, zda mohou věc používat oba současně nebo si ji střídát; zeptat se, zda mu věc půjčí třeba zítra a na celý den; nabídnout Ábelovi, že mu výměnou půjčí svou věc; přijmout, že věc je Ábelova [každý máme věci, které patří jenom mně].*)

ZÁVĚR/MODLITBA Bůh má rád každého z nás: bratra, sestru, rodiče, mě, tebe; nás. A je rád, když spolu vycházíme dobře, když si pomáháme a neubližujeme. Dej, Bože, ať na to nezapomínáme. Amen.

POMŮCKY Figurky na špejli nebo jiné postavičky; dramatizujte s nimi příběh.

5.2.2 Mladší školní děti

„Ahoj, pojďte dál,“ stojí ve dveřích a pomalu couvá dovnitř, aby kluci mohli vejít. „Už jsem se na vás tolik těšila,“ huhlá do huňatých vlasů svých vnuků, když je k sobě vine. Vojta s Matějem v chodbě odhodí bundy a v obýváku se přetlačují o jediný babiččin ušák.

„Mám pro vás nějaké laskominy,“ říká, když přichází z kuchyně a nese na podnose teplé kakao a čerstvé koblihy.

„Co je to dneska s váma?“ zadívá se do tváří kluků.

Mezi bratry je ticho, které by se dalo krájet. Ani jednomu se do toho nechce. Začalo to s ránem. Jen co oba vstali, měli si uklidit svou část pokoje, stůl, postel, hračky na polici. Oba dokončili práci stejně a obě poloviny pokoje vypadaly pěkně. Jen Matěj z toho vyšel nějak líp. Vojtu úklid stál strašně moc námahy, vůbec ho to nebavilo a měl pocit, že mu to nejde. A pak už se jedna věc nabalovala na druhou. Když odcházeli k babičce, schválně Matějovi ujel s výtahem. Na chodníku šel dva metry před ním a křížil mu cestu. A dveře od babiččina domu mu nechal zaklapnout, takže Matěj musel na babičku zvonit podruhé.

„Von je blbej,“ vypadne z Vojty. Má pocit, že věc je tím vyřešena a vrhá se ke stolu po koblize.

„Počkej, počkej,“ reaguje babička, když si sedá do právě opuštěného ušáku. „To není hezký, co říkáš,“ a jemně se opře předloktím do opěradla. „A proč je blbej?“

Vojta jen pokrčí rameny a odchází do kuchyně pro brčko.

Babička se natáhne přes opěradlo a opatrně si nasadí brýle. Když stránku nalistuje, podívá se, zda už se Vojta vrátil z kuchyně.

Čte Genesis, 4. kapitolu, 1. až 9. verš.

Když dočetla, zaklapla knihu a sundala si brýle: „Kam až může dojít lidská zloba!“

Vojta sklopí zrak. Babička pomalu vstane z křesla a odchází do ložnice. Po chvíli štrachání ve skřini se objeví zpátky ve dveřích a s krabicemi. „Sklidte, prosím, vše ze stolu. Protože — kdo si se mnou zahraje?“

ROZHOVOR Co všechno Vojta může udělat, aby nebyl na Matěje rozlobený? *(Přijmout, že jde úklid Matějovi lépe; přijmout, že má Vojta asi špatný den; pořádně se dívat — poznal by, že si oba stejně pěkně uklidili; litovat, že se zlobí, protože mu Matěj nic neudělal; zahrát si s ním hru; omluvit se za to, že ho nazval blbcem; nezávidět; říct mu, že lépe uklízí; atd.)*

5.2.3 Starší školní děti

Náměty k rozhovoru

SOUROZENCI Vzpomenete si na biblické sourozenecké dvojice? Jaké to mezi nimi bylo? Jak se chovali rodiče? A jak v tom příběhu vystupuje nebo zasahuje Bůh?

PŘIKÁZÁNÍ Které přikázání Kain svým činem porušil? Naleznete ještě nějaké jiné biblické příběhy, kdy někdo plánoval druhého zabít nebo ho dokonce zabil? (Ezau × Jákob, David × Goliáš, Jael × Sísiera, David × Uriáš.) Všichni měli v úmyslu toho druhého zabít. Co člověka vede k tomu, že chce ublížit? (Touha po pomstě, pocit křivdy, nezvládnutí příliš silných emocí, závist, vztek, pocit nespravedlnosti, touha po spravedlnosti, neunesení příkoří...)

ROZDÍLNOST Co nejvíce druhým závidíte? Čím vás druzí nejvíce rozčilují? Je něco, co byste chtěli mít nebo v čem byste chtěli být jako oni? Po rozhovoru se chopte pracovního listu od Zdeňka Šorma (viz *Odkazy*) – proč je vše vpisováno do palice?

ČLOVĚK „Být člověkem znamená být spolučlověkem, bližním.“ – Co ta věta značí?

5.2.4 Přesah

- Nabízí se téma hromadného zabíjení (válek). Za hromadnou katastrofou na úplném počátku většinou stojí idea jen několika jednotlivců či skupin: idea moci, rasové netolerance, náboženské nenávisti, touha si podmanit, finančně ovládnout či zruinovat.
- Téma: emigranti, utečenci, tuláci a bezdomovci – dnes velmi aktuální. Co to je za lidi? Čeho se jim nedostává? Víte o někom, kdo se o ně stará?
- John Steinbeck: Na východ od ráje. Autor svou knihu staví a rozehrává na příběhu Kaina i Ábela, a proto se v ní otevírá téma dobročinnosti, domova, lásky, závazku k rodině a hlavně viny a svobody. Steinbeck dochází k tomu, že lidstvo jako Kainovo potomstvo není odsouzeno k věčnému hříchu, ale ani k věčné honbě za absolutní mravní čistotou. Nýbrž že každý člověk je postaven před možnost si vybrat.

.....

5.3 LITURGIE

5.3.1 Písně

*Odpusť (BTS 43); Ty i já (Svítá 406); Modlitba (Svítá 228);
Přemýšlej, děkuj a služ (Svítá 273); Nové přikázání (Svítá 364)*

5.3.2 Biblický text k zapamatování

Amen, pravím vám, cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili. (Mt 25,40)

5.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Hospodine, jak vznešené je tvoje jméno po
vší zemi (Svítá 76).*

5.3.4 Okénko do bohoslužeb

Jak to bylo na počátku? Co Bůh stvořil nejprve?

*Pokuste se se všemi ve shromáždění dát dohromady, co Bůh stvořil (tak, jak to
šlo po pořádku). Skončete člověkem, mužem a ženou, o kterých si děti vyprávěly
naposled.*

Dnes příběh stvoření pokračuje, Adamovi a Evě se narodí děti.

5.3.5 Modlitba

Bože, vzpomínáme na uplynulé dny a myslíme na to, co bylo hezké. Myslíme
i na to, co se nám nedařilo, co jsme zkazili a komu jsme ublížili. Děkujeme,
že nás všechny máš rád. A děkujeme, že na světě nežijeme sami. Amen.

6

.....

POTOPA

TÉMA

Bůh činí konec, aby umožnil začátek.

CÍLE

- Všechny věkové skupiny dětí si připomenou, že jsou součástí celého stvoření.
- Mladší a starší děti se dozvědí, že i jeden jediný spravedlivý stojí Bohu za to.
- Mladší a starší děti se dozvědí o stále platné smlouvě s Bohem.

.....

6.1 PRO UČITELE

Biblický text: Gn 6,5–8,22 (9,17)

6.1.1 Výkladové poznámky

Postavy

- *Bůh* nejprve litující, že učinil člověka, pak zase litující, že tohoto litoval. Mezitím se rozhodne pro záchranu Noeho (s rodinou), předává mu instrukce, jak udělat archu, koho v ní zachránit, pak sešle vody na zemi, následně uklidní vody i vítr, řekne zachráněným, že můžou ven a nakonec žehná Noemovi a synům jeho a uzavírá s nimi smlouvu navždy platnou pro lidstvo.
- *Noe* je v poměrně pokročilém, zralém věku, když je pověřen stavbou archy. Je shledán spravedlivým a bezúhonným. Má jednu ženu, tři syny a tři snachy. Pak postaví archu (udělal všechno, jak mu Hospodin přikázal) a nechá do ní vejít vždy po páru ze všeho tvorstva. Pak vypouští létavce a poté, co vyjde z archy, vybuduje oltář a obětuje Hospodinu.

- *Šém, Chám a Jefet*: synové Noemovi, kteří vejdou do archy a zase z ní vyjdou.
- *Noeho žena a tři snachy* vejdou do archy a zase z ní vyjdou.
- *Havět*: čistá a nečistá zvířata, ptactvo, plazi vejdou do archy a zase z ní vyjdou.
- *Krkavec a holubice*: létavci na výzvědech.
- *Lidé*, jejichž výtvar mysli i srdce je v každé chvíli zlý. Jsou jen jakousi kulisou příběhu, jen se o nich v příběhu mluví, ale zároveň důvodem Božího roztrpčení.

Rozšiřte si obzory: Lidé, sousedi, spoluobčané, kteří se Noemovi s posměchem diví, proč staví archu: „Někam popluješ? A jak chceš dostat tu loď na vodu? Blázen!“ Ježíš to ve svých dnech připomene: „...jako za dnů Noeho: Jako tehdy před potopou hodovali a pili, ženili se a vdávaly až do dne, kdy Noe vešel do korábu, a nic nepoznali, až přišla potopa...“ (Mt 24,37–39)

Místo: Ararat je pohoří na pomezí Turecka a Arménie (tehdejší Mezopotámie), jehož nejvyšší bod měří 5137 m a je bodem spočinutí archy po ustání srážek.

Čas: Noemovi bylo 600 let, když Hospodin ohlásil seslání vody na zem, které propuklo po 7 dnech po dostavbě archy. Voda sílila a stoupala 40 dní a noci; celkově voda stála na zemi 150 dnů, po dvou a půl měsících voda začala klesat a začaly se objevovat vrcholky hor; po 40 dnech od přistání archy na Araratu vyslal Noe krkavce; pak začaly vody vysychat a po měsíci a půl byla země suchá, to bylo Noemovi 601 let. Po potopě žil Noe 350 let.

Pojmy

- *Archa*: stejného výrazu je užito o ošatce, v níž byl zachráněn Mojžíš (Ex 2,3). Prostředek k záchraně uprostřed situace, kdy nic nenasvědčuje tomu, že je možné zachránit život a s nímž má Bůh své plány.
- *Chodit s Bohem* v přeneseném slova smyslu „žít“. Znamená se na své životní cestě neustále dopátrávat po Boží vůli. Srov. Ježíšův výrok o tom, že je cesta, pravda i život (J 14,6).
- *Smlouva*: Bůh stvrzuje svůj záměr už nikdy nevyhladit veškeré tvorstvo z povrchu zemského. Na znamení se objevuje na nebi duha.

6.1.2 Úskalí

- Před potopou i po potopě jsou výtvary lidských srdcí nahlíženy jako zlé. Zlé je míněno v obecném slova smyslu jako opak dobrého. Dobré je to životodárné; zlé naopak nespolehlivé, život rozvracející, zotročující.
- I Noe má zřejmě zlé myšlení; a již od mládí, ale otevírá se Boží vůli, působnosti a to napřimuje jeho cestu.
- Co je to za Boha, který ničí násilím na zemi zase násilím? Možná si tuto trpkou otázku vypravěč neklade. Možná se soustředí jen na Boží rozpaky, na Boha, který chce zachránit svou dobrou zemi před ještě větším zlem, a který ji nakonec nechce zničit, ale zachovat. Možná to je především příběh o záchraně Noeho.
- Detailní údaje o materiálu, zařízení a rozměrech archy mají spíš čtenáře upozornit na to, že jde o plán Boží, na jeho příkaz uskutečňovaný, a na poslušnost víry Noeho, se kterou tyto údaje přijímá.

6.1.3 Odkazy

Odkazy na pracovní listy najdete pod příslušnou kapitolou (6.1.3) na adrese <http://goo.gl/DEY6XB>.

.....

6.2 PRO DĚTI

6.2.1 Předškolní děti

Kdyby přišly povodně, jaké zvířátko byste si s sebou do člunu vzali?

Jednou se totiž hodně moc rozpršelo a pršelo dlouho a všude kolem začínalo být plno vody. Bůh byl smutný, jak se lidé k sobě chovají, a rozhodl se, že to musí přestat. Řekl si: A dost!, stvořil jsem přece zemi, aby na ní bylo člověku dobře, a tohle už musí přestat. Tak sešlu všude vody, ty všechno s sebou vezmou, odnesou to pryč a pak začnu s lidmi a zemí znovu a nanovo. Ale nechci zničit Noeho; to je člověk dobrý a spravedlivý a poslušný. A tak ho zachráním, jeho ženu a tři syny s manželkami, a to tak, že Noe postaví obrovskou loď, archu, ve které ty silné deště jeho rodina přečká. A s nimi ještě zvířata.

(Nyní s dětmi realizujte zvířátka: buď je samy namalují, anebo vyberou z obrázků. Každý je může buď vlepit na pracovní list do ‚své‘ lodi, anebo vystříhněte jednu obrovskou a do ní vlepte/vkreslete všechna zachráněná zvířata. Archu pak můžete přišpendlit na deku anebo připnout k polystyrenové tabuli. Po tvoření...)

Když ty velké deště ustaly, ještě dlouho nemohl nikdo z archy ven; voda mizela velmi pomalu. A tak Noe vysílal posly, nejprve krkavce, pak holubici, která se napodruhé vrátila s olivovou větvičkou v zobáku, což znamenalo, že voda mizí a objevují se stromy a země tak, jak byla před potopou. Všichni na lodi se zaradovali; jsou zachráněni. A najednou se objevila na obloze duha. Toto je znamení, řekl Bůh, mé smlouvy, kterou s vámi odteď uzavírám. Lituji, co jsem učinil a už nikdy to takhle neudělám. A když vystupoval Noe s manželkou a syny a jejich manželkami z lodi, byli Bohu moc vděční za to, že je ochránil.

(Dokreslete s dětmi nad archu velikou, krásnou, pestrobarevnou duhu.)

POMŮCKY Pracovní listy, pastelky, nůžky, obrázky zvířat, lepidlo, připínáčky.

6.2.2 Mladší školní děti

Víte jistě, že chcete vyprávět příběh právě ode mne? Myslím, že jiní to dokážou mnohem lépe.

Že v příběhu hraji hlavní roli, říkáte? To je fakt přehnané. Mistr si mohl vybrat papouška nebo jiného ptáka. Já jsem jen obyčejná holubice. Ale naštěstí si vybral mě. Inu, tak dobrá, když už jsem začala, tak vám ten příběh dovyprávím. Ale musím začít pěkně popořádku.

Začalo to tím, že se Bůh rozzlobil na lidi. Dělali si totiž ze života holubník. Vůbec nepochopili, že zde na zemi žijeme spolu a jeden pro druhého a že se tím mají i řídit. My zvířata jsme to tedy pochopili a chápeme také, proč se Bůh na lidi rozhněval. Ale jak vážné to celé je, jsme si uvědomili až tehdy, když Bůh řekl, že lituje toho, kdy učinil člověka a že ho chce vyhladit ze země. Že učiní konec lidstvu, ale také konec se vším živým. To tedy bylo smutné. I pro nás. My zvířata jsme museli platit za špatné chování lidí.

Bůh ale chtěl pokračovat dál ve svém stvoření. On nemyslel jen na konec, ale také na nový začátek. Nejprve všechno vyhladit a poté znovu začít. Znáte Noeho? Noe byl rovněž člověk, ale jiný než ostatní. Spravedlivý, dobrý. Chodil s Bohem, tak to nazval on sám. Já sama tedy nikdy nechodím, já létám, ale moc se mi to přirovnání líbí. A Bůh řekl tehdy Noemovi: Udělej velkou loď, archu. Super velkou loď, protože v ní zachráním tebe, manželku, syny a jejich manželky a taky zvířata, vždy po páru.

Musela to tedy být důmyslná loď se spoustou dobře oddělených kójí. Dokážete si představit, že by se šelmy volně procházely po palubě? A kolik potravy musel Noe připravit? A jak dobře musela být loď vymazána smolou a z kvalitního dřeva, aby nás všechny unesla? A co všechno si Noe musel vyslechnout od svých nechápavých sousedů, kteří přihlížejíce se ho ptali, proč že staví? A na zahradě za domem? A tak daleko od moře a tak obří loď?

Konečně byla archa hotova a všichni se začali nalodovat. Noe myslel, že udělal velké dveře, ale když vcházel zamilovaný žirafí pár, měli co dělat, aby se dostali dovnitř. A když se dveře zavřely, začalo pršet. A pršelo 40 dní a 40 nocí. A když přestalo, nebylo slyšet nic, než šplouchání vody o loď. Takže tohle jsme přežili, říkali jsme si, ale co dál? Potravy se pomalu nedostávalo a nikde nebylo nic než voda. Naštěstí Bůh na nás nezapomněl. Po 150 dnech začal vanout vítr, který odnášel vody pryč. Večer co večer studoval Noe hvězdy na nebi, až jednoho rána přišel s objevnou novinkou: uvízli jsme na Araratu. Vám to možná nic neříká, ale já to věděla hned. Pohorí v Mezopotámii. Po dvou a půl měsících jsme zaslechli z kajuty jásot: poprvé jsme spatřili vrcholky hor nad hladinou. A také Noeho hrozící prst: ještě nemůžete ven! A začal hledat mezi námi průzkumníka. Neprodleně se přihlásil krkavec a hned začal klapat křídly na okno, takže ho Noe vypustil ven. Zpátky byl ale co by dup: Nemám co nahlásit. Po nějakém čase se Noe rozhodl poslat mne. Jsi pěkná, taková fotogenická. Já tedy nevím, myslím, že fotoaparát tehdy ještě nebyl vynalezen. Ale Noe pokračoval: Ano, pošlu tebe; kdoví, možná se jednou staneš symbolem něčeho pěkného...

A tak jsem odletěla; podruhé jsem se vrátila s olivovou větvičkou v zobáku a Šém si mě hned namaloval, že prý musí myslet na mír, když mě vidí. A potřetí, když jsem vyletěla, byl to zemský ráj na pohled. Všude sucho, země se probouzela k životu. Užívala jsem si větru mezi křídly a mířila jsem pořád dál a dál. Najednou za sebou slyším šum křídel. Ne to nebyl krkavec; ale holub jako já. Přistál mi u nohou. Chlapák to byl; a hned začal cukrovat. Bylo to moc milé. Odkud se ale vzal?

Téhož dne jsem se už zpátky na loď nevrátila. Noe se musel o budoucnost postarat sám. Mám někoho jiného, kdo si žádá mou pozornost. A taky jsem dostala nový úkol: když hledám větvičky, není to Noemovi pro radost. Stavím bytelné hnízdo pro budoucnost.

(Podle vyprávění K.A.D. Smelika, *Bijzonder bijbels beestenboek*)

6.2.3 Starší školní děti

- Rozkreslete příběh o potopě do scén (co scéna to papír) a dejte mladším dětem, aby poskládaly do správného pořadí.
- Chodit s Bohem – co si myslíte, že vyjádření chce říct?
- Víte o kolika lidech v Bibli je toto řečeno? (Viz Gn 5,22.)
- V Odkaze prvního pracovního listu najdete osmisměrku: Najdete stovku živočichů, které vzal také Noe do archy?
- „Po nás potopa“ – co chce tohle rčení říci? Dokázali byste přijít na výrok, který je k tomuto opakem? (Př 24,14; 10,2; „S poctivostí nejdál dojdeš“ – vše, co cení odpovědný přístup k životu a životu druhých.)

6.2.4 Přesah

- Děti možná znají film *Božský Evan* od Toma Shadyaca – moderně do „dnešní“ doby zasazený Noemův příběh ukazující mj. co všechno se kolem neobvyklého stavění archy mohlo dít.
- V jedné divadelní hře se žena Cháмова vzpírá nastoupit do archy: „Já nikam nepůjdu. Nebudu sedět na téhle kocábce mezi boží elitou, když všichni, které mám ráda, mají bídně zhynout. Ten tvůj bůh chce slzy? Dobře, tak ať si tvůj otec na nich pluje sám, i tvoji příbuzní. Se mnou nepočítejte.“
- Podobná vyprávění o potopě najdeme i v jiných náboženských textech. Nejznámější z nich je mezopotámský epos o Gilgamešovi, kde se hlavní hrdina dovídá o potopě, staví loď a na konci získává on i jeho žena od božstev nesmrtelnost.
- Noe je součástí Ježíšova rodokmenu (Lk 3,36).

.....

6.3 LITURGIE

6.3.1 Písně

Píseň o potopě (BTS 52); *Já mám kocábku* (Svítá 100);
Mír na zemi daruj nám (Svítá 184); *Je lepší na skále* (Svítá 118);
V tvé síle, Pane Bože můj (EZ 200)

6.3.2 Biblický text k zapamatování

Nezhrouť se nikdy, spravedlivý zůstane v paměti věčně. Nemusí se bát zlé zprávy, jeho srdce pevně doufá v Hospodina. (Ž 112,6.7)

6.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Hospodine, jak vznešené je tvoje jméno po vší zemi* (Svítá 76).

6.3.4 Okénko do bohoslužeb

Síla, krása, velkolepost stvořeného: Kolik si myslíte, že žije na světě lidí? (7,236 miliard.) Kolik je druhů zvířat? (8,7 milionů.) Kolik je druhů rostlin? (350 tisíc, zatím bylo popsáno pouze 290 tisíc druhů.) Jaké je množství vody na zemi? (1,4 miliard km³ – povrchová, podpovrchová, v atmosféře, v živých organismech.)

Dokážete si to všechno představit?

To všechno máme kolem sebe. A máme komu za to být vděční.

6.3.5 Modlitba

Bože, prosíme a děkujeme za celou zemi. Uč nás šetrně zacházet se vším živým, co je na ní. Prosíme, ať nás nepohlť tma, beznaděj, neláska, ani žádná jiná katastrofa, ale proved' nás jimi k nové síle, naději a víře. Amen.

STAVBA BÁBELSKÉ VĚŽE**TÉMA**

Velikášská stavba města a věže skončí neporozuměním a nezdarem. Touha být největší vede k troskám – stavebním i těm mezilidským.

CÍLE

- Děti se seznámí s „modelovým“ biblickým příběhem, který je námětem mnoha výtvarných děl a přešel jako úsloví do obecné řeči (Babylón jako místo směsice jazyků).
- Děti mohou porozumět tomu, že lidskou touhu po jednotě nemůže natrvalo uspokojit megalomanský projekt.
- Děti mohou vidět, že Hospodin může zachránit člověka i tak, že nedovolí lidem, aby se domluvili na věci, která jim není k dobrému.

.....

7.1 PRO UČITELE

Biblické texty: Gn 11,1–9 (město a věž); Sk 2 (seslání Ducha svatého)

7.1.1 Výkladové poznámky

- *Jednotná v řeči a činech:* Nejde o to, že všichni mluvili jedním jazykem. Gn 10, verše 5, 20 a 31 počítá s jazykovou růzností. Celá země měla daleko spíš jednotné směřování, nastavení. Jednotná země vypadá téměř jako vojenská jednotka, která je uniformní, funguje týmově, má společný cíl a jednotné povely, kterým všichni rozumí a řídí se jimi.
- *Táhli na východ:* Na východní stranu zahrady Eden postavil Hospodin stráž – lid táhne k ráji, k místu, kde člověk pobýval s Bohem v těsné blízkosti.

- *Země Šineár* je poprvé zmíněna v Gn 10,10 v souvislosti s bohatýrem Nimrodem, Da 1,2 ztotožňuje Šineár se zemí Babylónskou.
- *Město a věž*: První město vystavěl podle Písma Kain (Gn 4,17). Písmo zná města útočištná (Nu 35,6), města, která se stávala kořistí, i která byla ničena jako klatá (Joz 6). I když Izraelci v městech bydleli, ideálem zůstala poušť jako místo, kde lze zakusit Hospodinovu blízkost, péči a zaslechnout jeho hlas (Oz 2,16). Město Babylón se objevuje ve Zj 16, kde jej postihne zničení za prolití krve proroků a svatých. Ve Zjevení se dále mluví o svatém městě, o novém Jeruzalémě, které bude příbytkem Božím uprostřed lidí (Zj 21,2).
- Výraz „Babylónská věž“ se v Písmu nevyskytuje, vždy se mluví o „městě a věži“. Komentáře ztotožňují věž s nejznámějším babylónským zikkuratem Etemenanki („Chrám základu nebe země“), který byl postaven v 6. století př. Kr. Vrchol věže byl určen pro náboženské obřady. Vyjádření, že vrchol věže bude v nebi, nemluví ani tak o výšce, jako o aroganci, s níž stavitelé plánují dosáhnout prostoru, který je vyhrazen Bohu.
- *Učiníme si jméno*: Jméno v Písmu není jen označením osoby, ale vyjádřením jejích vlastností nebo zvláštních okolností, za kterých se narodila (například změna jmen u Abrama–Abrahama, Jáкова–Izraele). Ve jménu je ukrytá moc a síla, mít jméno znamená pak touto silou disponovat.
- *I sestoupil Hospodin*: Ironické vyjádření biblického autora. Zatímco lid se jednotně pachtí na stavbě věže až do nebe, Hospodin musí sestoupit, aby vůbec viděl, co se děje. A to, co vidí, mu vůbec nedělá radost – lid sjednocuje arogance a pýcha a troufalost spolu s technickými možnostmi dává lidu odhodlání překročit hranice prostoru, který patří jen Bohu.
- *Zmateme jim tam řeč, aby si navzájem nerozuměli*: doslova, aby „neslyšel muž řeč druhu svého“. Jednotný projekt se rozpadl vzájemným neporozuměním, neschopností naslouchat jeden druhému, tím, že jeden byl hluchý k argumentům druhého.
- Sk 2, Ef 2,13–16: Duch svatý dává porozumění přes jazykové odlišnosti a Kristus je ten, kdo přivádí k sobě rozptýlené.
- *Bábel* znamená v akkadštině „Brána bohů“ (*Bab-ilu*). Písmo věž ironicky přejmenovává na „Zmatek“ (hebrejsky *b-l-l*).
- Babylónské zajetí bylo ostrým zásekem v dějinách Izraele. Při prvním, asyrském zajetí (kolem r. 740–32 př. Kr.), byla do Asýrie odvečena část obyvatel Severního Izraele. Později, když Asyrskou říši přemohli Babyloňané (606), dobyli také Jeruzalém, zničili chrám (587/6) a deportovali v několika vlnách obyvatele Judska. Babylón zůstává v Písmu napořád symbolem útluaku, útrap,

místem, které si zaslouží trest a zpustošení. Trest si Babylón zasluhuje především programovým modlářstvím, krutostí, s níž nakládá s Izraelem a s Kristovým lidem (srv. Jer 50–51 a Zj 16–18).

- Text se tradičně čte o Svatodušních svátcích, tvoří protipól příběhu o seslání Ducha svatého o Letnicích v Jeruzalémě (Sk 2), kde lidé různých jazyků rozumí zvěstování o velkých skutcích Božích.

7.1.2 Úskalí

Úskalí může číhat ve zjednodušení příběhu na pohádku o tom, jak zlobivé děti stavěly hrad na pískovišti, začaly se hádat o to, jak bude vypadat, a spravedlivý rodič je nakonec všechny z pískoviště vyhnal.

7.1.3 Odkazy

Odkazy na pracovní listy a starší přípravku najdete pod číslem příslušné kapitoly (7.1.3) na adrese <http://goo.gl/iDSxXn>.

.....

7.2 PRO DĚTI

7.2.1 Předškolní děti

Stavíte rádi? Umíte postavit hrad z písku nebo věž z kostek? A když stavíte dva nebo tři, je to lepší nebo se staví hůř, než když si stavíte jen sami? Umíte se s ostatními dětmi domluvit, jak bude hrad nebo věž vypadat?

Dneska si budeme vyprávět o jednom velkém budování.

Všichni lidé se domluvili, že společně půjdou a spolu postaví obrovské město, kde budou všichni bydlet.

Našli velikou pláň a řekli si: „Tady se usadíme. A tady postavíme veliké město. A uprostřed města vybudujeme vysokánskou věž. Tak vysokou, že její vrchol bude v nebi. Tím se proslavíme. Všichni si o nás budou vyprávět. Všichni budou žasnout, jací jsme skvělí stavitelé. Všichni budou chodit a obdivovat naše dílo.“

A stále mluvili o městě a o věži a všichni byli zajedno, že to je skvělý nápad. A dali se do díla. Nestavěli z kamene, protože každý kámen je trochu

jiný a hůř se z nich staví pěkné rovné zdi. Stavitelé zformovali cihly, jedna byla jako druhá. Pak je usušili na slunci a nakonec je vypálili v peci, aby byly pořádně tvrdé. Původně se používala hlína i na spojování cihel, ale tihle stavitelé vymysleli, že budou používat asfalt, černou lepkavou hmotu, která spojila cihly jako lepidlo. To se jim stavělo!

Práce jim šla od ruky. Postavili město, domy a kolem pořádné hradby. A pak se pustili do věže. „Tahle věž,“ říkali si, „bude uprostřed našeho města. U ní se budeme shromažďovat, to bude místo, kde se budeme setkávat. A vrchol té věže bude v nebi. Její velikost nám bude připomínat, jací jsme borci, že jsme ji dokázali vybudovat.“

A Hospodin se šel podívat, co se to děje. Kolem čeho je takový rozruch. Co to lidé vlastně budují. Uviděl město a pak si všiml věže. A viděl, jak jsou lidé pyšní na to, jací jsou výborní stavitelé a jak se chválí navzájem, že všechno umí a že si se vším poradí. A slyšel, jak si říkají mezi sebou: „Všechno zvládneme sami. Pána Boha nepotřebujeme. Z věže uvidíme každý kousek země. A my budeme o té zemi rozhodovat.“

Ale tohle si Hospodin nepřál. „To nedopadne dobře. Jakmile člověk poslouchá jenom sám sebe, neumí se domluvit s druhými. A nezajímá ho, co říká Hospodin. A když člověk neposlouchá, co říká Hospodin, tak potom ani neví, co je správné a co je špatné, jak má žít, aby mu bylo dobře.“

A Hospodin si dál říkal: „Když tu věž postaví, tak budou namyšlení až hrůza, budou se všude vytahovat, a hlavně budou si myslet, že můžou všechno na světě. Budou si myslet, že jsou Pán Bůh.“

A Hospodin přemýšlel, jak přiměje lid, aby věž nedostavěl. A dopustil, aby se lidé o věž začali dohadovat. A lidé se začali hádat a křičeli na sebe.

„Ty to kazíš, vůbec neumíš dávat cihly na sebe!“

„Já nic nekazím. Ale ty to máš celý nakřivo!“

„Co kecáš, mám to rovně, ale takhle do toho drcnu a celý ti to spadne... Vidiš? Už to letí...!“

„Nech toho, nebo ti dám do nosu!“

A všichni se začali mydlit a nakonec našťavaně odešli. „Já už nestavím. Nikdo tomu nerozumíte a stavíte to špatně. Tohle mě nebaví,“ našťaval se jeden.

„Já vím, jak to má vypadat, ale nikdo mě neposlouchá. Všichni si myslíte, že jste nejchytřejší!“, křičel za ním další.

Lidé si nerozuměli, hádali se, nastal mezi nimi zmatek a věž i město zůstaly nakonec nedostavěné. Tomu městu dali jméno Bábel, to znamená Zmatek, protože tam mezi lidmi byl zmatek a nedorozumění. A tenhle zmatek mezi lidmi zůstává, dokud si myslí, že Pána Boha nepotřebují.

POMŮCKY *Obrázky různých věží; Jenga* (dřevěná stavebnice) – skupina podle pravidel staví věž; *špejle a modelína* – děti mohou ve skupině nebo ve dvojicích/trojicích vytvořit návrh a pak podle něj postavit věž; *dřevěné kostky* – děti mohou stavět podle instrukcí jednou rukou nebo se zavázanýma očima; případně ve dvojicích nebo trojicích staví věž podle nákresu, přičemž vidící instruuje, druhý (se zavázanýma očima nebo jen jednou rukou) staví, atd.

7.2.2 Mladší školní děti

Jaký jazyk se učíte ve škole? Jak to jde porozumět cizincům? Zažili jste někdy, že jste si s někým rozuměli, i když jste neznali moc slovíček a pletli jste gramatiku? Jak se to stalo, že navzdory odlišným jazykům jste se domluvili? A naopak, proč si někdy nerozumíme s druhými lidmi, i když používáme stejná slova?

O zmatku a neporozumění mluví biblický příběh o stavbě města a věže.

Celá země byla jednotná. V řeči i v činech. Lidé společně putovali, táhli stejným směrem, táhli za jeden provaz. Došli až na pláň v zemi Šineár. A tam se rozhodli, že se zabydlí. A začali budovat město.

„Nuže,“ řekli si, „nebudeme stavět z kamene. Využijeme moderní technologie. Vyrobíme cihly a pořádně je vypálíme. Budou pěkně jedna jako druhá, dobře na sobě budou sedět. A slepíme je asfaltem, hlína moc nedrží.“

Poradili se a nakreslili plány.

„Nuže, nezůstaneme u města. Postavíme také věž. A to ne ledajakou. To bude věž až do nebe. Budeme první, kdo spojí nebe se zemí. Všichni si o nás budou vyprávět. S obdivem budou vyslovovat naše jméno, jméno nás budovatelů. Všichni se na tom budeme podílet, práce nás bude tmelit dohromady.“

A dali se do díla. Formovali cihly, sušili je a vypalovali. Jednotným krokem, raz-dva, levá-pravá, raz-dva, ráno, v poledne, večer, o půlnoci, se střídaly směny a pracovaly. Vstát, pracovat, jíst, spát, střídali se všichni jako jeden muž. A nadšení rostlo, jak rostlo město i věž, a lidé byli v úžasu sami nad sebou. A nemluvili o ničem jiném, notovali si, jak jim jde dílo pěkně od ruky a společně plánovali další velké projekty. Teď se věží dotknou nebes a příště ta nebesa obsadí.

A na tyhle plány se šel Hospodin podívat. A to, co viděl, mu vůbec nedělalo radost.

„Vypadají jako roboti. Stejně pracují a stejně mluví. A to je teprve začátek. Jak tohle může skončit? Teď postaví věž do nebe. Pak rozbijí atom a vyletí na měsíc. To by samo o sobě nevadilo, pokrok je dobrá věc. Ale člověk tolik dobrých objevů použil ve zlém proti druhému. A čím víc umí, tím víc si myslí, že může všechno. Chce rozhodovat, co je dobré a zlé, chce rozhodovat o životě a smrti a teď chce být na nebesích na mém místě?“

A Hospodin se rozhodl zakročit.

A lidé pracovali. Formovali cihly, sušili je a vypalovali. Jednotným krokem, raz-dva, levá-pravá, raz-dva, ráno, v poledne, večer, o půlnoci, se střídaly směny a pracovaly. Vstát, pracovat, jíst, spát, střídali se všichni jako jeden muž. „Nuže sestoupíme a zmateme jim řeč,“ řekl Hospodin. „Lepší, když věž nedokončí. Jinak si budou myslet, že jsou Pánbůh a to končí vždycky zle...“

Najedou se stalo, že nadšení začalo opadávat...

Ozývali se pochybovači: „Má to vůbec cenu, takhle se dřít?“ začali se ptát.

„Co jestli má cenu? Jak to myslíš?“ nechápali nadšenci.

„A nepřeháníme to trochu s tou výškou? Musí to fakt být až do nebe...?“ říkali jedni.

„O čem to mluvíš?“ kroutili hlavou druzí. „Vždyť je to snad jasné, ne? Víš, co, nehraj si na filozofa a zaber, jo...?“

Začali se překřikovat, dohady se proměnily v hádku, zmatek a nakonec přišla pěkná mela. „Tak na tohle kašlu...“ volal jeden a zahodil lopatu.

„Jdu domů...“ práskl vztekle s kolečkem další.

Staveniště bylo pusté. Město i věž zůstala nedokončené. Lidé rozhádání, rozprchli se, každý jinam. Zůstal jen příběh, který vypráví, že tam, kde člověk touží postavit se na místo Hospodina, tam si přestává rozumět s lidmi, dílo se mu nedaří a zůstane nedokončené.

Město s věží nakonec dostaly jméno Babel, to je Zmatek. Aby nám připomínalo, že tam, kde lidé chtějí vyrůst až do nebes a kde si chtějí hrát na Pána Boha, tam vždycky nastane chaos, zmatek a nedorozumění.

POMŮCKY Viz pomůcky pro předškolní děti.

7.2.3 Starší školní děti

Sledujete trochu vědu? Říkají vám něco geneticky upravené rostliny nebo projekt Mars One? Věda dnes umožňuje upravit vlastnosti živých organismů a plánuje trvale osídlit jiné planety. Co člověk dokáže, to někdy rozum nebere. Dnes v úžasu stojíme před pyramidami a zkoumáme, jak lidé ty obrovské šutry dostali na místo a jak celou stavbu postavili. A stejně tak žasneme, když čteme o protézách ovládaných myšlenkami. Pán Bůh člověka vybavil schopností myslet a tvořit.

Průsvih ale nastává, když se člověk nechá svými schopnostmi okouzlit a sám nad sebou začne žasnout. Když se stane arogantní a nabubřelý. Když si o sobě začne myslet, že právě díky svým schopnostem se stává ředitelem vesmíru, vládcem nad životem a stvořitelem jeho podoby. A zapomíná na Hospodina a na jeho pravidla, podle kterých máme spravovat stvoření kolem sebe i náš vlastní život.

Bible o tom vypráví příběh.

Bible vypráví, že lidstvo se sjednotilo v jedné myšlence – vydat se na východ. Tam někde bývala zahrada Eden, tam někde ležel ráj. Tam lidé upínali své naděje. Táhli na východ a dorazili do Šineáru, na pláň.

„Nuže, tady začneme,“ řekli si.

„Nuže, do práce,“ řekli si lidé. „Žádné kameny, nejsme v pravěku. Blbě na sobě drží. Naděláme cihly, pění jednu jako druhou a vypálíme je, nebudou se drolit. A žádnou hlínu na stavbu, ale pořádný asfalt, ať to drží.“

„Nuže, postavíme město. Pláň je rozlehlá, odevšad bude naše dílo dobře vidět. Všichni budou koukat...“

Jeden se nesměle ozval: „No, a kdo vlastně bude koukat, když jsme všichni tu, kdo je divák, když všichni hrajeme?“

A lid řekl: „Hospodin bude koukat. Jaký je člověk pán. Postavíme metropoli, pupek světa. A uprostřed věž. Ne žádnou strážní budku. To bude, Bože, věž. Stupňovitá, vysokánská, až do nebe. Odtamtud uvidíme všechno až do končin země. Tam bude hlavní velín, odtamtud budeme řídit svět. Jednotně. A každý v tom světě bude poctivě pracovat a každému se dostane podle jeho potřeb. Dáme si jméno a budeme jedna společnost. Souhlas?“

„Souhlas,“ zaburácely davy a daly se do práce.

A Hospodin se šel kouknout. Prohlížel si město a věž. Viděl, jak se lidé lopotí, když do úmoru vyrábějí cihly. Viděl to nadšení. Viděl ty naděje. Po

zkušenostech s Evou, Adamem, Kainem a dalšími, ale věděl, že tenhle projekt nebude mít úspěch. To je jen začátek, pomyslel si. Kam tohle může vést. Jednotná společnost se zvrhne v totalitní. Lidé to jinak neumí. Technika dá člověku pocit, že může všechno. Člověk je opojený tím, co umí, ale nepřemýšlí nad následky.

„Nuže, zmateme jim řeč, aby si navzájem nerozuměli.“

Bláto mlaskalo a ruce dělníků byly popraskané dřinou. Ten, co se prve nesměle ozval, začal přemýšlet. Bůh ví, odkud ty otázky přišly...

„Jsou to dobré základy, na kterých stavíme?“

„Jasně, že stavbu udrží,“ ujistil ho stavbyvedoucí.

„Ale já myslím, jestli to je tak dobře, jestli to má smysl.“

Zvedl se další. „Mně se to nezdá. Já bych tu díru vykopal hlubší, ať je to tutovka.“

Zvedli se ti, co hloubili základy: „Tak si to kopej sám, ty tutovko. Víš, jaká to je dřina?“

„A co okna, budou tam okna a nějaké záclony?“ začala se zajímat skupinka žen.

„Ženský bláznivý, ještě to nestojí a vy už řešíte hadr na okně...“

Nastala hádka, pak rvačka. Vzduchem létaly krumpáče, lopaty, cihly a kusy asfaltu. Zmatek, který se nedal uklidnit. Lidé zahazovali nářadí a nasupeně odcházeli.

„S tebou nedělám...!“

„Trhni si...!“

„Ty všechno jen zpochybňuješ...!“

„Lenochu, nebudu makat za tebe...!“ bylo slyšet ze všech stran.

Staveniště osiřelo. Všichni se rozprchli. Hospodin stál uprostřed nedokončeného díla. V tichu přemýšlel. O tom, jak člověka vybavil rozumem a schopností tvořit. A prohlížel si plán věže a ocenil, že vymyšlené to bylo pěkně. Ale to srdce, říkal si. Kdyby člověk víc přemýšlel srdcem, pak by věděl, že Hospodin není konkurent. Že ho člověk nemusí vyšachovat ze života, aby se mu žilo dobře. Naopak, že Hospodin je ten, kdo dává svobodu, kdo tvoří společenství. Společenství, které je jednotné a přece pestré a plné rozdílných individualit. A že jen jazyk srdce a lásky překonává lidskou rozptýlenost a jen Bůh dává lidu jméno, které je nad každé jméno – totiž to svoje.

POMŮCKY Viz pomůcky pro předškolní děti.

7.2.4 Přesah

Svátky seslání Ducha svatého (Sk 2) připomínají událost, kdy lidé, navzdory odlišným jazykům a kulturám, slyší zvěstování o Božím díle a to tak, že mu všichni rozumí. Nerozumí mu jen ten, kdo nechce (posměváčci tvrdí, že učedníci, kteří promlouvají, jsou opilí).

•••••

7.3 LITURGIE

7.3.1 Písně

Přijď již (Svítá 278); *Čekám na to stále* (Svítá 35); *Co máme je od Pána* (Svítá 32); *Jedno jsme v Duchu svatém* (Svítá 119)

7.3.2 Biblický text k zapamatování

Ale v Kristu Ježíši jste se nyní vy, kdysi vzdálení, stali blízkými pro Kristovu prolitou krev. (Ef 2,13)

7.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Hospodine, jak vznešené je tvoje jméno po vší zemi* (Svítá 76).

7.3.4 Okénko do bohoslužeb

Pro rozhovor s dětmi i dospělými ve shromáždění je možno podle věku použít motivační rozhovory na začátku vyprávění. Dospělých se můžete ptát, jestli rádi pracují sami nebo s někým – co má jaké výhody a nevýhody?

Nabízí se také otázka pro hlubší zamyšlení: spolupráce ve sboru, zvláště při bohoslužbách – spolupracujeme ve jménu Božím, jsme schopni se radovat z rozmanitosti nebo si každý hraje na svém písečku, případně se ostatní musí podrobit? Jsme spíš babylonské nebo svatodušní společenství?

Pokud budou děti v NŠ využívat kostky ap. můžete je dětem v bohoslužbách předat nebo je nechat během písně postavit společně co nejvyšší

věž — následující rozhovor můžete vést jako popis toho, co se dělo — hádali se, spolupracovali?

7.3.5 Modlitba

Bože, děkujeme, že jsi nás stvořil tak, abychom uměli mluvit a tvořit. Děkujeme, když se nám daří společně se dohodnout a vytvořit něco, z čeho máš radost ty i my. Prosíme, odpusť nám, když se hádáme a nechceme z trucu spolupracovat s druhými. Prosíme, dávej nám do srdce ohled a porozumění, abychom se uměli domluvit v církvi, v našich rodinách, s kamarády. Pomáhej nám, abychom se hlavně učili mluvit s tebou a rozumět ti. Amen.

VÍRA PODLE ABRAHAMA**TÉMA**

Hospodin povolává Abrama. Abram důvěřuje Hospodinu, poslechne jeho volání a následuje ho do neznámé země. Nejde sám, jde s ním také jeho žena Sáráj a synovec Lot. Hospodin zaslubuje Abramovi požehnání, dobrou budoucnost a veliké potomstvo. Hospodin je s Abramem. Povolání, poslušnost, víra, cesta, požehnání.

CÍL

Děti spolu s Abramem a Sáráj prožijí, jak je těžké opustit domov a vyjít do neznáma a jak moc v tom pomáhá víra, zaslíbení a blízký člověk.

.....

8.1 PRO UČITELE

Biblický text: Gn 12,1–7

8.1.1 Výkladové poznámky

- *Abrahamovský cyklus* je dlouhý, zahrnuje kapitoly 12–25 První knihy Mojžíšovy. Prvních jedenáct kapitol se soustředilo na „celé lidstvo“ a na „všechnu zemi“, nyní se vypravěč rozhodl vyprávět o Bohu a člověku na příběhu jedné rodiny. Jedná se o modelový příběh, pradějiny, a přece jde o konkrétního člověka – Abrama, kterého Bůh povolává a na něm ukazuje svůj záměr. Abrahamovské příběhy jsou plné pohybu, putování, cestování. Není psán jako reportáž, ale jako vyznání víry a pozvání k víře.
- *Abram* původně sloužil cizím bohům. Byl pohan, kterého si Hospodin zavalal a slíbil mu, že z něho udělá veliký národ. Hospodin přikazuje Abramovi,

aby opustil zemi, rodiště a otcovský dům – má jít do neznámé země s neplodnou ženou a spolehnout se jen na hlas Boha, kterého nezná. Musí se rozhodnout. Podobné rozhodnutí stojí na konci jeho cesty, kdy mu Hospodin říká: jdi a obětuj jediného syna. Celý Abramův příběh se točí kolem stále se neplnícího zaslíbení syna – Abram tomu zaslíbení věří, občas pochybuje on i jeho žena Sáráj, ale nakonec se Boží sliby, které se zdají naprosto bláhové a bláznivé, ukáží jako spolehlivé a Abrahamovi a Sáře se narodí syn Izák.

- *Sáráj*: Abramova manželka, pravděpodobně dcera jeho bratra Hárana, byla „žena krásného vzhledu“, ale byla neplodná. *Neplodnost* v biblických příbězích hraje vždy důležitou roli, ukazuje, že sami od sebe jsou Abram a Sáráj bez potomstva, bez budoucnosti, teprve Hospodin otevírá Sářino lůno, novou budoucnost, novou generaci, pokračování příběhu a naději.
- *Lot*: syn Háránův, Abramův synovec, vydal se spolu s Abramem na cestu.
- *Cháran*: město v Mezopotámii, kam se vystěhoval Abram se svou rodinou z Uru Chaldejského. Bylo to čilé obchodní město na hlavní obchodní cestě z Babylona do zemí kolem Středozemního moře, za ochránce města bylo pokládáno měsíční božstvo, zde zemřel Abramův otec Terach.

Význam jmen (biblická jména mají velký význam):

- *Abram*, později přejmenovaný na *Abraham* (Gn 17,5) – znamená „Otec je vyvýšen“ anebo také „otcem je Vznešený či Vyvýšený“, totiž Bůh. Jiný význam jména Abram je „otec množství“ (národů), toto jméno či titul odkazuje na zaslíbení potomstva i na právě vznikající lid víry uprostřed ostatních národů.
- *Sára*: „vznešená“ nebo také „kněžna“.
- *Lot* znamená v překladu „závoj“, „jméno Lot nepřipomíná ozdobný závojíček na kloboučku, ale příkrov, halící v tomto věku všechny smrtelníky. Jako by toto jméno předem naznačovalo, že Lot půjde za tím, co pomíjí.“ (HELLER, Jan – PRUDKÝ, Martin: *Obtížné oddíly knih Mojžíšových*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006)

Co má Abram opustit (12,1) – Hospodin přikazuje Abramovi, aby opustil zemi, rodiště a dům svého otce:

- *Země*: Každá země „patřila“ ve starověku jiným božstvům. Země, ve které Abram dosud žil (Kaldejský Ur nebo Cháran), byla v moci měsíčního božstva

Sina, na jeho počest se stavěly pověstné věže. Abram se má tedy rozloučit nejen s krajinou, místem, ale také s náboženstvím.

- *Rodiště*: Má se oddělit od svého pokrevního společenství – zvyky, zákony.
- *Dům otce*: Abram má zpretrhat pouta, která ho těsně svazovala s otcovým domem. V Orientě byl otec nositelem rodových i náboženských tradic.
- Abram má opustit vše, co dosud naplňovalo jeho život a dávalo mu smysl, a dostává od Hospodina nový směr a nový smysl. Vyjitím z Cháranu se Abram stává cizincem, hostem, což na jedné straně přináší nevýhodu, protože má méně práv než domorodci, na druhé straně je výhodou, že ze svého odstupu vidí věci nově a jinak.

Co Hospodin Abramovi slibuje (12,2–3):

- *Staň se požehnaním*: Hospodin slibuje, že Abram – Izrael prožije mnoho dobrého a navíc se stane druhým pomocí (nikoli překážkou) na jejich životní pouti. V našem příběhu to začíná u těch nejbližších – u Lota a Sáráj.
- *Velké učiním tvé jméno*: Je zde souvislost s příběhem o budování babylonské věže, kdy si lidé chtěli udělat své jméno sami. Abram je takovým protipólem, jeho jméno učiní velkým Hospodin. Lid, který si chtěl udělat věž až do nebe, byl rozeznán po celé zemi, zatímco Abramovi je zaslíbena požehnaná budoucnost.
- *Požehnám těm, kdo žehnají tobě*: Uprostřed „světa národů“, které se rozběhly do celého světa, Bůh začíná znovu – s jednou rodinou, která se má stát zvláštním společenstvím. Kdo jeho zvláštnost rozpozná a začne se ptát po Bohu Abrahamovu, ten potká i zvláštní moc požehnání. Kdo onomu příběhu bude stavět do cesty překážky, zahradí si i možnost Boha těchto příběhů potkat.

8.1.2 Úskalí

Abram není žádný superman. Je potřeba si dát pozor na to, abychom ho nevyličili jako dokonalého a bezchybného: i Abram „měl své dny“, v životě se mu hodně věcí nepovedlo, mockrát udělal chybu, pochyboval, měl strach – vydával Sáru za svoji sestru, nechtěl umřít hladu v Kanaánu, zplodil s Hagar Izmaele, a tím „zplodil“ i konflikty. Ale je důležité ukázat, že Bůh navzdory selhání povolanych (v tomto případě Abrama) dosahuje svých cílů, Abramovo jednání nemůže Boží věrnost zrušit a Abram je veliký muž víry,

která s sebou nese i pochybnosti a selhání, vždy znovu důvěřuje Hospodinu a nechá se vést jeho hlasem.

8.1.3 Odkazy

VRIES, Tinie de: *Tím vše začíná*. Ekumenická rada církví v ČSSR, 1989; s. 23–26.

KLINECKÝ, Pavel: *Povolání Abrama*. Dostupné z <http://goo.gl/nZRABG>.

.....

8.2 PRO DĚTI

8.2.1 Předškolní děti

Pokud máte menší skupinu dětí a máte k dispozici stan, děti si do něho vlezou, udělají si tam pohodlíčko, mohou si tam nanosít polštářky, plyšáky, cokoli chtějí, jde o to, aby jim tam bylo dobře jako doma, aby si to tam zabydlely. Další možnost je, že dětem dáte deky, látky, židle apod. a mohou si společně nějaký stan v místnosti, kde se scházíte, postavit.

Když jsou uvnitř ve stanu, ptáte se jich: jak se tam máte? Je vám tam dobře? Už si tam připadáte jako doma? Co máte rádi doma? Co je tam nejdůležitější? Museli jste někdy svůj domov opustit, rozloučit se s maminkou a tatínkem? Když jste šli poprvé do školky, tak se vám možná trochu stýskalo – po mamince, po tatínkovi, po sourozencích, po všem, co máte doma, a možná někdo z vás i plakal a bylo mu smutno. Stýskalo se vám? Co vám nejvíc chybělo? Pomohlo vám, když jste si s sebou mohli vzít třeba oblíbenou hračku nebo když s vámi byl bráška nebo sestřička?

(Pokud víte, že u některého dítěte „doma“ není zrovna super místo, můžete mluvit o oblíbeném místě – to může být třeba u babičky, v kostele atd.)

Víte, kdo také musel odejít z domu a se vším se rozloučit a všemu zamávat?

Abram. A na Abrama si dnes společně zahrajeme.

Abram byl už stařec, byl v důchodovém věku, bylo mu asi 75 let, možná ho už bolela záda nebo nohy. (*Děti mohou předvést trochu shrbeného člověka, mohou si vzít hůlku.*) Měl krásnou ženu, jmenovala se Sáraraj, ale už to také nebyla žádná mladice. Bydleli ve městě Cháran u veliké řeky Eufrat. Bylo

jim spolu v tom městě i v jejich domě dobře. Byli tam spokojeni, hezky za-
bydleni jako vy v tom vašem stanu.

Měli tam spoustu tetiček a strýčků, bratranců a sestřenic, synovců a ne-
teří, kamarádů, měli tam svou oblíbenou cukrárnu a pekárnu, a taky tam
byl za jejich domem pod jedním stromem hrob Abramova tatínka Teracha.
Byli tam prostě doma.

Jednou večer šel Abram na procházku do pouště, která se rozprostírala
všude kolem jejich města. Byla krásná noc, hvězdy svítily jak o závod. (*Po-
zvěte děti, aby vykoukly ven ze stanu a můžete jim ukázat černou látku nebo papír
a na něm hvězdy a měsíc.*) V tom městě, ve kterém Abram se Sáráj bydleli,
lidé uctívali měsíc, modlili se k němu a nosili mu dárky.

Abram se opřel o skálu, zíral do nebe a v tom zaslechl nějaký hlas: „Abra-
me, Abrame!“ Rozhlížel se na všechny strany, ale byl tam sám, jen měsíc
a hvězdy na nebi. (*Děti se rozhlíží, vy můžete být schovaní za černou látkou,
papírem.*) A znovu slyší ten hlas: „Abrame, vím, že toto město i tuto zemi
máš rád, vím, že je tu také hrob tvého tatínka. Abrame, odejdi odtud a vez-
mi s sebou i svou ženu Sáráj. Půjdete do země, kterou ti ukážu. Tu zemi
ti dám, tobě i tvým dětem a vnoučatům. Budete velká rodina, velký národ.
Bude se ti dobře dařit a já budu s tebou. Se vším se rozluč, všemu zamávej
a pojď za mnou.“

Kdopak to k Abramovi takhle v noci asi mluvil? Komupak patřil ten hlas?
Byl to měsíc nebo hvězdy?

Ten hlas patřil Hospodinu, Pánu Bohu. Abram Hospodina neznal, ale uvě-
řil mu. Znovu se podíval na nebe plné hvězd a zašeptal: „Vydám se na cestu.“

A opravdu. Abram se vydal na cestu, nejprve však do své postele. (*Děti se
vrací do stanu a mohou chvíli spinkat.*) Zalezl si vedle své ženy Sárý a přemýš-
lel o tom, co mu ten hlas řekl. Nebylo to lehké opustit všechno, co měl rád,
co dobře znal, opustit své příbuzné a kamarády a také hrob svého tatínka.
Ale ten hlas mu slíbil... co mu vlastně slíbil? Že se o něho postará, že budou
mít se Sárrou rodinu a z té rodiny bude velký národ. A to Abram moc chtěl,
mít děti, vnoučata. Ráno tedy sbalil všechno co měl, všechny kozy, ovce,
velbloudy a taky jídlo a vodu a vydal se na cestu. Myslíte, že šel sám? Ne,
šla s ním jeho žena Sáráj, jeho synovec Lot, služebníci a pastýři.

(*Děti si na sebe vezmou šátky, protože půjdou pouští a tam může foukat
pouštní vítr, mohou si vzít svou oblíbenou hračku, plyšáka, polštářek, zkrátka
něco ze svého „domu“.*)

Abraham a Sára zamávali svému domu, své zahradě, svým kamarádům, své oblíbené cukrárně, svému městu. *(Děti mávají.)* Cesta pouští trvala několik měsíců, šli velmi pomalu, protože tak velká karavana musela držet v poušti pohromadě. Ale Hospodin je neopouštěl a vždycky našli pěkné místo, kde mohli postavit své stany. *(Děti si mohou nést svůj stan s sebou a vždycky zastavit, znovu ho postavit, na chvíli si odpočinout a pak zase jít dál, můžete zpívat píseň „Dál přece nejdeme sami...“)*

Po dlouhé, předlouhé cestě konečně přišli do země Kenaanské. A Abram znovu uslyšel ten už známý hlas: „Tady je ta země, kterou jsem ti slíbil.“ Abramovi se tam celkem líbilo, i když tam nebyl tak docela doma, byl tam cizinec, v té zemi totiž bydleli Kenaanci. Ale Abram se těšil na tu dobrou budoucnost, kterou mu Pán Bůh slíbil.

Začal nosit kámen za kamenem a ostatní mu pomáhali. *(Děti dávají na sebe kamínky, které jim připravíte na zemi.)* Postavili tam oltář a poděkovali Hospodinu za ochranu a vedení.

(Můžete se s dětmi pomodlit – každé dítě může dát kamínek na hromádku a říct, za co chce poděkovat.)

MODLITBA Laskavý a hodný Bože, děkujeme ti, že se o nás staráš, že se staráš také o celé naše rodiny, o přírodu, o celý svět. Děkujeme ti, že nám dáváš odvalu, když se bojíme, a dej ať tě posloucháme jako Abraham. Amen.

Aktivita

- **Stan:** Můžete dát dětem papír a předem jim připravit různé barevné stany – vystříhnete trojúhelník, dole uprostřed nastříhnete asi do dvou třetin stanu a jednu stranu nebo obě strany ohnete, aby vznikl otevřený vstup do stanu, tam mohou děti namalovat Abrama a Sáru, obrázky uschovejte, protože se k nim můžete vrátit v lekci o narození Izáka, děti tam mohou „konečně“ domalovat Sáře a Abrahamovi miminko Izáka.
- **Pexeso:** Můžete začít malovat „abrahamovské pexeso“, každou hodinu můžete namalovat 4–5 dvojic a až dokončíte celý abrahamovský cyklus, můžete si s dětmi udělat „opáčko“ (velbloud, stan, Abram, Sára, Lot).

POMŮCKY Stan, velké deky, látky, šátky, plyšáci, hračky, černá deka nebo látka a na ní hvězdy, kameny.

8.2.2 Mladší školní děti

Na úvod můžete použít aktivitu stavění stanu a následný rozhovor (viz předškolní děti) nebo můžete dát doprostřed předměty spojené s cestou (hůl, navigace, kompas, mapa, batoh, spacák aj.) a ptát se dětí, komu by to mohlo patřit, kdo a kdy takové věci potřebuje.

Návrh Tento příběh nebo celý abrahamovský cyklus příběhů můžete vyprávět pomocí „rekvizit“. Připravte si nějakou starou látku, na kterou nasypete písek. Pokud tuto „scénu“ budete chtít použít i v příštích hodinách, je potřeba, aby byl písek na něčem pevném (velký tác, deska stolu apod.), písek symbolizuje poušť. Až budete dětem vyprávět příběh, přidávejte na písek, „účastníky“ příběhu, město Cháran – pár dřevěných kostek, domy, Hlas – svíčka anebo velký černý papír s hvězdami z alobalu, řeka – proužek modré látky, stuhy, papíru, postavičky Abrama, Sáráj, Lota, nějaká zvířata, stromy, Abramův a Sárájin dům může být symbolizovaný postelí z dětského domečku, na závěr kamínky na oltář, cedulka s nápisem „zaslíbena země“ apod. Další hodinu můžete použít stejný písek, mohou tam zůstat i ty stopy i ten Cháran (protože tam půjde služebník pro ženu pro Izáka).

Povím vám o člověku, který musel něco opustit, s něčím se rozloučit.

V jednom velikém městě u jedné velké řeky žil muž a žena. To město se jmenovalo Cháran, ta řeka se jmenovala Eufkrat, ten muž se jmenoval Abram a ta žena Sáráj. Žili ve velikém domě a měli docela dost peněz, protože Abram byl moc pracovitý a Sáráj uměla výborně hospodařit.

Bylo jim spolu v tom městě i v tom domě dobře. Měli tam spoustu tetiček a strýčků, bratranců a sestřenic, synovců a neteří, kamarádů, měli tam svou oblíbenou cukrárnu a pekárnu, a taky tam byl za jejich domem pod jedním stromem hrob Abramova tatínka Teracha. Jen děti neměli a z toho jim bylo občas smutno, protože byli oba už dost staří a děti se na tak stará kolena už ženám nerodí.

Jednou večer šel Abram na procházku do pouště, která se rozprostírala všude kolem jejich města. Už se stmívalo a Abram šel pořád dál a dál, ani si nevšiml, že na nebi vyšel měsíc a rozsvítily se hvězdy. V tom městě, ve kterém Abram se Sáráj bydleli, lidé uctívali měsíc. Opřel se o skálu, podíval se nahoru a zůstal stát s pusou dokořán: „Taková krása, tolik hvězd!“

Vtom zaslechl nějaký hlas: „Abrame, Abrame!“ Rozhlížel se na všechny strany, ale byl tam sám, jen měsíc a hvězdy na nebi.

A znovu slyší ten hlas: „Abrame, vím, že toto město i tuto zemi máš rád, vím, že je tu také hrob tvého tatínka. Abrame, odejdi odtud a vezmi s sebou i svou ženu Sáráj. Půjďte do země, kterou ti ukážu. Tu zemi ti dám, tobě i tvým dětem a vnoučatům. Budete velká rodina, velký národ. Bude se ti dobře dařit a já budu s tebou.“

Ten hlas patřil Hospodinu. Abram Hospodina neznal, ale uvěřil mu. Znovu se podíval na nebe plné hvězd a zašeptal: „Vydám se na cestu.“

A opravdu. Abram se vydal na cestu, nejprve však do své postele. Zalezl si vedle Sáry, pohladil ji a pošeptal: „Vydáme se na cestu, má milá. Půjdeš se mnou?“ Sára sebou neklidně trhla ze spaní a Abram té noci nemohl usnout. Nebylo to lehké opustit všechno, co vybudoval, co znal, opustit hrob tatínka. Abram si nechal ušít krásné stany, nakoupil velbloudy, kozy a ovce, měchy na vodu, pytle s obilím a vydal se na cestu. Šla s ním jeho žena Sáráj, jeho synovec Lot, služebníci a pastýři.

Lidé z města vykukovali zvědavě z oken a říkali si mezi sebou: „Ten Abram se na stará kolena asi zbláznil.“ Cesta pouští trvala několik měsíců, šli velmi pomalu, protože tak velká karavana musela držet v poušti pohromadě. Ale Hospodin je neopouštěl a vždycky našli pěkné místo, kde mohli postavit své stany.

Jednou v noci Abram zase nemohl spát, honilo se mu hlavou spousta otázek a myšlenek a vzpomínek. Napadalo ho, jestli udělal dobře, že na stará kolena opustil své milované město, kde se mu dobře dařilo, mohl tam v klidu zestárnout, být pohřben vedle svého otce. Co když uvěřil jen snu o dítěti a nic z toho nebude? Vyšel ze stanu a pohlédl k nebi, zase ta spousta hvězd a v duši klid, jako by někdo kráčel s ním a ujišťoval ho, že bude dobře.

Po dlouhé, předlouhé cestě konečně přišli do země Kenaanské. A Abram znovu uslyšel ten už známý hlas: „Tady je ta země, kterou jsem ti slíbil.“

Abramovi se tam líbilo, i když tam nebyl tak docela doma, v té zemi bydleli Kenaanci a on tam byl jen cizincem. Ale těšil se na dobrou budoucnost, kterou mu slíbil Hospodin. Začal nosit kámen za kamenem a ostatní mu pomáhali. Postavili tam oltář a poděkovali Hospodinu za ochranu a vedení. Kdykoliv uvidí ten pomník, vzpomenou si na dalekou cestu i na Hospodina, který je do této země přivedl.

POMŮCKY Hůl, kompas, mapa, látka, písek, postavičky, hvězdná obloha.

8.2.3 Starší školní děti

Připravte si cedulky s nápisy: *Hospodin, odejdi, opust', vydej se na cestu, Abram, vydal se na cestu*, jak mu Bůh přikázal, *Sáraj, Lot, požehnání, země, potomstvo, jistota, nejistota, oltář*.

Starší děti, o kterých víte, že příběh o Abrahamovi znají, mohou z těchto (nebo jinak formulovaných hesel) samostatně sestavit příběh.

Se staršími dětmi, o kterých víte, že příběh tak dobře neznají, můžete příběh o Abramově cestě do neznámé země společně sestavit.

Návrh vyprávění

Od stvoření po potopu to bylo pro Pána Boha tak trochu zklamání... a tak hledal jednoho člověka, který by uslyšel, poslechl a uvěřil. Chtěl začít s lidmi úplně znovu. A nový začátek je právě Abram.

Abram a jeho žena Sáraj byli postarší manželé, dnes bychom řekli lidé v důchodovém věku, byli dobře zajištěni, měli všechno, jen děti neměli. Žili si celkem poklidně a spokojeně. Až jednou Bůh Abramovi řekl... děti vyberou tři slovesa: *odejdi* ze své země, *opust'* své rodiště, *dům svého otce* a *vydej se na cestu* do země, kterou ti ukážu.

A co udělal Abram? Jedno sloveso, jedna věc... *vydal se na cestu*, jak mu Bůh přikázal. Abram se vydal z *jistoty* – z místa, kde to dobře znal, kde měl kamarády, dobré sousedy, dobrou práci – do *nejistoty*. Abraham pochází z Cháranu. Ale Bůh nechce, aby tam zůstal. Volá Abrama z té babylonské země, kde se uctíval měsíc jako bůh, pryč. A Abram šel. Uvěřil v jiného Boha než sousedi, všechno vsadil na jednu kartu, na hlas neviditelného Boha. Sousedi se mu možná smáli, protože Boha, v kterého uvěřil Abram, si člověk nemůže vyrobit a potom postavit na noční stolek. Je to jiný Bůh. Bůh, který zve člověka na cestu, ven ze zaběhaného života.

Pro Abrama to bylo určitě moc těžké vstát a jít, takhle nečekaně, takhle na stará kolena. Opustit úplně všechno známé. Ale něco ho drželo. Co to bylo? Pán Bůh mu dal své slovo, že Abramovi bude pomáhat. Slíbil mu... *požehnání, zemi, potomstvo*. A taky nešel sám, šla s ním jeho žena Sáraj a synovec Lot.

Po dlouhém putování došel Abram do země kenaanské a tam se mu ukázal Hospodin a řekl: „Tuto zemi dám tvému potomstvu.“ Proto tam Abram vybudoval *oltář* Hospodinu a vybudoval jich ještě mnoho, aby vyjádřil svou vděčnost a radost.

Budování oltáře z kamínků, poděkování Bohu.

Návrhy na rozhovor (vyberte si):

1. *Povolání a požehnání:* Je možné použít pracovní list (<http://goo.gl/iEzn5i>).

2. *Jistota a nejistota:* Abram se vydal z *jistoty* – z místa, kde to dobře znal, kde měl rodinu, kamarády, dobré sousedy, dobrou práci, zázemí – do *nejistoty*.

Co je pro mě jistota? Víte, co je nejistota? Kdo z vás se takhle vydal mezi úplně cizí lidi, do cizí země, do cizího města? Třeba na tábor? Na novou školu? Kdo z vás se stěhoval?

Co vám v takových chvílích pomohlo? Co potřeboval Abram ke svému rozhodnutí? (*Odvahu, Sáráj, víru, Boží zaslíbení, naději aj.*) Co potřebujete vy, abyste opustili své jistoty, domov, mámu, tátu, partu aj.? (*Důvěru, že to bude dobrý, sebedůvěru, že to zvládnu, dobrou zkušenost, chuť, víru v Boží ochranu, podporu, donucení, někoho s sebou apod.*)

Nebo si můžete vytvořit strukturovanější pracovní list:

- *Jistota:* Co je pro mě jistota? S čím ji mám spojenou, co je na ní důležité?
- *Nejistota:* Co je pro mě nejistota? S čím ji mám spojenou?
- *Abram:* Co potřebuje Abram ke svému rozhodnutí, k uposlechnutí Božího hlasu?
- *Já:* Co potřebuji já, abych se vydal/a z jistoty do nejistoty?

3. *Víra – co pro vás je víra?* Jedno slovo, jeden obraz (cesta, vztah, pouto, berlička aj.). Přechíst nebo napsat na velký papír verš z epištoly Židům 11,1: „věřit Bohu znamená spolehnout se na to, v co doufáme, a být si jist tím, co nevidíme“, rozhovor zakončit přečtením dalšího verše z Židům 11,8: „Abraham věřil, a proto uposlechl, když byl povolán, aby šel do země, kterou měl dostat za úděl; a vydal se na cestu, ačkoli nevěděl, kam jde.“

POMŮCKY Papírové kartičky, velký papír.

8.2.4 Přesah

Abram byl v zemi, kterou mu ukázal Hospodin, cizincem. Můžete s dětmi toto téma rozvinout, zeptat se jich, zda potkali nějakého cizince, přistěhovalce třeba ve škole, na kroužku, v kostele? Jakou řečí mluvil? Dozvěděli se něco o jeho zemi, o jeho zvycích? Co mají společné? Jak by mohli pomoci, aby se v naší zemi cítil doma?

S tímto tématem je možné propojit text Židům 11,1–3 a 8–16 „jsou na zemi jen cizinci a přistěhovalci“.

Hry

- Až půjdu do Kanaánu, ponesu si ve svém báglu, hraje se jako hra: *Kdybych šel na pustý ostrov, vzal bych si s sebou...* (viz <http://goo.gl/rBLXo3>).
- Batoh a hromada věcí – vybrat si na cestu jen to, co je nejdůležitější.

.....

8.3 LITURGIE

8.3.1 Písně

Někdo mě vede za ruku (BTS 22); *Dál, přece nejdete sami* (Svítá 39);
Abraham (Haleluja 23); *Abrahamova pouť* (Haleluja 25);
Vstaň a hledat pojď tu zem (Svítá 379); *Bůh je záštita má* (Svítá 23)

8.3.2 Biblický text k zapamatování

Věřit Bohu znamená spolehnout se na to, v co doufáme, a být si jist tím, co nevidíme. (Žd 11,1)

8.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Dál přece nejdemo sami* (Svítá 39).

8.3.4 Okénko do bohoslužeb

Hůl, navigace, kompas, mapa, batoh, spacák – rozhovor o tom, kdo takové věci potřebuje, k čemu se používají, kdysi dávno se na cestu vydal jeden člověk, uvěřil Božímu pozvání na cestu, jeho navigací byl Boží hlas.

8.3.5 Modlitba

Náš Bože, pozval jsi Abrama na cestu a on se na ni vydal, i nás zveš na cestu za tebou, za tvým hlasem, a tak jdeme, občas ztrácíme směr, občas klopýtáme, občas se nám nechce, ale věříme, že s tebou je dobře. Buď s námi, když je nám smutno, když se nám stýská, když se stěhujeme, někoho opouštíme, někdo opouští nás. Posiluj naši víru, abychom na své cestě vytrvali. Amen.

TÉMA

Abram se stává požehnáním pro druhé. Po svém zaváhání na cestě víry a snaze zachránit se v Egyptě, spoléhá opět na Hospodina a jeho Hlas – ve sporech umí ustoupit a najít mírové řešení, nehledí nejdříve na svůj prospěch a své pohodlí. Lotovi nic nevyčítá, bere jeho volbu vážně a když je v nouzi, pomůže mu. Od sodomského krále si nevezme pro sebe ani tkaničku do bot, raduje se z Melkisedekova požehnání, které je pro něho důležitější než válečná kořist.

CÍLE

- Děti zažijí, že někdy je lepší se rozdělit a ustoupit než se hádat a prát, zvláště když se máme navzájem rádi. Abram nám může být vzorem.
- Děti se zamýšlí nad tím, zda je opravdu nejlepší to, co je lákavé na pohled – je důležitější jistota a blahobyt, nebo vztahy a Boží milost?
- Děti uslyší, že požehnání je spojeno s úkoly a pomocí.

.....

9.1 PRO UČITELE

Biblický text: Gn 13,1–14,24 (Gn 12,10–20)

9.1.1 Výkladové poznámky

- *Abrahamův sestup do Egypta*: Hebrejský název pro Egypt je „Micrajim“, což může znamenat země „sevření a trápení“ nebo země „sebeopevňování“. V Bibli je to místo útisku a opevnění se proti Bohu. Abram kvůli hladu v zemi,

kteřou mu Hospodin ukázal, sestupuje do Egypta a přestává tak spoléhat na Hlas Hospodinův. Chce se sám zabezpečit. Historka o tom, jak někdo vydává svou ženu za sestru se v Bibli objeví celkem třikrát (Gn 12, Gn 20 a Gn 26), dvakrát hraje hlavní roli Abram a jednou Izák.

- *Lot*: V tomto vyprávění poprvé vystupuje aktivně, protože doposud ho Abrama následoval jako stín (Gn 12,4.13,1). Význam jeho jména připomíná závoj, něco „překrytého“.
- *Spory*: Abramova a Lotova stáda už jsou hodně početná, dochází ke sporům mezi pastýři Abramovými a Lotovými, takové spory o pastviny byly zřejmě ve starověku běžné, zvláště když úrodné půdy nebylo dostatek, v zemi navíc sídlili Kenaanci (obyvatelstvo měst) a Perizejci (obyvatelé osad, venkova), kteří byli pro Abrama a Lota nebezpečím. Abram a Lot byli v té zemi cizinci, nemohli se svými stády kamkoliv. Abram je velkorysý, ještě než se spory rozšíří, chce je zastavit, jako náčelník rodu a Lotův strýc by mohl sám území rozdělit, ale dává Lotovi vybrat: „Jsme přece bratři, oddělme se v míru. Dáš-li se nalevo, dám se napravo. Dáš-li se napravo, půjdu nalevo.“
- *Lotova volba*: Lot se důkladně rozhlíží, asi stojí na nějakém vyvýšeném místě a vidí „celý okresek Jordánu směrem k Soáru, že je celý zavlažovaný, že je „jako zahrada Hospodinova, jako země egyptská“. Jordán – v hebrejštině znamená „Sestupující“, totiž z horských výšin Libanonu do hlubin Mrtvého moře, tudy proudí do krajiny kolem Jordánu životadárná voda, nemusí se tedy čekat na to, co dají nebesa, voda je po ruce – to je v Bibli znamení sebezajištění, nespolehání na Boží milost. Je to v krajině poblíž známého dvojměstí Sodoma a Gomora, tato krajina je přirovnána k zahradě Hospodinově, která byla trvale zavlažována nejspíše podzemní vodou a pak k zemi egyptské, která je zavlažována Nilem a ten podle představ starých Egyptanů též pramenil v podsvětí. Lot zvolil, vybral si celý okruh Jordánu a vytáhl na východ, oddělil se od Abrama, od Božího požehnání a přiblížil se svým stanem k mužům sodomským, kteří „byli před Hospodinem velice zlí a hříšní“. Lot se rozhodl pro zdánlivou zajištěnost, která se zdála být rajskou, ale byla nakonec egyptskou a sodomskou – Lot padne do zajetí, zažije hrozné věci v Sodomě, z jeho ženy se stane sloup atd. Lot nespolehá na Boží milost a zaslíbení, chce mít něco v ruce, nějakou jistotu, nechce věřit. Jeho volba je protipólem abrahámovského postoje. Není ovšem proto postavou jednoznačně zápornou – ještě sehraje svou velkou roli „jediného spravedlivého“ a Hospodinem zachráněného v Sodomě. Přesto jeho nasměrování nakonec vyústí do pohanských konců (Gn 19,30–38).

- *Abramova volba*: Už ve chvíli, kdy Abram dává Lotovi vybrat, spoléhá na Hospodina, na jeho zaslíbení, je si jist tím, co nevidí. Abram sídlil v zemi Kenaanu, tedy v nepohodlných horách, odkázán na vodu shůry a na Boží milost. „Zavlažen“ Hospodinovým požehnáním a také novými úkoly.
- *Boje králů*: Král mezopotámský čili šineárský Amrafel a jeho spojenci si už před časem podrobili Sodomu i její sousedy, a to na 12 let (číslo plnosti), pak se podrobení vzbouřili, jejich dřívější podrobitelé v čele s elamským králem Kedorlaómerem (Útočí, aby zotročil) přitáhli a část vzbouřenců pobili, koalice pěti vzbouřených králů se rozhodla bojovat, ale dopadlo to pro ně špatně. Vítězové odtáhli s velkou kořistí a se zajatci, mezi nimiž byl také Abramův synovec Lot, jeho rodina a celé jmění (především stáda). Historická totožnost králů není možná ani důležitá, tento boj králů vypravěč zmiňuje hlavně proto, aby ukázal, s jakými poměry svázal Lot svůj život, když si vybral „sídlit v Sodomě“.
- *Uprchlík* utekl z boje a oznámil Abramovi, co se stalo, vše záleží na jednotlivci, který neváhal i za cenu vlastního ohrožení prokličkovat nepřátelským vojskem a donést zprávu Abramovi, sám zůstává bezejmenný a pak záleží na Abramovi, jak se zprávou naloží.
- *Abramovi zasvěcení*: Abramovi spolubojovníci nejsou označeni jako vojáci, bojovníci nebo válečníci (pro to má hebrejšтина jiné výrazy), jsou „zasvěcení“ Bohu Abramovu a také „posvěcení“ úkolem, který je čeká – zachránit zajaté v bitvě, jsou „zrození v Abramově domě“, tzn. Abram je nezískal jako otroky nebo dělníky, ale vyrostli v jeho domě, jsou s ním spojeni, jsou to jeho souvěrci. Je uveden přesný počet 318, což je neobvyklé, má to svůj význam – číslo ukazuje na početní převahu nepřátel nad Abramovou „troškou“. Toto číslo mělo ještě jiný význam: staří rabíni vykládají, že když se sečte číselná hodnota hebrejských souhlásek ve jménu Eliezer, vznikne právě součet 318. Eliezer je jméno Abramova služebníka, jeho jméno znamená „Bůh můj je pomoc“ – to prý bylo heslo Abramova tažení, jeho silou není počet, ale pomoc od Hospodina.
- *Dan*: Abram pronásleduje útočníky až k Danu, což je známé místo na severní hranici zaslíbené země, tam končí území vlády Hospodinovy a za ním začíná země, nad nimiž vládou jiní bozi. Dan v překladu znamená „soudce“.
- *Noční útok*: V noci se ve starověku nebojovalo, rozhodně ne velké bitvy, jednak nebylo možné rozpoznat přítele od nepřítele a orientovat se, ale hlavně tehdy byla rozšířená představa, že noc je čas vlády temných sil, mocností podsvětí a různých démonů. Abram se nebál těchto mocností temnoty, věděl,

že nad nimi má moc Hospodin (srovn. noční Gedeonův boj – Sd 7,15nn). Po-
bíjel nepřátele a pronásledoval je až do Chóbu. To je město poblíž Damašku,
tedy mimo hranice zaslíbené země, tedy mimo vládu Hospodinovu: Nicmé-
ně se ukazuje, že Hospodin vládne nad celou zemí. Abram vrátil všechnu
válečnou kořist, také Lota a jeho majetek. Děje se něco zvláštního, vyšel
mu vstříc král sodomský a šálemský král Malkisedek přinesl chleba a víno
a požehnal Abramovi. Je to desátý král, ten pravý, král a velekněz Šálemu
(v tom slyšíme Šalom, pokoj). Král sodomský mu nabízí kořist, ale Abram
si nevezme ani „ň“, chce zůstat nezávislý, svobodný, nechce se zavazovat
sodomskému králi přijetím darů.

9.1.2 Úskalí

- Lota nevykreslete jako nějakého chamtivce, kterému jde jen o peníze a maje-
tek – Lot si zvolil to, co bylo na první pohled příslibem požehnání – bohatší
zemí. To samo o sobě není chyba. Je potřeba dětem vysvětlit, že právě v tom,
co se na první pohled zdá krásné a příjemné, se může skrývat nebezpečí.
Nebezpečnost Lotovy volby je naznačena základní charakteristikou: „Sodo-
mští muži však byli před Hospodinem velice zlí a hříšní.“ (v. 13)
- Abrama nevykreslete jako vojevůdce, bojovníka, kterému Bůh žehná váleč-
ným úspěchem – na pozadí velké bitvy jde o jednotlivce – uprchlík přinese
zprávu, Lot je zajat, Abram jde na pomoc. Nejedná se o kořistnickou akci,
Abram nechce získat majetek, ale svého synovce ze zajetí.
- Zrovna na tomto barvitém příběhu je možné dětem ukázat, že někdy je
moudré ustoupit a rozdělit se (Lote, máš přednost) a jindy je nutné bojo-
vat a nenechat se manipulovat (Lote, zachráním tě a budu za tebe bojovat).
- Dejte si pozor na to, abyste alespoň jednou zmínili, že Hospodin Abramovi
slíbil potomstvo a zatím Abram a Sáráj zůstávají bezdětní, stárnou a stále
nic – je to potřeba, aby o to více vyniklo vyprávění o narození syna Izáka.

9.1.3 Odkazy

HELLER, JAN – PRUDKÝ, MARTIN: *Obtížné oddíly knih Mojžíšových.*

Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

Odkazy na pracovní listy, starší přípravku a další materiály najdete pod
číslem příslušné kapitoly (9.1.3) na adrese <http://goo.gl/D4URVK>.

9.2.1 Předškolní děti

Přineste na nedělníku různé hračky, některé jsou hodně lákavé hned na pohled (krásné auto, bourák, krásný plyšák, něco s populární postavíčkou – Hello, Kitty nebo Angry birds apod.), některé nejsou tak lákavé, ale třeba něco zajímavého umí, co není vidět (obyčejné autíčko, které když se natáhne jezdí, obyčejný plyšák, který když se zmáčkne dělá zvuky, něco bez oblíbené postavičky, ale má to jiné výhody).

Zvedněte dva předměty a zeptejte se dětí, který by si vybrali a proč? Čím je ta hračka tak lákavá? Pokud si vyberou tu hezčí na pohled, ukažte jim přednosti té obyčejnější, nejsou sice na první pohled vidět, jsou skryté, ale jsou moc prima!

Kdo si u vás doma vybírá jako první? Ten starší? Holka, nebo kluk? Losujete? Hádáte se často?

Pamatujete si ještě, o kom jsme si vyprávěli minule? Kdo zamával svému domu, svým kamarádům, své oblíbené cukrárně, hrobu svého tatínka? Byl to Abram a s ním také jeho žena Sáráj a synovec Lot. Putovali jsme s nimi do cizí země, kterou jim ukázal Pán Bůh a tu zemi slíbil Abramovi i jeho dětem. Abram a Sáráj už byli hodně staří a žádné děti neměli, ale věřili, že Pán Bůh jim je na stará kolena dopřeje.

Hlavní postavou dnešního povídání je strejda Abram a jeho synovec Lot. *(Na velký papír na jednu stranu nalepte postavičky Abrama a Sáráj, na druhou stranu papíru Lota.)*

Abram byl boháč, měl spoustu oveček, koz, velbloudů, oslíků, měl také hodně zlata a stříbra. Lot byl taky velmi bohatý a měl spoustu zvířátek. *(Děti vám mohou pomoci nalepit na papír jednotlivá zvířátka a penízky kolem Abrama i Lota, Abram toho měl trochu víc.)*

Už se v té cizí zemi pomaličku zabydlovali. Už věděli, kde jsou dobré pastviny pro jejich ovce a kozy. Už věděli, kde je voda, která byla v té zemi moc vzácná a bylo jí tam málo, protože tam pořád svítilo sluníčko a pršelo jen občas. *(Můžete nalepit trávu, studnu, nějak tu koláž ještě dotvořit.)* Abram

a Lot bydleli ve stanech. Když ovce, kozy, oslíci a velbloudi spásli všechnu travu a okousali všechny keře, museli se sbalit a putovat dál a tam si zase postavit stany a tak pořád dokolečka. Abram a Lot měli se zvířaty tolik práce, že na to sami nestačili, a proto měli pomocníky, pastýře. *(Nalepte na papír kolem Lota i Abrama pastýře.)* Jenže ti pastýři se mezi sebou začali hádat, protože v té zemi nebylo tolik krásných pastvin. Křičeli na sebe: „Běžte pryč, my jsme tu byli první, my tady zůstaneme, táhněte si na jinou louku.“ Abram byl moc smutný. Nechtěl se s Lotem hádat. Lot byl jeho synovec, jeho rodina. Abram ho měl rád a chtěl si s ním povídat a ne se hádat. Abram o tom všem přemýšlel, až na to přišel. Šel za Lotem a vyšli si spolu na procházku na takový kopeček, kde měli pěkný výhled do kraje.

Abram řekl: „Lote, je mi líto, že se naši pastýři hádají, nechci, abychom se začali hádat i my dva. Mám nápad!“ Co myslíte, že napadlo Abrama? Jak chtěl vyřešit a skončit to hádání? Když se už nechcete hádat se svojí sestřičkou, bráchou, kamarádkou, kamarádem, co uděláte? Jak se dohodnete? Abram měl nápad. *(Roztrhněte tu krásnou koláž, kterou jste vytvořili, na dva kusy.)* Co to bylo za nápad?

„Rozdělíme se, Lote. Rozhlídni se pořádně, Lote, kde by se ti to líbilo? Kde bys chtěl se svými stády žít?“ Abram byl starší, mohl si vybrat, ale dal přednost Lotovi, protože se nechtěl hádat. Abram věděl, že rozdělit se je někdy lepší než se hádat. Navíc věřil v Boha a jeho požehnání. A Lot se rozhlížel. Na jedné straně viděl řeku Jordán, tam bylo krásně zeleno, hotový ráj! *(Můžete na jedno místo položit flašku nebo mísu vody, zeleninu, ovoce, peníze, letáky do supermarketů – zkrátka cokoliv zobrazuje prosperitu, blahobyť.)* Potom se Lot podíval na druhou stranu, tam byla vyprahlá poušť a tu a tam zelená pastvina. *(Můžete na druhé místo položit mísu s pískem, suché rostliny, malou lahvičku vody apod.)* Co myslíte, že si Lot vybral? Co by vás lákalo? *(A znovu můžete dětem ukázat ty dvě hračky – obyčejné autíčko, které ovšem umí jezdit samo, nebo vyšperkovaný bourák.)*

Lot řekl: „Půjdu na východ, tam, kde teče řeka a jsou tam bohatá města,“ sbalil si své stany, stáda, zamával Abramovi a Sáráj a odtáhl na východ. *(Kus papíru s Lotem umístíme na místo blahobyti.)* A Lot vybral i za Abrama. Ten sbalil všechno, co měl a odtáhl na západ. Bylo tam pusto, ale Abrama hřál dobrý pocit, že nechal Lota, aby si sám vybral. *(Kus papíru s Abramem umístíme na pusté místo.)* Sedl si před svůj stan a říkal si, jak by se mu asi dařilo u řeky na krásných pastvách, když v tom uslyšel známý Boží hlas: „Abrame, nezoufej, projdi celou tuto zemi křížem krážem, celou ti ji dám i tvým dětem, bude jich jako zrněk písku, bude z tebe velký národ.“

Země, kterou si vybral Lot byla pěkná na první pohled, lákavá jako některé hračky, ale žili v ní zlí lidé, šlo jim jen o peníze, vůbec si navzájem nepomáhali.

Země, kterou vybral pro Abrama Hospodin, sice nebyla tak bohatá, nebylo tam tolik vody, ale zato ji dal Bůh Abramovi a čekala ho v ní dobrá budoucnost.

A jak to dopadlo s Lotem? V té krásné zemi jednoho dne vypukla válka a Lota vzali do zajetí, odvěkli ho daleko od jeho stanu, od jeho stád a Lotovi bylo moc smutno. (*Ujistěte se, že děti vědí, co je zajetí.*) Naštěstí Lot nebyl na světě sám. Ani my nejsme na světě sami. Koho měl Lot? Svého strejdu Abrama a ten, když se dozvěděl, že Lot je na tom špatně, okamžitě se vydal s partou svých kamarádů Lota hledat a nakonec ho ze zajetí zachránil. Abram by to sám nedokázal. Koho měl Abram? Měl jako hlavního pomocníka Pána Boha, ke kterému se modlil a kterému věřil.

Pán Bůh je i náš pomocník, má nás rád a my mu můžeme věřit i svěřit své starosti a prosby (buď mohou děti navrhopvat za koho/co by se chtěly pomodlit nebo se můžete pomodlit vy).

MODLITBA Dobrý Bože, náš pomocníku a zachránce, děkujeme ti, že nám Abram ukázal, jak řešit naše hádky a spory – někdy je lepší se rozdělit a ustoupit než se jen hádat a prát. Dej ať to taky umíme a máme se navzájem rádi a umíme si i pomáhat. Amen.

Hra „Teď si vyber ty!“

Učíme děti dávat přednost druhému, tím se o druhém víc dozvíme, zjistíme, co má rád, co se mu líbí. Buď můžeme hrát ve dvojicích nebo v celé skupině. Doprostřed dáme např. různé barevné papírky nebo stuhy, začne hrát nejstarší dítě a řekne své sousedce: „Teď si vyber ty, Adélko...“ a Adélka si vybere oblíbenou barvu a potom řekne svému sousedovi Tomášovi: „Teď si vyber ty, Tomáši...“ tak hra pokračuje, dokud je co vybírat, potom můžeme dát doprostřed různé druhy bonbonů, ovoce, zvířátek na obrázku, kytiček, obrázků z večerníků atd.

Před touto hrou můžete zahrát hru: „Nejrychlejší bere!“ – opět doprostřed dáte nějaké předměty a když řeknete „Teď“, děti se na předměty vrhnou a vyberou si, co chtějí.

POMŮCKY Hračky, velký papír, obrázky, lepidlo, voda, písek, ovoce, letáky, suché rostliny, tráva, pastelky.

Aktivita

Můžete pokračovat v malování „abrahamovského pexesa“, každou hodinu můžete namalovat 4–5 dvojic a až dokončíte celý abrahamovský cyklus, můžete si s dětmi udělat „opáčko“ (koza, ovce, krajina úrodná s řekou Jordán, poušť aj.).

9.2.2 Mladší školní děti

Ukažte dětem obrázek, kde se někdo hádá, dohaduje, o něco handrkuje. Zeptejte se jich, co si myslí, že ti lidé na obrázku dělají. Hádají se. O co se asi dohadují? Také se hádáte? S kým nejčastěji? A o co? A jak to dopadne? Poperete se? Urazíte se? Naštvetete se? Zavoláte někoho dospělého, aby vám to pomohl řešit? Jaká je ještě další možnost? Když nechcete o kamaráda, sourozence, rodiče přijít, když s ním chcete dál kamarádit, když už se nechcete hádat? Dnes si povíme další příběh o Abramovi a také o malé a velké hádce.

„Pojďte, támhle je bezva flek, spousta trávy, tam se kozy a ovce napasou a my si dáme šlofíčka pod tím velkým stromem.“

„Mhh, to asi nepůjde, koukej, tam už někdo je.“

„To snad není možné, Abramovi pastýři zase dorazili dřív a vyhmátli to nejlepší místo. Ale my se nedáme!“

„Hej vy tam, co tam děláte, to je naše místo, včera jsme ho objevili a dneska jsme se sem vrátili.“

„Přišli jsme brzy ráno a nikdo tu nebyl, tak jsme tu zůstali. Běžte si jinam a vyřídte Lotovi, ať si nařídí budíka na pátou, když chce najít dobrou pastvu.“

„A vy zase vyřídte vašemu Abramovi, ať si moc nedovoluje a nevytahuje se, nemůže se tady přece takhle roztahovat, naše ovce a kozy taky musí z něčeho žít a navíc nemáme pořádný přístup k vodě.“

A tak se hádali a hádali. Pastýři Abramovi a pastýři Lotovi. Každý den už od rána byly mezi nimi nějaké spory a neshody. Abram byl nesmírně bohatý člověk, něco si s sebou přivezl z Cháranu a něco si s sebou přivezl také z Egypta, kam se vydal, když v zemi zaslíbené byl velký hlad. Báł se, že ten Hlas, který ho pozval na cestu, to nemá zas tak úplně pod kontrolou

a tak to vzal na chvíli do svých rukou a odešel do Egypta, kde bylo všeho dost. V Egyptě se zase bál, že ho tam zabijí kvůli Sáře, byla tak krásná až oči přecházely a on měl strach, že ji bude chtít faraón za ženu a Abrama kvůli tomu zabije, a tak tvrdil, že Sára je jeho sestra. Faraón si Sáru vzal do svého paláce a Abramovi posílal hodně dárků — jednou dostal celé stádo krav, jednou zase osli a oslice a pak otroky a otrokyně. Tak zbohatl. Hospodin ale Abrama neopustil, byl s ním i v Egyptě a nakonec potrestal faraóna. Ten ze strachu z Hospodina Sáru pustil a vyhostil je ze své země se vším, co Abram měl. A bylo toho opravdu hodně. I Lot měl hodně stád a hodně stanů. A najednou pro ně ta země zaslíbená začala být malá. Neměli dost pastvin pro svoje zvířata a navíc nežili v té zemi sami, museli se ještě podělit o půdu s Kenaancemi a Perizejci. Abrama to už unavovalo, pořád nějaké spory a hádky. Přemýšlel, jak to vyřešit.

Vyšli si s Lotem na kopec a Abram mu řekl: „Lote, takhle to dál nejde. Tvoji pastýři a moji pastýři se pořád dohadují, za chvíli bychom se dohadovali i my. A to nechci. Jsme přece chlapi, jsme bratři, vyšli jsme spolu z Cháranu, máme jednoho Hospodina. Podívej se na tu zemi, je před tebou, odděl se ode mě. Půjdeš-li napravo, já půjdu nalevo, půjdeš-li nalevo, dám se napravo. Vyber si!“

Lot se dlouho rozhlížel a zvažoval. Na jedné straně samé hory, vyprahlo, když prší, je to dobrý, ale když je období sucha, tak je to k nevydržení, to člověk musí pořád spoléhat na štěstí nebo na Hospodina. Na druhé straně krásná zavlažovaná krajina, řeka Jordán teče z Bílých hor a všude kolem je tak úrodné, jsou tam i města, malý Soár a velká Sodoma, co na tom, že Sodomáci jsou trochu zeměáci, nedbají na Hospodina a mají rádi své jisté. A já Lot? Já mám také rád své malé jisté...

„Abrame, už jsem se rozhodl, já půjdu k Jordánu, tam je to jak v Egyptě, jak v ráji, voda je stále po ruce, nemusíš čekat, až padne shůry,“ nadšeně křičel Lot.

„Hodně štěstí, Lote a měj se tam dobře.“

A tak se Lot rozhodl a rozhodl vlastně i za Abrama. Odtáhl se vším, co měl, na východ a usadil se v městech u Jordánu a pomalu posouval svůj stan až k Sodomě. Abram se usadil v zemi kenaanské. Poučil se, že Egypt není všechno. To, co se zdá jisté a krásné na pohled, může být pořádná léčka a odvádět od Hospodina, který mu slíbil zemi, děti a budoucnost.

Abram zůstal ještě nějaký čas sedět na tom kopci, zatímco Lot se už vydal na cestu do své země zaslíbené, do svého „zemského ráje napohled“.

Seděl a přemýšlel a v tom najednou slyší ten známý Hlas: „Abrame, podívej se na tu zemi, je před tebou! Podívej se na sever i na jih, na východ i západ, celou tuhle zemi, kterou vidíš, dám tobě, Abrame, a tvým dětem. Tvého potomstva bude jako prachu země. Pokud někdy někdo dokáže sečíst prach země, seče i tvoje potomstvo. Teď projdi tuto zemi křížem krážem, protože je tvoje.“

Abram si svou zemi nevybral. Vybral mu ji Hospodin. Abram si ale vybral, že bude Hospodina ve svém životě následovat. A tak se zase vydal na cestu, křížem, krážem, po celé své zemi. Usadil se při božišti Mamre, které je u Chebrónu a i tam vybudoval Hospodinu oltář.

Usadil se pod stromem, díval se na svou ženu Sáru, která stárla stejně jako on. Měli ovce a kozy, osly a velbloudy, ale děti neměli. Abram už pomalu přestával věřit, že ještě někdy uslyší plakat miminko ve svém stanu a pobíhat malého hošíka kolem.

V tom najednou slyší strašný dusot, chroptění a nezřetelné volání. Zčista jasna před ním dopadne na zem nějaký muž, celý zkrvavený a sotva popadá dech. Abram mu vůbec nerozumí, jedině, co z jeho nesrozumitelného a zoufalého křičení pochytil, je jméno jeho synovce LOT, LOT a pak už nic. V tom mu to došlo, s Lotem je zle.

Když toho muže ošetřili a dali mu napít a najíst, vyprávěl jim, co strašného se stalo. Strhla se veliká bitva, bitva devíti králů, pěti proti čtyřem. A do té bitvy byla zatažena i Sodoma a sodomští v té válce prohráli. Král Kedorlaómer a jeho spojenci ukradli všechno jmění Sodomy a Gomory i všechny potraviny a odtáhli. Vzali s sebou také Lota s jeho jméním.

Abram ani chvíli nezaváhal, neposmíval se Lotovi, že si špatně vybral, že není všechno zlato, co se třpytí. Vzal svých 318 věrných pomocníků a šel Lota zachránit. Bylo jich málo, ale povedlo se. Lota osvobodili a získali dokonce i válečnou kořist. Abram tento boj vyhrál a to i navzdory tomu, že měl tak malou partu svých služebníků. Vracel se zpátky domů a do údolí, kterému se říkalo Královská dolina, mu přišli naproti dva králové.

První byl Melkisedek, král šálemský, ten přinesl Abramovi chléb a víno, požehnal mu a řekl: „Byl to Bůh Nejvyšší, který ti dal vítězství. On si tě vyvolil a dává ti své požehnání. Buď mu věrný.“

Abram odevzdal Melkisedekovi desátý díl svého majetku. Byl vděčný Hospodinu, že je s ním a pomohl mu zachránit Lota. Pak přišel král sodomský a ten nabídl Abramovi výměnný obchod: Ty mně dáš moje poddané a já tobě kořist.

Znělo to lákavě, ale Abram už se poučil v Egyptě: „Ne, králi, nevezmu si od tebe ani tkaničku do bot, abys nemohl vykládat, že díky tobě Abram zbohatl.“

Zajatým vrátil Abram svobodu, ale válečnou kořist nechtěl, vzal si jen náhradu pro své věrné služebníky.

Kráčí hrdě a vzpřímeně Abram, prorok Boží. Mnohé pochopil, mnohé se naučil na své cestě za Hlasem a ještě mnoho zkoušek ho čeká. A Hospodinův slib, že Abram bude požehnáním všem kolem, se pomalu začíná naplňovat. A s požehnáním jsou spojené úkoly – pro Abrama i pro nás. Komu byste vy mohli pomoci, komu byste mohli být požehnáním? Koho a jak se dnes můžeme zastat?

Můžete použít pracovní list Zdeňka Šorma (<http://goo.gl/jr42VG>).

9.2.3 Starší školní děti

Aktivita A

Přemýšleli jste už někdy o tom, kde byste chtěli jednou žít? Kdybyste si mohli vybrat – lákala by vás země, kde je hodně práce, dá se dobře vydělat, je tam blahobyť, spousta možností, je tam ovšem i velká soutěživost a závislost. Nebo země, kde to moc dobře nefunguje, není tam moc práce, ale dá se tam toho dost zlepšovat a mají tam docela dobrý sociální systém – starají se dobře o staré a nemocné? Co byste si vybrali?

(Přečíst oddíl Gn 13,1–18.) Rozdělte děti na dvě skupiny, jedna obhájí Lotovu volbu a druhá Abramovu:

- **LOTOVA VOLBA:** Pro co se Lot rozhodl? Co si vybral?
- **ABRAMOVA VOLBA:** Co zbylo na Abrama? Myslíte, že ho to naštválo, nebo s tím počítal?

Zamyslete se nad souslovím „láková nabídka“. Co taková nabídka slibuje? Jak se jeví na první pohled? Potvrdí se, co slibovala, nač lákala? Co je na té lákové nabídce zpravidla tak lákavé?

(Přečíst následující příběh Gn 14,1–24.)

S jakým místem Lot spojil svůj život? Bohatá země dost často přitahuje spory a války. Co na to všechno Abram? Jak se zachoval? Abram se nevy-smívá Lotovi, neříká škodolibě: „Dobře ti tak, hamoune,“ ale okamžitě „vytrhne“ Lotovi na pomoc.

NA ZÁVĚR „Ve stanech u Sodomy se pohodlněji bydlí, s Abramem a s prázdnýma rukama, jen se zaslíbením na obzoru, se lépe putuje. Tak stojíme znovu a znovu v Lotově volbě.“ (HELLER, Jan – PRUDKÝ, Martin: *Obtížné oddíly knih Mojžíšových*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.)

Aktivita B

Nechte děti dopsat příběh podle jejich vlastní fantazie a zkušeností, přečtete si pouze Gn 13,1–14,13, na závěr si přečíst biblické pokračování, vést o tom rozhovor, jak by oni reagovali, proč asi Abram zachránil Lota – měl být požehnáním pro druhé, Lot byl příbuzný, měl ho rád atd.

Aktivita C

Práce s pracovním listem (<http://goo.gl/8LlckF>).

POMŮCKY Papír, tužky.

9.2.4 Přesah

Společná modlitba, děti opakují „spoléhá totiž na Hospodina!“

Ve sporech umí ustoupit a najít mírové řešení, spoléhá totiž na Hospodina!

Nehledí nejdříve na svůj prospěch a své pohodlí, myslí na druhé, spoléhá totiž na Hospodina!

Lotovi nic nevyčítá, bere jeho volbu vážně a když je v nouzi pomůže mu, spoléhá totiž na Hospodina!

Od sodomského krále si nevezme pro sebe ani tkaničku do bot, spoléhá totiž na Hospodina!

Raduje se z Melkisedekova požehnání, které je pro něho důležitější než válečná kořist, spoléhá totiž na Hospodina!

9.2 LITURGIE

9.3.1 Písně

Mému Bohu patří zem (BTS 13); *Bůh je záštita má* (Svítá 23);
Tvá svoboda (Svítá 344); *Čest dej* (Svítá 37); *Chvalozpěv* (Svítá 215);
Lot v Sodomě (Svítá 33); *Prosba* (Svítá 44)

9.3.2 Biblický text k zapamatování

Milujte se navzájem bratrskou láskou, v úctě dávejte přednost jeden druhému. (Ř 12,10)

9.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Dál přece nejdemo sami* (Svítá 39).

9.3.4 Okénko do bohoslužeb

Kdo by si dal bonbon? Nejen děti, ale i dospělí? Máte rádi hašlerky, bonpari nebo medvídky? (Počítáme, že se přihlásí více dětí, lidí, podle počtu přihlášených řekneme, kolik máme k dispozici bonbonů.) Je vás hodně, já mám ale jenom tři bonbony. Jak to uděláme? Bonbon se těžko dělí. Co s tím? Možnosti – hodit je do kostela, strhne se mela, závod, pohádat se o ně, anebo může někdo ustoupit, vzpomene si, že má doma vlastně celou krabici sladkostí a že to nepotřebuje nebo že mu babička s dědou slíbili po kostele zmrzku a tak bonbon může mít někdo jiný. Je tu vždycky i jiná možnost než se pohádat a poprat – můžeme ustoupit a to nemusí být známka slabosti, ale velké moudrosti a velkorysosti. Mám dost, mohu ustoupit, mohu se rozdělit. Anebo jde mi o druhé a do boje nepůjdu.

9.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme za Abrama! Učí nás, jak řešit hádky a spory – cestou pokoje. Prosíme, abychom se i my uměli s druhými dohodnout, a je-li to potřeba, tak se i rozdělit nebo ustoupit. Dej ať nezapomeneme na ty, kteří potřebují naši pomoc. Amen.

TÉMA

Abraham je Bohem povoláný na cestu víry. Občas klopýtá a pochybuje, ale i to patří k víře. Nakonec v plnosti zažívá, že Bůh je věrný a všemohoucí. Plní, co slíbil. Neuvěřitelné se stalo skutkem — stoletý Abraham a devadesátiletá Sára mají miminko a mohou se zase smát. Jejich potomstva bude jako hvězd a zdědí zaslíbenou zemi.

CÍLE

- Děti slyší, že k víře patří i pochybnosti.
- Děti slyší, že Bůh plní své sliby, někdy to znamená, že musíme dlouho čekat.
- Děti si uvědomí, jaké různé druhy smíchu mohou být a jaký význam mohou mít v příběhu Abrahama a Sáry.

.....

10.1 PRO UČITELE

Biblický text: Gn 15, 1–6; Gn 16,1–16; Gn 17,1–16; Gn 18,1–15 a Gn 21,1–7

10.1.1 Výkladové poznámky

- *Výběr textů je velice obsažný. Při přípravě výkladu se soustředte na základní směr — viz téma a cíle.*
- *Oddíl Gn 15,1–6 otevírá znova základní témata Abramova povolání a cesty, začíná připomínkou Boží věrnosti: „Nic se neboj, Abrame, já jsem tvůj štít.“ Abram vyslovuje svou pochybnost a výčitku: „Jsem stále bezdětný.“ Hospodin tuto pochybnost neodmítá, ale vyvádí Abrama ven: „Pohleď na nebe a sečti hvězdy, tolik bude tvého potomstva.“ A Abram Hospodinovi uvěřil.*

- *Sára a Hagar (Gn 16,1–16)*: Sára ve svých 75 letech dostala strach, že se pro její neplodnost nenaplní Boží zaslíbení dané Abrahamovi. A tak vzala věci do svých rukou a využívá běžné zvyklosti – nabídnout manželovi svou egyptskou služebnou Hagaru, aby syna zplodil s ní. Abraham se bez komentáře podřizuje nápadu své ženy. Hagařino těhotenství je příčinou sporu mezi ní a paní. Sára se pokouší řešit situaci vyhnáním Hagary. Ta se však vrací na Hospodinův pokyn, obdařena rovněž zaslíbením hojného potomstva. Její syn má být pojmenován Izmael – „Slyší Bůh“, nebude to ovšem syn abrahámovského zaslíbení, toho porodí Sára. Hagařin syn bude „člověk nezkrtný“. Muslimové pokládají Izmaele za svého praoce.
- *Uzavření smlouvy*: Abramovi je 99 let – tento údaj, podobně jako při vyjití z Cháranu, naznačuje, že jde o mimořádnou událost, s tím souvisí i změna jména a ustanovení obřízky. Abram je z biologického hlediska už neplodný, hodně starý, po lidsku zde není žádná naděje na budoucnost, a právě do této situace se Abramovi zjevuje Hospodin jako „Bůh všemohoucí“ a uzavírá s Abramem smlouvu, zavazuje se mu, že splní, co slíbil. Již počtvrté Abramovi zaručuje, že ho velmi rozmnoží.
- *Ustanovení obřízky*: Starý zákon nám podává trojí zprávu o zavedení, popřípadě obnovení obřízky, poprvé zavádí Hospodin obřízku prostřednictvím Abrahama ke zpečetění smlouvy: „Znamením mé smlouvy mezi mnou a vámi i tvým potomstvem, kterou budete zachovávat, bude toto: Každý mezi vámi, kdo je mužského pohlaví, bude obřezán“ (Gn 17,10). Obřízka je smluvní obřad. Je to chirurgický zákrok, při kterém je odříznuta předkožka mužského pohlaví. Smlouva mezi Bohem a Abrahamem je ze strany člověka naznačena obřezáním každého muže v rodině, syna i zakoupeného služebníka. Ze strany Boha bude smlouva naplněna požehnaným a početným potomstvem.
- *Změna jmen*: Při smlouvě Abram a Saraj obdrží nová jména – ze Saraj se stává Sára a z Abrama Abraham. Abram znamená „Otec je povýšen“; Abraham: „Otec mnoha národů“, Sára a Saraj znamená „Kněžna“, ke jménu Sára se navíc přidává význam „mnoha národů“.
Ve starověku bylo jméno a jeho význam nesmírně důležité, jména odrážela charakterové vlastnosti a typické rysy určité osoby. Když Bůh dává člověku nové jméno, znamená to, že se jeho život zcela změní.
- *Abrahamovi hosté*: 18. kapitola začíná slovy: „I zjevil se Hospodin Abrahamovi...“ Tři muži (počet tří udává svědeckou věrohodnost) se objevují před Abrahamovým stanem na posvátném místě Mamre v poledním horku, kdy člověku nezbyvá nic jiného než odpočívat. V těchto postavách se zjevuje

Hospodin. Abrahamovo přivítání a pozvání je běžným projevem orientální pohostinnosti, zároveň však jeho úcta vykazuje „bohoslužebné rysy“. Abraham poznává v hostech Boží posly, vybírá nejlepší tele, Sára má připravit koláče ze tří měr hrubé mouky (nadměrné množství), Abram dává to nejlepší, co má, a dává mnohem víc, než je potřeba. Následuje zpráva o narození syna, která je pro Sárů tak neskutečná, až k smíchu.

- „*Dějiny smíchu v příběhu Sáry a Abrahama*“: Hospodin mění jméno Sáře a říká, že se stane „matkou pronárodů a vzejdou z ní králové země“. A hned nato (Gn 17,17) Abraham padl na tvář, usmál se a v duchu si řekl: „Což se může narodit syn stoletému? Cožpak bude Sára rodit v devadesáti?“ — Abraham se tomu Božímu vtipu směje; potom když za ním přijdou tři hosté a zvěstují mu novinku, že Sára „po obvyklé době, až se k tobě vrátím, bude mít syna“, směje se tomuto vtipu ve stanu zase Sára, je to hořký a ironický smích. (Co se mi to tu snažíte namluvit, proč si ze mě děláte blázny?) Nakonec se však Sára směje šťastným smíchem a radostně vyzývá: „Se mnou ať se směje každý, kdo o tom uslyší.“ (Gn 21,6)
- *Narození Izáka* (Gn 21,1–7) je především projevem Boží věrnosti a spolehlivosti. Hospodin „učinil, jak slíbil“. Izákovo početí a narození je znamením, že na Boží zaslíbení lze spolehnout. Jméno Izák znamená „smál se“ a dostává vlastně dvojí význam — Izákovo zaslíbení provází výsměch, ale jeho narození provází vděčný smích víry.

10.1.2 Úskalí

- V souvislosti s Abrahamem se často mluví o „zaslíbení“, ale Starý zákon nemá zvláštní slovo, které by se překládalo českým „zaslíbení“, v textu prostě vždy stojí, že Bůh říká, Bůh mluví. Jeho slovo je věrné, co slibuje, to splní — slovo a čin je jedno. Radost z Izákova narození je vlastně radost z toho, že Boží sliby, promluvy, oslovení se ukázaly jako platné, důvěryhodné, tedy pravdivé. Proto se z toho můžeme radovat i my — „každý, kdo o tom uslyší.“
- Nepředstavujte Sárů jako nevěřící — nabídnutí otrokyně svému muži bylo tehdy běžné, její hořký smích je pochopitelný, je hluboce zraněná a nechce se zklamat, zakázala si těšit se na dítě. O to víc vynikne její veliká radost po narození Izáka.

10.1.3 Odkazy

HELLER, Jan — PRUDKÝ, Martin: *Obtížné oddíly knih Mojžíšových.*

Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.

VRIES, Tinie de: *Tím vše začíná.* Amsterdam: Nederlandsche

Zondagsschool Vereeniging, 1989; str. 23–26.

Další odkazy na pracovní listy a přípravky najdete pod příslušnou kapitolou (10.1.3) na adrese <http://goo.gl/BBnnle>.

•••••

10.2 PRO DĚTI

10.2.1 Předškolní děti

Slíbili někdy maminka nebo tatínek nebo babička a děda někomu z vás něco hezkého, něco fantastického, jako ze snu, jako z pohádky, až jste se tomu museli smát? Možná jste si říkali: „To není možné! To si ze mě snad dělají legraci, tomu nevěřím!“ Ale zároveň jste strašně moc doufali, že to splní, protože by vám to udělalo nesmírnou radost. Maminka si z vás přece nedělá legraci a neslibuje vám věci, které nesplní.

Pamatujete si, po čem moc a moc toužili Abram se Sáráj? Co jim chybělo? Toužili po miminku. Jenže Abramovi bylo už 99 let a Sáře 90 a takhle starým lidem se normálně miminka už nerodí. Nebo jo? Ale Pán Bůh jim to slíbil, nebo ne? Tak jak to asi dopadne...

Poslouchajte...

Jednou v noci ležel Abram ve stanu a nemohl usnout. Dupal o všem možném. Báł se, že na něho Bůh zapomněl. Báł se, že Bůh svůj slib nesplní a oni se Sárjou zůstanou sami v cizí zemi a všechen jeho majetek dostanou úplně cizí lidé. Abram vstal a šel ven. Díval se na hvězdy a najednou ty hvězdy tak kamarádsky blikaly a Abram slyšel, jak ho Bůh volá: „Abrame, Abrame. Podívej se nahoru. Dokážeš ty hvězdy spočítat? Slibuju ti, že jako je obloha plná hvězd, tak bude plný tvůj stan dětí a vnoučat. Uzavřu s tebou smlouvu, aby ses nebál a při té příležitosti dostaneš také nové jméno. Nebudeš se

jmenovat už Abram, ale Abraham, to znamená otec velkého národa a tvoje žena se nebude už jmenovat Sáráj, ale Sára, to je kněžna.

Abraham se vrátil do stanu a pod vousy se smál. Sára se ho zeptala: „Copak, Abrame, čemupak se směješ.“ „Ále, Sáro, nebudeš mi to věřit, ale budeme mít syna. Bůh to slíbil a já mu věřím, on své sliby plní, i když to trvá tak dlouho...“

V poledne je v zaslíbené zemi vždycky strašné horko. Devadesátidevítiletý Abraham si sedl pod obrovský strom hezky do stínu a podřimoval. V takovém věku a v takovém vedru se nedá pracovat. V tom kde se vzali, tu se vzali, jako by z nebe spadli, stáli před ním tři mladíci. Vypadali jako andělé, poslové od Boha. Abraham si nejdřív myslel, že se mu to zdá: „To jsem blázen, přece v takovém horku normální lidé nechodí po výletech.“ Protřel si oči a oni tam opravdu stáli v tom poledním parnu tři muži. Abraham vyskočil jako mladík a rychle je pozval na oběd. To bylo tehdy zvykem, že všichni pocestní byli jako vzácná návštěva a vždycky je někdo pozval na oběd nebo na večeři. Abraham zabil to nejlepší tele a připravil výbornou pochoutku. Sára upekla koláčky. Byla to velká hostina.

„Abrahame, máme pro tebe radostnou novinku. Sára bude mít syna.“ Sára byla schovaná ve stanu a poslouchala ne za dveřmi, ale za stanovou celtou. A když slyšela svoje jméno, tak zpozorněla. A když slyšela, že by se jí mělo narodit miminko, tak se začala smát a říkala si pro sebe: „Vždyť já bych mohla být vaše prababička, to musí být nějaký omyl, to jste si asi spletli stan.“ Mladíci slyšeli její chichotání a zeptali se Abrahama: „Pročpak se tvoje žena Sára směje? Copak ona nevěří, že pro Pána Boha není nic nemožné? V jistém čase, po obvyklé době, se k tobě vrátíme a tady bude veselo. Sára už bude chovat miminko.“

A opravdu. Pán Bůh splnil, co slíbil. Sára brzy cítila ve svém břiše zvláštní pohyby. Věděla, i když to nikdy předtím nezažila, že čeká dítě. A tak začala chystat plínky, šátky a kožešinky a byla moc šťastná. Abrahamovi a Sáře se narodil chlapeček (*můžete mít s sebou miminko, oblečky, zavínovačku, plínky*). Abraham mu dal jméno Izák. Víte, co to jméno znamená? Smíšek. To proto, aby jim jeho jméno připomínalo, jak se smáli, když slyšeli, že budou mít děťátko.

Sára se teď smála úplně jinak, byla veselá a vděčná a zpívala: „Díky Bohu se můžu smát a se mnou ať se směje každý, kdo o tom uslyší!“

A tak i my se můžeme smát se Sárou. Můžeme se smát, protože víme, že Pán Bůh plní, co slíbil, a má nás rád. (*Můžete třikrát zazpívat refrén: „Má duše Boha velebí“.*)

Aktivita

- Můžete s dětmi vyrábět pozvánky na oslavu Izákova narození.
- Vystříhnout hvězdičky a do nich mohou děti nakreslit, napsat, co by si přály, a pak je nalepit na černý papír.
- Pokud jste první hodinu s dětmi vyráběli stan a v něm Abrama a Sáráj, mohou jim tam teď do stanu děti namalovat miminko Izáka.
- *Pexeso*: můžete pokračovat v malování „abrahamovského pexesa“, každou hodinu můžete namalovat 4–5 dvojic a až dokončíte celý abrahamovský cyklus, můžete si s dětmi udělat „opáčko“ (hvězdná obloha, Sára se směje, tři mládenci, Abraham spí pod stromem, miminko Izáček aj.).

POMŮCKY Miminko, oblečky, papíry, pastelky.

10.2.2 Mladší školní děti

Co je to slib? Slib je když řekneš, že něco uděláš a potom to uděláš. Slíbil vám někdy někdo něco? A jak dlouho to trvalo, než se to splnilo? Trvalo to někdy až do narozenin, do Vánoc, do prázdnin? Je těžké čekat? Zvlášť když se těšíte na něco, po čem moc a moc toužíte?

Můžete dětem ukázat obrázek hvězdné oblohy a pouště. Co tam vidíte? Hvězdy a písek. Co mají společné? Nedají se spočítat. Hospodin slíbil Abramovi, že jeho potomků bude jako zrněk písku a jako hvězd. Abram trpělivě čeká už několik let, ale Hospodinův slib se neplní. A přitom Abramovi a Sáráj by stačilo jedno zrnko, jedna hvězda, jeden syn.

Jednou v noci Abram ležel ve stanu a nemohl usnout. Dumal o všem možném i nemožném. A nejvíce o tom, že mu Bůh slíbil zemi a syna. Roky utíkají a kde nic tu nic. Splní se aspoň něco? Naše starosti nám připadají nejhorší v noci. Mají až neskutečné rozměry. To možná znáte.

„Hospodine, co je to za hru? Proč si z nás děláš legraci? Jsme už staří lidé... Slíbil jsi nám potomstvo, ale spíš to vypadá, že všechno, co jsem za ten svůj

dlouhý život nashromáždil, zdědí správce mého domu Eliezer,“ modlil se Abram k Bohu. Trochu zvláštní modlitba, ale Abram mluvil s Hospodinem na rovinu. Vždycky mu řekl, co si myslel a jak se cítil. A dnes se zrovna cítil dost špatně. Začal pochybovat. Začal se bát, že nic z toho, co mu Hospodin slíbil, se nesplní. Vstal z postele a šel ven. Díval se na hvězdy a najednou ty hvězdy tak kamarádsky blikaly. Tu noc vzešlo Abramovi světlo. Věřil, že Bůh je s ním a splní, co slíbil.

Druhý den hned po ránu k němu přiběhla Sáráj a křičí už zdálky: „Abrame, já už to nevydržím. Já se z toho věčného čekání snad zblázním. Už dvacet let čekáme na dítě. Odstěhovali jsme se kvůli tomu z našeho Cháranu. Všechno jsme opustili. Vyřešíme to tak jako ostatní lidé. Hospodin mi nedopřál, abych rodila, tak si prostě vezmeš moji otrokyni Hagar a budeš mít dítě s ní. Bude jako moje a bude pokračovatelem našeho rodu, tvého jména. Co ty na to?“

Trochu zvláštní návrh. Sáráj to prostě vzala do svých rukou a Abram se tomu nebránil, a tak egyptská otrokyně Hagar otěhotněla. Jenže pak se to Sáráj trochu vymklo z rukou. Hagar se najednou cítila silná. Přestala si Sáráj vážit a začala se jí posmívat. Chtěla strhnout všechnu pozornost na sebe. Vždyť ona dá přece Abramovi syna a ne Sáráj. Sáráj se proto moc trápila, byla den ode dne smutnější. Čím větší byl Hagarin pupek, tím větší bylo její trápení.

„Abrame, já už to nevydržím, takhle to dál nejde. Hagar musí z domu.“ Hagar nakonec utekla. Ale Hospodin ji neopustil. Vyhledal ji ve stepi, zvěstoval jí narození syna a poslal jí zpátky k Abramovi a Sáráj. Hagar porodila Abramovi syna a ten ho pojmenoval Izmael, to je „slyší Bůh“. Abramovi bylo 86 let.

Čas plynul, Izmael rostl, Sáráj stárla, Abram taky a najednou se zase ukázal Abramovi Hospodin: „Já jsem Bůh všemohoucí, nezapomeň na to, Abrame. Uzavřu s tebou smlouvu: Staneš se praotcem hlučícího davu pronárodů. Nebudeš se už nazývat Abram; tvé jméno bude Abraham, otec národů. Na znamení mé smlouvy s tebou bude každý muž obřezán.

A své ženě už nebudeš říkat Sáráj, její jméno bude Sára, to je Kněžna. Požehnám ji a dám ti také z ní syna, Sára bude matkou pronárodů.“

Abraham padl na tvář, usmál se a v duchu si řekl: „Pane Bože, lepší vtip jsem neslyšel! Copak se může narodit syn stoletému, vždyť mně už za rok bude sto. Copak může Sára rodit v devadesáti?“ Bůh znal dobře Abrahama, byl to jeho přítel a věděl, co ten jeho úsměv znamená, a proto ho ujistil:

„A přece ti tvá žena Sára porodí syna a ty mu dáš jméno Izák, to znamená Smíšek.“

Běžně lidé stvrzují smlouvu podpisem, ale Abraham měl stvrdit smlouvu obřízkou. To je takový obřad, při kterém je odstraněna předkožka mužského pohlaví. Abraham poslechl, co mu Bůh řekl a nechal všechny muže ve svém domě, včetně sebe a svého syna Izmaela, obřezat. A od té doby všichni židé dávají obřezat své syny už osmý den po narození. Je to trvalá připomínka smlouvy, kterou s nimi Hospodin uzavřel.

Abraham oslavil sté narozeniny. Zrovna podřimoval v poledním horku pod starým stromem v Mamre, když tu najednou viděl přicházet tři mladíky. Úplně zapomněl na svůj věk, vyskočil a běžel jim vstříc. Sklonil se k zemi a prosil je, aby u něho zůstali a posilnili se. V takovém vedru žádní normální lidé necestují. Abraham v té zvláštní návštěvě poznal Boží posly a náležitě je pohostil. To bylo tehdy zvykem, že všichni pocestní byli jako vzácná návštěva a vždycky je někdo pozval na oběd nebo na večeři. Abraham zabil to nejlepší tele a připravil výbornou pochoutku. Sára upekla koláčky. Byla to velkolepá hostina. Oni jedli a Abraham stál u nich pod stromem.

V tom najednou jeden z těch tří hostů promluvil: „Abrahame, mám pro tebe radostnou novinku. Sára bude mít syna.“ Řekl to jakoby nic a zase se pustil do jídla. Sára byla schovaná ve stanu a poslouchala. A když slyšela svoje jméno, tak zpozorněla. A když slyšela, že by se jí mělo narodit miminko, tak se začala smát a říkala si pro sebe: „Vždyť já bych mohla být vaše prababička, to musí být nějaký omyl, to jste si asi spletli stan.“ Mladíci slyšeli její chichotání a zeptali se Abrahama: „Pročpak se tvoje žena Sára směje? Copak ona nevěří, že pro Pána Boha není nic nemožné? V jistém čase, po obvyklé době, se k tobě vrátíme a tvá žena bude mít syna.“

A opravdu. Pán Bůh splnil, co slíbil. Sára brzy cítila ve svém břiše zvláštní pohyby. Věděla, i když to nikdy předtím nezažila, že čeká dítě. A tak začala chystat plínky, šátky a kožešinky a byla moc šťastná. Abrahamovi a Sáře se narodil chlapeček Abraham mu dal jméno Izák. Víte, co to jméno znamená? Smíšek. To proto, aby jim jeho jméno připomínalo, jak se smáli, když slyšeli, že budou mít dítětko.

Sára se teď smála úplně jinak, byla veselá a vděčná a zpívala: „Díky Bohu se můžu smát a se mnou ať se směje každý, kdo o tom uslyší!“

A tak i my se můžeme smát se Sárrou. Můžeme se smát, protože víme, že Pán Bůh plní, co slíbil.

Aktivita

Děti si mohou vyrobit hvězdičky a napsat do nich svá přání, potom z těch hvězdiček můžete udělat „hvězdnou oblohu“ a společně se pomodlit.

10.2.3 Starší školní děti

Aktivita A

Děti mohou události kolem Izákova narození napsat jako novinový článek – někdo může vymyslet titulek, někdo napsat text, někdo připojit obrázek nebo mohou vytvořit společně komiks nebo napsat jeho životopis a příště k němu ještě něco připojit.

Aktivita B

„Abraham a Sára a jejich dějiny smíchu“ – na velký papír napište slovo „smích“, děti k tomu mohou připsat vše, co je v první chvíli napadne (radost, uvolnění, nakažlivý smích, vtip, legrace, humor, hořký smích, výsměch, posmívání atd.), pokud se v seznamu nápadů neobjeví druhy smíchu, můžete jim napovědět, aby se zamysleli nad různými druhy smíchu.

Smích hrál důležitou roli v příběhu Abrahama a Sára. Můžete si číst jednotlivé oddíly, které se týkají smíchu a diskutovat s dětmi o tom, co ten konkrétní smích asi znamenal, co vyjadřoval, k čemu vedl, čeho byl projevem?

1. Hospodin mění jméno Sáře a říká, že se stane „matkou pronárodů a vzejdou z ní králové země“ a hned nato (Gn 17,17) Abraham padl na tvář, usmál se a v duchu si řekl: „Což se může narodit syn stoletému? Cožpak bude Sára rodit v devadesáti?“ – Abraham se tomu Božímu vtipu směje – je otázka, zda se vysmívá a nevěří, anebo mu to přijde neuvěřitelné, ale směje se radostí, nebo je to směs víry a nevěry?
2. Potom když za ním přijdou tři hosté a zvěstují mu novinku, že Sára „po obvyklé době, až se k tobě vrátím, bude mít syna“, směje se tomuto vtipu

ve stanu zase Sára, je to hořký a ironický smích. (Co se mi to tu snažíte namluvit, proč si ze mě děláte blázny?)

3. Směje se Abraham – už jen tím, když dává svému synu jméno Izák – doslova „smál se“. Izákovo jméno bude Sáře a Abrahamovi připomínat, že se smáli Božímu zaslíbení.
4. Nakonec se Sára směje šťastným smíchem a radostně vyzývá: „Se mnou ať se směje každý, kdo o tom uslyší.“ (Gn 21,6) Je to vděčný smích víry, radost z toho, že Hospodin své sliby plní.

POMŮCKY Papír, tužky.

10.2.4 Přesah

Píseň od skupiny *The tap tap* – <https://youtu.be/IDHWijET22A>. Je ta píseň také trochu o Abrahamovi? Zvolil si svou cestu sám?

•••••

10.3 LITURGIE

10.3.1 Písně

Mému Bohu patří zem (BTS 13); *Vše dobré, co máme* (BTS 19); *Vstaň a hledat pojd' tu zem* (Svítá 379); *Rok za rokem* (Svítá 286); *Má duše Boha velebí* (EZ 627); *Bůh je záštita má* (Svítá 23); *Radujte se, bratři* (Svítá 284)

10.3.2 Biblický text k zapamatování

Nic se neboj, Abrame, já jsem tvůj štít, tvá přehojná odměna. (Gn 15,1)
Nebo: Hospodin navštívil Sárú, jak řekl, a splnil jí, co slíbil. (Gn 21,1)

10.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Dál přece nejdemo sami* (Svítá 39).

10.3.4 Okénko do bohoslužeb

„Zítرا tě určitě navštívím.“ „Teď ti to nekoupím, ale počkej, až budeš mít narozeniny, určitě dostaneš nějaké auto.“ „Teď nemám čas, ale o víkendu se ti budu věnovat.“ „Do týdne ti ty peníze vrátím.“ „Ode dneška si budu číst každý den Bibli.“

Co mají všechny tyto věty společné? Jsou to sliby. Slíbili jste v poslední době něco někomu? A dodrželi jste to? Co se stane, když svůj slib nedodržíte? Propadnete se do země? Máte to napsané na čele? Ne, není to na první pohled hned vidět. Ale lidé vám postupně přestanou věřit a důvěřovat, nebudou vás brát vážně a možná si o vás budou myslet, že jste „slibotechna“. Pán Bůh v Bibli často někomu něco slibuje, ale vždycky svůj slib splní, i když někdy člověk musí čekat hodně dlouho a někdy přestává věřit. Pán Bůh je věrný, plní své sliby a má nás rád, a proto mu můžeme věřit jako Abraham.

10.3.5 Modlitba

Pane Bože náš, děkujeme, že na tvoje sliby se můžeme spolehnout. Nauč nás plnit svoje sliby, aby nám druzí mohli důvěřovat. Děkujeme ti, že s tebou se nemusíme bát. Dej, ať z tebe máme radost a děláme také radost všem kolem nás. Amen.

PŘECE BYS TO NEUDĚLAL!**TÉMA**

Přátelství s Hospodinem jako základ
odvážné přímlyvné modlitby.

CÍL

Seznámit děti s Abrahamem jako s přítelem Božím.
I my můžeme být s Bohem v přátelském vztahu jako
Abraham, i my se můžeme modlit za kohokoliv.

.....

11.1 PRO UČITELE

Biblický text: Gn 18,16–33

11.1.1 Výkladové poznámky

- Tři muže pozval Abraham k sobě domů. Po jídle je vyprovází až k hranicím svého pozemku. Je to pradávny zvyk pohostinství, doprovodit hosta až na hranici území, kde jsem já paní/pánem (ke dveřím bytu, k brance...).
- *Verš 17*: Hospodin rozvažuje, jestli má s Abrahamem mluvit o tom, co hodlá udělat v nejbližších dnech. Důvod? Hned dva. Abrahamovi a Sáře bylo právě oznámeno, že se jim narodí dítě – netrpělivě očekávané, zaslíbené. Toto dítě (a po něm jeho potomci) jsou nositelé požehnání pro celou zemi – tak to Hospodin chtěl. Říct tomu, kdo nese požehnání pro druhé, že některé z těch druhých čeká možná také smrt?

Abrahamova víra je živým rozhovorem s Bohem. Abraham chodí s Hospodinem, Hospodin zná jeho cesty. Ale také to znamená, že Abraham zná cesty Hospodinovy.

Důvěrné sblížení: Hospodin poznal Abrahama velmi blízce, tak, jak se znají dlouholetí partneři, přátelé – toto pouto je zavazující i pro Hospodina. Má Hospodin sdílet své plány se svým přítelem?

- *Verše 20 a 21:* Hospodin promlouvá k Abrahamovi o svém plánu – zajít do Sodomy zjistit si, jak to tam ve skutečnosti vypadá, protože to, co se donese až k nebesům je opravdu hrůza. *Křik Sodomských a Gomorských:* Není jasné, jde-li o křik těch, kdo v Sodomě a Gomoře trpí bezprávím a volají o pomoc, nebo jestli jde o hluk zločinu nebo jestli je to směs obojího.
- *Verš 22:* Dva muži odcházejí dál. Jeden zůstává stát – Hospodin sám zůstává stát na Abrahamově pozemku, na jeho doma. Váhá s odchodem? Rabínské poznámky říkají, že původně bylo v textu „Hospodin zůstal stát před tváří Abrahamovou“, toto bylo z věroučných důvodů upraveno na „Abraham zůstal stát...“, i když to přináší do vyprávění prvek nelogičnosti.

Hospodin je zde líčen velice lidsky – Abraham ho zdrží u sebe na jídlo, pak Hospodin váhá, jestli chce s Abrahamem sdílet svoji starost, nakonec zůstává stát před Abrahamem (Hospodin před Abrahamem, ne Abraham před Hospodinem!)... Jako by Bůh nebyl vzdálený na nebesích, ale někdo jako nejlepší přítel, někdo, kdo nechce děsit lidi svojí velikostí a vševědoudcností. Jako by bylo možno s tím velikým Bohem jít docela obyčejně k brance a ještě se zastavit na to poslední slovo, které chce sdílet a pro které doma nenadešla správná chvíle (a kolikrát je toto slovo to důležité, to, co návštěvu celou dobu tlačilo a nebyla schopna to říct, až s rukou na klíce si dodala odvahu)...

- *Verše 23–25:* Abraham přistoupil k Hospodinu. Hospodin stojí na hranici Abrahamova pozemku, přesto k němu Abraham přistupuje blíž, aby s ním mohl mluvit. Není tu žádné obětní místo, žádný oltář (Abraham je stavět uměl, ale tady nestaví nic – a přesto s Hospodinem mluví). Jako by bylo místo, kde jde k Bohu přistoupit i jinak, prostě, jen tak, bezprostředně, bez obětního berana v ruce a bez oltáře mezi Bohem a člověkem.

Abraham přišel blíž k Hospodinu a... začal se s ním handrkovat.

Abraham se zastává těch, kdo o jeho zastání ani nestojí – chce, aby byli pro těch pár spravedlivých ušetřeni i ti nespravedliví, kterých je většina (zatímco spravedlivé bude muset Hospodin hledat, nespravedlivé nikoliv). Abraham neargumentuje rodinou (má v Sodomě synovce!). Nesnaží se osvobodit spravedlivé (nenech je trpět v tom doupěti zločinu, pobij ty lumpy a zachraň spravedlivé, už si vytrpěli dost), spíš používá existenci spravedlivých jako argument, proč neničit i ty zlé. Proč? Aby ti zlí mohli

dál páchat zlo? Nebo je to pro Abrahama otázka spolu-lidství, spolu-žití na zemi? Nebo ještě jinak: Abraham je požehnaný Boží, nositel požehnání i pro druhé lidi – zastává-li se druhých, pak prostě proto, že i ti nespravedliví jsou ti, pro které on, Abraham, přináší požehnání.

Hřích je něco, co Hospodin tolerovat nemůže – ale také nejde naházet všechny lidi do jednoho pytle. Proč být vlastně spravedlivá, caddik, když budu potrestána stejně jako raša, bezbožná? Kde by pak byla spravedlnost, když by ani Hospodin nedělal rozdíly?

Abraham připomíná Hospodinu jeho vlastní závazky vůči lidem. Je to drzá řeč příliš sebevědomého člověka, který nařizuje Bohu, co má teď dělat, nebo jsou to slova přítele, který ukazuje na společné cesty, kterými spolu chodívali a připomíná je teď svému protějšku? Jednou zavedený řád musí zohledňovat i ten, kdo ho zavedl.

Abraham smlouvá s Hospodinem o nespravedlivé až do počtu deseti lidí. Je to nejmenší počet pro existenci společenství.

Jak to nakonec dopadlo se spravedlivými? Byl jich dostatečný počet? Vzhledem k tomu, že Hospodin ta města zničil, tak ne. Jediní vyvedení byla Lotova nejužší rodina – žena a dvě dcery. Poslové Hospodinovi je vyvlekli násilím z města. Lotova žena se ještě ohlédla za domovem – a proměnila se v solný sloup. Lotovy dcery otce opily a pořídily si s ním děti.

Abraham je tu líčen jako odvážný člověk víry. Chová se jako rovnocenný partner v dialogu s Hospodinem – byť ví, že je jen prach a popel, má odvalu připomínat Hospodinu jeho cesty. Jak si to jen mohl dovolit? Snad díky pevnému dlouhotrvajícímu vztahu, díky dlouho trvajícímu procházení se s Hospodinem.

Na jedné straně je Hospodin líčen velice člověku podobně – na straně druhé je Abraham líčen jako Hospodinu rovný partner v dialogu.

11.1.2 Úskalí

Na úskalí textu narazíte spíš v rozhovoru s většími dětmi.

- *Černobílé vidění světa*: buď spravedlivý nebo hříšník. Spravedlivé/dobré čeká po přečtení provinění z knihy hříchů čokoláda, hříšníky/zlé odnese čert v pytli (alespoň na Mikuláše to tak chodí, s tím mají děti zkušenost). Dopřeli to znají jinak – spravedliví jsou chváleni do nebes, hříšníci zatracováni (nebo alespoň by to tak mělo být).

- *Fatalismus*: Vše dopadne, jak dopadnout má — tudíž nemá cenu se za někoho přimlouvat; často potkávám v kombinaci s přílišnou pokorností — máme vše, co se děje, přijmout se skloněnou hlavou a nevzpírat se, Bůh nám to dal, tudíž je to dobré a my se to máme naučit snášet a hlavně o tom s Bohem nediskutovat; jakkoliv tato tvrzení mají svoji opodstatněnost a moudrost, není od věci s Hospodinem mluvit jako s přítelem dokonce i tehdy, když s ním nesouhlasím, vyslovit svoje Ne, já s tebou, Bože, nesouhlasím. Těžká životní situace může zcela zablokovat vztah k Hospodinu a pak ho blokuje do té doby, dokud dotyčný násilím krouťe svoji duši do přehnané pokornosti. Ve chvíli, kdy dovolí sám sobě říct (nebo ostrými slovy vykřičet) Bohu svoje Ne, nesouhlasím, obrovsky se mu uleví. Vztah k Bohu se obnoví přesto, že dotyčný dál nerozumí a dál se ptá Proč?! Přítel je ten, kdo se mnou ne vždy ve všem souhlasí, ale i přes můj nesouhlas mě má rád.

11.1.3 Odkazy

LINDEN, Nico ter: *Povídá se...* Heršpice: EMAN, 1999.

NEČIL, David: *Bůh soudí Sodomu*. Dostupné z <http://goo.gl/kqTzR2>.

.....

11.2 PRO DĚTI

11.2.1 Předškolní a mladší školní děti

Důraz kladu na konkrétnost — malé děti neovládají abstraktní témata, nevědí, co to jsou trpící celého světa, ale vědí, kdo to je, kamarád v nemocnici, kterého bolí operované břicho.

Dnes si budeme povídat o modlitbě za někoho. Vyberte si každý jednu noviny a v nich jednu fotografii, která se vám líbí. Tu vystříhnete a řekněte nahlas, co jste si vybrali za fotografii. Je na ní někdo, za koho byste se chtěli pomodlit?

(Fotografie nalepte na velký papír.)

Koho máte rádi a není na té fotce? *(Rodina, hasiči s autem...)* Domalujte ho *(možná bude dobře dát limit — pět minut nebo dvě postavičky)*.

Vedoucí kouká, co děti malují a domalovává – pokud děti malují jen svoji rodinu, namaluje někoho vzdáleného (dítka z Afriky třeba), pokud děti malují jen lidi smutné, domaluje veselého smajlíka atd, k hodným lidem zloděje s lupem na zádech, aby vyvážil nakreslené.

Kdo jste co namaloval? Patří na ten náš obrázek taky lidi smutní? A zloději? A děti, které mají nějakou nemoc a musí ležet v nemocnici? A děti, které mají všechno, na co si vzpomenou? A lidi, co nechodí do kostela? *(Cílem je ukázat, že se máme modlit za všechny lidi.)*

Kde se modlíte? *(Děti řeknou místo.)* A může se to, modlit se tam za někoho? *(Cílem je ukázat, že za lidi se můžeme modlit všude. Obávám se, že opravdu všude, včetně míst, kde by to normálně člověka nenapadlo, ale znáte ty dětské otázky – WC a podobně.)*

Proč se máme modlit za všechny lidi? Protože přece není jedno, co se děje někomu druhému. Nejsme na světě přece sami, ale s druhými lidmi. Ale taky s Pánem Bohem jsme na světě. Máme si s ním povídat o druhých lidem stejně jako s maminkou nebo tatínkem.

Dokreslete do obrázku každý sebe, jak jdete s Hospodinem za ruku a povídate si s ním o těch lidech na fotkách i o těch domalovaných.

Vedoucí dokreslí Abrahama, jak jde a povídá si s Hospodinem.

Přečtete text Gn 18,16–33. A my teď budeme jako Abraham a budeme si s Hospodinem povídat o lidech na našem obraze.

Vedoucí pak dá společný obraz doprostřed, chytne se s dětmi za ruce a pomodlí se s dětmi za lidi na obrázku. Modlitbu můžete zakončit společným Otče náš. Obrázek pak můžete vystavit třeba v kostele.

POMŮCKY *Směs aktuálních novin (co najdete doma), církevní tisk (aktuální i stará čísla časopisů), lepidlo na papír a tvrdý papír formátu A3 nebo čtyři slepené A4 (nebo silnější velký balící papír).*

11.2.2 Starší školní děti

Úvod do hodiny: přečíst Gn 18,16–33.

A teď si představte, že by Bůh takto přišel k vám. Jste Abraham. Chcete město zachránit. Je zde několik strategií, jak město zachránit. *(Rozdělte děti do malých skupinek, děti pracují na zadané strategii, můžete dát i časový limit.)*

a) *Vydáte se sami hledat spravedlivé, ty zachráníte.* (Vedoucí rozdává do skupinky noviny, každý sám si vybere jedny a z nich několik fotografií lidí, kteří mu připadají spravedliví, ty vystřihne; počet fotografií k výběru určete podle počtu dětí.)

Na společný velký papír položte každý svoji hromádku spravedlivých, ukažte fotky druhým ve skupince a řekněte, proč vám tento člověk připadá spravedlivý.

b) *Uplatíte Hospodina.* Vymyslete a namalujte (vystříhejte z novin a nalepte), co by se tak asi dalo dát Hospodinu, aby se udobřil a město nezničil. Co slíbit? Darovat konkrétní věci? Stavby? Jak by se mohly na uplácení angažovat církve?

c) *Postavíte vše na přátelském vztahu, který máte s Hospodinem.* Co je pro dobré kamarádství důležité? Nakreslete činnosti, které děláte s dobrými kamarády/ vyberte z novin fotografie činností či předmětů vztahujících se k činnosti (např. kolo jako symbol pro ježdění na kole atd.)

Po chvíli, kdy děti pracují na strategiích, se vedoucí ujistí, že jsou hotovi (nebo dá časový limit na práci) a celá nedělka se sejde nad strategií *a – deset spravedlivých*:

Asi nepůjde jen tak lidi roztrždit, je to věc názoru, roztrždit lidi podle pohledu, podle situace na spravedlivé a nespravedlivé. Jde to vůbec říct, že někdo je spravedlivý jen proto, že na jedné fotce vypadá spravedlivě? Co když se jen tak tváří? A obráceně. Ono vlastně nejde takhle lidi rozškátulovat. To bychom je museli znát až úplně do morku kostí a tak je my neznáme. S touto strategií tedy neuspějeme. (Fotky nalepit na papír, přeškrtnout celý papír nebo nějak viditelně označit, že takto ne a pověsit obrázek někam na viditelné místo)

Celá nedělka nad strategií b – uplatit Hospodina: Co jste vymysleli? (Okomentovat, co děti vymyslely.) Je Hospodin vlastně úplatný? Lze ho ukecat přímlyvnou modlitbou? (*Příběh o soudci a vdově v Lk 18,1–8; není o přímlyvné modlitbě jako o prostředku k ukecání Hospodina, ale o vytrvalosti v modlitbě. Co dát Hospodinu, aby to bylo opravdu jen naše a nedostali jsme to od něho?*)

Strategie c – přátelé si věří (přečíst Gn 18): Na čem je postavena tato strategie? Na vztahu s Hospodinem. A to na přátelském vztahu. Na úplně obyčejném vztahu, jako máte s kamarády. Co děláte s kamarády? (*Upozornit na to, co děti namalovaly/nalepily – ježdění na kole, chodíme do školy, na kroužky – společně strávené chvíle – důležité je to společně.*) Patří ke kamarádství i to, že s kamarády taky někdy nesouhlasíte? A že si to řeknete?

Abraham si může dovolit takhle jasně připomínat Hospodinu jeho záměry prostě proto, že jsou přátelé. Abraham věří v Hospodina, ale taky věří Hospodinu. Abrahamova víra není systém pouček, je to život s Hospodinem. Ne že v neděli v kostele zbožný Abraham a přes týden dělej si co chceš. V pátek jako v svátek si Abraham povídá se svým Bohem o tom, co vidí. Hospodin je jeho kamarád – a i když s ním nesouhlasí, Abraham si s ním povídá. To je základ pro vztahy.

Možno vystavit obrazy na tabuli/v kostele, obrazy možno popsat krátkým komentářem.

POMŮCKY Směs regionálních novin (staré i nové), Bible (stačí jedna), lapidlo, větší kus papíru

11.2.3 Přesah

Jak krásně píše Nico ter Linden: „Když se Bůh vydal hledat spravedlivého, našel jednoho – a stačilo to.“

.....

11.3 LITURGIE

11.3.1 Písně

Přímluvný zpěv (Svítá 387)

11.3.2 Biblický text k zapamatování

Otče náš

11.3.3 Rituál

Společná modlitba Páně; ke společnému zpěvu nebo volání: *Dál přece nejdeme sami* (Svítá 39).

11.3.4 Okénko do bohoslužeb

Děti mohou vypracovat přímluvné modlitby pro tuto nebo příští bohoslužbu.

11.3.5 Modlitba

Pane Bože, podívej se na náš obrázek. Je tam (hasičské auto, máma... vyjmenovat nebo nějak připomenout). Jsou to lidé a věci a zvířata. Jsou tu s námi a my jsme tu pro ně. Prosíme tě za ně. A taky prosíme za nás. Otče náš...

(*Varianta: Přímluvný zpěv [Svítá 387] – společný zpěv zakončený modlitbou Otče náš.*)

TÉMA

Abraham odevzdává Bohu začátek své budoucnosti a přijímá ji od Boha zpět.

CÍL

Seznámit děti s příběhem o obětování Izáka jako s příběhem v kontextu celého abrahamovského cyklu.

.....

12.1 PRO UČITELE

Biblický text: Gn 22

12.1.1 Výkladové poznámky

S úctou ke všem, kdo vedou nedělní školu – toto je jeden z nejtěžších textů Starého zákona. Možná vás i napadne (a nebudete první), zda takový těžký text vůbec vykládat dětem. Čtení souvisejících textů a následující poznámky by vám měly vyprávění textu ulehčit. Nebojte se text vykládat, ale nepodceňujte prosím přípravu.

Tyto texty si prosím přečtěte v Bibli, než se pustíte do čtení Gn 22:

- Příběh vyjití Abrahama (Gn 12,1–4a) je spojen s požehnáním, součástí požehnání je zaslíbení Učiním tě velikým národem (Abraham v této chvíli ještě nemá děti) – a to znamená potomstvo, děti, kupu dětí.
- Gn 15,1: Hospodin mluví k Abrahamovi (Já jsem tvůj štít, tvá přehojná odměna), Abraham ale říká: Ach, nedopřáls mi potomka. Požehnání je pro

Abrahama cenné, ale Abraham se trápí: nemá děti. Je mu zaslíbeno dětí jak hvězd na nebi – ani je nesečte.

- Ve smlouvě s Abrahamem (Gn 15,18–21): Zem bude dána potomstvu – tedy dětem.
- Gn 17,4–14: Abraham se stane praotcem hlučícího davu – bude mít děti. Požehnání je tedy spojeno vždy se zaslíbením dětí.
- Gn 21,1: Izák, zaslíbený syn Sáry a Abrahama, je na světě. Začátek Bohem zaslíbeného hlučícího davu přichází na scénu divadla v tom malém chlapečkovi.

Tyto texty tvoří kontext, ve kterém se ponese příprava nedělký. Měl by jej znát učitel i děti, jen tak se vyhnete úskalím textu.

Izák je první viditelná známka požehnání – půjde-li o Abrahamovu víru, bude se to týkat i Izáka, který z této víry přišel na svět. Izmael, který je taktéž Abrahamovým dítětem a dokonce prvorozeným, zůstane stranou. On není ten zaslíbený syn.

Vlastní výkladové poznámky ke Gn 22

- Příběh je uveden vypravěčem – čtenář (posluchač) ví, že je to jen zkouška. Kdo to neví, je Abraham a jeho okolí.
- Příběh je uveden slovy „Po těch událostech“ – signál ke zpozornění – bude se říkat něco důležitého.
- Použité sloveso *jdi* odkazuje k začátku Abrahamovy cesty s Hospodinem, k vyjití z Uru. Jdi (na obou místech velmi důrazně – pokus o přesný překlad by byl asi syp, padej, tempo, a fofrem, bez odporu jdi) – a šel. Abrahamova minulost je založena na uposlechnutí hlasu Hospodina. Abrahamovi je něco přes sto let. Přes dvacet pět let je na cestě se svým Bohem. Už toho spolu zažili. Chvilí věří v Hospodina tak pevně, že je vzorem věřícího, pak zas spoléhá na sebe a svoji chytrost. Jak to bude teď? Zahodí Abraham svoji víru, nebo bude věrný sám sobě, své víře, svému dosavadnímu nasměrování? Když Abraham odcházel za Hospodinem z Uru, musel za sebou nechat svoje zázemí, svoji rodinu (kromě té nejbližší, Sára šla s ním). Teď se musí vzdát i svojí budoucnosti, reprezentované prvotinou požehnání Izákem. Bylo to všechno, to vyjití, ty omyly a pády, ta požehnání, ta naděje, to chození s Hospodinem – byla to všechno lež? Abraham svým jednáním ukazuje svoji víru v pravdivost toho všeho. Ukáže svým jednáním to samé i Hospodin?

- Abraham má dva syny – Izmaela a Izáka. Izák je první viditelná známka tolikrát opakovaného požehnání – *půjde-li o Abrahamovu víru, bude se to týkat i Izáka*, který z této víry přišel na svět. Izmael, který je taktéž Abrahamovým dítětem a dokonce prvorozeným, může zůstat klidně doma. On není ten zaslíbený syn. Jeho Bůh obětovat nechce. A aby se Abraham nespletl, kterého že to syna Hospodin chce, je požadavek specifikován tak, aby nemohlo dojít k mýlce: Jediného syna Izáka, kterého miluješ, toho vezmi. Nelze uhnout, nelze to udělat tak, že když už je tedy nutno obětovat dítě, tak radši to míň milované, radši Izmaela než Izáka. Nelze si to nejvzácnější schovat doma pod zámek. Buď Izáka, nebo nic.
- *Třetího dne*: Pokud se má něco stát, tak třetí den, třetí den je v Bibli časem, kdy se rozhoduje.
- *Verš 5*: Jako by Abraham doufal, že se oba v pořádku vrátí... zkouška je pro něj asi zcela mimo běžnou zkušenost s Bohem – přece by Bůh tolikrát zaslíbeného syna, ten začátek hlučícího davu, nechtěl sprovodit ze světa, přece si je Bůh věrný v tom, co celou dobu spolu prožili, to nemůže být pravda, že by chtěl Izáka...
- *Verše 7–8*: Izák se ptá a otec odpovídá. Možná by tu bylo místo pro pravdu – Izáku, ty jsi ten beránek k oběti. Pravdy se Izák nedočká, uslyší jen odpověď – beránek bude, Hospodin si ho vyhlédne sám. Když přečtete hebrejský text nahlas, stále se opakující *úúú úúú úúú* evokuje kvílení – pláč nad mrtvým. Abraham pořád doufá v Hospodina. Snad je Hospodin stále stejný. Snad.
- *Verš 9*: Finální úprava scény. Staříčkový otec spoutal mladého syna a položil ho na oltář. Je možno se pozastavit nad tím, jak se mu to mohlo povést – Izák měl dost síly, aby se ubránil starému otci. Nabídl se Izák otci dobrovolně?¹ Jádrem příběhu vidí Calvin ve stále stejném jednání Abrahamově² – Abraham si je věrný v tom, co dělá a jak to dělá. Bude si věrný i Hospodin?
- *Verše 10–18*: Abraham zvedá nůž a... Překvapivý zvrat v příběhu – lidská oběť není dokonána, hlas z nebe ji zarazí. Hospodin si je věrný v tom, co dělá. Byla to jen zkouška, Bůh Izáka obětovat nechce. Sám upozorňuje na beránka v houští (Jak se beran do houští dostal? Byl v tu chvíli stvořen nebo se tam v pravou chvíli prostě objevil?) a Abraham jej obětoval místo Izáka.
- Hora Moria: 2 Paralipomenon 3,1 – na této hoře stojí chrám.

1 Calvin, Johannes, str. 237

2 Calvin, Johannes, str. 237

- *Jistotně ti požehnám a jistotně rozmnožím tvé potomstvo*: Stejný gramatický tvar jako bylo na začátku příběhu Jdi (resp. „jistotně jdi“ – čeština ale pracuje se slovesy jinak než hebrejšтина, intenzitu jít vyjadřujeme jiným slovem (syp, padej), nikoliv jiným gramatickým tvarem). Tak jistě, jako jsi ty, Abrahame, vyšel, tak jistě požehnám já tobě. Vzájemnost vztahu je potvrzena i z Boží strany. I Hospodin je si věrný v tom, co říká a dělá. Motivy z předchozích požehnání (dětí jako písku v moři, jako nebeských hvězd) se opakují i zde.
- Chtěla bych jen zdůraznit *Abrahamovu otevřenost vůči Hospodinu* i ve chvíli, kde je Abrahamovi extrémně zle. Někdy je to tak, že extrémně zlé situace přeruší vztah k Hospodinu. Mnozí se ptají, kde je Bůh, ale málokdo se ptá Kde jsi, Bože? To se netýká jen ateistů, to se týká i věřících, i křesťanů. Málokdo zůstává i ve zlých situacích otevřený Hospodinu. Kdyby Abraham otevřený vůči Hospodinu nebyl, asi těžko by Boží hlas slyšel. Zahlušený smutkem by Izák zaříznul jak berana.
- *Verš 19: Nápadné*. Kde zůstal Izák, když se Abraham vrátil ke služebníkům a spolu šli domů? Bible o tom mlčí. Jisté je, že se nějak domů vrátit musel, v dalších příbězích Abrahamových opět figuruje.
- *Těžko se přijímá, že Bůh někoho zkouší*. Středověký židovský vykladač Raši tvrdí, že to nebyl Bůh, kdo Abrahama pokoušel, ale satan. A nebo ďábel zabráňoval Abrahamovi poslechnout (tak rabínský komentář Berešit Rabba)? A J. Calvin v komentáři ke Gn 22 píše, že každý je zkoušen od Boha dle míry své víry³. Smí Bůh takto pokoušet věřící? Jakub má jasno – Bůh nikoho nepokouší (Jakub 1,13), kdo prochází zkouškou, ať neříká, že ho pokouší Pán. Zkouška je ale důvod k radosti (Jakub 1,2).
- Příběh je celý vyprávěn bez emocí. Příběh je *drama o víře*, ne horor se šťastným koncem.

12.1.2 Úskalí

Úskalí spočívá ve výkladu textu jako příběhu:

- O šíleném otci, který vezme nuž a jde zaříznout svého synka jako oběť kvůli nějakému hlasu (To se stane, když vytrhnete text z kontextu – byl Abraham psychicky nemocný a následoval celý život svoje halucinace? Jde o postavu

3 Calvin, Johannes, str. 235

Abrahama – jestli věděl, co dělá, nebo jestli byl psychicky nemocný. Bible ukazuje Abrahama jako zdravého muže – Abraham ví, co dělá a proč to dělá. Proto působí celý příběh tak strašně: vědomě vzít nůž a zaříznout syna! A odtud se berou i tendence nějak Abrahama „omluvit“, proč za to nemohl – duševní nemoc, halucinace, fanatismus, byl ve vleku své víry... cokoliv je dobré jako omluva, jen aby ten příběh nebyl tak skandální.)

- O Bohu s děsivými požadavky na své věřící (taktéž vytržením z kontextu docílíte tohoto obrazu děs budícího Boha – lze v takové monstrum vůbec věřit? Snad kdyby Abrahama pokoušel Satan nebo alespoň nějaký démon, byl by to příběh jako pohádka – boj dobra se zlem, a Bůh by všechno zlo nakonec překazil, čtenář by si oddechl, jak to dobro nakonec přece jen v poslední minutě zvítězilo nad zlem – ale tak to v Bibli není, v Bibli je příběh ponechán v celé hrůznosti – Hospodin, nikdo jiný, zkouší Abrahama. Bude zkoušet taky nás? Takhle těžká zkouška nás také může čekat?)
- O náboženském fanatismu a jeho následcích. Viz diskuze kolem transfuze Svědků Jehovových – v případě dětí rozhodovali rodiče o přežití/nepřežití svého dítěte kvůli své víře. Dovolit dát transfuzi pro ně znamenalo zapřít svoji víru. Co je víc, víra nebo dítě? Co je víc pro Abrahama?)
- O zákazu dětských obětí pro Izrael, přestože okolí tyto oběti praktikovalo⁴ (diskuze pro historii milující lidi).
- O pomůcce, jak mohou rodiče vyslovit své negativní emoce vůči dětem a dál s nimi pracovat (pohled psychologa; v mateřském centru slýchám dost často „Já tě roztrhnu jak hada!“ – věta slouží jako ventil negativních emocí, nikdy jsem nikoho neviděla, že by děcko vzal a skutečně ho jako hada roztrhl či se o to pokusil; v příběhu o obětování Izáka lze vidět hlubší negativní emoce než je jednorázové naštvání; přestože děti dostaly od rodičů mnoho dobrého do vínku, dostaly i dost zátěže a výsledek je jiný, než si rodiče představovali).

Ne že by se tyto motivy nedaly z textu vytáhnout (a věnovat jim čas). Jen by to znamenalo minout se s tím, proč text vlastně v Bibli (stále ještě) je.

Ve své přípravce se striktně držím kontextu. Neustále budu zatahovat příběh do kontextu, kontext bude výslovně připomínán i s odkazy. Účelem je předat zvěst příběhu jako celku.

4 RÖMER, Thomas: *Skrytý Bůh*. (viz 12.1.3 Odkazy); str. 53 nn – dceru obětoval Jiftách (Sd 11,29–40), obětování syna je v 2 Kr 3,26–27, Dt 18,10–12 – zákaz obětování dětí.

12.1.3 Odkazy

RÖMER, Thomas: *Skrytý Bůh. Sex, krutost a násilí ve Starém zákoně*. Jihlava: Mlýn, 2006.

LINDEN, Nico ter: *Povídá se...* Heršpice: EMAN, 1999.

•••••

12.2 PRO DĚTI

12.2.1 Předškolní a mladší školní děti

Přípravy na nedělky pro předškoláky a mladší školní děti jsem spojila. Snažila jsem se jim příběh převyprávět. Pokouším se moc nezdůrazňovat obětování, spíš se zaměřuji na motiv zkoušení, který děti znají ze školy.

A stalo se, že Hospodin chtěl Abrahama vyzkoušet. Kdo šel letos v září poprvé do školy? A kdo už ve škole je? Kdo byl naposledy zkoušený? Jak to dopadlo? Proč učitelé děti zkouší? Aby zjistili, co jim v hlavách z výuky zůstalo? Proč se vlastně učíte? Kvůli paní učitelce, abyste nedostali pětku nebo kvůli mamince doma, aby se na vás za tu pětku nezlobila? Proto, abyste si jednou mohli vybrat, co chcete dělat. A zkoušení vám pomáhá, abyste zjistili, jestli už umíte dost, nebo jestli musíte ještě něco dopilovat.

A Bůh chtěl zkusit, jestli se Abraham životem s Hospodinem něco taky naučil. Na začátku byl Abraham statečný muž. Hospodin řekl Jdi a Abraham opravdu šel. Do neznámé země. Všechno nechal doma a prostě jen šel. Hrdina. Hospodin Abrahamovi požehnal – pak přišla těžká zkouška. Hrdina Abraham si najednou nepamatoval, že dokud chodil s Hospodinem, bylo mu dobře. A už udělal nějaký průšvih! Hospodin ho z něj jako paní učitelka vytáhnul, všechno mu vysvětlil, požehnal mu. Chvilí to s Abrahamem šlo dobře, než zas zapomněl – a zas průšvih. Tak naučil se Abraham něco, nebo ne? Ještě pořád se bude spoléhat na sebe?

Stalo se někdy někomu něco, když ho paní učitelka zkoušela? My jsme jednou dělali při chemii pokusy a učitel nás z těch pokusů zkoušel. A dával dobrý pozor, aby se nikomu z nás nic nestalo. Hospodin jako dobrý učitel zařídil, aby se při zkoušení z víry také nikomu nic nestalo. Šlo hlavně o Izáka, aby se jemu nic nestalo. Aby mu Abraham neublížil.

Protože Hospodin řekl: Vezmi svého syna, Izáka, ne Izmaela a obětuj mi ho jako berana, ukážu ti, kde ho máš obětovat, zbytek je na tobě. A co na to Abraham? Hrdina? Byl zas hrdina, opět totiž spoléhal na Hospodina. Vzal Izáka a dříví a sirky a šli. Došli na to správné místo, na horu Moria. A tam Abraham vzal Izáka, že ho obětuje jako berana. Stalo se Izákovi něco? Nestalo, Hospodin to tak zařídil, aby se mu nic nestalo. Zavolal na Abrahama: Abrahame, Abrahame! A Abraham řekl: Já tě slyším, Hospodine, co je? A Hospodin řekl: Nic Izákovi nedělej! Právě jsem poznal, že jsi můj nejlepší kamarád. Kamarádi si dávají to nejcennější, pro tebe to je Izák a tys mi ho vážně chtěl dát. Já si moc vážím tvoji lásky, Abrahame, moc. I já ti dám něco cenného — svoje požehnání. Tys neváhal a šel sem. Tak jistě, jako jsi ty šel sem, tak se můžeš spolehnout, že já tobě dávám svoje požehnání. Budeš mít mnoho dětí a z nich mnoho radosti. Tvoje děti budou požehnání pro celou zemi. Abraham s Izákem se pak vrátili domů. A bylo jim spolu pořád dobře.

Co se Abraham u zkoušení naučil? Že spoléhat na Hospodina je ta nejlepší věc na světě. Že Hospodin je pořád stejný a pořád mu žehná. I když se někdy zdá, že to tak není, tak žehná. Že víra je vztah a možná je to někdy drama, ale má dobrý konec. Že když Hospodin něco řekne, tak to taky udělá.

POMŮCKY Flipchart/tabule a fixy/křídly (chcete-li malovat); kapesníky s uzly — loutky vypravěče, Izáka, Abrahama, anděla, chuchvalec ovčí vlny/vaty místo beránka, chcete-li vyprávět s postavičkami v ruce, flanelograf, chcete-li používat hotové obrázky.

12.2.2 Starší školní děti

Účelem je zatahnout děti do textu i kontextu v rozhodujícím momentu děje, a tak dát ochutnat něco ze složitosti rozhodování biblické postavy.

Má Abraham obětovat Izáka, nebo ne?

Přečíst textu kontextu — příběh vyjití Abrahama Gn 12,1–4a; Gn 15,1; Gn 15,18–21; Gn 17,4–14; Gn 21,1 (mohou číst děti na střídačku; čtěte vše) a text Gn 22,1 a 2 — čte vedoucí. (Můžete pro přehlednost vytisknout na papír.)

Základní otázka zní: má Abraham obětovat syna, nebo ne? Rozdělit děti na dvě skupiny — ano/ne (možno napsat i na tabuli). Do skupinky jednu či více Biblí. Skupinky si mohou zapisovat na papír poznámky. Je možno dát

časový limit (5 minut?), po jeho uplynutí si skupinka zvolí vedoucího a ten napíše výsledky na tabuli.

Pár nápadů, proč ano (vše vychází z kontextu textu):

- Když někdo pozná, co je dobré (chodit s Hospodinem), má se toho držet, i když to pro něj není příjemné.
- Není to Abrahamova první zkušenost s Hospodinem: Když Abrahama i jeho rodinu chránil doteď, bude to dělat i nadále.
- Požehnání je vždy spojeno se zaslíbením potomstva. Když teď Hospodin chce, aby Abraham obětoval Izáka, první dítě ze zaslíbených dětí, bude si vědět rady, jak dál, aby se zaslíbení naplnilo. Abraham se nemusí starat o naplnění požehnání – to rozhodující zatím vždy udělal Hospodin.
- Přátelé si věří, i když si ne vždy rozumí – pro Abrahama je Hospodin takovým přítelem.

Pár nápadů, proč ne (nutno vytrhnout text z kontextu):

- Zdravý rozum nade vše: Děti se obětovat nesmí, je to zakázané samotným Hospodinem.
- Jak by pak Bůh vypadal? Jako strašné monstrum!
- Abraham je fanatik, duševně nemocný, má halucinace.
- Riziko manželských neshod u Abrahama doma – pochybuji o tom, že by Sára tento nápad schválila.

Účelem je projít s dětmi kontext – bez ohledu na to, kolik skupinky vymyslí důvodů.

Je možno hrát si dál: Co se stalo, když Abraham šel obětovat Izáka, víme (možno přečíst text Gn 22,10–19). A kdyby Abraham neobětoval syna, co by se stalo? Nechte přemýšlet děti (časový limit stanovte sami):

Pár nápadů:

- Izák by neměl nervy z otce,
- Abraham by neriskoval. Abraham by takto deklaroval svoji neochotu dál jít s Hospodinem. Celá jeho existence jako Abrahama stojí na chození s Hospodinem: dál nejít znamená skončit svoji víru, svoji existenci postavenou na víře odsoudit jako marnou, zbytečnou.

Nakreslete na papír čáru (představuje váš život), tu rozdělte na části po pěti letech. Udělejte značku tam, kde se právě nacházíte. Pak udělejte čáry či jiné značky tam, kde si myslíte, že čeká něco důležitého pro budoucnost — úspěšné přijímačky na SŠ, VŠ, prima brigáda, první výplata, vlastní byt, první krásné rande, svatba, děti, dosažení vysněné práce...

Vedoucí nedělky zatím kreslí na tabuli/flipchart Abrahamovu čáru života: Abraham žil 175 let. V 75 letech vyšel z Cháranu. To už byl ženatý, takže někde před 75 udělejte čáru s popiskem Svatba se Sárrou. Když mu bylo 100 let, narodil se mu Izák. Smrt Sáry — těžko říct, kolik bylo v té době Abrahamovi, ale Izák byl už dospělý — tak někdy kolem 130 let (nebo jak to odhadnete) udělejte čárku s popiskem Smrt Sáry. Hned za ní Svatba Izáka s Rebekou a pak Svatba s Ketúrou + ženiny + další děti. (Účelem této Abrahamovy čáry života je dostat Abrahama ze světa Bible do světa našeho — byl to obyčejný muž, který měl svoje plány, když mu do nich zasáhl Hospodin — to se může stát každému z nás!)

Takto vypadala čára života Abrahama. Někde se narodil, oženil se, toužil po zaslíbeném synkovi a taky ho dostal. Měl s ním svoje plány a naděje. A Hospodin udělal tohle (*vedoucí udělá tlustou čáru někde u 120 let*): Jdi k hoře Moria a tam ho obětuj! Obětuj svoji budoucnost, svoje plány, svoje naděje.

Co Abraham potřeboval k tomu, aby obětovat mohl? (Neboli co Abrahamovi pomohlo, aby dokázal tuhle zkoušku ustát?)

- Víru — v Hospodina, se kterým se už tolik nachodil a se kterým má zkušenost jako s Bohem života.
- Naději — založenou v požehnání.
- Otevřenost, aby slyšel Boží hlas — protože je ohromně snadné rýpat se ve vlastním smutku a neslyšet, že z něj vede cesta ven.

V Izákovi musel Abraham obětovat svoji budoucnost. Koukněte na vaše čáry života (klíče od prvního bytu, přijetí na SŠ/VŠ, první rande...). Co kdyby přišel Hospodin a udělal vám taky čáru přes rozpočet? Dali byste svoji budoucnost Hospodinu? Riskovali byste, že vám ji taky nemusí vrátit zpátky? Že o tu skvělou budoucnost přijdete?

Abraham dostal zpátky velice mnoho. (*Přečíst Gn 16–18.*) To je taky od-
vaha pro vás – pustit něco z ruky neznamená o to přijít.

POMŮCKY Tabule/flipchart, křídly, nejlip barevné/fixy, papíry, propisky,
minimálně dvě Bible.

12.2.3 Přesah

Bůh po nikom nechce, aby obětoval svého syna – to až po sobě to chtěl.

.....

12.3 LITURGIE

12.3.1 Písně

Moc předivná (Svítá 186); *Apoštolská* (Svítá 274)

12.3.2 Biblický text k zapamatování

Nepotkala vás zkouška nad lidské síly. Bůh je věrný: nedopustí, abyste byli
podrobeni zkoušce, kterou byste nemohli vydržet, nýbrž se zkouškou vám
připraví i východisko a dá vám sílu, abyste mohli obstát. (1. Kor 10,13)

(Pro mladší můžete zkrátit po...Bůh je věrný.)

12.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Dál přece nejdeme sami* (Svítá 39).

12.3.4 Okénko do bohoslužeb

Pro rodinnou neděli možno dát dohromady divadelní představení. Pozor,
aby z představení nebyl emocí plný horor.

V běžné neděli je možné se shromáždění ptát, nejdříve dětí: Proč učitelé
ve škole zkouší? V čem je to dobré i pro vás? Pak dospělých: K čemu jsou
dobré v životě zkoušky? Zažili jste nějakou situaci, o které jste řekli, že

je to životní zkouška? (Odpovědi můžete shrnout podle výše naznačeného vyprávění – my i paní učitelka se potřebujeme dozvědět, jestli jsme se naučili to, co jsme měli...) O jedné takové těžké zkoušce uslyší dnes děti v nedělní škole.

12.3.5 Modlitba

MLADŠÍ DĚTI Zkoušení je, Pane, tak nepříjemná věc! Nejsme rádi u tabule. Kdyby to tak nemuselo být! Doufáme, že ty nás zkoušet nebudeš. A kdyby ano, tak nám taky dej jedničku jako Abrahamovi.

STARŠÍ DĚTI Až budeš Pane chtít, co je těžké, prosíme o Abrahamovu víru, naději a otevřenost. Amen.

TÉMA

Odvážná důvěra

CÍLE

- Děti uslyší příběh o tom, jak se Rebeka připojila k Božímu lidu.
- Děti pochopí, že v příběhu je významné spoléhání na Boží vůli a odhodlání jít podle ní.
- Děti se zamyslí nad tím, co je zdárná cesta a jak souvisí s odvahou a důvěrou.

.....

13.1 PRO UČITELE

Biblický text: Gn 24,1–67

13.1.1 Poznámky k textu

- *Přísaha*: Slavnostní slib, který je jaksi garantován (tzn. při nedodržení má přijít trest na slibujícího, na jeho rodinu, na něco jemu vzácného...); Izraelci směli přísahat jen při Hospodinu (tzn. že Hospodin je svědkem i pomocníkem daného slibu a svévolné porušení přísahy je urážkou Boha, znevážením jeho jména); Mt 5,33: Ježíš se proti přísaze vymezuje, zřejmě však spíše než proti instituci přísahy jako takové, proti nerozvážným slibům (zaštiťovaným Božím jménem) a s důrazem na to, že křesťan má být pravdivý pořádek, i bez přísahy.
- *Polož ruku na můj klín*: Různé výklady tohoto symbolického gesta: přísaha daná všemu Abrahamovu potomstvu (Novotný); vyjádření toho, že v případě nedodržení by přísahajícího samotného stihla neplodnost nebo pomsta na

jeho potomstvu (poznámky v ČEP); přísaha na místě, kde je obřízka tj. znamení Hospodinovy smlouvy a moci (Nico ter Linden).

- *Budoucnost se nevyřeší návratem*: Abraham byl povolán vyjít ze svého rodiště, spolehnout se, že Hospodin půjde s ním a že mu dá potomstvo a zemi, proto se ani Izák nemá vracet; vrátit se nepřipadá v úvahu, to není cesta víry vstříc Božímu požehnání.
- *Hledání nevěsty*: V sz je opakovaně problematizován sňatek s cizinci, protože se jím zvyšuje riziko odpadnutí od Hospodina; stařec Abraham je věrný Hospodinu tím, že nechává hledat vhodnou manželku pro Izáka, která nebude pohanka — je důležité, aby nevěsta šla s Izákem po Hospodinových cestách.
- *Hospodinův posel půjde před služebníkem Abrahamovým* a opakovaná zmínka, že *Hospodin dopřává cestě zdar* — Bůh se postará, aby byla povolána a přivedena dobrá nevěsta, je to jeho vůle, ale je k tomu také třeba lidského hledání, slov a rozhodování.
- *Modlitba za znamení*: Praktika obvyklejší spíše pro pohanské kulty, ale i na jiných místech v sz najdeme různá orákula a doptávání se na Boží vůli; je nápadné, kolikrát se tu popis znamení opakuje (1. služebník prosí, aby přišla dívka atd. 2. přijde dívka atd. 3. služebník vypráví, jak prosil, aby přišla... 4. služebník vypráví, jak přišla atd.) — asi tzn. nestalo se to jen náhodou, ale přesně tak, aby to bylo znamení — Boží vůle je nepochybná.
- *Rebeka*: dcera Izákova bratrance Betúela, sestra Lábanova, později matka dvojčat Jáкова a Ezaua.
- *Místo setkání služebníka s Rebekou*: Aramské dvojřící zřejmě leželo na horním toku Eufratu a Tigridu; město Nachur je doloženo i mimobiblicky; studna byla centrem společenského života v zemích, kde je voda vzácná a také byla příhodným místem pro setkání s dívkou či ženou, protože obstarávání vody pro domácnost byla ženská práce.
- *Rozhodnutí*: Poté co služebník předestře Boží požehnání v Abrahamově životě a Boží vůli, přichází výzva: „A teď mi povězte, chcete-li mému pánu prokázat milosrdenství a věrnost. Ne-li, povězte mi a já se obrátím napravo nebo nalevo.“ (v. 49); je tu příležitost Boží vůli přitakat nebo ne; hostitelé mají sami rozhodnout o své (resp. Rebečině) budoucnosti; Rebečino „půjdu“ je odhodlání podobné Abrahamovu vyjití z Uru Kaldejského (Gn 12).
- *Zásnuby*: Zřejmě podle obvyklého zvyku nevěsta (i rodina) dostává zásnubní dary; šperky měly v těchto kulturách původně snad význam ochranných amuletů; bývalo zvykem, že po zásnubách dívka ještě nějaký čas zůstávala

u rodiny, aby se připravila na svatbu, Rebeka je však ochotná jít hned a s požehnáním rodiny odchází.

- Setkání Rebeky s Izákem — u „Studnice Živého, který mě vidí,“ když Izák vyšel na pole, pravděpodobně dotazovat se Hospodina; Izák se v Rebece setkává s útěchou.

13.1.2 Úskalí

- Téma „námluv“ a zvláště tento způsob vzdálený naší dnešní praxi, může dětem znít natolik cize, že se k němu budou těžko vztahovat jinak než jako k pohádce. Bude proto dobré občas upozornit, že něco podobného známe (třeba z jiné, bližší situace), nebo že se nás příběh také nějak týká.
- Podivné chování v případě přísahy a služebníkovy prosby o znamení jsou těžko srozumitelné. Bude lépe (zvláště v případě menších dětí) nezabíhat dlouze do detailů a nestrhávat k nim pozornost vysvětlováním nevysvětlitelného.
- Je třeba vyhnout se zjednodušení ve stylu: pomodlíme se a Bůh to zařídí, Bůh nám ukáže atd. Modlitba není takovýto automat, spíše zápas, způsob jakým se sami Boží vůli otevíráme a učíme se na ni spoléhat.
- Z příběhu nelze vyvozovat obecně platné ponaučení. Důraz na Rebečino odhodlání odejít nesmí sklouznout k tvrzení, že je dobré vždy každému věřit, zvát ho do domu nebo s ním jít, kam nás povede. Zároveň bychom ale měli předejít i nešikovné situaci: „Rebeka sice ano, ale my radši ne.“ Je možné třeba říci, že takové rozhodnutí nebylo nic samozřejmého, že to mohlo být pěkně nebezpečné atd... ale že to bylo celé v dobré Boží péči.

13.1.3 Odkazy

HÁJEK, Viktor — HÁJEK, Miloslav: *Biblická dějprava*. Praha: Kalich, 1990.
RIDZOŇOVÁ, Lenka — TURECKÁ, Jana — MACEK, Ondřej: *O lidech, cestách, Pánu Bohu a jedné mluvící oslici*. Praha: SR ČCE, 2014. (Str. 12 a 125 — vhodné krátké vyprávění pro nejmenší i s ilustrací.)
Výklady ke Starému zákonu. Praha: Kalich v Evangelickém nakl., 1991.

Odkazy na pracovní listy, starší přípravky, obrázky a další materiály najdete pod příslušnou kapitolou (13.1.3) na adrese <http://goo.gl/XPCKXX>.

13.2.1 Předškolní a mladší školní děti

Alternativní velmi stručná vyprávění pro nejmenší děti – viz Odkazy.

Vyprávění s otázkami a obrázky

(Můžeme dopředu na stůl připravit misku s vodou jako studnu.)

Elíezer se posadil na prašnou zem. Byl to pořádný mužský, ale zrovna teď moc silně nevypadal – byl celý špinavý a zesláblý cestou. Unaveně se opřel o studnu a zhluboka si povzdechl: „Jak mám vědět, kde ji najít? Takový těžký úkol...“ *(Postavičku, nebo obrázek Eliezera posadíme ke studni.)*

Chvilí seděl a potichu přemýšlel *(ztišíme se)*: „Kolem domu mého pána jsou města i vesnice a v nich je plno krásných holek. Proč musím cestovat až sem, abych nějakou našel? Zrovna tuhle jsem u nás potkal dívku s krásnými černými očima! Moc jí to slušelo... smála se, že ji slyšeli ve stanech široko daleko! Anebo třeba Áda z domu Efróna chetejského, která chodívala kolem pro vodu... taková milá holka. To by byly nevěsty! Ale Abrahamovi nejsou dost dobré... posílá mě, abych pro jeho syna Izáka našel nevěstu až tady, daleko, v zemi, kterou jsme dávno opustili. Kde já mám takovou nevěstu hledat? A jak ji mám poznat? Podle čeho mám Izákovi vybrat ženu?“

(Co myslíte, jaká by měla být ta pravá nevěsta? Co je nejdůležitější? Kde ji hledat? Necháme děti říkat nápady, opakujeme jejich nápady, můžeme je někam poznamenat. Nehodnotíme.)

Elíezer odpočíval a s ním celá jeho výprava. Deset velbloudů, kteří celý den nesli náklad jídla, příkrývek a darů, teď líně přežvykovalo a pospávalo.

Elíezer si vzpomněl, jak z této země před mnoha a mnoha lety odcházeli: „Panečku, to byl tenkrát náklad! Velbloudi nesli všechno, co Abraham a jeho rodina měli, všechny stany, příkrývky, oděvy, jídlo... ovce se pletly pod nohy a bečely. No zmatek! A nejhroší bylo, že nikdo tenkrát nevěděl, kam se vlastně jde. Jen si to představte! Abraham prohlásil, že věří svému Bohu Hospodinu, a že s ním půjde třeba i do neznáma. A tak se šlo. To byla pěkně těžká chvíle. Netušili jsme, jak to dopadne...“

(Jak asi je člověku, když odchází z místa, kde je zvyklý žít? [Má strach / je smutný / nejistý / má sevřený žaludek / neví, co ho potká, jestli ještě někdy uvidí

rodinu...] Už jste to někdy zažili nebo viděli? [Uprchlíci.] Co takového člověka může potkat?)

A přesto tehdy Abraham vyrazil. To byla pořádná odvaha a víra! Dneska už i Elíezer ví, že to tak bylo dobře. Bůh je opravdu provází, dal Abrahamovi syna Izáka, mnohokrát už je zachránil před nepřáteli, daří se jim docela dobře... Ale tenkrát před lety se Elíezer opravdu bál; říkal si, jestli raději nemá zůstat doma. A vida, už je tu zpátky! A zrovna tady hledá nevěstu pro Izáka!

Najednou se z dálky ozval hluk a smích. Byly to ženy z nedalekého města. Sluníčko už tolik nepálilo, byl pěkný večer, a tak se vypravily ke studni načerpat vodu. Na ramenou nesou džbány, vesele něco drmolí, ale zatím jsou daleko a vypadají jako maličké figurky... (*Můžeme postavit ženské postavičky do dálky.*)

Elíezer si znovu povzdechl. „Hospodine, ty ses o nás vždy dobře postaral, prosím, buď i teď milosrdný a pomoz mně i mému pánovi... Dej ať dobře poznám, jestli jsi tu dívku, kterou oslovím, vybral pro Izáka. Dej mi znamení. Třeba tak, že když ji požádám, aby mi dala napít ze svého džbánu, ať řekne: Jen pij a tvým velbloudům dám také napít.“

Ještě, když se Elíezer modlil, přišla ke studni krásná mladá dívka se džbánem na rameni. Jmenovala se Rebeka.

(*Přidáme ke studni postavu Rebeky.*)

Elíezer ji požádal: „Dáš mi, prosím, napít ze svého džbánu?“

Rebeka vzala svůj plný džbán, usmála se na Elíezera a odpověděla mu: „Jen se napij, můj pane.“ A když se Abrahamův služebník napil, dodala: „načerpám i tvým velbloudům.“ Hned začala nosit vodu a vylévat ji do napajedla.

Elíezer ji chvíli pozoroval a přemýšlel, jestli Hospodinu dobře rozumí... Ano, určitě je to tak! Tuhle dívku mu Bůh pomohl vybrat. To bude nevěsta pro Izáka! Elíezer ji předal dárky, které s sebou pro nevěstu vezl, zlaté kroužky do nosu a zlaté náramky, a vypravil se spolu s ní k její rodině.

Jestlipak víte, kde Rebeka bydlela? To bylo překvapení, když Rebeka zavedla Elíezera do domu Abrahamova bratra!

(*Přidáme „na scénu“obrázek domu; přesuneme k němu Rebeku a Izáka.*)

Elíezer padl na kolena: „Děkuji Ti Hospodine, že jsi mě na této cestě tak dobře provázel a dovedl až sem!“ Pak se posadil a vyprávěl, jak se daří Abrahamovi, jak teď shání ženu pro syna Izáka, i o tom, jak to bylo u studny: že Bůh vyslyšel jeho prosbu a ukázal mu Rebeku jako tu pravou nevěstu.

Nakonec řekl: „A teď mi povězte, chcete dát Rebeku Izákovi za ženu?“ Na chvílku zavládlo u stolu ticho. Nebylo to snadné rozhodování. Jen si

to představte, přijde cizinec a chce vaší sestru odvést do ciziny! (*Co by vás přesvědčilo, abyste ji pustili?*)

Rebečina rodina vše vyslechla a nakonec řekli: „Věříme Ti, že je to Boží vůle, a že Bůh provází Abrahama a Izáka. Ať se tedy Rebeka stane Izákovou ženou.“ Prostě se spolehli, že to je dobrá Boží cesta. Byli to vlastně zasnuby, a tak všichni společně hodovali a měli radost.

Jenže... ráno Elíezer začal chystat své velbloudy na zpáteční cestu. Zdálo se, že vše je vyřízeno, a tak si chtěl pospíšit zpět. Naložil jídlo na zpáteční cestu, složil příkrývky a začal se shánět po Rebece... A to tedy nebylo zvykem. Nevěsta by měla ještě zůstat nějaký čas u rodiny, připravit se, rozloučit se. Maminka pláče, bratr Lában připomíná, že je třeba připravit šaty, naučit nevěstu, jak se postarat o domácnost a rodinu... Mají o Rebeku strach, co-pak jí mohou pustit samotnou tak narychlo? Co ona tomu řekne? „Rebeko, co ty na to? Půjdeš s tím mužem?“ (*Chvilka napětí.*) Rebeka zvedla hlavu a tiše, ale docela rozhodně odpověděla: „Půjdu.“

Na chvilku všichni nevěřicně ztichli a koukali na Rebeku. Jako první se vzpamatoval její bratr Lában a vybídl ostatní: „Tak honem, chystat!“

A začal veliký shon a loučení. Elíezer si vzpomněl: je to přesně jako tenkrát před lety. Stejný shon, stejný náklad. A taky stejná odvaha! Vždyť Rebeka taky vůbec neví, kam jde, a přece věří Hospodinovu rozhodnutí. Je to odvážná důvěra!

Teprve teď už tomu Elíezer rozumí: Tak proto chtěl Abraham nevěstu až odsud! Nechtěl Izáka poslat zpátky tam, kde neznají Hospodina, ani mu nechtěl vybrat za ženu nějakou pohanku od vedle, která je spokojená se svými bůžky a nezná Hospodina. Chtěl pro svého syna takovou ženu, která opustí třeba i své zvyky a tradice a s Izákem odvážně půjde za Hospodinem! Tahle odvážná Rebeka je pro Hospodina i pro Izáka ta pravá!

Různé aktivity

- *Rebeka s pohyblivou rukou* Vytiskněte obrázky Rebeky u studny (viz Internetové odkazy). Obrázek děti vybarví, vystříhnou ruku a připevní patentkou tak, že bude pohyblivá. Zvládnou to i předškoláci.

POMŮCKY Nůžky, vytištěné obrázky, patentka pro každé dítě.

- *Studna, u které se služebník setkal s Rebekou* Připravte pro každé dítě vhodnou nádobku (do které pak budou moci ukládat tužky, nebo gumičky do

vlasů, bonbony atp.). Nechte děti nádobu oblepit papírem a pomalovat jako studnu. Lehké kelímky a ruličky je lépe podlepit zespodu tužším papírem nebo zatížit dno, aby se nepřeklápěly. („povrchovou úpravu“ lze vymyslet i jinou – obalit krepovým papírem, látkou, lepit kuličky z papíru jako kamení, oblepit větvičkami nebo dřevěnými špachtlemi, obmotat rezným provázkem... Můžete z papíru nebo víček vyrobit i vědra na provázku; záleží na množství času, věku a schopnostech dětí.) Inspirace a šablona pro studnu viz odkazy.

POMŮCKY Vhodné nádobky např. umyté skleničky od přesnídávek, ruličky od toaletního papíru, kelímky od jogurtů atp., nůžky, oboustrannou pásku nebo lepidlo, které drží na skle, papíry, fixy nebo jiné vhodné barvy, případně klacíky, špejle, provázky, látky.

- *Šperky pro Rebeku* Nasypeme do misky směs barevných korálků a dětem rozdáme navlékáci materiál. Postupně každý říká, co má rád na svých blížících: mamince/tatínkovi/sourozenci/babičce/kamarádovi, nebo co by jim přál; když to řekne, vybere si korálek, který „se mu líbí/který by jim dal“ a navlékne ho. Opakujeme buď dokud není navlečený celý náramek, nebo uděláme jen pár kol podle chuti dětí a pak je necháme náramek dokončit i bez povídání. Děti dají náramek někomu z těch, na které při navlékání mysleli.

POMŮCKY Navlékáci materiál např. kůže/gumička/provázek, korálky v dostatečném množství s dostatečně vekou dírkou.

13.2.2 Starší školní děti

Seznamovací agentura

Nejprve vyzveme děti, ať si uvědomí, kdo je Izák (co o něm ví, z jaké je rodiny, kde žije, co dělá, co potřebuje, co ho může v životě potkat; připomeneme tak Abrahamův příběh...). Ať každý (nebo ve skupince) připraví krátký popis (inzerát, dopis, portrét, popis...) vhodné nevěsty pro Izáka.

Zprostředkujte dětem biblický příběh: vzhledem k jeho délce bude lépe většinu převyprávět (viz např. *Biblická dějeprava*), nebo přečíst společně jen v.29–67 (text lze rozdělit mezi dvě skupiny dětí a zadat každé jen půlku 29–52, 52–67, aby si pak navzájem sdělily, co se dozvěděly).

Jak byste podle biblického textu představili Rebeku? Odpovídá vašim představám? (*Zkuste projít původní představy dětí – shodují se s popisem Rebeky? Nechte děti mluvit, kde ano, kde ne, jestli to v příběhu „vidí.“*)

Proč si služebník myslí, že je Rebeka ta pravá? (*Děti asi popíšou „znamení“ – upozorněte je ale na to, co je za tím: Služebník prosil o rozpoznání, modlil se, spoléhá tedy, že Hospodin ho dobře dovede – někdy když se modlíme, nebo se někomu svěříme, je to často, jako bychom události a lidi kolem lépe viděli. Rebeka se vyznačuje tím, že její rozhodování a odpovědi jdou – ve služebnickových i našich očích – dohromady s Božím směřováním; přijímá služebníka a spolehne se také na Boží vůli.*)

Všimli jste si, jak služebník často děkuje, že ho Hospodin dobře vede a dopřává jeho cestě zdaru (v.56). Podařilo se mu splnit úkol – a podle něj je to proto, že s ním je Hospodin.

Ale co když se nedaří? Co když cesta špatně dopadne? Co když se lidé hádají? Co když je někdo sám? Znamená to, že s námi Bůh zrovna není, že nám to nepřeje? Jak tomu rozumíme: co je zdárná cesta? (*Nechte děti přemýšlet o konkrétních zdarech a nezdarech, třeba i přiznat jejich pochyby – nebagatelizujte je, ani nepopírejte, s pochopením vyslechněte. Teprve pak zdůrazněte význam důvěry.*)

(Služebník vyjadřuje vděčnost za to, když se daří. Když něco děláme, někam jdeme, s někým se přátelíme atd., nikdy nevíme dopředu, co se stane. Ale víra je důvěra, že Bůh nám přeje zdar a že nám je nablízku vždycky. Zdárná cesta je taková, na které můžeme s odvahou jít a buď děkovat jako ten služebník, nebo i prosit [jako možná Rebeka] – taková, na které víme, že nejsme sami, ať se děje cokoli a dopadá to jakkoli.)

13.2.3 Přesah

Rembrandt van Rijn: *Izák a Rebeka* (autoportrét s ženou, známý spíše pod názvem *Židovská nevěsta*)

13.3 LITURGIE

13.3.1 Písně

*Moudrost mi, Pane, dávej (Svítá 189); To já ó Pane můj (Svítá 331);
Všichni, kdo skládají (BTS 10); Dej odvahu včas slyšet (EZ 673);
Jednou budem dál (Svítá 120)*

13.3.2 Biblický text k zapamatování

Dám ti prozíravost, ukážu ti cestu, kterou půjdeš, budu ti radit, spočineš na tobě mé oko. (Ž 32,8)

13.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Dál přece nejdemo sami (Svítá 39).*

13.3.4 Okénko do bohoslužeb

Přineste si s sebou kopretinu (nebo třeba ukažte prstýnek v krabičce na prstýnky) a začněte si s ní hrát: „Má mě rád(a), nemá mě rád(a), má mě rád(a) atd... Jak se to vlastně pozná? Jak se najde správná nevěsta/ženich? Kde hledat? (Můžete nechat promluvit děti.) Ptali jste se někdy rodičů, nebo někoho, jak si našel nevěstu/ženicha?

(Bratři a sestry, vzpomínáte si, jak jste se seznámili vy nebo vaši rodiče?)

Děti si dnes při svých bohoslužbách poví, jak se jedna taková nevěsta hledala kdysi dávno v Božím lidu a co při tom bylo nejdůležitější. Abraham už se rozhlíží, kdo by se tak nejlépe hodil pro jeho syna Izáka, tak prosím běžte zjistit, jak to shánění dopadne...”

13.3.5 Modlitba

Náš Pane a Bože, děkujeme ti, že jsi s námi na všech cestách: v kostele i doma, venku i ve škole, když máme radost i když jsme smutní. Prosíme, ať to vždycky víme. Slyš nás, kdykoli se k tobě modlíme. Dej, ať jsme odvázní jako Rebeka a ať jdeme správnými cestami, jako služebníci, kteří ti věří. Amen.

TÉMA

Na počátku je... Hospodinovo požehnání.

CÍLE

- Děti uslyší příběh o Izákově cestě.
- Děti si vyzkouší, že je lepší mít při svém úsilí někoho na pomoc než snažit se jen sám. Spojí si takovou oporu s Božím požehnáním.
- Děti se zamyslí nad tím, jak je možné se (ve víře) vypořádat se závisť, nenávistí, nutností znovu začínat, nevzdávat se atd.

.....

14.1 PRO UČITELE

Biblický text: Gn 26,12–25

14.1.1 Poznámky k textu

- *Izák v zemi pobývá jako host (v.3)*: Příběhy praotců Božího lidu jsou příběhy putujících pastevců, nomádů (společenství víry je společenstvím „na cestě“). Tam, kam přijdou, smějí a mají však žít jako Boží hosté, pracovat, obdělávat i čerpat podle potřeby – mají uprostřed ostatních národů žít jako svědkové Hospodinova požehnání a být svou přítomností také požehnáním pro okolí (Gn 12,2).
- *Požehnání*: dosl. dobrořečení; nejrozličnější obdarování nebo určitá vnitřní síla, které jsou projevem Hospodinova působení a přítomnosti; úspěch, rodina, úroda, vše, co je živé a životodárné, je Božímu lidu projevem Hospodinova konání. V tomto příběhu je požehnání Izákovi Boží odpovědí na věrnost Abrahamovu (činy rodičů ovlivňují budoucnost dětí) a projevuje se

nejen bohatstvím, ale především pak nalezením pokoje a ujištěním o dobré budoucnosti.

- *Bohatství*: Ve Starém zákoně dva pohledy: lze ho přijmout vděčně jako projev Božího požehnání, nebo s pýchou a jako základ vlastní slávy a moci. Bohatství obvykle znamená slávu a moc (což je zdrojem závidosti), ale pro Boží lid je to především obdarování a prostředek pro živobytí a dobrou budoucnost rodiny, ne cíl sám o sobě (ne modla).
- *Studna*: V Palestině půl roku neprší a voda je vzácná, studně má proto životní význam a její zasypání je pohromou – jsou ohroženy základní životní potřeby lidí, úroda i stádo. Často to byly spíše cisterny, anebo se hloubily ve skalnatých oblastech, kde byly prameny. Soukromé studně bývaly často hlídány a mohly se stávat předmětem sporů; bývaly zasvěcovány božstvům – jedná se tedy také o zápas vyznavačský.
- *Bůh Abrahamův*: V příběhu je patrné, že Izák navazuje ve své víře, postupu, konání a cestování na cestu svého otce Abrahama. Nehledá blahobyty v Egyptě, ale spoléhá na Boží zaslíbení potomstva a země a na to, že Bůh bude s ním. Hospodin není Bohem jednoho místa (jedné studně), provází člověka a zjednává mu místo ve světě; touto důvěrou a jednáním (nejen zopakováním věrouky) začíná tradice biblické víry.

14.1.2 Úskalí

Izákova cesta není zbabělé ustupování. To, co se možná zdá jako porážky bez boje, jsou rozhodnutí nejít do válečného střetu a s velkým úsilím nalézt jiné pokojné místo, nevzdat to.

Při řeči o požehnání nemá převážit jednostranný dojem, že je vždy přímá spojnice mezi blahobytem a Božím požehnáním. Bohatství není vždy důkazem Boží přízně a požehnání naopak není automatické kouzlo pro Boží oblíbence. Požehnání je ujištění o Boží náklonnosti, které rozpoznává ten, kdo Boha v pokorné důvěře vyhlíží.

Pokud bychom jmenovali výčet studní s použitím originálních jmen nebo ekumenického překladu, dětem se to bude zdát nepřehledné a „ztratí se“. Stačí zdůraznit úsilí a jména neuvádět („a znovu kopal“), anebo je možné naopak jména psát a studně tak „ztvárnit“ (vytvořit si z nich jakousi pomocnou osnovu vyprávění).

14.1.3 Odkazy

HÁJEK, Viktor — HÁJEK, Miloslav: *Biblická dějprava*. Praha: Kalich, 1990.
GRÜN, Anselm: *Jsi požehnáním*. Kostelní vydří:

Karmelitánské nakladatelství, 2007.

Výklady ke Starému zákonu. Praha: Kalich v Evangelickém nakl., 1991.

Odkazy na další materiály najdete pod příslušnou kapitolou (14.1.3) na adrese <http://goo.gl/W3uS7x>.

.....

14.2 PRO DĚTI

14.2.1 Předškolní děti

Voda

Připravíme si větší misku s vodou. Pokud je to v prostoru možné, vezmeme děti nejprve ke kohoutku nebo ke zdroji vody.

Co se stane, když otočím kohoutkem? (*Předvedeme; děti se mohou vody dotknout, pak je pověříme, aby „načerpaly“ a v míse ji odnesly na místo, kde probíhá zbytek nedělký.*)

Máte vodu rádi? Kde všude je voda? K čemu je dobrá? (*Mytí, koupání, pití, vaření, praní, zalévání, plavání...*)

Víte, kde se vzala v kohoutku/v nádobě, odkud teče? (*Nádrže, studny.*)

Shrneme: Voda je nejdůležitější, bez ní to v životě nejde; tam kde je jí dost, tam se nám žije mnohem líp.

Izákovy nesháze

Co když teď otočím kohoutkem a žádná voda nepoteče? Co budeme dělat? Už se vám to někdy stalo? (*Není třeba dlouho vymýšlet řešení, je to jen otázka, která nás má uvést do situace.*)

Právě to se totiž stalo Izákovi. Izák měl rodinu, ovce, krávy i pole – potřeboval hodně vody, a tak měl svou studnu, odkud čerpali a nosili vodu (jako teď my)... *(Opět upozorníme na vodu, třeba tak, že v ní namočíme ruku.)*

Jenže Pelištejci, kteří žili kolem, neradi viděli, že se Izákovi tak dobře daří. Šli a jeho studnu zasypali. *(Vodu v míse přikryjeme např. šátkem.)*

Izák tedy odešel z kraje – ale nevzdal se. Hledal na jiném místě, až našel studnu, kterou kdysi vyhloubil jeho otec Abraham a tu obnovil. *(Opět vodu odhalíme a radujeme se z ní.)*

Jenže, ani tentokrát nebyl klid... přišli jiní sousedé a začali ho vyhánět i z nového domova. Má se s nimi Izák prát?

Jenže v zemi, kde se lidé perou a válčí, není dobrý život, i když tam je vody dost. Izák chtěl mír, a proto ustoupil a hledal znovu... A hledat vodu v té zemi, to nebylo jen tak, pojďme si to vyzkoušet:

Posleme děti za dveře, nebo je vyzveme, aby zavřely oči. Trochu vody nabereme do malé nádoby (např. do víčka, do gumového balonku, nebo jen namočíme kapesník...) a důkladně schováme. Necháme několik dětí krátce hledat bez pomoci, příp. jim můžeme i zavázat oči, nebo svázat ruce. Potom se nabídneme že jim pomůžeme – osvobodíme je od případného „handicapu“ a navigujeme je jako při hře „přihořívá–hoří“ (namísto „samá voda“ a „přihořívá–hoří!“ navigujeme slovy „samé sucho/poušť...“ a „kap, kap, kap... – už teče!“). Pokud ani tak někdo nemůže vodu nějaký čas najít, vezmeme ho za ruku, provedeme ho po místnosti a nakonec zavedeme k vodě. Opakujeme více kol, aby se děti prostřídalý.

Boží požehnání

S Izákem to bylo podobně – hledání vody bylo těžké. Izák neměl domov, nevěděl, co si počít. Ale měl Hospodina, svého Boha – nebyl na to sám. Bůh byl s ním, a tak se Izákovi šlo, jako by ho někdo dobře vedl. Možná se cestou trochu bál, nebo mu to hledání nebylo moc příjemné a nevěděl kudy kam (bylo to pro vás příjemné?), ale Izák to nevzdával. A hurá – podařilo se mu to! Nalezl vodu a dobrý domov, kde spokojeně žil.

Víte, že i vás Bůh vede a chrání na cestách? Každou neděli si připomínáme při bohoslužbách, že to tak je, že nám to slíbil a že to plní – víte kdy? *(Předvedeme gesto požehnání na konci bohoslužby, které je obvyklé v našem sboru; pokud děti přijímají požehnání při večeři Páně, upozorníme i na to.)*

Nakonec vyřídíme každému dítěti zvlášť, nebo všem společně (podle počtu dětí) Boží požehnání (např. vložím ruku na hlavu, nebo gestem požehnání:

„Bůh je s Tebou, má Tě rád a chrání Tě. Amen“

(Důležité je, aby bylo patrné, že to není jen hra, že teď je to míněno stejně vážně jako třeba rada na cestu, nebo maminčinou objetí. Proto je dobré, aby se před tím děti trochu zklidnily, ve větší skupině si mohou třeba stoupnout do kruhu a vzít se za ruce, v menším počtu mohou jednotlivě přicházet a požehnání mohou říkat všichni zbývající spolu s učitelem.)

POMŮCKY Voda, větší nádoba na vodu, menší nádobka (nebo např. balonek), šátek.

14.2.2 Mladší školní děti

Vyprávění

„Máááámííí, ať mi to vrátí! To je moje stavebnice!“ Péťa se zlobí. Má na krájkku. Neví, jestli dřív brečet nebo křičet. Zrovna si postavil sportovní auto a chtěl se pustit do stavby garáže — a najednou si přijde Markétka a začne mu kostky brát! Markétka je jeho sestra, je o dva roky starší, ale copak to znamená, že může jen tak přijít a vzít si co chce?! Taková nespravedlnost! Tu stavebnici přece dostal k narozeninám Péťa. Teď je potřeba postavit garáž, to ví přece každý! Rozpřáhl se a vši silou strčil do Markétky, aby ji odstrčil...

„Koukej toho nechat, ty jedna Markéto!“

Kostky se sypou na zem a maminka v kuchyni slyší už jen pláč obou dětí.

Už se vám někdy stalo, že jste se takhle s někým pohádali, nebo dokonce poprali? Proč se Péťa tolik rozzlobil? *(Vadí nám všem, když nám druzí něco berou, kazí plány, ubližují...měl právo se zlobit.)*

Je na tom teď lépe Péťa, nebo Markétka? *(Necháme děti přemýšlet a mluvit — nakonec jen upozorníme, že brečí oba, ani jeden si nehraje tak jak chtěl, jak by rád.)*

Co na to asi řekne maminka? *(Možná se bude zlobit, ale hlavně ji to bude mrzet; nechce, aby mezi nimi byly spory, bude se je snažit utišit a smířit.)*

Přijít o stavebnici to je jedna věc. Ale víte, jak to bylo s Izákem a s jeho studněmi? (Ne? Tak to dobře poslouchajte! / Ano? A napadá vás, v čem je to podobné?) Izák přišel o studni, o vodu a to je tedy pořádný problém! Jen si to představte, přijdete ke kohoutku, otočíte a voda neteče... *(Co všechno to znamená? Neumyjeme se, nenapijeme, nespláchneme, nezalijeme, nedáme*

zvířatům, nevypereme...) Izák sice neměl kohoutek, ale měl studni a moc mu na ní záleželo – vždyť v kraji, kde žil, někdy neprší třeba půl roku a Izák potřeboval vodu každý den, stejně jako my. Vlastně možná ještě víc – kolem stanu se páslo plno ovcí, o kousek dál dorůstalo obilí na poli. Copak můžete nechat děti, telátka a rostliny bez vody? Nemůžete. Bez vody to nejde...

Možná právě to napadlo i pelištejské sousedy, kteří Izákovi záviděli jeho hospodářství: „Víte co? My mu tu studnu zasypeme! Co se tu má co rozta-hovat přivandrovalec jeden! Proč by se jeho krávy měly pást v naší zemi? A kdo se má dívat na to, jak se ta jeho rodina pořád rozrůstá a překáží... Pojdte! Zasypeme studnu, nebudou mít vodu, sbalí stany a odtáhnou pryč!“

A tak se v noci potichu vykradli, celá tlupa Pelištejců – a Izákovu studnu zasypali...

Co teď? Co by měl Izák udělat? Vrátit jim to? Pustit se do boje?

Možná nás to překvapí, ale Izák se rozhodl odejít – přestěhoval se. Vzpomněl si na své rodiče, na Abrahama a Sárú, jak věřili Bohu, že jim pomůže. A jak putovali do neznáma, byla to cesta těžká, ale dobrá – a tak se Izák rozhodl jít v jejich stopách. Vyhledal studně v Geraru, které kdysi vyhloubil Abraham a znovu je obnovil. Doufal, že tam nalezne klid.

Jenže klid netrval dlouho.

„To je naše voda!“ ozvalo se jednou Izákovi nad hlavou, zrovna když se se svými pastýři skláněl k prameni, aby se napili a osvěžili. Stáli nad nimi gerarští pastevcí, přepásáni kůží a s holemi v rukou. Tvářili se výhružně. Mračili se a šel z nich strach. Izák se zakuckal a srdce se mu sevřelo. Chvilí bylo napjaté ticho. Izákovi se honilo hlavou: Má se pustit do hádky... anebo říct svým pastýřům i celé rodině, že se musí znovu stěhovat?

Nakonec pomalu vstal a řekl Gerarským: „Jestliže je tahle studně sporná, nebudeme tu zůstat. Nechceme se s vámi hádat, přesuneme se jinam.“ A tak sice neradi, ale Izák a jeho muži hledali vodu znovu...

Unavení muži vzali lopatky, provazy, dřevěná vědra a dali se do díla. Napodruhé už to snad musí vyjít! Byla to pořádná dřina, ale povedlo se – studna byla připravená.

„Konečně úleva!“ radovali se, odpočívali a plánovali, jak druhý den postaví přístřešek pro ovce a jak začnou zase pěkně hospodařit. Jenže i tentokrát úleva trvala jen pár dní.

„Tak vy jste nerozuměli, lumpové! Tady ty vody jsou naše! Máme na vás vzít hole?“ Gerarští pastevcí dorazili i sem a hlasitě ukazují svůj odpor.

Tentokrát se Izákovi pastýři nechtějí jen tak dát: „Jen si to zkuste! Však se vás nebojíme! Myslíte si, že vám všechno patří? Tak pojdte, chásko

pohanská...“ A to už stojí dvě party silných mužů proti sobě a schyluje se k tvrdému boji...

Izák přibíhá zrovna v poslední chvíli: „Co se to tu děje?“ sotva popadá dech a rozhlíží se kolem.

Konečně pochopil, co se stalo: „Kdo bude mít ze studně dobrý užitek, když se tu mezi sebou budeme prát a zabíjet? To je pak studně úplně zbytečná! Stejně nám tu nebude dobře!“

Ale pastevci nedůvěřivě hleděli na něj i na sebe navzájem. Dlouho musel Izák mluvit a přesvědčovat muže k pokoji, nikomu se nechtělo ustoupit — není to porážka bez boje? Nakonec si, přece dali říct a rozhodli se ustoupit...

Když se všichni rozešli, Izák si sedl a plakal. Další zklamání. Copak nenajde klidné místo k životu, místo, kde by mohl čerpat vodu, kde by vyrostly jeho děti? Má to ještě vůbec zkoušet?

Nakonec se odhodlal... Izákovi muži téměř mlčky, unavení a žíznliví vykopali další, třetí studnu. V napětí čekali, co bude dál. Postavili stráž, čekali další nesnáze.

Čekali týden, dva... pak už to byl měsíc a pořad byl klid. Rozpoznali, že konečně našli své místo.

Izák řekl: „Tady nám dal Hospodin místo, tady máme dost prostoru a tady vyrostou naše děti.“

Tehdy si uvědomil, že Bůh je opravdu s ním, že s ním vždycky byl i bude v těch všech starostech, zkrátka, že mu Bůh žehná — přeje a dává dobro. A poznal to nejen Izák, ale i ti, kteří žili kolem a dříve ho vyháněli; teď se s ním přišli smířit a domluvit. Izák tehdy postavil oltář, aby mohli slavit bohoslužbu — a tak ji slavili: děkovali, radovali se, chválili Boha. Vždyť s jeho pomocí našli dobré místo k životu.

Vzpomínáte na Péťu a na Markétku? Napadá vás, co s tím, když chceme každý dělat něco jiného, nebo chceme stejnou věc, aby to nemuselo dopadnout bojem a pláčem? (*Kostičky rozdělit; domluvit se, že jeden si půjčí něco teď a druhý později; domluvit se na společné stavbě; někdy není možné domluvit se a jeden musí ustoupit — je možné se domluvit, že příště ustoupí druhý a bude mít třeba o bonbon míň...*)

Někdy je to pěkně těžké, jako to měl těžké Izák. Je dobré vědět, že je nám při tom Bůh na blízku, že nás vede k míru a pomáhá vždycky znovu k dobrému řešení jako maminka nebo tatínek. (*Můžeme připomenout závěrečné pozhnání v bohoslužbě: „V každé bohoslužbě si připomínáme a potěšujeme se tím, že je Bůh s námi, že je nám ochráncem „po pravici.“ Víte kdy?*)

Připravte si několik stanovišť rozmístěných po místnosti (různá Izákova stanoviště), co nejdál od sebe. Přečtěte si sami dopředu příběh z Bible, udělejte si osnovu (nebo použijte níže uvedenou). Dětem příběh nečtěte, ale vykládejte svými slovy během putování.

Osnova putování:

1. Izák hostem: na stanovišti jsou obrázky ze života pastevců (např. z obrázkové bible, z encyklopedie, různé) – vyprávíme dětem, jak Izák žil, jak se mu s pomocí Boží dařilo a jak to vzbudilo závist, takže mu Pelištejci zasypali studně; a tak se vydal na cestu... (putujeme po místnosti klikatě k stanovišti 2)
2. Esek (Spor): na stanovišti je tužka a papír – vyprávíme, jakou práci dalo vykopat studni; předvádíme „pantomimicky“ spolu s dětmi kopání studní; vyprávíme o hádce s gerarskými pastýři; napíšeme jméno studně na papír na stanoviště (nebo necháme děti, aby ho odhalili formou hry „šibenice“ – pravidla viz 14.1.3 Odkazy).
3. Sitná (Odpor): na stanovišti je tužka a papír – vyprávíme o dalším stěhování, znovu kopeme a vyprávíme o odporu gerarských; opět pojmenujeme stanoviště a vydáme se na cestu.
4. Rechobót (Prostorná): na stanovišti je tužka a papír – znovu vykopeme studnu, děti si možná uvědomí, jak je to náročné už po několikáté; rozestavíme hlídky; počítáme noci třeba jako při hře „Městečko Palermo usíná...“ – po pár nocích si zhluboka oddechneme, radujeme se: „Našli jsme místo k životu – Bůh má pro každého místo k životu. Tady je naše místo!“
5. Ber-šeba: na stanovišti je svíce a bible, třeba i nějaká výzdoba nebo obrázek z příběhu – sedneme si kolem, zapálíme svíci, přečteme závěr textu o tom, jak Izák našel místo a postavil oltář a pomodlíme se.

POMŮCKY Papíry, tužky, bible, obrázky k příběhu, svíce a zápalky.

14.2.3 Starší školní děti

Rozhovor nad příběhem

Přečtete společně biblický oddíl.

Zamyslete se nad příběhem – zkuste popsat jednotlivé etapy Izákovy cesty a přemýšlet, kdy asi bylo Izákovi nejhůř, která chvíle byla nejtěžší? (*Úplné začátky, projevy závisti, střet s nepřáteli, vidět zasýpanou studni, vydat se ve stopách otce, opakované zklamání...?*)

Zažili jste někdy sami takové situace? (*Nezdar, šikanu, zklamání, chuť to vzdát, nejistotu... při sportu, ve škole, ve vztazích.*)

Jak jste si s tím poradili?

Znáte takové těžké situace ve světě? (*Pro inspiraci lze přinést noviny.*)

Co by se mohlo stát našemu sboru, aby to bylo podobné jako neúspěch se studněmi? (*Spory s okolím nebo mezi sebou; snažit se o diakonii a setkávat se s odporem; být pronásledováni; přijít o kostel; nemít finance...*)

Jak se zachoval Izák? Co musel udělat sám? (*Odhodlat se, mít odvahu a důvěru, spolehnout se.*)

Jak v Izákově příběhu jedná Bůh? (*Žehná, ujišťuje, dává nalézt pokojné místo.*)

Je nějaká podobnost mezi Izákovým příběhem a Ježíšovým? (*Nepřátelské okolí, těžká situace, odhodlání zkoušet to.*)

Ježíš byl vzkříšen, Izák nakonec našel pokojné místo... co to znamená (i pro naše situace)? (*Důvěra, že Bůh je „po pravici“ se prokáže jako vítězná; má smysl se snažit a spoléhat na Boží pomoc.*)

Jak rozumíte požehnání – co se při něm děje? (*Viz poznámky pro učitele a úskalí.*)

Přečtete si požehnání ze 4. Mojžíšovy 6,24–27 a srovnajte s příběhem – co je společné, co je podstatné (*ujištění: Bůh je s tebou*).

Zkuste společně formulovat požehnání, které by reagovalo na naše aktuální situace a naše „potíže se studnami.“ Můžete z nich vyrobit záložky; nakopírovat a rozdávat lidem na konci bohoslužeb atp. (*Pro inspiraci viz Agenda ČCE, nebo požehnání z Iony.*)

Načrtněte na papír nebo flipchart tři studně.

Nechte děti říkat/psát: do první – co by si přály pro sebe, do druhé – co by si přály pro svět, do třetí – co by si přály pro sbor/společenství, tak jak tu jsme v neděle.

K jednotlivým studnám a jejich obsahům vedeme rozhovor o tom, jaká k nim vede cesta (aby se to uvedené dařilo), co se podařilo/daří, co se ne-daří, trápí nás a ohrožuje.

Přečteme společně biblický příběh.

Můžeme nechat děti, aby studny dotvořily pomocí výstřížků z novin, kresbami...

Shrneme vyjádřené věci do modlitby poděkování a prosby, abychom měli dostatek sil usilovat o „vodu“ v těchto studních, nevzdávali to a věřili, že Bůh nás při tom posiluje a obcerstvuje.

•••••

14.3 LITURGIE

14.3.1 Písně

Mír na zemi daruj nám (BTS 38); *Radujte se bratři* (Svítá 284);
Před Tebou, Pane (Svítá 456); *Tvé požehnání* (EZ 489);
Vstaň a hledat pojď tu zem (Svítá 379); *Jak dobré a utěšené* (Svítá 422); *Majim, majim* (Svítá 351)

14.3.2 Biblický text k zapamatování

Nedej se přemoci zlem, ale přemáhej zlo dobrem. (Ř 12,21)

14.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Dál přece nejdeme sami* (Svítá 39).

14.3.4 Okénko do bohoslužeb

Bratři a sestry, milé děti, napadá vás něco, co dá opravdu hodně práce? Co vám dá hodně práce? (Mně dá třeba spoustu práce...) A jaká je asi nejtěžší práce?

(Nápady spíše jen sbíráme, nemusíme je hodnotit: „ano, to taky dá spoustu práce...“)

Myslím, že spoustu práce dá taky vykopat studni... už jste někdy kopali studni nebo jámu? Slyšel(a) jsem příběh o člověku, který musel kopat dokonce několik studní a to byl tedy pořádný hrdina! Jenom si teď nevzpomínám, proč vlastně jedna nestačila... a povedlo se mu to nakonec? Víte co? Zkuste to zjistit v nedělce a na konci bohoslužeb nám to povíte/ukážete na obrázku.

Varianta: Lze použít i úvod z vyprávění o Petrovi a Markétce.

14.3.5 Modlitba

Náš Pane a Bože, někdy kopeme kolem sebe, kopeme do věcí, strkáme se mezi sebou a hádáme se... Opuště, že někdy při tom zapomínáme na lásku.

Pomoz nám, ať kopeme jenom tam, kde to vede k něčemu dobrému, třeba jako když Izák kopal studně. Dej, ať se stejně jako on nevzdáváme a hledáme mír a dobré místo v životě.

Buď nám na blízku, žehnej nám. Amen.

TÉMA

Požehnání

CÍL

- Děti (aspoň trochu) pochopí, co je to požehnání (zaslíbení Boží lásky, ochrany a vedení, ale taky úkol).
- Děti přemýšlejí, o co člověk hodně stojí a co je důležité.

.....

15.1 PRO UČITELE

Biblický text: Gn 25,19–34; 27,1–45

15.1.1 Výkladové poznámky*Postavy*

- *Izák*: Syn Abrahamův, přes něj pokračuje do další generace Boží požehnání a vyvolení. Izák má raději svého staršího syna Ezaua.
- *Rebeka* je neplodná, jako další pramáti Izraele (Sára, Ráchel). Děti, děti jsou Boží dar a požehnání. Izák za Rebeku prosí Pána Boha. Těhotná Rebeka se ptá Pána Boha, co ji čeká, když se děti v jejím břiše strkají. Slyší od Hospodina, že z ní vzejdou dva národy, mezi nimiž bude věčný svár. Mladší a slabší si podrobí staršího a silnějšího. V duchu tohoto zaslíbení pak Rebeka jedná, když navede Jákoba k tomu, aby se převlékl za Ezaua.
- *Ezau*: Červenohnědý (to odkazuje na jeho jméno Edóm, Ezau je praotcem Edómců), chlupatý. Narodí se jako první z dvojčat. Je lovec. Je muž pole, to odkazuje na místa, kde se obětuje pohanským božstvům. Je muž „přítomnosti“. Když má hlad, je ochoten dát za jídlo i prvorozenství.

- *Jáko*b: Držel při narození Ezaua za patu. Jméno znamená úskočný. To bude často charakteristické i pro jeho chování. Až za dlouho dostane nové jméno Izrael, které znamená Zápasí Bůh. Je praotcem Izraelců.

Drží se spíš doma a při stanech. Jde mu o budoucnost, zajímá se o rodinnou tradici, proto usiluje o prvorozenství a požehnání. Prvorozenství, to nejsou jen práva, ale taky povinnosti: být duchovním vůdcem, modlitebníkem a obětníkem svého rodu.

Požehnání, které mu náleželo, ke kterému byl vyvolen už před narozením, získává úskokem. Proto ho čeká ještě dlouhá cesta, aby se naučil, kterých prostředků může lid Boží použít a kterých ne.

Místo

Rodina žila ve stanech, byli to nomádi, pásli dobytek. Obrázky najdete například na šesté straně knihy *Lidé Bible* (viz 15.1.3 Odkazy).

Oč jde

- V Bibli je důležité prvorozenství. Nejstarší syn nese dál rodinnou tradici, důležité je, že se předává Boží požehnání. Nejde ale o „automatismus“, požehnání přechází na vyvoleného syna, v tomto příběhu je jím Jákob.
- Požehnání je zaslíbení Boží lásky, ochrany a vedení.
- Genesis je kniha počátku. Mluví se o stvoření nebe a země, pak o stvoření národů a nyní o stvoření Izraele uprostřed národů. Izrael bude tím „prvorozeným“, bude udávat tón.
- Izákovo požehnání má tři části: dostatek (rosa z nebes) – svoboda (ať se ti klanějí národy) – Boží ochrana.

15.1.2 Úskalí

Kdo je ten zlý/dobrý?

Biblické postavy nejsou jen kladné a jen záporné. Jákob je úskočný, úskoků a přešlapů udělá hodně. Přesto se i přes něj předává požehnání do další generace.

Jákob a Ezau jsou vykresleni jako praotcové dvou národů. Nepřenášejíme biblický důraz na prvorozenství do současné rodiny. Ale předávání tradice a víry je věc důležitá i v současnosti.

15.1.3 Odkazy

LINDEN, Nico ter: *Povídá se...* Heršpice: EMAN, 1999.
GASTALDIOVÁ, Silvia – MUSATTIOVÁ, Claire: *Lidé Bible: život a zvyky*. Praha: Kalich, 2008.

Další odkazy na starší přípravku a pracovní listy najdete pod příslušnou kapitolou (15.1.3) na adrese <http://goo.gl/lyrNf8>.

.....

15.2 PRO DĚTI

15.2.1 Předškolní děti

Co je to požehnání

Jak se s vámi ráno, když jdete do školky nebo školy, loučí rodiče? Když bude váš sourozenec nebo kamarád v nemocnici a přijdete za ním, co uděláte? Co udělá maminka, když její miminko pláče?

Holčičky umí pochovat a pohladit panenku, kluci, když se nestydí, to umí taky. *(Pokud máme, přineseme dětem kus nějaké jemné kožešiny, aby si ji mohly pohladit.)*

Dnešní příběh je o pohlazení. Důležitém pohlazení.

Ráno odchází Anežka z domu. Maminka ji pohladí po hlavě a přeje jí hezký den. Někdy maminka není doma a Anežka odchází sama. Řekne ahoj prázdnému bytu a zaklapne dveře. Kroky se rozléhají po schodišti. Má pocit, že jí něco chybí.

Jako by slunce svítilo trochu míň. Chybí mi hezký den, napadne Anežku.

Když je v kostele večere Páně, dospělí dostávají chleba a víno. Děti jsou tam s nimi, ale chleba a víno ještě nedostanou. Dostávají něco jiného.

Pan farář dává dětem ruku na hlavu a říká: „Pán Bůh ti požehnej.“ Anežce to připadá trochu jako ten maminčin pozdrav.“

Někde Anežka slyšela, že požehnání je slib, že člověku bude pomáhat Pán Bůh, že bude s ním. Je to modlitba i přání. Jsou to slova a patří k tomu zvláštní pohlazení, ze kterého jde velká síla.

V Bibli se často píše o požehnání. Je od Pána Boha, ale většinou je řekne nějaký člověk. Nejčastěji v Bibli žehná otec svým synům. Nejvíce se žehná tomu nejstaršímu. Ten má být podobný otci, nést dál rodinnou tradici a víru. Taky zůstane bydlet v domě rodičů, bude hospodařit na jejich polích.

Jákob a Ezau byli bratři. Dvojčata. Ale přece jen se jeden z nich narodil o chvíli dřív. Ezau. Mladší Jákob si moc přál být tím starším, prvním, prvorozeným. Jednou, když se jeho bratr Ezau vrátil hladový z lovu, Jákob mu nabídl jídlo, které si zrovna uvařil.

„Ale odteď budu já ten prvorozený, Ezaue, ano?“

„Klidně,“ odpověděl hladový Ezau. A hned na svůj slib zapomněl.

Pak byli oba bratři dospělí a jejich otec Izák starý a slepý.

„Ezaue, ulovíš nějaké zvíře a připravíš z něj slavnostní jídlo. Chci ti požehnat,“ řekl Izák.

Jákob by si moc přál, aby požehnání dostal on. Taky Jákobova maminka Rebeka by si to moc přála. Má Jákoba radši. Přála si, aby on zůstal bydlet s nimi v domě. Dostala nápad.

„Jákobe, otec by mohl požehnat tobě. Než se Ezau vrátí z lovu, připravíš jídlo pro otce ty.“

„Ale otec přece pozná, že nejsem Ezau.“ (Ezau byl totiž celý chlupatý.)

„Ruce a krk si obalíš do kůzlečí kožešiny, tak si slepý otec bude myslet, že jsi Ezau,“ vymyslela maminka Rebeka.

Zabili kůzle, upekli maso a Jákob se obalil do kožešin.

Přišel k otci, přinesl dobré jídlo. Slepý otec Izák si na Jákoba sáhl a cítil, jak je chlupatý. Požehnal mu. „Pán Bůh bude s tebou. Bude se ti dobře dařit. Na polích ti poroste hodně obilí a na vinicích budeš mít velké hrozny.“

O něco později přišel z lovu Ezau a zhrozil se.

„Já chci požehnání! Zabiju ho!“ začal křičet.

Jákob utekl. Nadlouho pryč. Od rodičů, od země, kde chtěl žít. Všem bylo smutno.

Anežka si prohlíží obrázek kůzlete. Skoro cítí, jak je jeho kožešina jemná.

Ale, to kůzle za to nemohlo, že jeho kožešina Izáka oklamala. A vůbec: zvířata jsou v tom většinou nevinně.

Kůzle bylo snědno, kožešiny Jákob trpce na útěku zahodil.

A požehnání? Navzdory všemu Jákobovi zůstalo.

Utíkal před rozzlobeným bratrem, měl strach, nevěděl, co bude dál. Bylo mu smutno. A pak v noci se mu zdál zvláštní sen. V tom snu přicházeli po žebříku andělé z nebe. Pán Bůh v tom snu řekl: „Jákobe, já s tebou opravdu budu.“

Jako to ranní pohlazení, napadne Anežku.

(Český bratr 2014/11 – Kůzle)

Hry, aktivity

- Poznávat věci podle hmatu (se zavázanýma očima nebo rukou strčenou do pytlíku) – mezi jiným by tam měl být kousek kožešiny nebo vlny.
- Poznávat zvuky (jako slepý Izák poznával podle hlasu své syny)
- Děti si mohou vyrábět masky na obličej.

15.2.2 Mladší školní děti

Co byste hodně chtěli? O co byste teď stáli?

Něco, co pro vás bude důležité nejenom dneska, ale třeba i za deset let...

O co člověk hodně stojí? O co myslíte, že stojí vaši rodiče, prarodiče?

(Peníze, zdraví [svoje a svých blízkých], aby se dobře dařilo jejich dětem, aby měli dobrou rodinu, „funkční“ vztahy, štěstí – co to je?)

Jak toho, o co byste stáli, dosáhnout? Dá se štěstí dosáhnout podloudně, podvodem? (Víte, co je to podvod?)

Izák a Rebeka spolu byli už dlouho. Měli se rádi. Ale neměli děti. Modlili se k Pánu Bohu.

Rebeka otěhotněla a čekala dvojčata. Ta se v jejím břiše strkala, až to Rebece dělalo starosti. Co s nimi bude? ptala se v modlitbě.

Z těch chlapců budou dva národy. Ten ze staršího syna bude sloužit národu z mladšího syna.

Rebeku asi ta slova překvapila, většinou je to naopak, důležitější je ten starší, prvorozený.

Děti se narodily. Nejdřív Ezau. První, prvorozený. Měl by se stát dědicem a vůdcem rodu. Z Ezaua vyrostl silný muž, lovec. Od narození byl Ezau chlupatý.

Jako druhý se narodil Jákob. Jákob pracoval víc doma, často si povídal s rodiči. Zajímalo ho, jak žili jeho dědeček a babička, Abraham se Sárou. Říkal si, že by jim byl rád podobný. Rád by věřil v Pána Boha jako oni. A taky by rád zůstal bydlet doma. Ale tam vždycky zůstával bydlet jen ten nejstarší, ten, který se narodil jako první.

Jednou se Ezau zase vrátil domů z lovu pozdě večer. Hladový a unavený. Jákob měl na kamnech uvařené jídlo z čočky, vonělo to na celou kuchyň.

„Prosím, dej mi!“

Ale vtom Jákoba něco napadlo. „Dám ti najíst. Ale ty mi taky něco dej. Vyměníme se — že odteď já budu ten prvorozený.“

Ezau byl hladový a všechno ostatní mu bylo jedno.

„Klidně, bratříčku. Ale už mi, prosím, dej najíst.“

Od té doby se Jákob cítil trochu jinak. Snad to bude on, kdo zůstane bydlet doma a komu bude Pán Bůh zvlášť žehnat a pomáhat.

Jejich rodiče zestárli, Izák ztratil zrak. Poznával věci podle hmatu, lidi podle hlasu. Cítil, že brzy umře, a chtěl svému nejstaršímu synovi požehnat.

Požehnání je příslib, že člověku bude pomáhat Pán Bůh, že bude s ním.

Řekl Ezauovi, který byl starší, aby vyšel na lov, něco ulovil a připravil slavnostní jídlo. Ezau vyrazil na lov.

Ale slyšela o tom Rebeka, která si přála, aby požehnání dostal Jákob. Jákob sám ho chtěl taky, ostatně přece si to tenkrát s Ezauem vyměnili. Ezau dostal jídlo a Jákobovi řekl, že od té chvíle je tím prvorozeným on, Jákob.

A tak Rebeka vymyslela, že slepého Izáka mohou obelstít.

Jákob měl strach. „Vždyť na mne tatínek sáhne a bude mu jasné, že nejsem chlupatý, že nemůžu být Ezau,“

Rebeka si věděla rady. Oblékla Jákoba do kůzlečí kožešiny, i ruce a krk mu obalila. S Jákobem připravili dobré jídlo — a rychle za otcem než přijde Ezau z lovu.

„Tatínku,“ začal Jákob ve dveřích. „Připravil jsem jídlo, posad' se a najez se, abys mi mohl požehnat.“

Izák slyšel hlas Jákobův, ale když na syna sáhl a cítil chlupatou kůži, myslel si, že je to jeho syn Ezau. I vůni z kožešin cítil, tak je to jeho syn, který chodívá na lov. Požehnal mu.

„Pán Bůh bude s tebou. Bude se ti dobře dařit. Na polích ti poroste dost obilí, na vinicích hrozny. Budeš vládnout nad svými bratry, oni tě budou poslouchat.“

Večer se vrátil Ezau, připravil pro otce hostinu, přišel za ním...

Izák se zhrozil: „Vždyť – já už jsem ti požehnal... Komu jsem požehnal?!“

A vyšlo najevo, co se stalo. Ezau se rozzlobil na bratra, chtěl ho zabít.

Jákob se bál a utekl.

15.2.3 Starší školní děti

Co je to požehnání? Dá se namalovat?

Kde se setkáváme s požehnáním? (Třeba na konci bohoslužeb.)

Znáte jiné biblické dvojice, mezi kterými je složitý vztah? (Sára a Hagar; Izmael a Izák; Chana a Penina; Abraham a Lot; budeme mluvit o Lee a Ráchel.)

Znáte jiné biblické pramáti, které dlouho neměly děti?

Předává se ve vaší rodině nějaká tradice?

Dá se předat z generace na generaci víra?

Víte, co znamená vaše jméno? (Máme-li, můžeme přinést nějaký slovník významů jmen.) Víte, podle koho vás rodiče pojmenovali?

Soupeříte o něco? (Se sourozenci; v nedělní škole; s kamarády...)

K čemu je člověku maska? Jaké masky používáme?

15.2.4 Přesah

- Na konci příběhu vezmeme čtyři biblické postavičky (Izák, Rebeka, Ezau, Jákob), sedí zády k sobě, hledí do země... Co si kdo z nich asi myslí? Mají radost? Je jim smutno? Co je asi čeká?
- Můžeme něco poznávat hmatem (poslepu sebe navzájem nebo něco v pytlíku...), něco poznávat po hlase (Izák se divil, že slyší Jákobův hlas, ale hmatá Ezaua a cítí jeho vůni).
- Můžeme přenášet brčkem čočku (pozor, aby nebyla moc drobná a nedošlo k vdechnutí; příp. můžeme přenášet lentilky nebo něco podobného).
- Kapela Traband zpívá píseň Milovaný syn (viz <http://goo.gl/lyrNf8>).

.....

15.3 LITURGIE

15.3.1 Písně

Moc předivná (EZ 697); *Srdce čisté* (Svítá 349); *Svěř celý život Pánu* (EZ 193); *Modlitba* (Svítá 228); *Tvé požehnání* (EZ 489)

15.3.2 Biblický text k zapamatování

Kéž je nám Bůh milostiv a dá nám požehnání, kéž nad námi rozjasní svou tvář. (Žalm 67,1)

15.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Dál přece nejdemo sami* (Svítá 39).

15.3.4 Okénko do bohoslužeb

Farář by se mohl domluvit s dětmi, že budou spolu s ním na konci bohoslužeb žehnat shromáždění.

Děti mohou v NŠ vyrobit kartičky s napsaným požehnáním a rozdávat je u východu z kostela.

Děti si mohou vyrobit v NŠ masky, pak se s nimi vrátit do kostela a vysvětlit, proč je mají, jaký se vyprávěl příběh, přehrát ho apod.

15.3.5 Modlitba

Pane Bože, ty víš, jací jsme lidi. Nejsme moc odvážní, rádi se schováme do nějaké masky nebo převleku, aby nás někdo nepoznal. Ty nás poznáš i v maskách a převlecích. Prosíme tě o odvahu říkat pravdu, zastat se někoho slabšího, odpustit, když nám někdo ublíží. Prosíme tě o požehnání. Buď s námi, provázek nás.

TÉMA

Pán Bůh je s Jákobem i na útěku.

CÍLE

- Děti si zkusí, jaké to je být sám a mít strach. Přemýšlejí, co v takové situaci pomáhá.
- Děti uslyší, že Pán Bůh na Jákoba nezapomněl, ale jen čekal, až Jákob ztichne.
- Starší školní děti hledají souvislost mezi vírou a jejími připomínkami.

.....

16.1 PRO UČITELE

Biblický text: Genesis 28,10–15 (1–22)

16.1.1 Výkladové poznámky*Postavy*

- *Jákob*: Je na útěku před rozzlobeným bratrem Ezauem (viz předchozí úloha). Před odchodem si Izák Jákoba k sobě zavolal, ještě jednou mu požehnal a poslal ho k příbuznému Lábanovi (Rebečin bratr), aby si našel ženu tam, ne z dcer kenaanských (verše 1–9). Jákob dostal požehnání, ale je na cestě ze země zaslíbené, jde „proti směru požehnání“, ze země pryč (vrátí se sem zpátky až za mnoho let). Večer se chce uložit k spánku. Vybere si místo zvané Lúz, patrně u posvátného stromu. K hlavě si dá kámen, kámen ochranný. Zdá se mu sen. Z nebe visí žebřík nebo jakési schodiště, spojující nebe se zemí. Žebřík vede shora dolů, spouští ho Hospodin směrem k člověku, nestaví ho člověk, aby vyšplhal k Bohu (tak měla vzniknout Babylónská věž).

- *Hospodin a jeho poslové*: Po žebříku sestupují a vystupují poslové Boží. Hospodin, který se představuje jako „Bůh tvého otce Abrahama a Bůh Izákův“, je nad žebříkem. Zaslibuje Jákobovi požehnání a ochranu. Jákob dostane zemi (na které leží a kterou musí opustit) a potomstvo. Ráno Jákob kámen postaví, polije olejem a místo pojmenuje Bét-el neboli Dům Boží. Setkal se tady s Hospodinem. Cítí bázeň. S Pánem Bohem už asi moc nepočítal, musel jen utéct. Až když večer ulehl a usnul, přestal se snažit „všechno vyřešit sám“, k němu Hospodin promluvil.

Místo

Jákob jde z Beer-šeby do Cháranu. Lúz je vzdáleno od Beer-šeby asi 100 km na sever. Cháran je o dalších asi 700 km dál. Odtud kdysi přišel do zaslíbené země Abraham, zde zůstal zbytek rodiny, odtud pak přišla taky Izákova manželka Rebeka.

16.1.2 Úskalí

- Hledat zvěst nebo Boží zjevení ve snu je těžké. Kdy je sen „jen sen“ a kdy za ním hledat nějakou zvěst nebo výzvu?
- Teolog Milan Balabán napsal o snech hezkou větu: „Někdy se probudíš a za oknem ti sedí hladový pták, a ty nevíš, zdali se ti jen nezdál, víš jen, že tvá ruka má být štedrá.“
- V biblických příbězích je to jasné a jednoduché, že „Pán Bůh mluví“. Sami to často tak jednoznačně a srozumitelně neslyšíme. Někdy si Boží vedení nebo to, že nás Bůh k něčemu volal nebo nám nějak pomohl, uvědomíme až při ohlédnutí zpět. (Biblické příběhy byly taky zapisovány až později, z pohledu zpátky.)

16.1.3 Odkazy

LINDEN, Nico ter: *Povídá se...* Heršpice: EMAN, 1999.
Cesta Božího lidu. Praha: Kalich, 1991.

Další odkazy na starší přípravky a pracovní listy najdete pod příslušnou kapitolou (16.1.3) na adrese <http://goo.gl/sM9TB3>.

16.2.1 Předškolní děti

Připravíme pro děti stezku odvahy. Někam potmě, do sklepa, se zavázanýma očima, sám... (Něco vyberte nebo vymyslete.)

Cestovali jste někdy někam sami? Máte strach jít sami – do školy, na nákup... do sklepa, do pokoje potmě...?

Co vám pomohlo, když jste se báli?

Byli jste někdy dlouho bez rodičů nebo někoho blízkého? Jak vám bylo? Co člověku pomůže? (Dopis, fotky, telefon...)

Najděte si s dětmi obrázek M. Rady ve zpěvníku Bud' tobě sláva u písne Někdo mě vede za ruku (nebo zpěvník HA, str. 25). Takhle je to nakreslené, že člověka doprovází Pán Bůh.

Nebo si najděte podobný obrázek ve stejném zpěvníku na začátku – ruka, která bdí nad spícím dítětem (zpěvník HA, str. 8).

Podobně to zjistil Jákob, když viděl ve snu anděly přicházející z nebe. Pomohlo mu to, přestal se bát.

16.2.2 Mladší školní děti

(Jako motivaci můžeme použít rozhovor o strachu z neznámého z kapitoly pro předškolní děti.)

Jákob a Ezau byli dvojčata. Jejich otec Izák už byl starý a neviděl. Požehnal mladšímu, který se převlékl za svého bratra... (to si asi vzpomínáte z minula).

Ezau se na Jákoba rozčílil a chtěl ho zabít. Jákob se dal na útěk. Otec mu poradil, aby odešel do míst, odkud kdysi přišel Abraham.

„Najdeš tam příbuzné. Je tam tvůj strýc Lában. Snad tam najdeš i manželku.“

Jákob odchází na dlouho. Možná napořád...

Jákob musel rychle zmizet z míst, která měl tak rád, kde byli jeho rodiče a bratr. Utíkal celý den, až večer únavou padl. Nemohl dál. Plakal. Myslel na to, jak moc ublížil tátovi a Ezauovi, že už nikdy neuvidí mámu. Že teď s ním

určitě Pán Bůh nebude chtít nic mít. Všechno uvnitř ho bolelo. Vzpomínal na to všechno, co v jediném okamžiku, jedinou hloupou touhou, ztratil. Báł se. „Co se mnou bude?“

Dal si za hlavu kámen a nakonec přece usnul.

Ale Pán Bůh byl s Jákobem i na útěku. Poslal k Jákobovi své posly. Kdo jsou poslové od Pána Boha? Andělé. K unavenému spícímu Jákobovi přišli ve snu. Jako by měli mezi nebem a zemí žebřík a po něm přicházeli dolů a zase odcházeli nahoru. A někde tam byl i sám Pán Bůh a promluvil:

„Ještě to bude bolet, potrvá dlouho, než se vrátíš domů. Ale slibuji ti, že tě neopustím, že s tebou budu.“

Ráno se Jákob probudil. Už se tolik nebál a měl sílu jít dál.

Podíval se na kámen, který měl u hlavy, postavil ho a polil olejem. Udělal z něj oltář. Na místě, kde k němu promluvil Hospodin.

Tohle místo se bude jmenovat Bét-el, to je Dům Boží.

Hra

Dvě družstva, nakreslit dva žebříky, na nich se bude posouvat např. kolíček s obrázkem anděla podle toho, kdo bude vědět správnou odpověď na otázku.

První družstvo se posouvá shora dolů, druhé zdola nahoru (jak sestupovali a vystupovali andělé). Otázky můžeme upravit, doplnit... podle skupiny dětí, jejich znalostí.

Doporučujeme střídání družstev – nejde o rychlost, ale skupina, která je na řadě, se snaží správně odpovědět. Pokud neví, zeptáme se skupiny druhé.

Otázky:

- Kam Jákob jde?
- Proč odchází?
- Jak se jmenuje Jákobův bratr?
- Jak se jmenuje Jákobův otec?
- Jak se jmenuje Jákobova matka?
- Jméno Jákobova dědečka?
- Jméno Jákobovy babičky?
- Co si Jákob dává na noc pod hlavu?
- Kdo byl starší: Jákob, nebo Ezau?
- Jaké měl Ezau zaměstnání?

- Víte, jaké jídlo Jákob uměl uvařit?
- Kolik synů měl Abraham?
- Kdo to byl Lot?
- Co si Jákob oblékl, když šel k otci pro požehnání?
- Kde našli ženu pro Izáka?
- Jaká zvířata přivedl k Rebece Abrahamův služebník?

16.2.3 Starší školní děti

Zdají se nám sny? Mluví k nám?

Proč k Jákobovi Hospodin promluvil až ve spánku, ve snu? (Až když Jákob přestal spěchat, přestal se všechno snažit zařídit sám, je prostor pro Pána Boha.)

Jákob staví na místě, kde se setkal s Hospodinem, kámen, který to má připomínat. Máme taky nějaké „památníky víry“?

(Ježíš ustanovil jako „památník víry“ večeři Páně – říkal „to číňte na mou památku“; je dobré mít i místa nebo věci, svátky nebo situace, které nám připomínají Pána Boha a jeho skutky, pomoc a ochranu – ta místa nejsou svatá sama o sobě, ale mají funkci připomínání, mohou vést k vděčnosti a modlitbě.)

Vzpomenete si ještě na jiný biblický kamenný památník? (Když Izraelci přešli Jordán na cestě z Egypta, vynesli dvanáct kamenů, které měly pak událost nastálo připomínat – Gilgál.)

16.2.4 Přesah

- Podle obrázku ve zpěvníku *Haleluja Amen* na straně 8 – žehnající a ochraňující ruka – vytvořte koláž z obrázků nebo fotografií dětí.
- Také je možné scénu požehnání nebo místo bezpečí vytvořit z biblických postaviček nebo jiných figurek. Děti mohou taky pracovat jednotlivě nebo ve skupinách, vytvořit obraz a dát druhým hádat, co představuje.
- Malování kamenů. Kámen nám bude připomínat...

POMŮCKY Ke koláži je potřeba dost materiálu – papíry (čtvrtky), lepidla, nůžky, časopisy apod. (A také dostatek času, ale práce se vyplatí. O vzniklých obrázcích je pak dobré mluvit.) Postavičky nebo figurky k vytvoření scény; kameny, barvy.

.....

16.3 LITURGIE

16.3.1 Písně

Někdo mě vede za ruku (BTS 22); *Moc předivná* (EZ 697); *Už mi oči tíží sen* (BTS 24); *Jákob* (HA 27); *Oheň plál* (Svítá 234); *Bůh je záštita má* (Svítá 23); *Tvé požehnání* (EZ 489)

16.3.2 Biblický verš k zapamatování

Hospodin řekl Jákobovi: „Hle, já jsem s tebou. Budu tě střežit všude, kam půjdeš, a zase tě přivedu do této země. Nikdy tě neopustím, ale učiním, co jsem ti slíbil.“ (Gn 28,15)

16.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Dál přece nejdemo sami* (Svítá 39).

16.3.4 Okénko do bohoslužeb

Píseň: *Někdo mě vede za ruku* – zpívat; příp. k ní vyrobit obrázky, vyprávět při bohoslužbách příběh o Jákobově snu; nakreslit ruku a k ní se vztahující další ruce; nakreslit ruku žehnající a ochraňující (inspirací je obrázek ve zpěvníku HA na str. 8) – obrázky ukázat při bohoslužbách, mluvit o příběhu.

16.3.5 Modlitba

Pane Bože, ty jsi byl s Jákobem i na útěku, když on sám s tebou už moc nepočítal. Věříme, že o nás taky víš a chráníš nás. Prosíme tě za lidi, co mají strach. Prosíme tě za rodiny, kde se lidi nemají rádi, prosíme za lidi, kteří si ubližují, závidí, křičí na sebe. Prosíme, abychom se chtěli a uměli usmířit. Amen.

TÉMA

Pán Bůh je s Jákobem, jak mu slíbil.

CÍLE

- Děti přemýšlejí, co znamená, že Pán Bůh je s člověkem.
- Děti si všímají, co všechno máme od Pána Boha.
(Nebo je to náhoda, že Jákob potká Ráchel, má spoustu dětí, dobře se mu daří...?)

.....

17.1 PRO UČITELE

Biblický text: Gn 29–31,18

17.1.1 Výkladové poznámky k textu*Postavy*

- *Jákob*: viz předchozí oddíly. Jákob (jméno znamená „úskočný“) je tentokrát sám podveden, dostane za ženu sestru milované Ráchel. U Lábana zůstane ve službě za své ženy, celkem 14 let. Po narození syna Josefa chce Jákob od Lábana odejít a vrátit se do své země.
- *Lában* je bratr Jákobovy matky Rebeky. Lában je Aramejec. Když u Lábana Jákob pracuje, daří se mu dobře, Jákob je požehnáním i pro lidi kolem sebe, jak mu bylo zaslíbeno.
- *Ráchel a Lea* jsou Lábanovy dcery. Ráchel je pastýřka, s Jákobem se setká u studny (podobně jako kdysi u studny našel služebník Rebeku, která se pak stala Izákovou ženou). Ráchel je krásná, Lea má mdlé oči. Jákob miluje Ráchel, Leu ne. S Leou má děti, Ráchel je dlouho neplodná (viz neplodné

pramáti Izraele — Sára, Rebeka, Ráchel a další). Po dlouhé době otěhotní i Ráchel a narodí se Josef, poté Jákob odchází od Lábara. Ještě za dlouho se narodí Benjamín, při porodu Ráchel zemře.

- Celkem se Jákobovi narodí dvanáct synů a (nejméně) jedna dcera.

Místo

- Jákob jde z Betel (kde se mu zdál sen o žebříku a andělech) na sever do Cháranu, je to vzdálenost 800–1000 km. Je to opačný směr, než odkud kdysi přišel Abraham do zaslíbené země. Jákob jde vlastně „proti směru požehnání“.
- S Ráchel se setká u studny, resp. cisterny. Nádrže na vodu byly někdy mnoho metrů hluboké. Cisterna se zakrývala kamenem, aby nevysychala a aby do ní někdo nespádl.

17.1.2 Úskalí

- Dejme si pozor, abychom postavy nelíčili černobíle.
- Jákobovo požehnání se projevuje mj. tím, že má dostatek dobytka, v jeho stádech se rodí zdravá a statná zvířata atd. Požehnání ale není vždy spojeno s ekonomickým úspěchem. Ostatně ani Jákobův požehnaný život není bez problémů.

17.1.3 Odkazy

GASTALDIOVÁ, Silvia — MUSATTIOVÁ, Claire: *Lidé Bible: život a zvyky*.

Praha: Kalich, 2008. (*Prohlédněte si např. str. 12–13 o rodině a svatbě.*)

OBERTHÜR, Rainer: *Obrazy života — život v obrazech*.

České Budějovice: Petrinum, 2014.

Další odkazy na pracovní listy a starší přípravku najdete pod příslušnou kapitolou (17.1.3) na adrese <http://goo.gl/xyIMHd>.

17.2.1 Předškolní děti

Připravíme pro děti překážkovou dráhu (nejlépe venku...), může na ní být také něco, co dítě samo nezvládne a potřebuje přitom pomoc, v cíli dostane odměnu; pak si s dětmi sedneme do kroužku a mluvíme o tom, jestli to bylo jednoduché projít, jestli se někde bály; navážeme příběhem o Jákobovi, který je na útěku, daleko od rodiny, ale s pomocí Boží (s požehnáním) najde místo a lidi, kde ho budou mít rádi; pro Jákoba to ale ještě není cíl cesty, k tomu dojdeme až příště (budeme moci hrát podobnou hru ještě jednou).

Po této pohybové aktivitě vybereme jednu z variant, případně bude práce s obrázky předcházet samotnému vyprávění příběhu o Jákobovi (podle věku dětí a množství času, který máme k dispozici).

Připravíme si obrázky, o kterých budeme s dětmi mluvit, například ze sady *Obrazy života – život v obrazech* (viz 17.1.3 Odkazy):

- *Muž* (Co je to na obrázku? Víte, jak se jmenuje? Je sám, myslíte, že mu tak je dobře? Měl bratra...).
- *Žena* (Kdo je to? Je to něco, co muž potřebuje? Je dobré, když jsou v životě lidi dva?).
- *Srdce* (Jákob má někoho rád.).
- *Rodina* (Kdo tvoří rodinu?).
- *Studna, voda* (Na co je voda potřeba? Kde je vody málo?).
- *Zvířata* (Má dostatek, dobře se mu daří.)
- *Co všechno máme od Pána Boha.*

A/nebo: vyprávění s postavičkami:

- *Postavička Jákoba*: je sám (Jak to s ním bylo, proč je sám... není mu smutno? Pán Bůh mu slíbil, že s ním bude.).
- *Studna*: dojde ke studni, tam se setká s Ráchel, líbí se mu, seznámí se...

S postavičkami vypravujeme příběh (požehnání, samota, rodina, děti, vděčnost).

- *Kreslení (vyrábění) strakatých zvířat:* Obrys zvířat můžeme polepit různobarevnými papíry nebo látkami.
- *Různé hry s vodou:* Napít se ze sklenice bez použití rukou apod. (Jáko b s setkal s Ráchel u studny.)

POMŮCKY *Překážková dráha; obrázky* (podle toho, kterou vybereme aktivitu).

17.2.2 Mladší školní děti

Měli jste někdy strach? Z čeho? Bylo na vás vidět, že se bojíte? Co vám pomohlo?

Jáko b měl strach, když utekl od své rodiny, před bratrem, který ho chtěl zabít za to, že lstí získal od otce požehnání. Utekl se strachem, ale pak se mu zdál sen o žebříku a andělech, kteří mu vyřídili vzkaz od Pána Boha: Jáko be, neboj se, já budu s tebou.

A tak Jáko b šel dál. Bá l se trochu méně. Po mnoha dnech došel do Cháranu, kde žili jeho příbuzní. Unavený a sám přišel ke studni. Tady se shromažďovali lidé i zvířata, když potřebovali vodu. Studna byla zakrytá velkým kamenem. Pastýři sem přicházeli se stády. Přišla taky jedna pastýřka. Jáko b se dověděl, že je to jeho příbuzná Ráchel. Moc se mu líbila. Odvalil od studny kámen a dal napít jejím zvířatům. (Tak to kdysi udělala jeho matka Rebeka, když se u studny setkala s neznámým člověkem, který potřeboval vodu.)

Ráchel pozvala svého příbuzného Jáko ba k nim domů. Zůstal u nich, Ráchelinu otci Lábanovi pomáhal v hospodářství. Domluvili se, že sedm let u něj bude sloužit a dostane Ráchel za ženu.

Přišla svatba. Nevěsta byla skrytá pod závojem. Až když svatba skončila, Jáko b poznal, že jeho žena není Ráchel, kterou miloval, ale její sestra Lea. Jáko b se rozhněval.

Lábane! Sedm let jsem u tebe pracoval, slíbil jsi mi Ráchel!

Jáko be, u nás je zvykem, že starší dcera (a Lea byla starší) se vdává jako první. Jestli chceš, dostaneš i Ráchel a za ni si odsloužíš sedm let potom.

Jáko bovi nezbylo než souhlasit. Ráchel miloval.

Možná mu přitom přišlo na mysl, že on kdysi taky někoho podvedl. Pořád ještě se jmenuje Jákob neboli Úskočný.

Pak Jákob dostal za ženu i Ráchel. Měl ji raději než Leu. Ale s Ráchel neměli děti. Pro Ráchel to bylo těžké. Několik synů se narodilo Jákobovi, až nakonec Pán Bůh požehnal i Ráchel a jí se narodil Josef. Toho měl Jákob nejraději.

Jákobovi se u Lábara dařilo dobře. Stáda byla čím dál větší. I jeho tchán Lábar viděl, že s Jákobem přišlo požehnání.

Po narození Josefa začal Jákob víc přemýšlet, odkud přišel. Vždyť jeho dědeček Abraham dostal od Pána Boha zemi, kde Jákob vyrostl. V dětství Jákob rád poslouchal ten příběh o zaslíbené zemi. O tom, jak si Pán Bůh jednou Abrahama zavola, právě odsud z Cháranu, aby šel, kam mu určí...

Vždyť o tu zemi Jákob tolik stál!

Vrátím se, rozhodl se Jákob.

Lábane, chci se vrátit do země svého otce. Do země, kterou jsme dostali od Pána Boha. Vezmu s sebou svou rodinu.

Lábar se domluvil s Jákobem, jak si rozdělí stáda. Jákob si vezme všechny skvrnité ovce a kozy. Těch se v následující době rodilo hodně. Jákob odcházel s velkými stády. I tak se projevilo Boží požehnání.

17.2.3 Starší školní děti

Jak se v příběhu projevilo, že Jákob je požehnáním pro někoho dalšího? (Lábarovi se dobře daří.)

Je pro požehnaného Jákoba všechno jednoduché? (Samozřejmě, že ne... požehnání není poukázka na snadný život bez komplikací.)

Kde se setkáváte s požehnáním? (Např. na konci bohoslužeb.) Co se při požehnání dělá a říká?

Přečtěte si Gn 30,1–24 a vypište jména Jákobových dětí spolu s jejich významy. Můžete si také prohlédnout na mapě, kde později který kmen sídlil (pokolení Jákobova).

Lea:	<i>Rúben</i> – Hleděte-syn; <i>Šimeón</i> – Vyslyš-Bůh <i>Lévi</i> – Přidružitel; <i>Juda</i> – Ten, kdo vzdává chválu (později po Ašerovi) <i>Isachar</i> – Za-mzdu-najatý; <i>Zabulón</i> – Zůstávající; dcera Dína
Ráchelina služka Bilha:	<i>Dan</i> – Obhájce; <i>Neftalí</i> – Vybojovaný
Lejina Služka Zilpa:	<i>Gád</i> – Štěstí; <i>Ašer</i> – Blahoslav
Ráchel:	<i>Josef</i> – Přidej-Bůh (později – nedaleko Efraty) <i>Benjamín</i> – Syn zdaru (Ráchel přitom umírá, chce syna pojmenovat Ben-óni – Syn-mého-zmaru)

17.2.4 Přesah

- Připravte kartičky se slovesy činností. Děti se rozhodují, komu dané činnosti přiřadit (buďto v příběhu dnešním nebo v celém „jákovovském cyklu“): DO-PROVÁZÍ – ODPOUŠTÍ – POMÁHÁ – POSILUJE – RADÍ – MLUVÍ – VOLÁ – MILUJE – ČEKÁ – KLAME – ŽEHNÁ – VĚŘÍ – CESTUJE – PIJE – RODÍ – a další...
- Najděte na mapě místa, kde Jákob byl – Bétel, Cháran.
- Jákob píše dopis své matce, jak se mu daří u jejího bratra.
- Hra na „tichou poštu“ – posíláme dokola jméno některého z Jákovových synů.
- Děti se pojmenují podle postav příběhu, sedí v kruhu, jednomu chybí židle, vyměňování míst (vymění si místo Ašer a Zabulón...), dítě uprostřed se snaží obsadit uprázdněnou židli.
- Nakreslete Jákobův rodokmen; můžete taky nakreslit svůj rodokmen.

17.3 LITURGIE

17.3.1 Písně

*K svobodě je dlouhé putování (Svítá 135); Bůh je záštita má (Svítá 23);
Díky (Svítá 45); Vše dobré, co máme (HA 11)*

17.3.2 Biblický verš k zapamatování

Hospodin řekl Jákobovi: „Hle, já jsem s tebou. Budu tě střežit všude, kam půjdeš, a zase tě přivedu do této země. Nikdy tě neopustím, ale učiním, co jsem ti slíbil.“ (Gn 28,15)

(Je to stejný verš jako minule – zopakujeme ho a zároveň si všimneme, jakou cestou Hospodin Jáкова vede.)

Nebo: Hospodin je můj pastýř, nebudu mít nedostatek. (Žalm 23,1)
(Se staršími dětmi se můžeme učit žalm celý.)

17.3.3 Ritulál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Dál přece nejdeme sami (Svítá 39).*

17.3.4 Okénko do bohoslužeb

- Děti připraví přímluvnou modlitbu.
- Děti si připraví „přehlídku sloves“ o Pánu Bohu. Přicházejí postupně před stůl Páně, každý říká, co Pán Bůh udělal (v příběhu o Jákobovi: Pán Bůh mu požehnal, Pán Bůh mu pomohl najít ženu, poslal k němu anděly, dal mu děti...); příp. jak pomáhá mně.

17.3.5 Modlitba

Pane Bože, ty jsi byl s Jákobem, když byl na útěku, ochraňoval jsi ho. Prosíme, buď s lidmi, kteří mají strach, utíkají před válkou, nemají domov. Prosíme, požehnej jim. Požehnej nám. Amen.

JÁKOBŮV NÁVRAT**TÉMA**

Z Jákoba se stane Izrael, kulhá, ale zápasí za něj Bůh.

CÍLE

- Předškolní děti znázorní hněv a usmíření.
- Mladší a starší školní děti si uvědomí, že spolu souvisí vztahy s Hospodinem a s lidmi. (Jákoob bojuje s Hospodinem a získává příslib, že další bitvy – s lidmi – za něj bude bojovat Bůh.)
- Mladší a starší školní děti uslyší, že vztah s Pánem Bohem může být zápas.

.....

18.1 PRO UČITELE

Biblický text: Gn 32 a 33

18.1.1 Výkladové poznámky

- *Jákoob* se vrací do zaslíbené země, do země, kam patří. Chystá se na setkání s Ezauem, bojí se. Vrací se pokorně, poníženě. Vysílá k Ezauovi posly se vzkazem, že přichází jako otrok ke svému pánovi. Připravuje pro bratra spoustu darů na usmířenou.
- Poslové se vrátí se zprávou, že *Ezau* jde bratrovi vstříc s mnoha muži. Jákoob má strach. Zatím neví, co má Ezau v úmyslu.
- *Jákoob se modlí*. Do země jeho otců ho přece zavolal sám Hospodin, tak jeho prosí o pomoc, dovolává se Božího požehnání a příslibu ochrany.
- Cestou Jákoob překračuje potok *Jabok*, kde s ním *v noci někdo zápasí*. Tento jeho neznámý soupeř se Jákoba ptá na jméno. Jákoob přizná své jméno – „Úskočný“. Jákoob poznává v neznámém Hospodina a prosí ho o požehnání.

S požehnáním dostane Jákob i nové jméno. Odteď se bude jmenovat Izrael, tzn. „Zápasí Bůh“. V nočním souboji byla ale Jákobovi *zraněna noha v kyčli*. Navenek je Jákob Izrael slabší, kulhá. Je jasné, že v bojích už vlastní silou vítězit nebude. Ale je požehnaný a ví, že za něj zápasí Bůh.

- Místo zápasu s Bohem Jákob pojmenoval Peniél (Tvář Boží).
- Jákob má ze setkání s Ezauem strach, ale jde, aby se s ním setkal jako první (33,3). Je odhodlán nést Ezauův hněv.
- Jákob se s Ezauem setká a usmíří, ale znovu se rozcházejí, každý je jiný a jde jinam. Jákob se vrátil do zaslíbené země, do země, kterou Abraham dostal od Hospodina. Ezau (edóm, červený) se vrací do červené země Edómu, kde žije podle sebe, podle hlasu krve a neposlouchá Hospodina.
- Jákob po setkání s Ezauem staví oltář Hospodinu v Šekemu.
- Země je zaslíbená, ale Jákobovi nepatří. Místo pro stavbu oltáře si od Kenanců kupuje.

Zpět k úloze „Jákob usiluje získat požehnání“:

- V Bibli je prvorozenství důležité. Nejstarší syn nese dál rodinnou tradici, důležité je, že se předává Boží požehnání. Nejde ale o „automatismus“, požehnání přechází na vyvoleného syna, v tomto příběhu je jím Jákob.
- Požehnání je zaslíbení Boží lásky, ochrany a vedení.
- Genesis je kniha počátku. Mluví se o stvoření nebe a země, pak o stvoření národů a nyní o stvoření Izraele uprostřed národů. Izrael bude tím „prvorozeným“, bude udávat tón. Jákob dostal nové jméno, které bude jménem národa: Izrael – Zápasí Bůh.

18.1.2 Úskalí

- Jákob v noci bojuje s někým neznámým. Poznává v něm Hospodina. Víra v Boha může mít i podobu zápasu. Jákob je zápasem už napořád poznamenán, kulhá. Ale je požehnaný. A má nové jméno. Za něj a pak jeho potomky bude Zápasit Bůh.
- Úloha má dvě „ohniska“: Jákobův boj s Bohem na Jaboku a setkání a usmíření s bratrem. Obě události spolu souvisí. U předškolních dětí můžeme zůstat jen u příběhu o usmíření.

18.1.3 Odkazy

Odkazy na pracovní listy, přípravky a jiné materiály najdete pod příslušnou kapitolou (18.1.3) na adrese <http://goo.gl/C4l7R9>.

.....

18.2 PRO DĚTI

18.2.1 Předškolní děti

Poprali jste se s někým nedávno? Nebo pohádali? Přestali s někým mluvit? Proč?

Předvedte, jak se člověk tváří, když je na někoho naštvaný. Nebo, když mu někdo ublížil. (Smutek, bolest.) Nebo když sám někomu ublížil. (Stud, lítost.)

Co s tím? Raději už toho člověka nechcete vidět? Ale když je to sourozenec nebo spolužák ze třídy, tak se stejně budeme dál potkávat.

Myslíte, že se hádají a perou taky dospělí?

Víte, co je to válka?

Co se s tím dá dělat, když se pohádáme, ublížíme si?

Usmířit se.

Jak se to dělá? Třeba si podat ruku. Zkusíme to.

Vzpomenete si, o kom jsme si vyprávěli v nedělce, že se pohádal? (Ezau a Jákob.)

Podle času a věku dětí příběh vyprávíme. Nebo jen stručně shrneme:

Ti dva bratři, Jákob a Ezau, se po mnoha letech setkali. Jákobovi bylo líto, že kdysi bratrovi ublížil. Celou dobu, co se neviděli, na to myslel. Prosí ho o odpuštění. Ezau je rád, že bratra zase vidí. Obejmou se. Jsou přece bratři.

POMŮCKY Obrázek dětí, jak se perou; obrázek válečného konfliktu.

18.2.2 Mladší školní děti

Rozhovor na začátku podobně jako s předškolními dětmi.

Jákob odešel od Lábanu. Se svými ženami, dětmi, služebníky a stády. Byla to velká skupina. Měli sebou stany, v kterých na cestě bydleli.

Vraceli se do země, odkud Jákob kdysi utekl. Jákob věděl, že se musí setkat se svým bratrem Ezauem. Měl strach. Co když ho bratr zabije?

Vyslal napřed posly se spoustou darů pro bratra. Spoustu koz, kozlů, velbloudů, krav a dalších zvířat. Snad bratr dar přijme a zachová nám život, doufal Jákob.

Pane Bože, bojím se, dej, ať se bratr nezlobí! Modlí se Jákob k Bohu, který mu přece požehnal.

Cesta na jih vedla přes potok Jabok. Všichni, celá Jákobova rodina i stáda Jabok přebrodili. Jen Jákob zůstal. Přišla noc. V noci s Jákobem někdo zápasil.

To je Hospodin! poznal Jákob. Bože, držím se tě! Mám strach! Požehnej mi!

Jak se jmenuješ?

Jsem Jákob! Já vím, to jméno znamená úskočný, podlý... Ty víš, jak jsem kdysi podvedl svého otce a bratra. Požehnej mi, prosím!

Zápas trval dlouho. Ráno měl Jákob zraněnou nohu v kyčli. Ale neznámý mu požehnal. Dal mu nové jméno.

Budeš se jmenovat Izrael. To znamená: Zápasí Bůh.

Jákob kulhal, ale už se tolik nebál. Poznal, že Bůh je silný a uvěřil, že bude zápasit s ním a někdy za něj. Předešel celou svoji rodinu i služebnictvo a jako první se vydal vstříc Ezauovi.

Když se setkali, Jákob se sedmkrát poklonil až k zemi.

Ezau k němu přiběhl, objal ho, políbil.

Vždyť jsme bratři, Jákobe!

Ezaue, bratře! Přijmi tyto dary. Pán Bůh mi tolik požehnal.

Pojď se mnou, Jákobe. Žijeme na jihu v Seíru. Můžete tam bydlet s námi.

Jákob ale věděl, že Pán Bůh ho posílá jinam. Už nechce odejít ze země svých otců. Zůstane tam.

S Ezauem se rozloučí a jde s celou rodinou a stády tam, kde kdysi bydleli jeho rodiče.

Přijde k Šekemu, koupí pole, postaví stany. A taky oltář. Děkuje Hospodinu, že se mohl vrátit.

18.2.3 Starší školní děti

- Je v kostele nějaký rituál, při kterém si odpouštíme? (Bývá to vyznání vin, většinou ve spojení s večeří Páně, pozdravení pokoje – podáváme si ruku se slovy *Pokoj tobě*.) Máte nějaký usmiřovací rituál?
- Odpustit – neodpustit: napíšeme na velký papír jako nadpis dvou sloupců, dopisujeme do každého sloupce pro a proti – odpustit je slabošské; mám svou čest; za vinu musí přijít trest; usmíření může být nová cesta...
- Liší se zapomenutí a odpuštění?
- Zpívejte (nebo se podívejte na slova) píseň Bojujte, bojujte dál; co znamenají slova: „Bojujte, však pomstu nechte Pánu?“

18.2.4 Přesah

- *Váhy spravedlnosti*: Na ramínko zavěsíme dva kelímky, do jednoho vložíme těžký kámen. Děti se snaží váhu na druhé straně vyrovnat. (Jákoob přichází k Ezauovi s velkým darem, kterým chce odčinit, jak mu kdysi ublížil. Při vyrovnávání vah – podobně jako v příběhu – je potřebná ruka „shora“, která pomůže k vyrovnání, usmíření.) Dá se vina odčinit dárkem? Jakým?
- *Můžeme vyprávět potmě*: Atmosféra strachu, nočního zápasu; příp. rozsvítit svíčku, když se na Jaboku rozední nebo až když se bratři obejmou.

.....

18.3 LITURGIE

18.3.1 Písně

Odpusť (Svítá 233); *Pomoz mi, můj Pane* (Svítá 261);
Noc temnou přechkavše (EZ 207)

18.3.2 Biblický verš k zapamatování

Jaké dobro, jaké blaho tam, kde bratři bydlí svorně! (Žalm 133,1)

18.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Dál přece nejdeme sami* (Svítá 39).

18.3.4 Okénko do bohoslužeb

Pozdravení pokoje: Ve sborech bývá pozdravení pokoje před nebo po večeri Páně, ale může být i jindy (např. po vstupní modlitbě nebo po vyznání vin, je-li jako zvláštní část bohoslužeb). Farář může ve slovu k dětem nebo před vysláním dětí do nedělní školy nebo po návratu z ní připomenout téma odpuštění a smíření a vyzvat k pozdravení pokoje — podáme si se sousedy ruce se slovy *Pokoj tobě*.

18.3.5 Modlitba

Pane Bože, prosíme tě, abychom se uměli usmířit, když se s někým pohádáme, ať dokážeme odpustit, když nám někdo ublíží. Prosíme, aby se lidi smířovali i „ve velkém“ a neválčili spolu. Prosíme o pokoj a mír v zemi Izrael. Amen.

TÉMA

Jako Josef i my žijeme v rodině.

CÍL

- Děti si povídají o své rodině, na příběhu Josefa si uvědomí, že rodinné vztahy jsou někdy těžké, společně hledáme řešení, co s tím (předškolní děti).
- Děti se blíže seznámí s příběhem Josefa, navedeme je k tomu, aby samy hledaly řešení, jak předcházet konfliktům, popř. jak je řešit (starší školní).

.....

19.1 PRO UČITELE

Biblický text: Gn 37; pro další zamyšlení Mt 18, 21–35

19.1.1 Výkladové poznámky

- *Jákovovy ženy a děti*: Jákob měl dvě ženy a dvě ženiny. Se všemi měl děti, dvanáct synů a jednu dceru. Synové Leini: Rúben — prvorozený, Šimeón, Léví, Juda, Izachar a Zabulón. Synové Ráchelini: Josef a Benjamín. Synové Rácheliny otrokyně Bilhy: Dan a Neftalí. Synové Leiny otrokyně Zilpy: Gád a Ašer. Matkou jediné zmiňované dcery Díny byla Lea. Jákob nejvíc miloval syny své milované ženy Ráchel, Josefa a Benjamína.
- *Pestrá Josefova suknice, Josefovy šaty*: Jákob svou lásku k Josefovi vyjádřil šaty, které mu daroval, byly to pestré šaty, které měly odkazovat na Josefovův původ a postavení. Takto měl být po právu vyznamenán vlastně Rúben jako prvorozený. Těmito šaty otec vyznamenal ale svého nejoblíbenějšího syna Josefa. Šaty také vyjadřovaly, že jejich nositel měl zodpovědnost za ostatní bratry.

- *Josefovy sny*: Josefovy sny jsou předpovědi budoucích událostí, je ale pochopitelné, že ostatní bratry pobuřovaly a přinášely nepochopení a konflikt mezi sourozenci i v celé rodině. O Jákobovi se ale píše, že na Josefovy sny nepřestával myslet.
- *Neposlušnost bratrů*: Jákob posílá Josefa, aby své bratry zkontroloval, když páslí mimo domov. Ukáže se, že k tomu měl i důvod, protože bratři opustili místo, kde se měli zdržovat a vydali se do Dótanu, místu blízko pohanského božišť.
- *Josef prodán do otroctví*: Josefovi bratři využili toho, že nejsou pod vlivem a dohledem otce, Josefa zajali, strhli z něj jeho šaty, které přinesly mezi bratry svár, a aby nemuseli Josefa přímo zabít, prodali ho do otroctví. Dostat se do otroctví bylo ale velmi závažné, nejen že byl člověk tím pádem nesvobodný a bylo s ním nakládáno jako s věcí, mnohdy to pro něj mohlo být ještě horší než smrt.
- *Postava Rúbena*: Rúben je Jákobův prvorozený, ale přitom nemá privilegia prvorozeného. Jeho postava je problematická, zklamal otce svým chováním, když spal s jeho ženinou. V otcově nepřítomnosti měl vlastně jeho pravomoc, mohl tedy zabránit tomu, aby bratři Josefovi ublížili, ale to neudělal přímo. Chtěl jednat potají a Josefa pak propustit, nemusel by se tak přímo bratrům postavit. Poté co zjistí, že bratři Josefa prodali, běduje a myslí vlastně jen na sebe, na to, co si počne a jak se před otcem obhájí.
- *Otec truchlí*: Jákobův smutek nad Josefem byl veliký, jako by až zapomněl, že má i ostatní děti, které jsou na živu.

19.1.2 Úskalí

Vztahy v Jákobově rodině jsou vlastně velmi problematické a nevyrovnané. Nerovnost nastává už mezi Jákobovými ženami Leou a Ráchel, ač byly sestry, přesto byly rivalky. Lea dala Jákobovi syny, ale nebyla tak milovaná jako Ráchel. Ráchel byla sice milovaná, ale dlouhou dobu neplodná, proto vymyslí, jak dát Jákobovi děti skrze svoji otrokyni, v tom ji napodobuje i Lea. Úskalí příběhu je nejen v nerovnosti, která vznikla, ale i v tom, že do některých vztahů a vazeb se rodíme, aniž bychom si je vybrali. Pokusíme se dětem nastínit, že přesto, že mezi bratry existovala nerovnost, nemuseli jednat tak hanebně.

Josefovy sny představují v jednoduchých obrazech budoucnost, jako by bylo ukázáno, že Bůh i z té nejhorší situace dokáže vytěžit. Pokusíme se

vysvětlit, že nezáleží na tom, jak moc jsme dobří nebo úspěšní, ale nakonec vždy záleží na Boží přízni a požehnání.

Josefův příběh má hned několik dějových linií, které spolu sice souvisí a navazují na sebe, ale pro předškolní věk je třeba jej zjednodušit a zkrátit.

Téma rodiny je velmi důležité, ale pro některé dítě může být i velmi těžkým tématem, myslíme na to a pracujeme s tím velmi citlivě. Není cílem rozebírat jednotlivé rodinné situace dětí, ale ukázat jim, jak má rodina důležité místo, i to, že i ta naše rodina se vztahuje k Otci, k Bohu, který nám může být oporou a pomocí.

19.1.3 Odkazy

Odkazy na pracovní listy, přípravky a jiné materiály najdete pod příslušnou kapitolou (19.1.3) na adrese <http://goo.gl/toHDeX>.

.....

19.2 PRO DĚTI

19.2.1 Předškolní děti

Jako motivaci na začátku příběhu uvedeme téma rodiny. Nejdříve mají děti svou rodinu představit. Například tím, že děti svou rodinu nakreslí: buď jednoduše jen obličej, nebo si děti obkreslí své ruce a jako prsty domalují jednotlivé členy rodiny.

Další způsob je donést plátěnou rukavici, kterou dopředu připravíme jako prstové maňásky, jednotlivé prsty představují různé osoby, namalujeme je, došijeme vlasy, dotvoříme. Nejdříve si rukavici sami nasadíme a představíme svou vlastní rodinu, rukavici pak pošleme dál a děti pokračují.

Pokud chceme dát dětem větší prostor a volnost při představení rodiny, použijeme více abstraktní metodu. Každé dítě si vybere barevný papír, popřípadě šátek (pokud máme) a z něj si složí dům. Dále dětem dáme například v košíčích různé přírodniny: Kameny, kaštiny, klacíky, různá velká semena, atd. Děti pak mají z těchto přírodnin a barevného domu vytvořit a představit svou rodinu. Děti by měly mít volnost vybrat si barevný papír nebo šátek podle sebe, je proto dobré jim nabídnout škálu barev. Přírodniny v košíčku představíme a ukážeme, ale neprozrazujeme, co přírodniny

představují a dovolíme dětem s nimi pracovat, až po zadání úkolu. Jinak se nám může stát, že si děti budou s přírodninami hrát a nebudou dávat pozor. Je možné, že děti při představování rodin budou představovat i své mazlíčky, širší rodinu nebo kamarády, můžeme v tom nechat dětem volnost.

Až děti vytvoří své domy s rodinou nebo svou rodinu představí jinak, přejdeme k vyprávění příběhu o Josefovi. Děti své výtvary či kresby odloží a posadíme se všichni do kruhu, sami vytvoříme z šátku jako domu a kamenů Josefovou rodinu. Na šátek klademe kameny. Jako inspirace nám mohou posloužit Josefovy sny, dva velké kameny a dvanáct menších, jeden menší kámen by měl být ale jiný, nějak výjimečný (například kus sklíčka nebo různě barevný kámen), ten bude představovat Josefa. Kameny sestavíme tak, aby tvořily kruh. Vyprávění uvedme jako vyprávění o jedné rodině. Josefovou rodinu názorně představíme. Pro předškolní děti stačí rodinu představit jako dva velké kameny: Otce a matku (Jákoba a Ráchel) a dvanáct menších kamenů jako děti.

Převyprávíme příběh o Josefovi a bratrech (viz dále). Nakonec ukážeme rodinu, jak se změnila na konci vyprávění a barevný Josefův kámen dáme někam mimo, ale na viditelné místo. Josefovo místo v kruhu je prázdné. Děti si tak mohou uvědomit, že bratři svou nenávistí způsobili něco, co již nejde napravit. Přesto dětem slíbíme, že Josefův příběh i příběh jeho bratrů a rodin pokračuje a že bude ještě velmi dobrodružný.

Na vyprávění o Josefovi můžeme navázat, děti si k velkému domu, který jsme vytvořili my, abychom představili Josefovou rodinu, opět přinesou své výkresy či výtvary s přírodninami. Uprostřed je velký dům a dokola menší. Zeptáme se dětí, co se jim na příběhu Josefovy rodiny nelíbí, co by změnily? Dále se jich zeptáme, zda i v jejich vlastní rodině je něco, co se jim nelíbí, nebo co by rády změnily. Necháme dětem prostor a nemusíme jejich nápady komentovat, pouze vyslechnout. Pak doprostřed velkého domu, doprostřed kruhu z kamenů dáme svíčku a zapálíme ji. Vysvětlíme dětem, že někdy je těžké žít v rodině, s našimi nejbližšími a často právě lidi, kteří se milují, ti si i nejvíc ubližují. Pán Bůh ale nakonec pomohl Josefovi i jeho rodině, o tom uslyšíme při dalších setkáních. Pán Bůh nabízí pomoc a oporu i nám, nabízí nám pomoc tam, kde my si nevíme rady. Můžeme mu v modlitbě říct věci, které se nám nelíbí, nebo ho poprosit, aby nám pomohl tam, kde chceme něco změnit. Na závěr se pomodlíme i za konkrétní věci a těžkosti, se kterými se děti svěřily. Můžeme, pokud jsou na to děti zvyklé a soustředěné, nechat se modlit i děti a nakonec shrneme a zakončíme vlastní modlitbou.

POMŮCKY Barevné papíry nebo šátky, různé druhy přírodnin v koších, jeden větší jednobarevný šátek, dva velké kameny, jedenáct menších kamenů a jeden menší odlišný kámen, papíry, pastelky nebo fixy, vyrobenou rukavici jako prstové maňásky, svíčka.

19.2.2 Mladší školní děti

Opět můžeme jako motivaci začít představením vlastní rodiny, v tomto věku bych dala přednost rukavici s prstovými maňásky nebo práci s přírodninami. Můžeme použít stejný postup a osnovu jako u předškoláků, viz výše.

Na závěr, kdy dáme Josefův kámen mimo kruh a děti mají říct, co se jim na příběhu nelíbilo, můžeme víc tématizovat, jak předcházet konfliktům, jak se mohli bratři zachovat i jinak, co by děti dělaly na Josefově místě nebo na místě bratrů. Vyprávění shrneme a zakončíme společnou modlitbou.

Vyprávění

Jákob měl dvanáct synů. Ze všech synů nejvíce miloval Josefa a ani svou lásku neskrýval. Byl to totiž syn jeho milované ženy Ráchel. S Ráchel měl ještě nejmladšího syna Benjamína. Ostatních deset synů měl s dalšími třemi ženami. Jákob dal Josefovi ušít pestré krásné šaty, které jej odlišovaly od ostatních bratrů. Ty šaty znamenaly, že ten kdo je nosí, má zvláštní postavení, že nad ostatními bratry vládne.

Josef nejen že nosil šaty, které ho na první pohled odlišovaly, ale své bratry provokoval i svými sny.

Jednou ostatním bratrům povídá: „Poslouchejte, jaký jsem měl sen. Vázali jsme na poli snopy a najednou můj snop se vztyčil a zůstal stát a vaše snopy chodily kolem něj a klaněly se mu.“

Bratři zuřili: „Cože, to jako že budeš našim králem a my se ti máme klanět?“ Kdyby bratři jen tušili, že vyslovují proroctví sami nad sebou.

Josef měl ještě jeden sen, se kterým se netajil. Ten sen byl ještě troufalejší. Svým bratrům a otci řekl: „Představte si, že se mi zdálo, že se mi klaní měsíc, slunce a jedenáct hvězd.“

To nevydržel už ani otec a Josefa okřikl: „Cože, to i já, tvá matka a bratři se ti máme všichni klanět?“

Otec Josefa sice okřikl, ale přemýšlel nad tím, co jen mohou jeho sny znamenat.

Všichni bratři byli pastýři, pásli ovce svého otce v Šekemu. Nejmladší bratři zůstali doma, Jákob Josefa poslal, aby své bratry zkontroloval. Na cestu si Josef vzal své krásné šaty. Na místě, kde měli bratři pást, ale nikoho nenašel. Josef chodil sem a tam a hledal bratry, až ho spatřil jeden muž a poradil mu, že své bratry najde v oblasti Dótanu. Vydal se tedy tam.

Již z dálky bratři Josefa poznali, podle jeho postavy i chůze. Už jenom Josefova silueta je provokovala a posmívali se mu: „Podívejte, mistr snů!“ Jakmile to vyslovili, téměř současně je napadlo, že se Josefovi pomstí a využijí toho, že je Josef sám.

Burcovali se navzájem: „Pojďme, zabijeme ho a hodíme ho do cisterny, takže nikdo nic nepozná!“

V bratrech to vřelo a byli schopni všeho, jen Rúben, jako nejstarší se je snažil zastavit a uchlácholit: „Přece ho nebudeme ubíjet. Za to nám přeci jen nestojí. Hodme ho do cisterny a pak uvidíme, co s ním.“ V duchu si myslel, že pak Josefa sám potají vytáhne a dovede k otci. Hrál na obě strany, chápal rozhněvané bratry, ale bratrovražda byla přeci jen příliš. Jak Rúben navrhl, tak se i stalo. Chytili Josefa a hodili ho do prázdné cisterny, voda v ní nebyla.

Pak se posadili, že společně pojí a rozmyslí, co s Josefem. Mysleli si, jak se jim to povedlo. A tu v dále zahlédli karavanu, byla to karavana Izmaelců, kteří vezli vzácné zboží do Egypta.

Juda dostal nápad a vybídl ostatní: „A co kdybychom prodali Josefa do otroctví, ta karavana nám jde přímo do cesty. Co bychom z toho měli, že jej zabijeme? Jen by nám zůstala na rukou jeho krev, přeci je to jen náš bratr.“

Juda mluvil rozumně, bratři si nebudou muset s Josefem špinit ruce a ještě za něj něco utrží. Vyděšeného Josefa vytáhli z cisterny zpět a rovnou ho šoupli Izmaelcům, neměli s ním slitování, nepomohlo, že je Josef přemlouval. Nepomohlo, že viděli, jak velký má Josef strach. Dostali za něj dvacet šekelů stříbra.

Když prodávali Josefa, Rúben byl právě pryč, přišel a Josef už tam nebyl. Hořce zabědoval, všechno mu to došlo a přišlo líto: „Ten hoch tu není, co si jenom počnu?“

Jedna věc je zbavit se Josefa, ale druhá věc je, jak to říci otci, jak to všechno zamaskovat? Bratři využili toho, že jim zůstaly ty krásné Josefovy šaty, schválně je roztrhali a namočili do krve kůzlete, které kvůli tomu schválně zabili. Přeci jen nějakou krev prolít museli. Neměli ani odvahu sami předstoupit před otce, proto šaty poslali k otci se vzkazem: „Podívej se, co jsme našli, nepatří to náhodou Josefovi?“ a pak už se všechno dokonalo samo,

Jákob na to hned naletěl. Jákob byl zoufalý, Josefa miloval nade vše, dlouho a dlouho Josefa oplakával. Teď zbývala bratrům poslední věc, držet jazyk za zuby a nedát znát, čeho se dopustili. Sami netušili, jak to bude těžké, a jak srdcervoucí je stále se dívat na zdrceného otce. Přesto to vydrželi mnoho a mnoho let, než se vše změnilo. Josef šel mezitím svou cestou...

19.2.3 Starší školní děti

Opět použijeme jako motivaci představení vlastní rodiny, tentokrát jen s přírodninami. U představování členů rodiny, by dítě mohlo říct, co má na představovaném rád, a nebo naopak, co na něm rád nemá.

I zde použijme na představení Josefovy rodiny šátek s kameny, zde ale už můžeme ukázat komplikovanost a vazby Josefovy rodiny. Jeden otec, čtyři ženy, přičemž dvě z nich byly jen otrokyně, třináct dětí. Nejdříve sami představíme kruh, podle Josefova snu, dva velké kameny a dvanáct menších (jeden je odlišný, ten představuje Josefa), ale nabídneme ještě další kameny a děti mohou samy dotvořit Josefovou rodinu podle skutečných reálií. Rozestavení kamenů, se kterými budeme všichni spokojeni, pak necháme na vyprávení, přičemž stále zachováváme uspořádání kamenů v kruhu.

Převyprávíme příběh, ale zastavíme vyprávění v okamžiku, kdy byli bratři nad cisternou, představit si ji můžeme jako studnu, Josef byl v cisterně a bratři se měli rozhodnout, co s ním dál udělají. Využijeme kameny, které jsou v kruhu a dětem řekneme, ať si představí, že je to právě ta cisterna, ve které je Josef, jeho kámen dáme dovnitř. Necháme dětem, aby se vžili do bratrů a sehráli rozhovor nad cisternou, co by se dalo s Josefem dělat. Nakonec příběh dovyprávíme sami.

K Josefovu kamenu uprostřed ostatních kamenů dáme svíčku a vedeme s dětmi rozhovor, co by změnil na Josefově vyprávění, co by šlo udělat jinak, jak se měli Josefovi bratři zachovat. Co by děti chtěly změnit na vlastní rodině. Na závěr svíčku zapálíme a přečteme text Mt 18, 21–35. Je to pobídka, jak se dají situace řešit. Snažíme se děti dovést na to, že změnu musí začít u sebe. Pokud to skupina dovolí, necháme se děti modlit spontánně, pokud ne, pomodlíme se za děti sami. Pokud je ve skupině dítě, které se víc stydí nebo má problém o své rodině vyprávět, nabídneme dětem lístečky, na které mohou napsat modlitbu, za co chtějí Boha poprosit, aby změnil, nebo kde potřebují pomoc. Lístečky pak obrátíme, aby nebyl vidět text a dáme dokola kolem svíčky.

.....

19.3 LITURGIE

19.3.1 Písně

Písnička o Josefovi a bratřích jeho (BTS 53); Srdcem celým tebe, Pane (EZ 138); Pane Bože náš (BTS 15); Odpust' (BTS 43); Nezná tu nikdo soužení mé (Svítá 217); De profundis (Svítá 327); Přímluva (Svítá 21)

19.3.2 Biblický text k zapamatování

Tehdy přistoupil Petr k Ježíšovi a řekl mu: „Pane, kolikrát mám odpustit svému bratru, když proti mně zhřeší? Snad až sedmkrát?“ Ježíš mu odpověděl: „Pravím ti, ne sedmkrát, ale až sedmdesátkrát sedmkrát.“ (Mt 18, 21–22)

19.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Dál přece nejdeme sami* (Svítá 39).

19.3.4 Okénko do bohoslužeb

Ukážeme na flanelografu nebo namalujeme Josefův sen, kdy je na obrázku Josef, jak se mu klaní slunce, měsíc a jedenáct hvězd. Josefa můžeme znázornit jako jednu z hvězd, která je ale odlišná, např. barvou, aby nebyl obrázek zřejmý na první pohled. Otázka na děti a lidi, co vidíte? Z odpovědí dojdeme k tomu, že ne vždy to, co vidíme na první pohled je i realita. Některé věci nebo i vztahy mohou být úplně jinak a jiné, než vypadají. Můžeme odhalit, že je to Josefův sen, o kterém děti dneska uslyší.

19.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme ti za rodiče, děkujeme ti za domov. Děkujeme, že můžeme cítit, že jsme milováni, i že milujeme. Prosíme tě, ať si v rodině rozumíme, ať se nehádáme a dokážeme předcházet zraněním a neshodám. Dávej nám k tomu prosím trpělivost a pokoru. Amen.

TÉMA

Josef jako hrdina, který prochází mnohými zkouškami, ve kterých zachová Hospodinu věrnost a Bůh mu žehná.

CÍL

Děti se vcítí a vžijí po postavy Josefa, můžou s ním prožít těžké věci i Josefův vzestup. Josef je hrdina, který musí projít mnohými zkouškami. Děti dojdou k poznání, že Josefovo „požehnání v nepožehnání“ je možné jen díky Božímu vedení a Boží přízni.

.....

20.1 PRO UČITELE

Biblický text: Gn 39–41

20.1.1 Výkladové poznámky

- *Josefovy zkoušky*: Josef musí obstát v mnoha těžkých situacích. Už jen to, že je otrokem, je velmi těžká situace. Josef, přestože je otrok, neztrácí naději a i ve své nouzi myslí na ostatní. Nejdříve musí odolat žádostivé Potífarce. Přitom v příběhu nejde o to, aby dal Josef návod, jak se zachovat, když potká nadrženou Potífarku. Josef i v takové situaci nemyslí jen sám na sebe, jak si to užít, ale myslí na to, že by podvedl svého pána a zhřešil by tak proti Bohu. Odhaluje tak druhou stranu nevěry, která přináší zranění a nedůvěru. Dále Josef vykládá sny ve vězení svým spoluvězňům a později i faraónovi. I zde zdůrazňuje, že výklad snů je věc Boží, nikoli jeho schopnosti. Josef vykládá sny a říká i věci, které je těžké říci, říká věci nepopulární. To se týká hlavně výkladu snů faraóna. Josef si je jistý svou vírou a Božím původem výkladu

snů, a proto se nebojí odhalit pravdu. Několikrát se v příběhu jako refrén opakuje, že s Josefem je Hospodin. Jeho zdar pochází od Hospodina. To Hospodin dokáže z věcí, které my bychom požehnanými nenazvali, udělat požehnání a díky Josefovi nakonec zachránit celý Izrael.

- *Josef jako otrok*: Výchozí postavení Josefa jako otroka je velmi těžké, neměl žádné právo na cokoli. Potífarka musela vědět, že když nařkne otroka z takové hanebnosti, je právo na její straně. Josef se nemohl nijak bránit. Potífar se přesto k němu zachová milosrdně a zachová mu život, odkládá ho do vězení. S Josefem ale neproběhl soud, jako otrok ani neměl právo se hájit. Ve vězení je do doby, než si na něj někdo vzpomene a vysvobodí ho. Proto Josef žádá číšníka, který je omilostněn, o přímluvu, ze své pozice nemůže nic dělat.
- *Josef vykládá sny*: Josef nebyl profesionální vykladač snů, pokaždé zdůraznil, že jeho výklad pochází od Boha. V tehdejší době se snům přikládal veliký význam, v Babylonii i v Malé Asii byly přímo školy, které se věnovaly výkladu snů. V Egyptě na to byla dokonce celá vysoká škola se specializovanou fakultou na faraónovy sny. Sny a zejména faraónovy sny – byl to podle tehdejších představ syn Boží – byly považovány za poselství bohů. Proto je právě faraónovým snům věnována tak velká pozornost. Faraónovi vykladači nejspíš mohli sami odhalit výklad jeho dvou snů, kráva byla symbolem plodnosti a sedm krav stejně jako sedm sudiček, které měly provázet novorozence, byly předzvěstí nadcházejících událostí. Nejspíš se ale báli mu říci tak nepopulární proroctví. Josef se nebál, věděl, že za ním stojí Bůh a že je v Božích rukou, co se má stát. Za výkladem snů hned navrhuje i řešení, projeví se jako moudrý muž.
- *Egypt* byl vnímán v Izraeli vždy jako nepřítel, přesto právě Egypt posloužil k jeho záchraně.

20.1.2 Úskalí

Vyprávění o Josefovi v Egyptě je velmi dlouhé, hlavně pro menší děti není zapotřebí zabíhat do podrobností, ale vnímat a vyprávět příběh jako celek.

20.1.3 Odkazy

Odkazy na pracovní listy, přípravky a jiné materiály najdete pod příslušnou kapitolou (20.1.3) na adrese <http://goo.gl/V5VxzF>.

20.2.1 Předškolní děti

Jako motivaci můžeme použít slova písně: *Kéž bychom to uměli zpívat písně chvály, i když se nám nedaří, tak jak jsme si přáli.* Na začátek zazpíváme jen tuto větu a zeptáme se dětí, za co všechno můžeme Pánu Bohu děkovat. Děti dovedeme podle slov písně k tomu, že lze děkovat i za věci, za které by nás ani nenapadlo děkovat. Přesto věříme Bohu, že i věci, kterým nerozumíme nebo jsou pro nás těžké, mají v našich životech svůj význam a smysl. Pak ukážeme postavu Josefa (můžeme použít papírovou postavičku z pracovního listu Zdeňka Šorma), navážeme na minulou hodinu a zahrajeme, jako že si tuhle píseň zpívá sám Josef. Řekneme dětem, že jim povíme příběh, co se stalo s Josefem, kterého prodali jeho bratři do otroctví, a proč si Josef prozpěvuje takovou píseň, i když mu do zpěvu asi moc nebylo. Po vyprávění, mohou děti namalovat Josefa jako hrdinu, např. když odolal Potífarcce, když byl ve vězení, ze kterého se dostal, když vykládal sny. Obrázky použijeme na vyzdobení hracího plánu pro starší děti, viz níže.

POMŮCKY Postava Josefa.

20.2.2 Mladší a starší školní děti

Můžeme použít stejnou motivaci jako u předškoláků. Pokud chceme vyprávění zpestřit, připravíme si na veliký papír (A2) hru Josef v Egyptě, ve které je hlavní postava Josef, který musí projít nástrahami, než dojde do cíle.

Hru hrajeme s hracími figurkami a kostkou. Na hrací plán nakreslíme hrací pole, hra by neměla být příliš dlouhá, zakreslíme čtyři zastavení: 1) Josef jako otrok, 2) Josef a Potífarka, 3) Josef vykládá sny spoluvězňům, 4) Josef vykládá sny faraónovi. Při vyprávění můžeme použít hrací plán jako názornou pomůckou, co všechno Josef zažil. Josef jako hrdina, který musel na své cestě překonat hned několik těžkostí. Během vyprávění použijeme postavu Josefa a postupně s ním procházíme jednotlivé body vyprávění. Pak Josefa dovedeme do cíle. Naznačíme cíl, ale schválně necháme otevřeno, co cíl pro Josefa znamená. Na konci vyprávění se zeptáme dětí, co je Josefovým cílem a hrací pole sami doplníme, cílů můžeme nechat i několik. Poté

co příběh odvyprávíme, Josefa necháme v cíli a hru si s dětmi zahrajeme. Každé dítě si může vyrobit z kartonu svoji značku, nebo jednoduše použijeme hrací figurky např. z Člověče nezlob se.

U jednotlivých zastavení dáme dětem úkoly, dopředu připravíme tolik úkolů, kolik asi očekáváme dětí, raději více. Pokud dítě úkol nesplní, musí čekat na další v dalším kole. Úkoly mohou být např. údaje z příběhu, nebo nějaký legrační úkol, dále to mohou být úkoly podobné jako ve hře *Activity*, něco nakreslit, zahrát, uhodnout. U všech úkolů se snažíme, aby se tématem vztahovaly k příběhu Josefa a k jednotlivým zastavením. Snažíme se o to, aby všechny děti došly do cíle. Hru můžeme rozmyslet tak, aby se na ní podílely všechny děti ze všech věkových skupin. Nejmladší mohou nakreslit obrázky, kterými pak hrací plán dozdobíme, nejstarší děti zase mohou vymýšlet úkoly pro mladší, popř. mohou dozdobit hrací plán metodou koláže.

POMŮCKY Postava Josefa, tvrdý papír formátu A2, fixy a pastelky, menší tvrdé čtvrtky, hrací kostka a figurky na hraní.

Vyprávění

Být otrokem je hrozné. Na otroky se svobodní občané dívají jako na užitečnou věc nebo jako na lepší cvičené zvíře, které zastane práci v domácnosti, na poli nebo na stavbě. Otroka jeho pán vlastní a může si s ním dělat, co chce. Když mu patří, může ho třeba i zabít.

Byl jsem otrokem u Potífara. Jako otroka mě přivedla do Egypta karavana, která mě koupila od mých vlastních bratrů. Na trhu mě koupil Potífar, jeden z faraónových dvořanů, a zaměstnal mě ve svém domě. Přesto všechno, co se mi stalo, Hospodin byl stále se mnou. Potífar si brzy všiml, že práce mi jde od ruky a povýšil mě na místo správce svého domu. Potífar pobýval hodně mimo svůj dům a asi měl i práci na faraónově dvoře. Jeho žena byla doma sama a nudila se. Brzy po mně začala pokukovat a svádět mě, asi jsem se jí líbil. A tak mi jednou navrhla, ať se stanu jejím milencem. Ale já jsem ji odmítl: „Ne, to nejde, to bych ublížil tvému muži a provinil se proti Bohu. To nejde, to nechci.“

Jednoho dne, když jsme byli sami doma, udeřila na mě znovu: „Pojď, budeme spolu spát.“ A chytla mě za košili. Nechtěl jsem ji, pevně mě svírala, tak tak že jsem jí utekl.

Ze samé zlosti začala uražená Potífarka křičet: „Pomoc, Josef se mnou chtěl spát. Sotva jsem se ubránila. Podívejte se, ještě mi zůstal v ruce kus jeho oblečení.“ A večer to takhle vylíčila svému muži.

Ten mě vsadil do vězení. Nikoho nezajímalo, že jsem nevinný, byl jsem otrok a neměl jsem ani právo se hájit. Neměl jsem právo vůbec na nic.

Opět jsem na dně, nebo lépe řečeno ve vězení, ale i zde byl Bůh se mnou. Velitel pevnosti si mě oblíbil a dostal jsem na starost ostatní vězně. Stal jsem se správcem vězení. V té době se do vězení dostali dva významní vězni, královský pekař a číšník, byli to správní chlapíci, a tak jsme se spřátelili.

Stalo se to jednoho rána. „Dobré jitro, vyspali jste se dobře?“ zeptal jsem se.

„Ne, nevyspal, ani já ne. Oba jsme měli sny, ale nerozumíme jim. Jsme z toho celí zmatení.“

„Přede mnou,“ vypráví číšník, „stála vinná réva. Byly na ní tři výhonky a ty začaly pučet, vykvetly a dozrály z nich hrozny. V ruce jsem měl faraónovu číši; bral jsem hrozny, vytlačoval je do číše a podával mu ji do ruky.“

Řekl jsem: „To znamená, že za tři dny budeš opět povýšen do funkce číšníka. Prosím, vzpomeň si na mne, až se ti povede dobře, abych se dostal z vězení.“

Pekař se připojuje: „Mně se zdálo, že jsem měl na hlavě tři košíky chleba. V tom horním byly pokrmy pro faraóna, ale jedli je ptáci a odnášeli pryč.“

Pekaře jsem ale musel zarmoutit: „To znamená, že za tři dny bude tvůj konec, farao tě nechá popravit.“

Za tři dny pekaře popravili. Číšníka propustili a pracoval opět u dvora. Když odcházel, připomínal jsem se: „Nezapomeň.“

A on kýval: „Ne, nezapomenu.“ Ale tam nahoře se o mně ani nezmnínil, zapomněl, asi chtěl na ty těžké chvíle ve vězení zapomenout.

Jednou, tak po dvou letech, přinesli králi snídani.

„Vyspal ses dobře, faraóne?“

„Ne, nespál jsem dobře. Měl jsem hloupý sen a dělá mi to starosti.“

Sen, to byla pro Egyptana skrytá zpráva o budoucnosti. A farao ji nechápe. Mít informaci, že se něco stane, ale nevědět, co přesně, to je nepříjemné. To má pak člověk strach, co to asi může znamenat. Ale jaká je to pomoc, když přijde někdo, kdo nás uklidní, kdo nám vysvětlí, o co jde.

Když se něco zdá faraónovi, to není jen tak, to se týká celé země, za kterou nese odpovědnost. Na výklad snů má farao své lidi, početný personál.

„Svolejte mi rychle všechny egyptské učence a mudrce, ať mi můj sen vyloží!“

A hned se sešli všichni hvězdopavci a kněží, proroci, mágové a jasnovidci, kteří studovali výklady snů dlouhé roky.

A faraó vypráví: „Zdálo se mi, že stojím na břehu Nilu. Najednou z řeky vystupuje sedm vykrmených krav, tučných, krásných a pasou se. Ale za nimi vystoupilo z Nilu sedm krav vychrtlých a šeredných, velmi bídných. Něco tak šeredného jsem v celé egyptské zemi neviděl. A ty vychrtlé krávy sežraly ty hezké a tučné. A i když je sežraly, byly pořád stejně hubené. Pak jsem se probudil. Dále jsem v jiném snu viděl, jak z jednoho stébla vyrůstá sedm plných a pěkných klasů. A hle, za nimi vyráží sedm klasů prázdných, hluchých, sežehných. A ty prázdné klasy pohltily ty pěkné.“

Všichni, co kolem naslouchali, krčí rameny a hledí do země. Že by nerozuměli? Možná ne. Ale možná radši rozumět nechťejí. Vědí, že říkat faraónovi něco nepříjemného je riskantní. Oni ti egyptští věštcí možná moc dobře věděli, co ten sen znamená, ale báli se to říct. Je totiž nepopulární říkat lidem, že bude hůř, že se musí omezit, že něco hrozí. Mnohem lepší je slibovat, že bude stále lépe.

A tak vykladači mlčí a faraó je neklidný, po dlouhém mlčení se nakonec osmělil můj přítel číšník: „Víš, věděl bych o někom, kdo umí vykládat sny. Je to hebrejský mládenec, otrok, který byl se mnou ve tvém vězení.“

„Sem s ním,“ velí faraón. A tak jsem se po řádných přípravách a koupeli dostal před faraóna.

Je to vlastně legrační – nejmocnější muž světa se těší na návštěvu mě otroka ve výkonu trestu, navíc cizince.

„Doslechl jsem se, že tobě stačí sen slyšet a už jej vyložíš.“

Na to jsem však odpověděl: „Ne já, ale Bůh dá faraónovi uspokojivou odpověď.“ A pak jsem se zaposlouchal, co faraó vypráví.

Když faraó domluvil, řekl jsem mu: „Je to jeden a tentýž sen. Sedm tučných krav, sedm plných klasů – to znamená, že bude sedm úrodných let – jak v živočišné, tak v rostlinné výrobě. Bude veliká hojnost. Po nich však nastane sedm let hubených, prázdných. Všechna hojnost bude tatam, půda bude jako sežehnutá a krutý hlad zemi zničí.“

Faraó byl smutný, ale ulevilo se mu. Už ví, o co jde, už mu to někdo vysvětlil. Už ví, co ho čeká. Musel jsem sebrat všechnu odvahu, abych mu řekl celou pravdu. Věděl jsem ale, že při mně stojí Bůh, který mi dal poznat, co faraónův sen znamená. Říct pravdu – to je velká služba a pomoc.

A ještě větší pomoc je, když někdo umí i ukázat řešení, jak se z toho dostat. Bůh mi dal nejen poznat význam snu, ale i moudrost. Najednou jsem dostal nápad, jak z toho ven, řešení, jak se s tím nesmířit a s hladem se utkat.

„Poohlédni se po zkušeném muži, který by se stal správcem egyptské země a dohlížel na sklizně. Ať dá postavit státní sýpky a do nich se bude prvních sedm let ukládat část úrody. Ať je hlídají, a ta zásoba pak zajistí zemi potravu v době hladu.“

Tyto rady se faraónovi zamlouvaly. A jak tak přemýšlel, kdo by tím správcem mohl být, pohlédl na mě a pomyslel si: „Josef je moudrý, Bůh mu přeci dává mnohé věci poznat. Udělám z něj správce Egypta.“

V jeden okamžik se ze mne stal nejmocnější muž v Egyptě hned po faraónovi. Dostal jsem prsten a krásné šaty, na krk mi farao pověsil zlatý řetěz, odznak mé funkce.

Svůj plán, jak přečkat dobu hladu, jsem začal hned také uskutečňovat. I když bylo sedm let obilí dostatek, lidé žili skromněji, nehýřili v nadbytku, nehlтали bezmyšlenkovitě všechno, co bylo, ale skladovali část úrody na horší časy. V těžkých dobách pak bylo co jíst. Do Egypta pro chléb chodili i lidé z jiných zemí.

Bůh mě nikdy neopustil. Bůh byl se mnou, i když jsem byl ve vězení, i když jsem byl správcem Potífárova domu. Byl se mnou, i když mě bratři hodili do studny, i když jsem byl správcem Egypta. Bůh mi dal sílu být poctivý a odvážný. Díky Boží pomoci jsem se stal pro druhé požehnáním a hrdinou.

To je výzva i pro nás, kteří žijeme v nadbytku, abychom s bohatstvím naší planety také hospodařili opatrně, nespotřebovávali lehkomyšlně všechno, co je kolem nás, ale mysleli na doby budoucí.

.....

20.3 LITURGIE

20.3.1 Písně

*Písníčka o Josefovi a bratřích jeho (BTS 53);
Moc předivná (Svítá 186), Čest dej (Svítá 37), Kdo mě
z pout mých (Svítá 147), Není lepší na tom světě (EZ 611)*

20.3.2 Biblický text k zapamatování

...s Josefem byl Hospodin; všemu, co činil, dopřával Hospodin zdaru.

(Gn 39,23)

20.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Dál přece nejdemo sami* (Svítá 39).

20.3.4 Okénko do bohoslužeb

Pozveme děti dopředu a zeptáme se jich, jestli znají nějakého superhrdinu? Jak superhrdina vypadá? Co dělá? Vybereme nápady a některé zdůrazníme, např. zachraňuje ostatní, je chytrý, silný, umí si poradit i ve velmi těžké situaci, často ze své slabosti udělá přednost. Řekneme, že dnes si děti budou taky vyprávět o jednom superhrdinovi.

Budou si vyprávět o muži, který byl otrokem, nepodlehl svádění ženy, ale zachoval se čestně, byl ve vězení, ale dokázal se z něj dostat a nakonec zachránil spoustu lidí před hladem a smrtí. Děti necháme uhodnout, kdo to je. Trochu tím i napovíme, o čem si dneska budou vyprávět.

Nakonec zadáme dětem úkol, zeptáme se jich, proč je Josef superhrdinou? Kdo z Josefa superhrdinu udělal? Pokud budou děti vědět, necháme je odpovědět hned, nebo je navedeme, že na odpověď přijdou, až vyslechnou dnešní vyprávění.

Odpověď mohou říct učitelé po vyprávění v nedělní škole, nebo se na odpověď zeptáme při příštích bohoslužbách. Superhrdina je Josef díky Bohu, který stojí při něm a žehná mu.

20.3.5 Modlitba

Pane Bože, děkujeme ti, že jsi provázel Josefa, děkujeme ti, že provázíš i nás. Prosíme tě za moudrost a odvahu, abychom se i my stávali pro své okolí požehnáním. Prosíme tě, ať dokážeme děkovat i za těžké věci. Amen.

TÉMA

Josef se usmíruje se svými bratry. Josef i jeho bratři jsou nám příkladem jak odpustit.

CÍL

Děti se seznámí s dalším pokračováním Josefova příběhu, dojdou spolu s ním k zjištění, že i když ušel ve svém příběhu kus cesty, ten nejtěžší úsek jej teprve čeká – odpustit svým bratrům. Bratři zase musí dojít k pokání, a tím i zpět k Josefovi. Děti mají šanci si uvědomit, jak těžké je, když mají odpustit a smířit se. Ale zároveň je navedeme, že je to jediná smysluplná cesta, na které mohou zakusit smíření.

.....

21.1 PRO UČITELE

Biblický text: Gn 42–45

21.1.1 Výkladové poznámky

- *Josef zkouší bratry:* Josef ve svém životě ušel kus cesty od doby, co jej bratři prodali, několikrát byl skutečně na dně. Přesto mu Hospodin žehnal a byl s ním, to zaznívá v celém příběhu jako refrén. Z namyšleného mladíčka, který byl pak prodán bratry do Egypta, se stal zralý a vážený muž. Musel ujít kus cesty, přesto to nejtěžší setkání ho teprve čeká, když se má opět setkat s bratry. Josef své bratry zkouší, jako by se chtěl přesvědčit, že jako on se musel změnit a ujít kus cesty, tak to udělali i jeho bratři. Využívá svého postavení, je si vědom, že jej bratři nemohou poznat, a že nemůžou tušit, že rozumí jejich řeči. Josef ve zkoušce s bratry hodně riskuje, riskuje

nejen to, že on sám to nezvládne, ale i to, že ho bratři opět zklamou. Přesto Josef riskuje a i v této zkoušce je Bůh s Josefem. Josef se přesvědčuje o tom, zda se bratři změnili, vystavuje je napětí a nebezpečí, aby se odhalilo jejich skutečné smýšlení a záměry. Chce zjistit, zda by byli schopni stejně jako jeho Josefa, prodat do otroctví i jejich nejmladšího Benjamína. Ve zkoušce bratři obstáli, to jak nemilosrdně a tvrdě s nimi Josef jako správce Egypta zacházel, hned interpretovali jako odplatu za své nemilosrdné chování k Josefovi. Josefa velmi dojalo a přesvědčilo Judovo chování a odvaha, se kterou byl schopen se obětovat za Benjamína, aby zachránil nejen jeho ale i ostatní před hladem.

- *Cesta odpuštění*: Na cestu odpuštění musel vyjít nejen Josef, ale i jeho bratři. Poté, co Josef podrobil své bratry zkoušce, ve které vlastně obstál i sám Josef, odhaluje bratrům svou pravou identitu. O tom, že bratrům skutečně odpustil, svědčí i to, jak sám Josef vše interpretuje. Oproti bratrům má nadhled a je si vědom toho, že kdyby nebyl na začátku prodán do Egypta, nejspíš by všichni zemřeli hladem. Josef ví, že jeho ponížení Bůh využil k povýšení následně celé rodiny.

Bratři v Josefově zkoušce obstáli i svou pravdomluvností, na začátku se vymlouvali a přímo otci lhali, poté, co se vrátili z Egypta, mluví pravdu. Stejně jako hanebně zneužili Josefova slavnostního šatu a zakrvácený jej použili jako důkaz Josefovy nešťastné smrti, stejně tak i proti nim byl použit křivý důkaz, stříbrný kalich v Benjamínově pytli. Bratři to vše vzali jako znamení a důvod k lítosti a zpytování. Litovali toho, co způsobili, a svou chybu už nechtěli opakovat znovu s Benjamínem. Naopak se jej zastali a chránili ho. I když pak vyšla celá pravda najevo, bratři se přeci jen báli a po Jákobově smrti se chtěli ujistit, že se jim Josef nebude mstít. Některé rány nejdou zahojit úplně, nezmizí, zůstává po nich ještě jizva, a taková jizva může zůstat i na srdci, které sice odpustilo, ale možná ne úplně. I bratři museli nastoupit na cestu odpuštění, museli odpustit sami sobě.

- *Postava Judy*: Juda mezi bratry vyniká, je to právě on, který se nechtěl dopustit bratrovraždy a navrhuje, aby Josefa prodali do otroctví. Juda je také ten, který přesvědčí Jákoba, aby nechal jít do Egypta i Benjamína, jinak by všichni zemřeli hladem. Sám se zaručuje svým životem a svému slibu pak skutečně i dostojí. Josefovi nabízí svůj život za Benjamína.
- *Postava Benjamína*: Poté, co Josef mizí z Jákobovy rodiny, jeho roli převezme nejmladší syn Benjamín. Benjamín je stejně jako Josef synem Ráchel, která při porodu Benjamína zemřela, ale stihla jej pojmenovat Ben-óni (syn

mého zmaru). Jákob jej však přejmenoval a vytvořil tak slovní smyčku na Ben-jamín (Syn zdaru). Také Benjamín byl otcem Jákobem milován více, Jákob miloval více syny Rácheliny. Opět mohla mezi bratry vzniknout revnivost a nenávisť, o tom však není zmínka. Bratři svoji chybu neopakovali, naopak si byli vědomi otcovy lásky k Benjamínovi a chránili ji.

21.1.2 Úskalí

Příběh je dlouhý, má několik kapitol, ale je smysluplné jej zachovat vcelku. Pro mladší děti můžeme příběh zjednodušit a nezacházet do detailů. Téma odpuštění je vlastně velmi těžké a náročné, nemusíme se snažit, aby děti vše chápaly, spíš je nasměrujeme a navedeme k nutnosti odpuštění. Pro nejmladší děti toto téma musíme připravit co nejnázorněji a na konkrétních příkladech.

21.1.3 Odkazy

Odkazy na pracovní listy, další přípravky a jiné materiály najdete pod příslušnou kapitolou (21.1.3) na adrese <http://goo.gl/r7nnyT>.

.....

21.2 PRO DĚTI

21.2.1 Předškolní děti

Uvedení k tématu odpuštění můžeme začít tím, že na černý šátek, rozprostře střepy (doporučuji střepy keramické nebo z hlíny, o které se děti nemohou pořezat). Zeptáme se, co děti vidí? Co jim střepy připomínají? Co takové střepy mohou znamenat? Společně s dětmi dojdeme k odpovědím, že střepy jsou z rozbité věci, která byla předtím celá a úplná. Střepy mohou připomínat něco, co je neúplné, něco, co píchá, co bolí, rána, která pořád dává o sobě vědět.

Poté, co jsme nasbírali nápady, vyzveme děti, aby si každé vzalo jeden střep a představilo si, že ten střep představuje to, co je bolí, to co cítí jako rozbité a neúplné. Dáme každému dítěti prostor, aby mohlo mluvit o svém střepu, až každé dítě domluví, vyzveme ho, aby svůj střep položilo na černý

šátek. Děti vedeme tak, aby ze střepů vytvořily kruh. Potom vezmeme postavu Josefa a dáme mu střep na srdce, postavu umístíme doprostřed kruhu. Zeptáme se, které věci Josef zažil, které jej mohou bolet a tížit. Příběh tak můžeme krátce zopakovat, abychom na něj pak navázali vyprávěním.

Sbíráme nápady, co všechno představuje Josefův střep: urážení a posměch jeho bratrů, nepochopení jeho snů, když ho bratři prodali, když se ho chtěla zmocnit Potífarka, když se dostal do vězení a všechny další nápady dětí.

Vyprávění začneme tím, že přestože se Josef stal mocným a váženým mužem a byl po faraónovi nejmocnější muž Egypta, nosil v srdci obrazně střep, který ho trápil a bolel a dnešní příběh bude vyprávět o tom, jak i tuto těžkost Josef s pomocí Boží překonal a zvládl. Během vyprávění bereme postupně jeden střep po druhém a postupně z nich z kruhu přetvoříme kříž, Josef zůstává stále uprostřed, uprostřed kříže. Střepy bereme pokaždé, když je nějaký dějový zlom nebo prostě podle počtu střepů, aby nám střepy vystačily na celé vyprávění.

Na konci vyprávění se děti zeptáme, co vidí? Sami můžeme přidat svou interpretaci kříže, jedno břevno představuje touhu Josefa se s bratry setkat a opět být s nimi, druhé břevno ale může znázorňovat zkoušku, kterou museli Josef i bratři podstoupit, než došli usmíření. Kříž nijak víc nemusíme komentovat a christologicky vykládat, symbol kříže je sám o sobě dostatečně výmluvný a názorný. Vyzveme děti, aby se nad ním zamyslely a řekly, co byl ten Josefův největší střep, a jak se ho zbavil? Josef odpustil, odpustil svým bratrům, a tím se mu ulevilo, ulehčilo, už jej nic nebodalo a nebolelo. Přesto zdůrazníme, jak moc to bylo těžké, a že odpustit někdy trvá dlouho a dokonce i někdy musíme odpustit několikrát, než se nám to podaří úplně.

Připomeneme dětem, jestli i teď poznají v kříži svůj střep, který měly v ruce. Zeptáme se dětí, jestli vědí, co mohou se svým střepem udělat? Jestli jako Josef dokáží svůj střep odložit a odpustit? Jestli ví, jak na to? S mladšími dětmi se snažíme být hodně názorní a příkladní. Nakonec vezmeme Josefovu postavu ze středu a položíme ji na okraj a místo postavy dáme zapálenou svíčku. Vyprávění s dětmi zakončíme modlitbou, Pokud to jde, necháme, ať se děti modlí samy a poprosí Pána Ježíše za svůj střep, za pomoc s ním. Pokud to nejde, sami shrneme za děti, co jako své střepy pociťují a poprosíme o dar odpuštění a smíření.

Jako činnost na závěr, řekneme dětem, ať namalují dvě velká srdce a vybarví. Jedno srdce je to, které měl Josef a jeho bratři před tím, než se

usmířili a odpustili si, druhé srdce je to, které odpustilo. Necháme na dětech, jak srdce vybarví.

ПОМОУКЫ Černý šátek; hliněné nebo keramické střepy (takové, aby se o ně děti nemohly pořežat); postava Josefa, například z biblických postav od Zdeňka Šorma; svíčka; papíry; pastelky a fixy nebo voskovky.

21.2.2 Mladší školní děti

Můžeme použít stejný postup jako u předškoláků, po vyprávění jde více tématizovat téma odpuštění a bavit se s dětmi, jak odpustit v jejich konkrétních příkladech. Jako činnost na závěr můžete použít pracovní list (<http://goo.gl/odHe95>).

ПОМОУКЫ Černý šátek; hliněné nebo keramické střepy (takové aby se o ně děti nemohly pořežat); postava Josefa, například z biblických postav od Zdeňka Šorma; svíčka; pracovní list.

21.2.3 Starší školní děti

Opět lze použít stejnou motivaci i postup jako u předškoláků. Při představení kříže, se snažíme navést děti, že kříž představuje i Josefovou cestu, kterou musel ujít, která ho bolela a byla velmi těžká, ale na cestě odpuštění nutná. Děti více chápou souvislost mezi odpuštěním, které je těžké a křížem. Starší děti, ale mohou mít větší problém mluvit o svým střepích, o svých trápeních. Zdůrazníme, že děti mají prostor k tomu, aby se vyjádřily, jak chtějí, klidně i tím, že svůj střep položí s mlčením, to samé se týká i modlitby na závěr. Řekneme, že jejich modlitba platí úplně stejně, i když není vyslovena nahlas. Téma odpuštění je pro starší děti již více komplexní, jsou již schopny chápat, že odpuštění se týká nejen druhého člověka, ale odpustit musíme dokázat i sami sobě, do našeho odpouštění je zahrnut i vztah s Bohem. Pokud se nebojíme a nestydíme, klidně uvedeme i osobní příklad, aby děti chápaly, jak to myslíme. Tématizujeme také Josefovy bratry a zeptáme se, jak museli odpustit oni?

Můžeme jako závěrečnou modlitbu použít modlitbu sv. Františka a společně s dětmi rozebrat slova modlitby a jejich význam, popř. se ji naučit jako píseň (EZ 684):

Pane, učiň mě nositelem svého pokoje, abych mohl vnést lásku tam, kde je nenávisť, smíření tam, kde je blud, jistotu tam, kde je malomyslnost, světlo tam, kde panuje stín, radost, kde je smutek. Pane, učiň, abych toužil více potěšovat, než být potěšován, více chápat, než být chápán, více milovat, než být milován, neboť když na sebe zapomínáme, nalezneme se, když odpouštíme, je nám odpuštěno, a když umíráme, procítáme do života věčného. Amen.

POMŮCKY Černý šátek; hliněné nebo keramické střepy (takové, aby se o ně děti nemohly pořezat); postava Josefa, například z biblických postav od Zdeňka Šorma; svíčka; papíry; tužky.

Vyprávění

Šedm let byla dobrá úroda. Po celém světě jedli dosyta a hodovali. Jen v Egyptě se cpali trochu míň, protože část úrody odváželi do nových stodol. Mysleli totiž na budoucnost. A Josef, místokráľ Egypta, pečlivě zapisoval, jestli všichni do zásobních skladů přispěli a kolik už toho je.

Josefovi se daří velice dobře. Oženil se, má dvě děti a je ve významné funkci. A přece docela nezapomněl na svou minulost. Že není Egyptan, ale Hebrej, a že má kdesi daleko otce a jedenáct bratrů. A bolí ho vzpomínka na dobu, kdy je viděl naposledy. Bolí ho u srdce jako střep to, co mu jeho bratři udělali.

„Radši na to zapomenout...“, říká si. Naposledy viděl své bratry, když ho prodávali jako otroka projíždějící karavaně.

Jákobovi a jeho synům se ale dobře nedaří. Mají hlad. A i když se jim asi moc nechce, tak deset bratrů odjíždí do Egypta. Slyšeli totiž, že tam je k dostání obilí. Odjíždějí všichni kromě Benjamína, který je teď tatínkovým miláčkem, stejně jako kdysi býval Josef.

V Egyptě se před skladem obilí setkali se správcem Egypta, s Josefem. Josef je poznal – podle oblečení, podle řeči. Oni ho nepoznali. Ostatně, koho by napadlo, že Josef ještě žije, a že by mohl být v tak významném postavení. Jak je zvykem, bratři padnou na zem a klaní se egyptskému hodnostáři. Josefovi se opět vybavil sen, který se mu kdysi dávno zdál a který rozčilil bratry i otce.

„Odkud jste přišli?“ ptá se Josef.

„Z kenaanské země, pane, abychom nakoupili potravu.“

„Určitě jste špióni,“ vyrazí Josef tvrdě. „Vyzvědači jste a pod záminkou obchodu obhlížíte, kde byste naši zem nejlépe napadli.“

„Ne pane, ne, ne. Přišli jsme nakoupit potraviny. Jsme poctiví lidé. Jsme synové jednoho muže z Kenaanu, je nás dvanáct bratrů,“ koktají rychle bratři, aby zahnali podezření, „nejmladší zůstal doma a jeden – ten už není.“ Zarazí se a vzpomenu si na Josefa.

„To si ještě prověřím,“ odbude je Josef. „Strčte je do vězení,“ poručí stráží a bratři už mizí ve sklepech. Vůbec nevědí proč. Vždyť nic zlého neprovedli...

Za tři dny si Josef dá své bratry zavolat, přece jen se mu vše rozleželo v hlavě, nechtěl, aby ostatní hladověli kvůli jeho zlobě, proto jim řekl: „Devět z vás se může vrátit domů s obilím, ale jeden tu zůstane jako rukojmí. Přivedete mi vašeho bratra Benjamína na důkaz, že mluvíte pravdu.“

Bratři si říkali: „Toto všechno nás určitě postihlo kvůli tomu, jak jsme se tenkrát zachovali k našemu bratru Josefovi. Pamatujete se, jak nás prosil o smilování, ale nevyslechli jsme ho. Teď se to samé stalo nám a musíme my pykat za svoje dávné provinění.“

Mysleli si, že jim nikdo nerozumí. Josef slyšel jejich rozhovor a rozuměl, co říkají. Dojalo ho až k pláči, když slyšel, že začali litovat, jak se k němu zachovali. Ale plakal stranou, aby to neviděli. Pak vybral Šimeona za rukojmího a před ostatními ho spoutal. Ostatní poslal domů s plnými pytli obilí, ale svým služebníkům dal příkaz, aby do nich přidali i stříbro, kterým platili.

Bratři jedou domů. Koupili, co potřebovali, ale u srdce je jim všelijak. Trápí je špatné svědomí a mají trochu strach. Jejich nejistota ještě zesílí, když večer najdou ve svých pytlích stříbro. Co to má znamenat, co se to děje? Po tom, co zažili v Egyptě, je to stříbro v pytlích vůbec netěší. Spíše jim nahání hrůzu, co že se to s nimi děje.

Doma všechno vylíčili otci Jákobovi, už nelhali jako tenkrát. Došlo jim, že lhát nemá cenu. Řekli i to, že se musí do Egypta vrátit i s Benjamínem. „V žádném případě.“ řekl rozhodně Jákob. „O Josefa jsem přišel a teď bych měl ještě přijít o Benjamína? To ne.“

Ale hlad je stále silnější. Nakonec Jákoba přemluví Juda, vždyť by jinak všichni zahynuli hlady. I Benjamín se vydal na nebezpečnou cestu. Každá daleká cesta byla nebezpečná. A navíc ten správce v Egyptě je skutečně nevyzpytatelný. Vzali proto s sebou mnoho darů, aby si ho naklonili. A vzali

s sebou i to stříbro, které našli v pytlích, aby je vrátili. Juda se otci zaručil, že určitě přivedou Benjamína v pořádku domů.

V Egyptě je správce Josefova domu uvedl rovnou ke stolu: „Můj pán s vámi bude jíst.“

A skutečně byla velká hostina. Byl tam i Šimeon. Ale Josef s nimi nesesedl u jednoho stolu, protože podle egyptských zvyků není vhodné sedět s cizinci společně. A tak bratři, ač z jedné rodiny, byli rozděleni a nemohli jíst spolu. Ale ono mezi nimi stále bylo ještě něco víc než mezera mezi stoly. Vina, kterou se bratři na Josefovi provinili.

Když odjížděli, poručí Josef, aby do Benjamínova pytle vložili jeho pohár. Po chvíli pak za nimi vyslal své služebníky. Ti dostihli jedenáct bratrů a zatarasili jim cestu: „Proč jste tak zlí, když k vám byl náš pán tak hodný?“

„O co jde? Nic zlého jsme neprovedli.“

„Ale ano, ukradli jste pohár našeho krále.“

„Ne, my jsme nevinni. Klidně si prohledej naše věci. Nic takového tam nenajdeš. A pokud ano, ať ten, u koho se najde, zemře a my ostatní budeme vašimi otroky.“

Začala prohlídka zavazadel – pohár našli v Benjamínově pytli. Cože? Jak se tam dostal? Bratři jsou zničeni. Cítí se úplně bezmocní. Falešný důkaz.

Josef moc dobře ví, co to je falešný důkaz. To když Potífarova žena mávala jeho košilí a křičela: „Pomoc.“ A také bratři moc dobře vědí, co to je: když namáčeli Josefovu suknici v krvi zvířete, aby pak mohli doma tvrdit, že ho asi sežrala divoká zvěř. Zoufalí a bezmocní jsou nyní vedeni zpět, jdou stejnou cestou, kterou šel do Egypta otrok Josef. Vlastně jsou teď už taky skoro otroky.

Josef se ptá: „Proč jste ukradli můj pohár?“

Juda odpovídá: „Neukradli jsme ho, ale nemáme jak to vysvětlit a dokázat nevinu. Leda snad, že to Bůh nás takhle trestá za naše dřívější provinění.“

„Ten, u koho se kalich našel, bude mým otrokem,“ říká Josef nekompromisně.

Juda udělá krok dopředu a řekne: „Prosím, potrestej mne místo Benjamína. Zaručil jsem se svému otci, že ho v pořádku přivedu zpět. Jak bych mohl předstoupit před otce bez něho? Kdyby se Benjamín nevrátil, náš otec by určitě zemřel žalem.“

V té chvíli to už Josef nevydržel a všechny své služebníky poslal pryč, aby se svými bratry zůstal sám. V pláči vykřikl: „Já jsem Josef, váš bratr. Ano,

ten, kterého jste prodali do otroctví.“ Vlastně se rozplakal radostí, že jeho bratři už jsou jiní a že cesta ke smíření v rodině je otevřena. „Netrapte se nad tím, co se stalo.“

Ale Josef vidí ještě dál: „Vždyť to mě sem vlastně poslal napřed Pán Bůh, abych vás i ostatní zachránil před hladem. Teď jedte rychle domů, přiveďte otce a přistěhujte se do Egypta.“

Josef byl moudrý, ale i pokorný a věděl, že z vlastních sil by nic nezmohl, ale že ve všem s ním byl Bůh. A k jeho moudrosti patřilo i to, že svým bratrům odpustil. Pomohl by si, kdyby je zavřel do vězení nebo zabil? Když odpustil, tak otevřel cestu ke smíření, k radosti; otevřel cestu do budoucnosti. Umožnil, aby se pokoj a soulad vrátil do Jákobovy rodiny. Odpustit není vůbec jednoduché. A zvlášť odpustit někomu, kdo usiloval o moji smrt. Je skoro nepředstavitelné, že by tohle někdo dokázal. Josef k tomu sílu dostal.

Odpustit museli i bratři. Zažili na vlastní kůži stejně jako Josef, co to je mít hlad, být nespravedlivě obviněn, být ve vězení. Ze svých chyb se poučili, připustili, jak moc Josefovi ublížili a litovali toho. Juda se za všechny zaručil a pro záchranu ostatních byl schopen obětovat i svůj život. Josef ve své zkoušce poznal, že se jeho bratři změnili.

.....

21.3 LITURGIE

21.3.1 Písně

Písnička o Josefovi a bratřích jeho (BTS 53); *Ježíši, Pane můj* (BTS 39), *Odpust'* (BTS 43); *Nové přikázání* (BTS 88), *Hříchy tvý* (Svítá 79), *Čistá, čistá, čistá jak studánka* (viz <https://youtu.be/7aKvhqgK45g>); *Učiň mě, Pane, nástrojem* (EZ 684)

21.3.2 Biblický text k zapamatování

Odpouštějte a bude vám odpuštěno! (Lk 6,37b)

21.3.3 Rituál

Ke společnému zpěvu nebo volání: *Dál přece nejdeme sami* (Svítá 39).

21.3.4 Okénko do bohoslužeb

Navážeme a zároveň zopakujeme předchozí Josefův příběh. Použijeme hrací plán z minulé hodiny, všem jej ukážeme a zopakujeme, co všechno musel Josef překonat, dostal se z otroctví, nepodleh svádění ženy, vyvázl z vězení a zachránil před hladem celý Egypt i mnoho dalších lidí. Josef překonal mnoho těžkostí a k tomu, aby se stal druhým nejmocnějším mužem Egypta, musel ujít kus cesty. Ale ten nejtěžší krok a úkol jej teprve čeká. Necháme děti napnuté, co to je a jen napovíme, že se to týká jeho bratrů.

21.3.5 Modlitba

Pane Bože, prosíme o sílu, ať dokážeme odpustit. Prosíme tě o vnímavé srdce, ať jako Josef poznáme, co máme dělat a kde nás chceš mít. Pane, uč nás odpouštět lidem, kteří nám ublížili, uč nás odpouštět i sami sobě. Amen.

.....
REJSTŘÍK PROBÍRANÝCH BIBLICKÝCH TEXTŮ

STARÝ ZÁKON

Genesis

1,1-2,3	33	13,1-14,24	106	26,12-25	158
1,26-27	45	15,1-6	119	27,1-45	169
2,4-25	45	16,1-16	119	28,10-15	177
3,1-24	59	17,1-16	119	28,1-22	177
4,1-16.18	71	18,16-33	130	29-31,1-18	183
6,5-8,22	77	18,1-15	119	32-33	190
9,17	77	21,1-7	119	37	196
11,1-9	84	22	138	39-41	204
12,10-20	106	24,1-67	149	42-45	212
12,1-7	94	25,19-34	169		

NOVÝ ZÁKON

Lukáš

24,13-36

25

Skutky

2

84

List Koloským

1,15

45

.....

**DÁL PŘECE NEJDEME SAMI
OD STVOŘENÍ K JOSEFOVI**

Katechetická příručka 2015–2016

Uspořádaly Marta Sedláčková a Lenka Ridzoňová

Vydala synodní rada Českobratrské církve evangelické
Jungmannova 9, 111 21 Praha 1

První vydání, 2015

vychova@e-cirkev.cz

www.e-cirkev.cz

Úlohy obsažené v knize jsou postupně zveřejňovány na webu Katecheze – <http://katecheze.evangelnet.cz>. Na stejné adrese naleznete další materiály pro práci s dětmi. Zaregistrovaní uživatelé mohou na týchž stránkách zveřejňovat i své vlastní katechetické materiály.